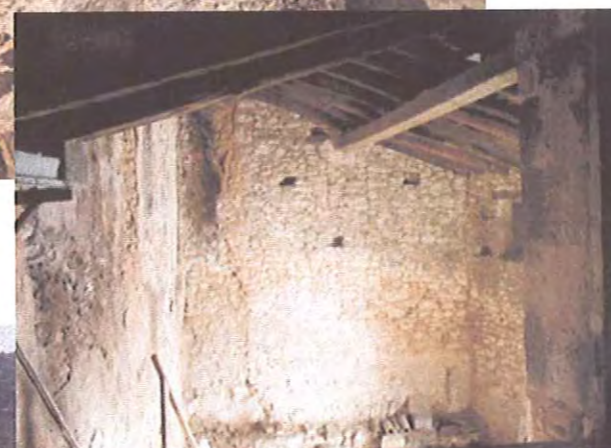

PROPOSTA D'ORDENACIÓ DEL PATRIMONI CALAFELLENC

L'equip de treball que ha elaborat la Proposta d'Ordenació del Patrimoni Calafellenc està format pels següents membres:

Coordinadora del Projecte

Magda Fernández i Cervantes

Documentació històrica

Dr. Xavier Hernández i Cardona

Documentació planimètrica

X. Hernandez i J. Chacopino

Conceptualització

Lluís Pivernat i Riera

Tractament d'arquitectura del paisatge

Jaume Busquets Fàbregas

Carme Farré Arana

Disseny d'interactius

Félix Sandoval i Candelas

Cap de l'equip d'investigació

Jaquim Prats i Cuevas

Redacció de la proposta

Joan Santacana i Mestre

Propostes didàctiques i maquetació

Nuria Serrat Antolí

Gerent

Anna Andreu Argente del Castillo

Índex general

I.- Aproximació a un Patrimoni comprensible: el diagnòstic.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

II.-La generació de les hipòtesis d'intervenció patrimonial.

- 1.- Criteris conceptuals per la intervenció del patrimoni: el Casc medieval.
- 2.- El patrimoni protegible i el patrimoni utilitzable.
- 3.- Nuclis ordenadors del patrimoni local.
- 4.- El museu local o el Centre de Visitants.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdic-turística.

IV. Proposta museològica pel Castell i barri gòtic.

V.-Proposta museogràfica pel Castell i barri gòtic.

1. El marc general: El Castell.
2. El marc general: El Barri gòtic.
3. Els contenidors.

VI.- Definició de les intervencions. La Ciutadella Ibèrica com a equipament cultural.

- 1.- El projecte d'intervenció i la seva evolució: estat actual.
- 2.- La Ciutadella, possibilitats i límits.
- 3.- Línies d'actuació que es proposen.
- 4.- Criteris paisatgístics per al tractament de la vegetació a la Ciutadella ibèrica.

VII.- Definició de les intervencions. El tractament del patrimoni dispers.

- 1.- L'abric de la Graiera i els jaciments prehistòrics.
- 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
- 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.

VIII.-Definició de les intervencions: El patrimoni dels nuclis urbans.

- 1.- Les cases del nucli antic i de Montpeó.
- 2.- El barri de la Platja i les botigues de pescadors
- 3.- Segur i el concepte de "ciutat Jardí".

IX., Criteris bàsics per a la millora del paisatge de Calafell.

X.- El Centre de Visitants de Calafell.

XI .- Conclusions generals.

I.- APROXIMACIÓ A UN PATRIMONI COMPRESIBILE: EL DIAGNÒSTIC.

Definir els grans trets per on podrien anar les intervencions sobre el llegat patrimonial del municipi calafellenc hauria d'ésser la principal funció d'aquest document. Amb tot, el patrimoni d'un poble no és una variable independent de les característiques socio-culturals de la gent que hi viu o dels qui el visiten.

El patrimoni històric-monumental d'un poble, de fet, és una de les variables que s'integren en tot el sistema cultural i educatiu dels seus ciutadans. Per això el centre del debat d'avui es pot reduir a contestar a la pregunta de si el patrimoni ha de tenir una funció educativa, econòmica, turística o de qualsevol altra mena.

Aquesta és una pregunta incòmoda ja que la majoria de la gent sovint tendim a separar la cultura de l'educació i no cal dir-ho, de l'economia i del lleure. Si ens centrem exclusivament en la funció educadora del patrimoni, com a eina per contribuir a forjar una ciutadania de qualitat, caldran algunes consideracions prèvies: educar s'ha considerat tradicionalment cosa de mestres; la cultura sovint s'ha considerat que és cosa de minories. Per això plantejar en aquest document la qüestió de si **el patrimoni ha d'educar i fins a quin punt ha de ser instrument al servei de l'educació dels ciutadans** no és una qüestió retòrica.

Hi ha un fet important que ens pot ajudar en aquesta reflexió. Els elements patrimonials - els museus en són un cas paradigmàtic- van néixer de les elits de la cultura, al llarg dels segles XVIII i XIX. És cert doncs, que el patrimoni ha estat un monopoli de determinades elits. També ho ha estat l'educació. Però per nosaltres, gent del segle XXI, que vivim en un context d'una societat democràtica, urbana i de masses, la cultura també és un element propi del consum d'aquestes masses. Per aquest sol fet, sociològic si es vol, la gent es transforma en consumidora de patrimoni, ja sigui via el turisme d'oci o simplement perquè cal fer-ho com un component social més.

Amb tot, hi un altre factor que cal afegir i és que avui, quan l'educació està arribant a tots els racons del país, alguns educadors consideren que es produeix una certa baixada dels nivells d'ensenyament. Els sistemes educatius, no només el nostre, es mouen sota l'empenta d'objectius. Si mirem els documents que regulen els sistemes educatius moderns, el primer que sorprèn és la llarga llista d'objectius. D'aquests objectius n'hi ha molts, però el mercat dona prioritat als que són de tipus tecnològic; per això es reforça el coneixement de les matemàtiques, s'introdueixen nous continguts. No volem dir que això sigui dolent, ni tampoc bo. És una realitat que va des del Japó, fins als Estats Units, i ens agafa a nosaltres. S'educa per integrar a les persones al món del treball, s'educa per la convivència en societats complexes.

Per aconseguir aquest tipus d'objectius i per integrar als nois i noies al món del treball s'ha de fer introduint tecnologies noves, economia, màrqueting, anglès, castellà, català, i tot això vol dir retallar altres tipus de continguts, i això és el que està passant entre nosaltres.

Per tant, en aquests moments en què l'educació de tipus humanístic ha de cedir espai, **els conjunts patrimonials han de convertir-se en instruments de transmissió de la cadena de sabers humanístics.** Hi ha moltes raons per defensar això: **per una banda, el patrimoni pot ser contemplat, tocat, trepitjat, es converteix en imatges visuals, tangibles, reals. Permet un tractament d'allò concret.** Això vol dir que podria ser un instrument més eficaç que l'escola en aquest sentit.

Hem doncs, de substituir la idea de què l'escola és la que educa i la cultura refina, per la més real de l'escola educa segons uns objectius limitats i és mitjançant el marc més ampli de la ciutat, de la cultura i del patrimoni on hem d'educar. El patrimoni és un instrument irrenunciable de l'educació dels ciutadans i no només ens referim a l'educació reglada, dels nens i nenes.

I.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- El patrimoni ocult.
- 6.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 7.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 8.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

Amb tot, per poder emprar el patrimoni com a instrument educatiu per a tots els ciutadans, les restes del passat han de ser **comprensibles**, han de poder ser significatives, han de ser susceptibles de despertar emocions.

Per valorar s'ha d'estimar i això vol dir que ha de **despertar emocions**. En aquest punt entrem en el nucli clau del problema: **el patrimoni serà útil en la mesura que provoqui emocions**. En el tractament actual del patrimoni el que és més important és la capacitat de despertar emocions.

Si allò que volem mostrar no és comprensible, si no ho sentim nostre, si no li veiem motiu ni utilitat, difícilment ens provocarà cap emoció. Aleshores, el patrimoni és mort. Per tant, educar amb el patrimoni vol dir que aquest ha de tenir capacitat per impactar en la ment de les persones; per això cal cercar referències reals, vives. És per això que el patrimoni cultural només pot ser utilitzable si realment es pot **contextualitzar** amb un marc d'idees.

Treballar el patrimoni és treballar el marc d'idees; és provocar reflexions contínues; és seguir un fil argumental exactament igual que el que es fa servir a les arts escèniques. El Patrimoni és un gran escenari on el públic es pot moure; cal però tenir el guió clar... hi ha guions per divertir, però també n'hi ha de dramàtics, hi ha tragèdies, com en la vida de fora de l'escenari.

I és cert que la ment pot ser atrapada per la tragèdia i el patrimoni, de vegades, s'hauria de contextualitzar de forma tràgica. En tot cas, el que és inútil és un patrimoni sense argument. És avorrit, insuls, no te raó de ser. **Mostrar el patrimoni, fer-lo didàctic, passa per dotar-lo d'aquest marc d'idees i de referències. És a dir, proporcionar-li un context.**

Naturalment per provocar emocions, per fer comprensible les coses, cal col·locar-les en el seu context vital. Per poder obtenir respostes, cal formular clarament les preguntes.

Les quatre pedres de passat ibèric, romà o medieval o qualsevol element patrimonial necessiten, per ser comprensibles, **referències culturals**. El visitant sovint no en té de referències culturals, històriques o tecnològiques i cada vegada en tindrà menys, perquè l'escola ja no els pot donar.

Un patrimoni sense context és un patrimoni mort per la gran majoria de la gent; si aquest patrimoni no té sentit, és impossible entendre'l i aleshores no es pot estimar, per tant no es respecta i, per tant, no es conserva.

Per totes aquestes consideracions, que constitueixen el marc teòric en el qual l'equip de treball del **Taller de Projectes de la Universitat de Barcelona**, creiem que abans d'iniciar la tasca de proposar un **Pla d'Ordenació Patrimonial de Calafell (P.O.P.C)** cal establir un diagnòstic, mitjançant un correcte estat de la qüestió.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- El patrimoni ocult.
- 6.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 7.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 8.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

1. PRESENTACIÓ: UN PATRIMONI PEL MIL·LENNI.

No podem saber com serà la societat calafellenca futura; tampoc podem conèixer quines seran les tendències de les modes ni de les ideologies de la propera dècada. Amb tot, el que sí podem saber és que **els nuclis històrics i patrimonials de la població constituïran referents ineludibles.**

Indrets com el **Castell de Calafell i el seu barri gòtic**, seran llocs on la gent hi anirà cada vegada més, els espais de lleure de qualitat prendran més protagonisme.

El que ens toca ara és fer un plantejament per a aquests espais, preparar-los per a uns ciutadans i uns visitants que cada cop més valoraran els indrets singulars.

Els conjunts patrimonials calafellencs interessaran cada vegada més i contribuiran a l'enriquiment cultural d'un nombre creixent de ciutadans.

Aconseguir un lideratge en aquest camp no és una empresa banal i per això cal facilitar la presa de decisions en aquest tema per part dels dirigents actuals i futurs.

Aquesta presa de decisions ha de portar a **fixar la missió de cada un dels elements patrimonials, ha d'ajudar a posar les bases de les relacions entre el patrimoni i els diferents usuaris i, per fer tot això, cal dissenyar objectius i metes a curt i a llarg termini.**

Es podria ben bé dir que la tasca fonamental d'aquest document és aconseguir que els calafellencs i els qui visitin la localitat agafin gust i afició pel patrimoni que hi ha en el lloc.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- El patrimoni ocult.
- 6.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 7.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 8.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

2.- LA HISTÒRIA QUE HA FORJAT EL LLEGAT PATRIMONIAL ACTUAL.

2.1. Uns orígens llunyans a la vall del torrent.

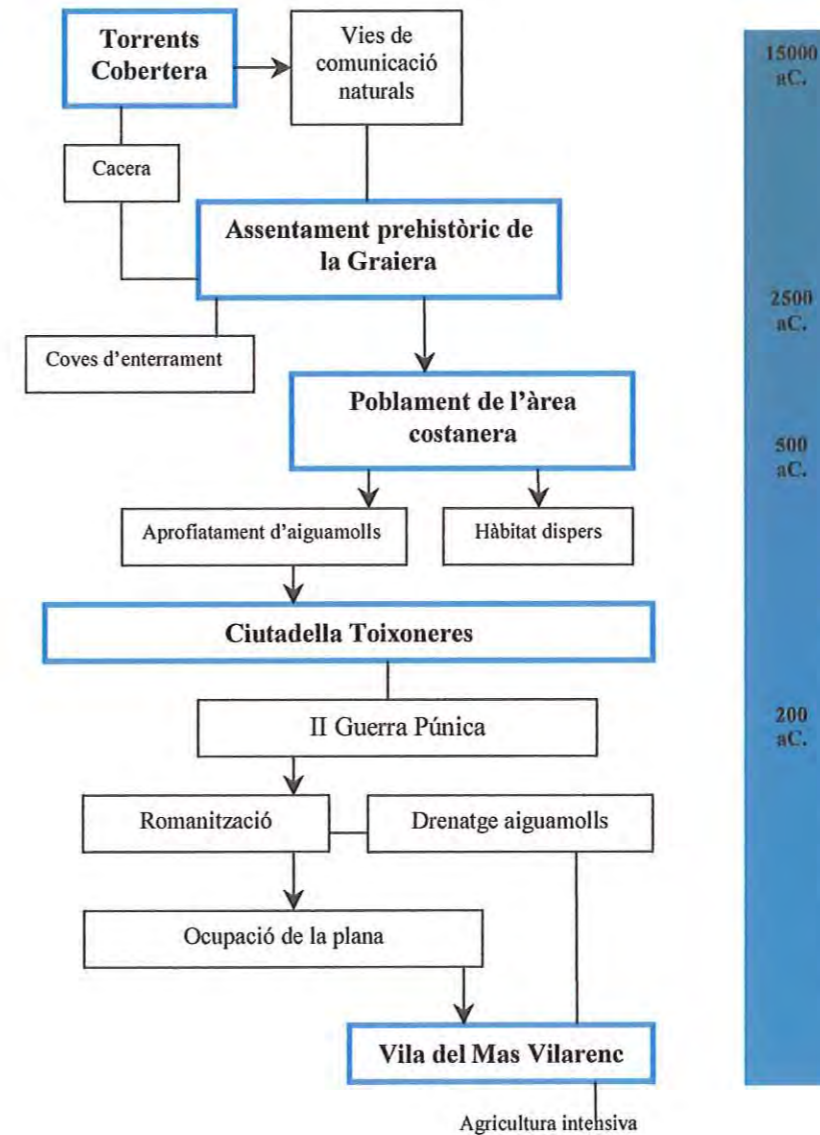
Com passa en la majoria de pobles de la comarca del Penedès, Calafell va conèixer un poblament important a l'època prehistòrica. La primera ocupació humana registrada és la de la vall del **torrent de la Cobertera**, on es coneix un assentament de caçadors paleolítics, a l'**abric de la Graiera**.

El torrent de Montpeó té, a la seva capçalera, la cova del seu mateix nom (**cova de Montpeó**) de caire sepulcral i d'època eneolítica. De fet, aquests torrents articularen el poblament primitiu durant milers d'anys i és en el seu tros final, en plena àrea d'antics aiguamolls, on ibers de la tribu cossetana van aixecar una ciutadella al segle VI a. de C. És el jaciment de **Les Toixoneres**. Allí van residir, probablement, alguns caps de llinatge de l'esmentada tribu. Mentre, damunt les ribes del torrent, vivien petits grups de camperols. L'assentament fortificat ibèric de Calafell va patir la sort de la majoria de les fortaleses en els anys difícils de la conquesta romana. Prop de l'any 195 a. de C., la ciutadella va ser abandonada, fet que cal relacionar amb l'expedició militar del cònsol de Roma Cató el Vell, en la seva campanya punitiva contra els pobles ibers revoltats.

2.2. L'ocupació de les planes: els romans funden el Vilarenc.

La romanització va deixar importants petjades en el terme municipal. A finals del segle II a.C. es documenten els primers **assentaments romans** damunt les cendres de la ciutadella ibèrica; poc temps després, colons romans funden una vila, coneguda avui amb el nom de **El Vilarenc**. Va ser una de les primeres viles romanes excavada a Catalunya, a les darreries del segle XIX; avui, els arqueòlegs l'estan recuperant després de dos mil·lennis d'oblit. S'han pogut identificar instal·lacions industrials i agrícoles juntament amb la zona de residència més o menys luxosa. És probable que la població visqués prop de la vila fins a inicis de l'edat mitjana.

Durant aquest moment el poblament sembla que va abandonar les terres planes i es va concentrar al turó on avui hi ha **el castell**.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- El patrimoni ocult.
- 6.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 7.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 8.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

2.3. L'encastellament de la població.

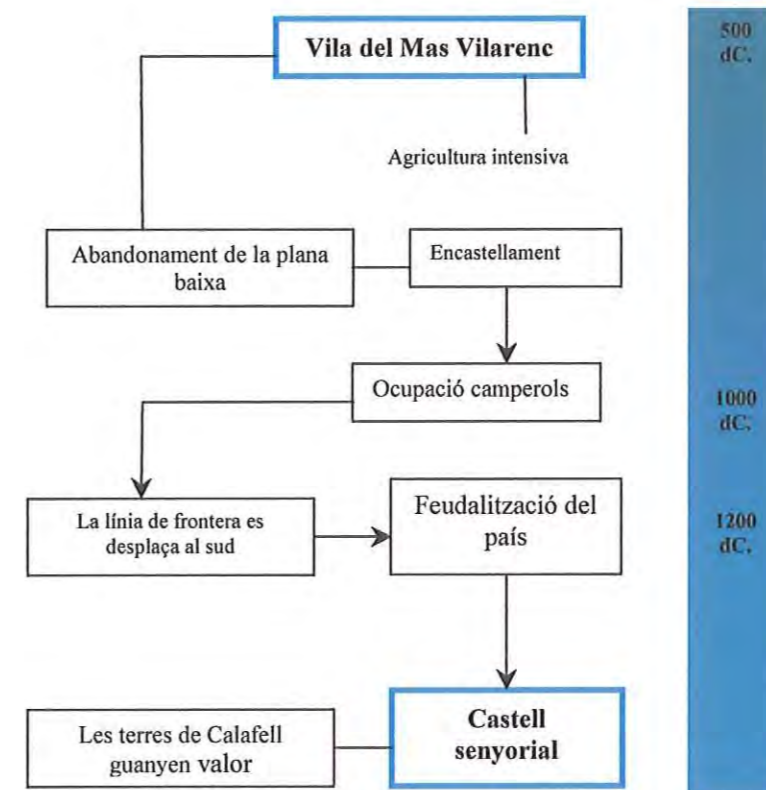
Malgrat que el nom actual del poble és de clar origen àrab (*Qalat-ell*) no hi ha evidències arqueològiques clares d'aquesta ocupació. Amb tot, a les darreries del segle X, el nucli de Calafell figura entre els llocs esmentats per la documentació comtal. Sabem que hi havia una aldea formada per una desena escassa de **cabanes, amb sitja de gra, al costat d'una esglésiola i una necròpolis olerdolana** al costat. Des del primer terç del segle XI, a mesura que es va consolidant el domini comtal vers la frontera del Gaià, hi ha una important activitat constructora a Calafell ja que s'hi construeix una **església romànica** de tipus llombard i un castell de notables dimensions.

1.4. Neix el municipi: pirates i bruixes.

Malgrat les dificultats, el municipi es va constituir a finals del segle XV, gràcies a la intervenció de Ferran II, i agrupava la gent de Montpeó - un nucli medieval molt interessant, encara que avui malauradament abandonat, el **nucli de la Graiera**, destruït recentment, i el **petit nucli medieval de la casa vella de Segur de Calafell** que també ha vist destruir en temps recents els edificis històrics més emblemàtics del seu passat medieval, excepció feta de l'**ermita dedicada a Sant Miquel**. La seu del primer **Ajuntament** o **Universitat de Calafell**, com en deien durant els segles XV, XIV i XVII, és encara un edifici, malauradament molt mal restaurat, situat a la plaça de la Constitució.

Durant el segle XVI i XVII, dos fenòmens van ser quotidians pels calafellencs: per una banda, la pirateria nord-africana, que va fer diverses incursions (la gent del poble van construir una torre de guaita que encara avui es coneix amb el nom de la **torre de la Talaia**) i, per l'altra banda, hi ha un creixement de la bruixeria. Justament per combatre-la el rector va fer bastir un **comunidor** damunt de l'església del Castell; és un dels pocs que es conserven a Catalunya.

També va ser en aquests dos segles quan va desenvolupar-se el culte a la Verge de la Cova, imatge llegendària, catalitzadora de la pietat dels habitants del lloc i a qui els fidels encomanaven des del retorn dels captius dels pirates fins la protecció contra el pas de soldats. Precisament van ser soldats -probablement les tropes del marquès de Los Velez- qui, en la guerra dita "Dels Segadors", van enderrocar el castell i saquejaren el poble. Testimoni enigmàtic i mut d'aquest conflicte n'és la Torre del Viola o **El Casalot d'en Viola**

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- El patrimoni ocult.
- 6.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 7.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 8.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

2.5. Un país de vi i de peix.

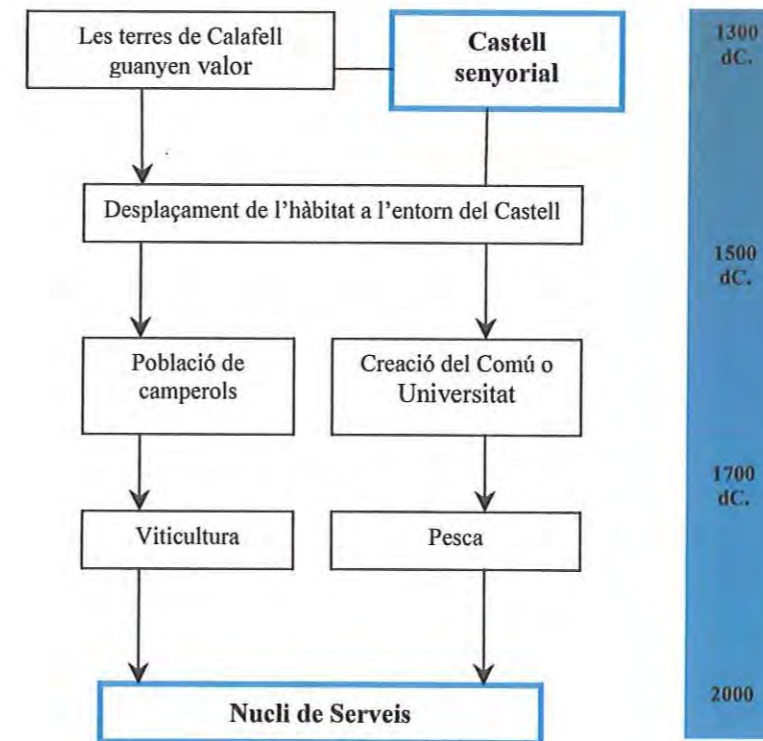
La història moderna de Calafell va lligada a la plantació massiva de vinyes des de meitats del segle XVIII. El vi s'exportava per Sant Salvador, on hi havia un petit port fet amb fustes i botes. La represa va significar la construcció de noves masies i la refeta de les velles. És el cas del **Mas Romeu, el Mas de l'Espasa, el Mas de la Graiera i la casa Nova de Segur**.

La població es va multiplicar a les darreries del segle XVIII; la platja de Calafell, anomenada "La Marina" va veure créixer un petit barri de pescadors, dels quals el rector ja en feia esment en el segle anterior. D'aquest barri només en resten dues "botigues". La riquesa portada per la vinya va permetre construir una església nova a principis del segle XIX, avui **la parròquia de Santa Creu**. També va atreure l'atenció d'**indians** que a les darreries del segle passat i fins a començaments d'aquest tenien diverses factories al poble, destinades a destil·lar aiguardents. Són notables l'**Hostal**, destil·leria del Marquès de Samà i la **Sínia**, de la casa de Comilles. També aquests van construir petits palaquets, com el **Samà i el Comilles**, avui encara conservats

2.6. De pagesos i mariners a hotelers i botiguers: l'avui.

Dues crisis greus van interrompre el creixement de Calafell: per una banda, la filoxera, arrel i començament de les lluites agràries dels "rabassaires" i, per l'altra, la guerra civil, en la qual el poble va pagar aquell inevitable tribut de sang jove. Des de la segona meitat del segle XX, es produeixen dos processos paral·lels: per una banda, la destrucció de l'activitat pesquera i en gran part també l'agrícola, i, per l'altra, la conversió de molts pagesos i mariners a la indústria turística, que amb alts i baixos ha format la imatge d'avui.

Testimoni del turisme primerenc és l'urbanisme de **Segur de Calafell**, original model de ciutat jardí, inspirat en els conjunts residencials nord-americans dels anys quaranta i una de les primeres urbanitzacions turístiques de Catalunya.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- El patrimoni ocult.
- 6.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 7.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 8.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

3.-INVENTARI DEL PATRIMONI IMMOBLE ARQUEOLÒGIC I MONUMENTAL.

Nº 1. El jaciment paleolític de la Graiera.

Situació i antecedents.

Jaciment arqueològic situat a la vessant dreta del torrent de la Cobertera, a uns 25 metres damunt de la carretera TV 2126 i a 88 metres sobre el nivell del mar.

Es tracta d'un abríc format per un cinclera de sis metres d'amplada i vuit metres de fondària. Està al peu d'una paret calcària de 7 metres.

Els primers sondejos es deuen a Martí Grivé a l'any 1932 i van ser continuats el 1951 i 1953 per Albert Ferrer. L'any 1989, el SERP va incloure l'excavació de la balma en el seu projecte. Els treballs estan dirigits per A. Cebrià, R. Bartrolí i J.Nadal.

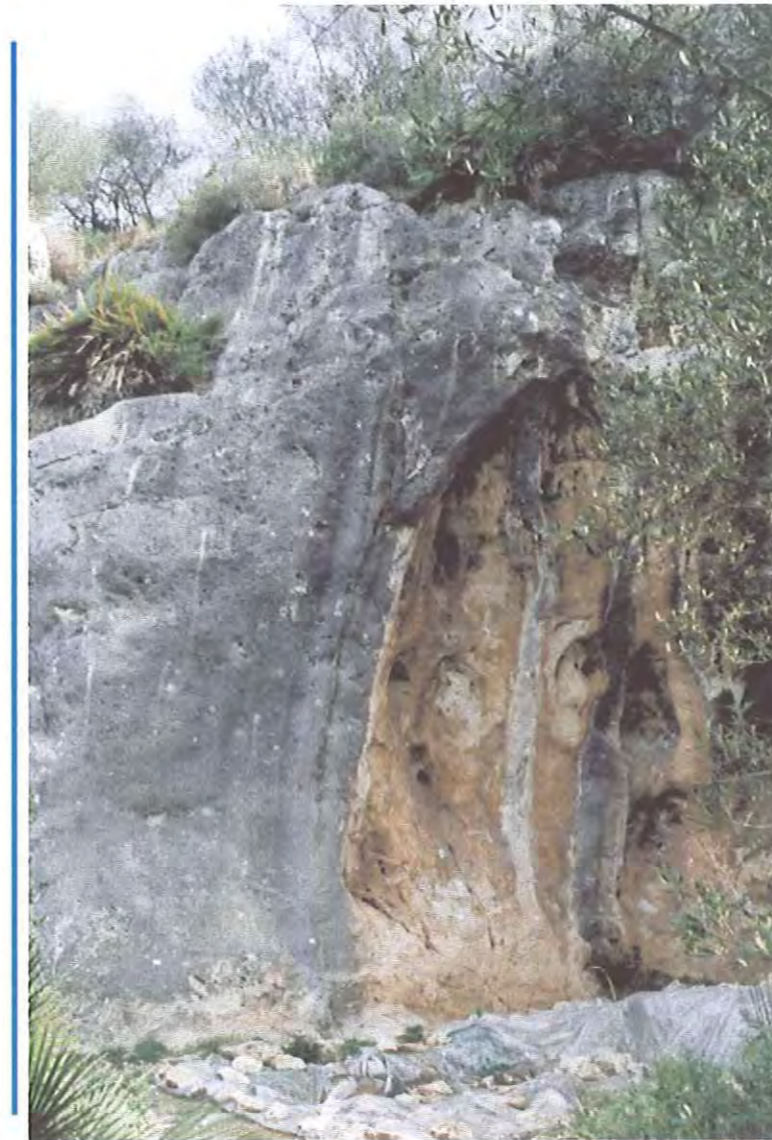
Estat actual de la investigació.

S'han identificat etapes d'ocupació prehistòrica, la primera datada en 21200 + 350 BP, i la segona entre 8.000-7000 BP. També s'han detectat ocupacions posteriors.

En el material arqueològic de la fase primera podem destacar rascadores i denticulats fets a base de retocs simples. Entre el material també hi ha ossos treballats i altres restes d'aportació antròpica.

L'estudi de l'estratigrafia sembla que permet relacionar aquesta amb fenòmens de regressió marina a finals del quaternari.

El material epipaleolític és normal del període, amb relativa abundància de conills i caprins.

I.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 2. La cova de Mas Romeu.

Situació i antecedents.

Aquest jaciment arqueològic es troba situat a la vessant nord de la muntanya del Mas Romeu, a uns 500 metres a ponent del mas, i a uns 93 metres sobre el nivell del mar. És una cova de secció circular de 2 metres de diàmetre i 6 de profunditat i està formada per un passadís i una petita càmera.

Va ser objecte de treballs d'excavació als anys vint i sembla que no se'n publicaren els resultats. Davant la cova, Pere Giró va trobar i, en part publicar, una col·lecció d'ascles "de tipus arcaic"¹

Han estat classificades dins de les estacions de sílex de les comarques meridionals del Principat, sense investigacions posteriors. El seu descobridor les relaciona amb peces de l'Abric Romaní de Capellades. Aquest material està mancat d'una revisió a fons.

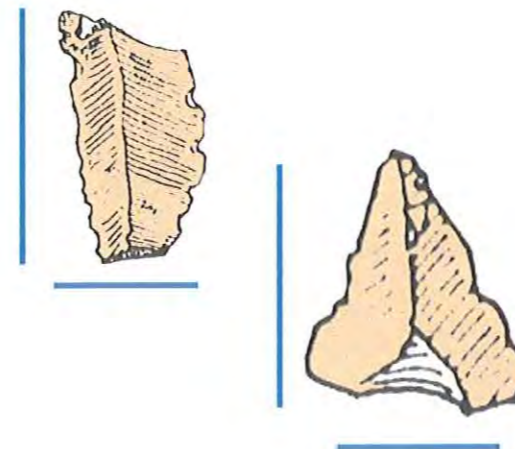
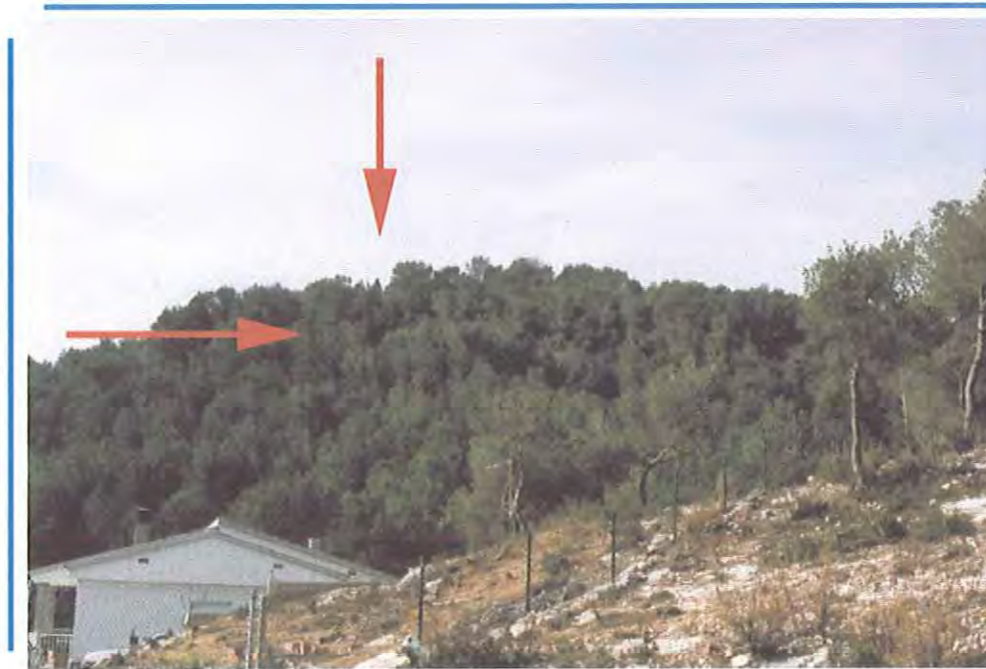
La cova va ser estudiada per A. Ferrer, el 1953, qui la va donar com una cova sepulcral eneolítica. Hi va trobar fragments de sílex i ceràmics.

Els materials arqueològics van ser dipositats a la Biblioteca Museu Balaguer de Vilanova i la Geltrú i també al Museu de Vilafranca.

Estat actual de la investigació.

La cova de Mas Romeu no ha tornat a ser objecte de cap altre treball d'investigació des de la dècada dels anys cinquanta.

La cova, en part, va ser buidada i hi resta molt poc sediment arqueològic, excepció feta de les terreres de l'entrada.

L.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

¹ P.GIRÓ ROMEU, *Nuevos hallazgos arqueológicos en el Panadés, (14 estaciones)*. A "Ampurias, IX-X, Barcelona 1947-1948.

Nº 3. La Cova Foradada.

Situació i antecedents.

La Cova Foradada no ha estat objecte de cap investigació sistemàtica. Rovira i Virgili en cita una destrala de pedra polida procedent de Calafell¹ i que, segons ell, figurava en el catàleg del Museu Balaguer de Vilanova. Encara que en diu procedència, sembla que va ser trobada en aquesta cavitat.

La cavitat sembla que tenia caràcter sepulcral i cal atribuir la seva cronologia a l'eneolític.

Estat actual de la investigació.

En el decurs de l'any 1998 la cova ha estat objecte d'investigacions arqueològiques. No han estat publicades les memòries científiques.

¹ A.ROVIRA I VIRGILI, *Historia Nacional de Catalunya*, Vol 1, pàg. 430, Barcelona, 1922.

- I.- Aproximació a un patrimoni comprensible.
- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
  - 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
  - 3.- **L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.**
  - 4.- El patrimoni natural.
  - 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
  - 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
  - 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 4. La ciutadella Ibèrica.

Situació i antecedents.

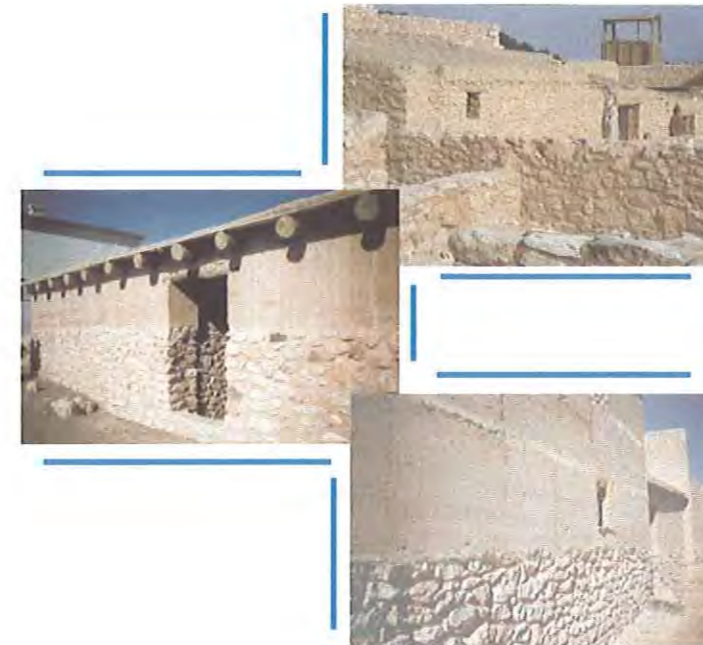
L'excavació de la Ciutadella de Calafell va començar l'any 1982, després d'uns treballs previs. Des d'aleshores i fins el 1994 les tasques d'investigació han prosseguit sense interrupció. En els laboratoris del Departament d'Arqueologia de la Universitat de Barcelona s'han classificat i analitzat milers de restes, que han permès conèixer el que menjaven, les produccions, les relacions comercials, les tècniques artesanals emprades i molts altres detalls.

La reconstrucció de la Ciutadella es va començar l'any 1992 amb l'objectiu de fer comprensible a tothom com vivien els pobles pre-romans de Catalunya. Ha estat un treball meticulós, de tornar a refer murs enterrats feia dos mil·lennis, en el quals s'han aplicat, en part, les tècniques pròpies de l'arqueologia experimental. **S'han refet les muralles, les cases, els carrers i fins i tot els mobles.** Aquesta és una experiència que, en el seu gènere, és única a tot l'Estat Espanyol.

Estat actual de la investigació.

Del resultat de les investigacions es desprèn que la Ciutadella de Calafell era un recinte d'uns tres mil metres quadrats perfectament fortificat. Va ser fundada probablement en un moment incert del segle VI a. de la nostra Era. L'establiment en el turonet de les Toixoneres és explicable pel fet que pretenien controlar dues coses: per una banda la llarga costa calafellenca, plena d'estanys i aiguamolls, que, com tothom sap, són ecosistemes molt rics en fauna. Per altra banda, pretenien controlar el tram final del torrent de la Cobertera, via important de penetració vers les planes interiors.

A les darreries del segle V a. de C. la ciutadella va patir una profunda reforma urbanística, amb un traçat més regular dels carrers. Deuria ser un moment pròsper, ja que sembla que les muralles estaven abandonades, bona prova de la pau i la tranquil·litat que gaudien. Comerciaven amb pobles de l'àmbit cultural púnic-cartaginès, amb un intens intercanvi de mercaderies, entre les quals no hi manquen els productes genuïnament grecs. A l'interior del clos de les muralles hi havia una **casa d'un cabdill**, diverses cases amb recintes annexes, destinats a **cultes domèstics**, els **forns** per panificar, les **forges de metall**, una **mina d'aigua**, gratada a la roca, de més de nou metres de profunditat, **torres-magatzem** i uns carrers, amb desguassos per l'aigua i parcialment pavimentats amb pedres.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- **L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.**
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

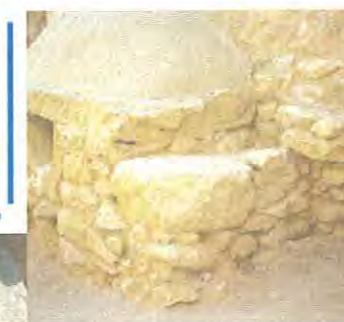
Les **cases** són de tipus i tamany variats, probablement en funció de la importància de la família que l'ocupava; n'hi havia de petites, compostes per dues cambres, de mitjanes, amb tres estances i de molt grans amb cinc estances arrencades en passadissos. Construïdes amb fonaments de pedra, algunes cases tenien els murs de tàpia i d'altres estaven construïdes amb toves. No hi mancaven les cases fetes totalment de pedra. Els sostres eren fets de canya damunt bigues de fusta, cobert tot amb argila barrejada amb palla. La majoria de cases tenen un o més **focs a terra, molins** per fer la farina i una gran varietat de **pots i atuells** per preparar o guardar el menjar.

L'accés a l'interior d'aquesta ciutadella es feia mitjançant un camí empedrat que, probablement, anava fins al mar.

D'aquesta ciutadella en depenien tot un seguit de petits núclis o **masos**, dispersos en un radi d'uns quatre o cinc quilòmetres, i dedicats al conreu del cereal, els llegums, l'olivera i la vinya. Tenien ramats de cabres i ovelles, amb bous, i porcs. Tal vegada una vintena d'aquests establiments rurals abastien depenien dels grups familiars establerts a la ciutadella de la platja de Calafell.

A finals del segle III a. de C. la ciutadella de Calafell es va veure afectada pel trasbalsament que va significar la **Tercera Guerra Púnica**. Ibèria va ser el camp de batalla de romans i cartaginesos. Com diu l'historiador llatí Apià, *els germans Escipions van aconseguir les operacions bèl·liques a Ibèria*. Els ibers cossetans que vivien a Calafell van arranjat les muralles i, probablement, van intervenir en l'aixecament anti-romà que va ser apaivagat a la batalla d'Empúries, a l'any 195. No sabem exactament si Calafell va ser víctima de l'estratagema de Cató; en tot cas va ser enderrocada per obra dels romans a principis del segle II a. de C.³

³ La bibliografia sobre la Ciutadella ibèrica de Calafell és molt abundant. Podríem citar JOSEP POU; JOAN SANMARTÍ; JOAN SANTACANA. "La reconstrucció del poblat ibèric d'Alorda Park o de les Toixoneres (Calafell, Baix Penedès)" *Tribuna d'arqueologia 1993-1994*. Barcelona, 1995.
 MAGÍ MIRET; JOAN SANMARTÍ; JOAN SANTACANA. "La evolución y el cambio del modelo de poblamiento ibérico ante la romanización: un ejemplo" *Coloquio "Los asentamientos ibéricos ante la romanización"*. Ed. Ministerio de Cultura & Casa de Velazquez, Madrid 1988.
 MAGÍ MIRET; JOAN SANMARTÍ; JOAN SANTACANA "From indigeous structures to the roman world: models for the occupation of central coastal Catalunya." a *Roman Landscapes. Archaeological survey in the Mediterranean region. Archaeological monographs of the British School at Rome. 2*. Londres 1991.
 JOAN SANMARTÍ GREGO; JOAN SANTACANA MESTRE, *El poblat ibèric d' Alorda Park. Calafell, BaixPenedès*. Excavacions arqueològiques a Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. Barcelona 1992.
 JOAN SANTACANA I MESTRE; JOSEP POU VALLÈS. "Les societats ibèriques: economia i política." *Història. Política, Societat i Cultura dels Països Catalans. Els temps prehistòrics i antics fins al segle V*. Ed. Enciclopèdia catalana., Vol I. Barcelona, 1996.

I.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 5. El Vilarenc.

Situació i antecedents.

El Mas Vilarenc està a un costat del Passeig de la Unió, avinguda que comunica el Poble de Calafell i la Platja. És un plana de naturalesa al·luvial situada a 4 metres damunt del nivell del mar.

El lloc va ser objecte d'excavacions l'any 1889 i les restes exhumades van tornar a ser tapades. L'any 1967 es van descobrir unes cisternes i un petit sector va tornar a ser excavat. Fins l'any 1983 no s'hi va tornar a intervenir, localitzant-se un nucli de runes situat a uns centenars de metres més al nord del exhumat en els primers treballs. Finalment, les tasques es reemprenen el 1988, fins avui.

Estat actual de la investigació.

Com a resultat dels treballs sabem que el conjunt consta de dos grans edificis separats uns 300 metres un de l'altre. Les construccions més antigues remunten a les darreres dècades del segle I a.C. Des d'aleshores hi ha un seguit d'intervencions sobre l'edifici, fins que un segle més tard és abandonat com a àrea residencial i passa a tenir funcions de tipus artesanal; entre altres coses, s'hi instal·la una forja metal·lúrgica.

Les funcions residencials es desplacen al sud, a la zona on hi ha avui les grans cisternes i tot fa pensar que la vida hi va continuar fins a inicis de l'edat mitjana.

La bibliografia científica és abundant, ja que al ser una vila coneguda des del segle XIX ha estat citada en múltiples publicacions.¹

¹ LLANAS, E. "Utilidad que la geografia catalano-romana puede reportar de las investigaciones arqueológicas". Discurs llegit davant de l'Academia de Bones Lletres, 5 d'abril de 1891.

PUJOL I CAMPS, "La costa ilergetica y las thermas de Calafell", Boletín de la Real Academia de la Historia, volum VI, Cuaderno III, pp 163-179. Madrid, 1885.

BALIL, A. "La villa romana de El Vilarenc (Calafell)", Boletín de la biblioteca-Museo Balaguer, quinta época, fasc. 1 pp. 12-20. Vilanova, 1953.

BERGES, M., SANTACANA, J. "Cisternas romanas en El Vilarenc. Calafell, Tarragona", Boletín arqueológico, LXIX-LXX, pp. 129 i 130. Tarragona, 1969-1970.

DUPRÉ, X. "El Vilarenc. Calafell, Tarragona", Arqueologia 84. Ministerio de Cultura. Madrid, 1985, p. 156.

POU, J., REVILA, V. "Vil·la romana del Vilarenc (Calafell, Baix Penedès): Campanyes 1988-1994. *Tribuna d'arqueologia*, 1994-1995 pp. 105-112. Barcelona, 1996.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

En el moment actual, cal tenir present en quin estat queden les runes segons el Pla Parcial del Vilarenc, especialment en la seva "Proposta d'ordenació física". Si el pla d'ordenació adoptat és el que va ser verificat pel ple municipal en data de 1-10-98, caldria fer algunes observacions específiques.

- 1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.
- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
  - 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
  - 3.- **L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.**
  - 4.- El patrimoni natural.
  - 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
  - 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
  - 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 6. El Castell de la Santa Creu.

Situació i antecedents.

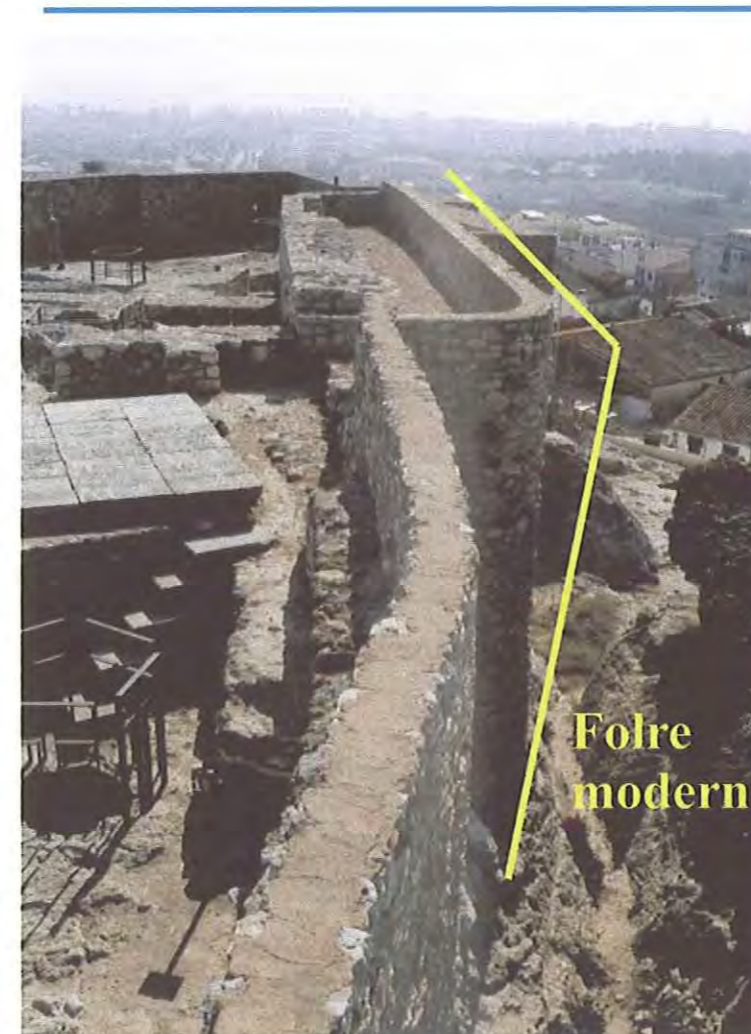
El Castell de la Santa Creu està situat al cim d'un turó al mig del poble de Calafell. S'hi pot arribar mitjançant el tren, baixant a l'estació de Calafell i caminant un quilòmetre fins arribar al nucli antic del poble. No ha estat objecte de cap investigació sistemàtica fins a les tasques d'excavació iniciades a la dècada dels anys vuitanta i de les quals se'n va publicar la corresponent memòria, base per a la interpretació científica actual.¹

Estat actual de la investigació.

Calafell és esmentat en la documentació medieval des del segle X. Es tracta d'un lloc repoblat per camperols durant el període de la Marca Carolingia. D'aquesta primera ocupació en queden molt poques restes: fonamentalment hi podreu veure forats gratats a la roca, emprats per clavar-hi troncs amb els quals es feien les cabanes.

En les construccions camperoles del segle X no hi ha pedres tallades, ja que els instruments de ferro eren molt difícils d'obtenir per un camperol d'aquelles terres de la frontera de la cristianitat.

També són d'aquesta època unes sitges gratades a la roca que servien per guardar el cereal i la gran cisterna central (heu de demanar la clau per entrar dins, ja que sempre està tancada i en un lamentable estat de brutícia).

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

¹ J.SANTACANA, *L'excavació i restauració del Castell de la Santa Creu (Calafell, Baix Penedès)*. Monografies Arqueològiques. Diputació de Barcelona. 1986.

JOAN ALBERT ADELL, "Santa Creu del castell de Calafell", a *Catalunya romànica*, vol XIX, pàg. 235-239. Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1992.

Del segle XI es conserva sobretot l'església romànica, amb diversos afegits del segle XII. L'esglésiola s'ha de veure per dins i per fora. Us heu de fixar amb les pedres, que no són carreus ben tallats. Aquest sistema és el que en diem "aparell o paret llombarda"; són les primeres construccions amb pedra del país - si fem exclusió del període antic, ibèric i romà. Hi ha unes **pintures al fresc molt primitives**. Si us fixeu podeu veure, en la zona que està pelada, la *sinòpia*, és a dir, les traces fetes amb carbó pels artistes de fa mil anys. Ho feien abans de fer l'enguixat en el qual s'hi aplicaven els colors amb fresc. És un dels pocs casos on podem estudiar les tècniques dels pintors romànics.

Dins de l'església hi ha tombes amb forma humana. Són del segle X i XI i estaven al voltant de la primitiva capella romànica. Amb l'eixamplament de l'església al segle XII van quedar dins de l'església. Fixeu-vos amb la talla menuda de les tombes, que ens indica com la gent eren més petita. També hi ha alguna tomba infantil, senyal de la gran mortalitat de nadons.

En el segle XII - XV l'esglésiola i les tombes van quedar incorporades dins del castell o clos fortificat. Les muralles són d'aquesta època. Si mireu per la torre de la muralla nord veureu el foso del castell.

Finalment, damunt de l'església hi ha una petita construcció quadrada del segle XVI; és un **comunidor** que es feia servir per comminar ("comunir") les tempestes, expulsar les bruixes, i beneir el terme. D'aquesta època són uns **grafitis de vaixells** que hi ha dins de la cisterna. Es tracta de dibuixos fets per una mà inexperta i que representen les típiques naus nord-africanes amb les quals els pirates feien incursions a la costa catalana, saquejant i capturant ostatges, que eren portats a Alger i venuts com a esclaus. Els habitants de Calafell s'amagaven dins del castell en cas d'atac pirata.

¹ J.SANTACANA, *L'excavació i restauració del Castell de la Santa Creu (Calafell, Baix Penedès)*. Monografies Arqueològiques. Diputació de Barcelona. 1986.
 JOAN ALBERT ADELL, "Santa Creu del castell de Calafell", a *Catalunya romànica*, vol XIX, pàg. 235-239. Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1992.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- **L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.**
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 7. El Casalot d'en Viola.

Situació i antecedents.

Construcció d'origen desconegut situada a la banda esquerra del torrent de Mas d'en Vives, en el seu tram mitjà, en el terme municipal de Calafell. La seva situació, a la vessant d'un turó, amagat del mar, en la visual del castell de Santa Creu de Calafell, ha cridat l'atenció a diversos investigadors.

Els primers investigadors que el van estudiar suggeriren que podria tractar-se d'un columbari romà. Posteriorment, s'ha dit que podria ser una construcció andalusina, situada en els límits del comtat de Barcelona, tot relacionant-la amb la Torre de Cal Pinya i la de Cal Pasteres, a Sant Pau d'Ordal; finalment, s'ha pensat en un mas baix medieval i, fins i tot, en una torre de defensa d'època de les guerres carlines.

Tipologia de la construcció.

Es tracta d'una torre feta amb basament de pedra i murs de tàpia, d'una alçada de tres pisos; presenta finestres espitllades dins de la tàpia i un cup de raig adossat a un dels seus costats.

La torre està rodejada d'un mur de tanca, també de tàpia i en les seves proximitats s'han localitzat dues sitges gratades a la roca. Una d'aquestes sitges va ser buidada de forma incontrolada en la dècada dels anys seixanta i hi ha notícies d'haver donat àmfora i teula romana.

L'edifici tenia dos trespols de fusta, amb bigues sense revoltos i un teulat a dues vessants amb teules. No tenia finestres pròpiament dites i sols les esmentades espitlleres.

La construcció sembla destinada a controlar el pas del torrent de mas d'en Vives. Està amagada de les visuals del mar, per la qual cosa no podia ser vista des de la costa. Les seves dimensions, els tres pisos d'alçada, la manca de revoltos, la manca de cellers i premses fa menystenir la hipòtesi d'un mas amb funcions agrícoles. El cup de raig és un element adossat clarament posterior a la torre, ja que per la seva construcció s'ha emprat fins i tot un material diferent que és la maçoneria de calç.

Els grans murs de tàpia, espitllats, i la seva orientació, vers el torrent fan pensar en una mena de fortí fuseller, amb funcions de vigilància d'una línia fortificada.

I.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

La datació de la construcció.

L'any 1998 s'hi va fer una petita campanya d'excavació, mitjançant la qual s'han pogut aclarir alguns problemes.

El conjunt ceràmic extret del Casalot d'en Viola forma un lot relativament homogeni que hom podria situar, fonamentalment, en la primera meitat del segle XVII; hi ha elements molt clars com els **talladors de ceràmica del blava**, del tipus sagnadors o les peces anomenades de la ditada.

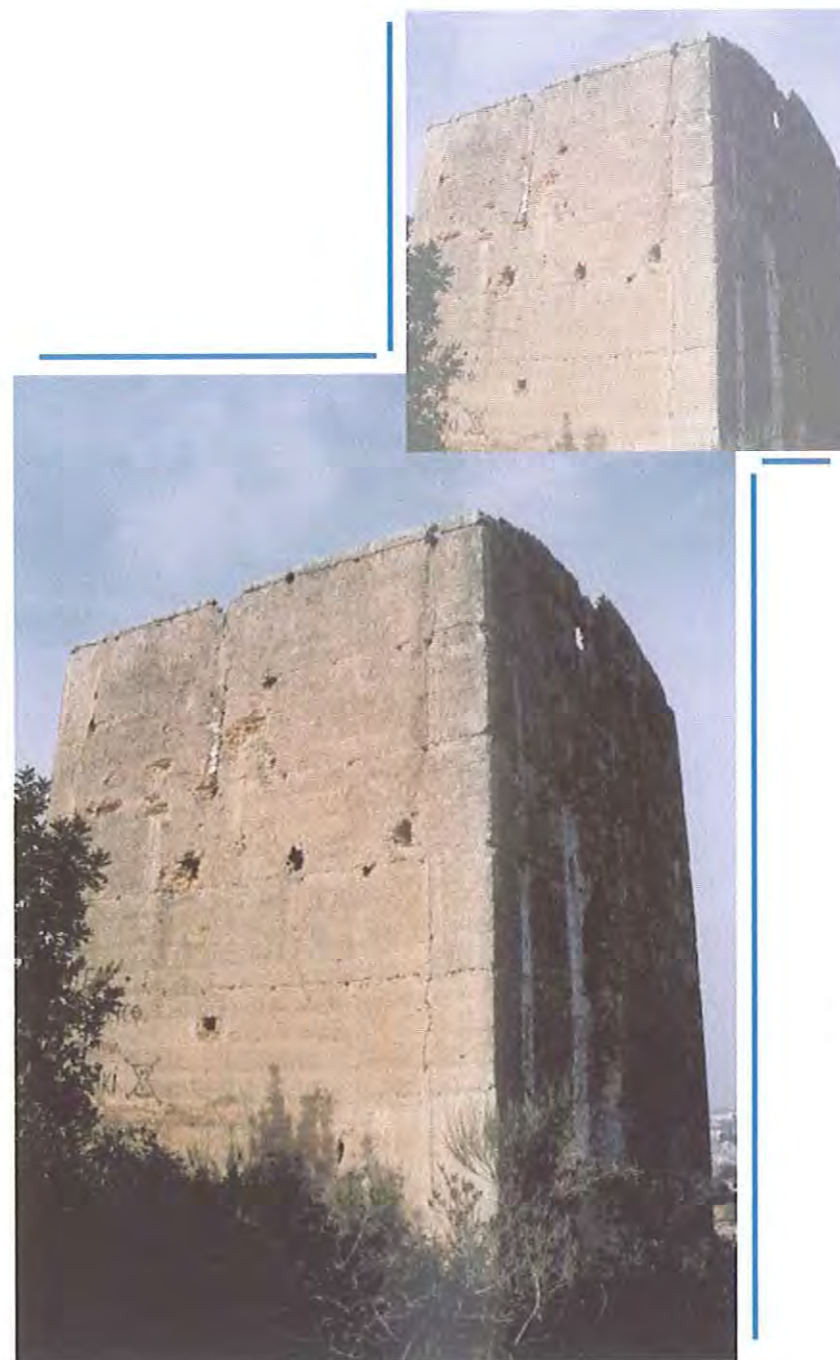
El tipus de peces trobades ens mostren **plats** i **escudelles**, que són les formes més corrents. Amb tot, hi ha alguna peça que ens mostra una major antiguitat, com per exemple els fragments escadussers de **ceràmica envernissada amb verd-manganès**, que es remunten a la meitat del segle XIV.

També hi ha un important conjunt de **ceràmiques melades i vidrades amb verd**. Com és ben sabut tenen un ampli ventall cronològic i no és estrany trobar que algunes d'aquestes peces mantenen les seves formes fins ben entrat el nostre segle. Tot amb tot, la seva associació amb materials del segle XVII ens fa decantar la cronologia del conjunt entorn d'aquesta data.

Els elements clarament moderns són escassos i fan pensar més en freqüentacions ocasionals del casalot que en una autèntica ocupació humana permanent. És significativa la practica absència de peces significatives datables dins del segle XVIII, o els plats corrents del segle XIX.

Per tot això creiem que és ben probable que la construcció esmentada objecte d'investigació cal situar-la en la primera meitat del segle XVII, amb un moment d'abandonament relativament ràpid dins de la segona meitat del mateix segle. Les ocupacions posteriors van ser esporàdiques i cal pensar que a prop del lloc hi ha alguna ocupació baix medieval que desconeixem.

La tipologia dels materials trobats és poc variada: **teules**, **alguna palangana**, **algun gerret i, sobretot, plats i escudelles**. Aquesta tipologia no és la que seria normal en un mas, on hi hauria restes de grans recipients per oli, o gerres per posar aliments amb conserves. Tampoc hi ha olles ni pràcticament cassoles. Tot fa pensar que no és un mas típic, malgrat que ho podria semblar.

L.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

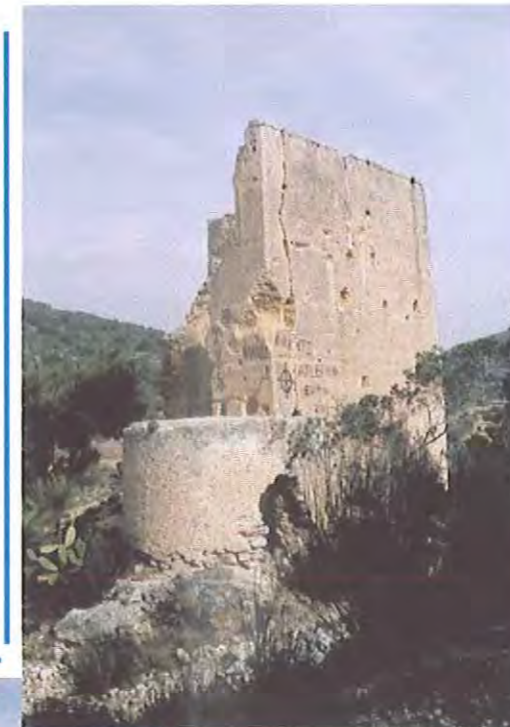
- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- **L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.**
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Consideracions històriques. Calafell i la Guerra dels Segadors.

Els materials arqueològics exhumats apunten vers una cronologia entorn del segle XVII. Atenent a la tipologia de la torre cal cercar les hipòtesis sobre la seva construcció en fets bèl·lics de meitat de segle, i naturalment el més rellevant que va afectar el Principat i Calafell va ser la guerra de Separació de Catalunya iniciada el 1640. El conflicte de 1640-1659 va afectar durament a Calafell. El poble, durant el segle VI era un lloc petit, format per unes 18 cases agrupades. El Consell General de Calafell, que era una mena d'assemblea on hi anaven tots els caps de casa, a l'any 1688, era de 26 persones, és a dir, els 18 que vivien al poble i els 8 que vivien en els masos i botigues de mar del terme. Això vol dir que en el terme hi vivien unes 143 persones (si apliquem el coeficient 5,5).

El nucli del poble es reduïa al castell, on hi havia l'església i el cementiri, el carrer Major, la plaça del Trinquet i la plaça de la Universitat, (la Rectoria) on hi havia l'ajuntament i on es reunia habitualment el consell.

La derrota espanyola de Montjuïc va fer que a principis de febrer de 1641 els mateixos exèrcits que feia poc havien passat per atacar Barcelona, ara es retiraven precipitadament a la plaça forta de Tarragona. Els **miquelets** i les **tropes irregulars catalanes**, conegudes pel nom d'almogàvers els anaven encalçant.

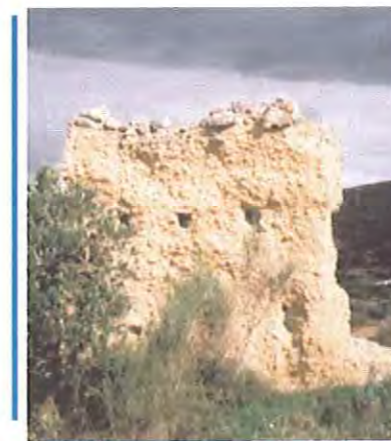
- L.- Aproximació a un patrimoni comprensible.
- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
  - 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
  - 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
  - 4.- El patrimoni natural.
  - 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
  - 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
  - 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

El desembre d'aquell mateix any el Marquès de Hinojosa va organitzar a Tarragona la cavalleria espanyola i el 7 de gener de 1642 els castellans atacaven el Vendrell amb duresa, encara que la vila va aguantar. Durant el més de febrer hi van tornar (Sanabre, pàg. 196).

Des d'aleshores les incursions castellanes pel Penedès van ser contínues; el març d'aquell any el Marquès de Povar va passar per l'Arboç i Vilafranca amb 3000 soldats de cavalleria; amb tot, llocs com l'Arboç o Vilafranca no els van deixar pas entrar. Novament el 18 de maig hi ha un atac a El Vendrell. Aquest cop la vila va caure i va ser durament saquejada. Així consta en les deliberacions del Consell de Cent, on es va dir: «*Ja V. S. té notícia de la desdicha succeïda en la vila del Vendrell lo 18 el corrent, en la qual, a mes de la pèrdua de la gent de guerra i ruïna d'aquella vila...*» (AHCB, deliberacions del Consell de Cent, 1642, fol 130, 20-V-1642).

Durant els anys que succeïren i fins l'any 1647 el front estava estabilitzat i els incursions seguien. Condé va ordenar en aquest any fortificar llocs per assegurar el territori al voltant de Tarragona (Sanabre, pàg. 383). Malgrat això Cubelles, per exemple, va ser assaltat el setembre d'aquell any no sabem ben bé per qui; sembla que com que era temps de verema tenien les portes de la vila obertes i va entrar una quadrilla d'incontrolats (espanyols o francesos?). (Coroleu, Història de Villanueva y Geltrú, 1879. (edició de 1979, pàg.201)

Les memòries d'un pagès Cubellenc, Antoni Coca, descriuen molt bé l'ambient d'aquells anys: inseguretat de les petites poblacions, por, misèria dels pobles saquejats i incursions permanents d'uns i altres. Calafell estava en aquesta zona d'inseguretat, controlat aparentment per les tropes franco-catalanes.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

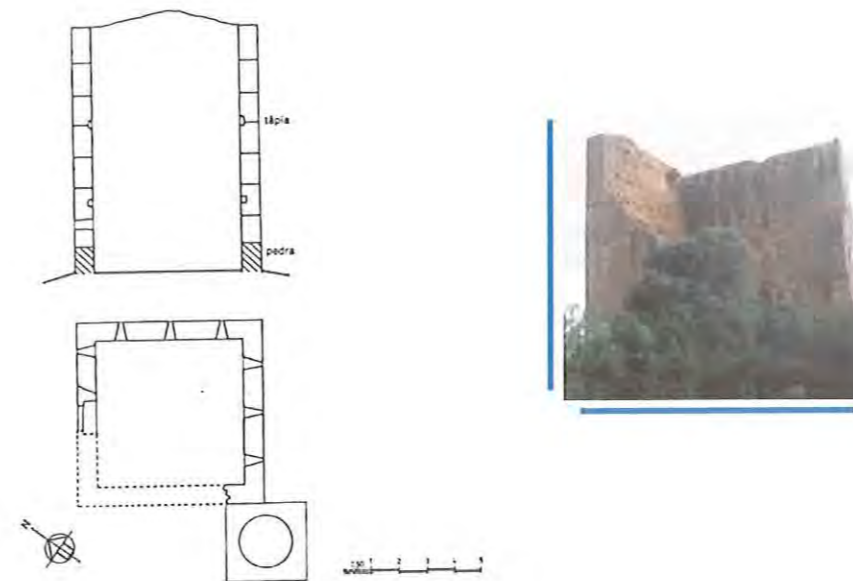
- 1.- Presentació; un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Des de 1648 les tropes espanyoles comencen a tornar a fer incursions profundes, arribant novament fins a Vilafranca. El pobles vivien tancats dintre dels seus murs. A les darreries d'aquest any, Pere de Marca explica un succés de Llorens que pot ser significatiu de l'ambient que es respirava al Baix Penedès:

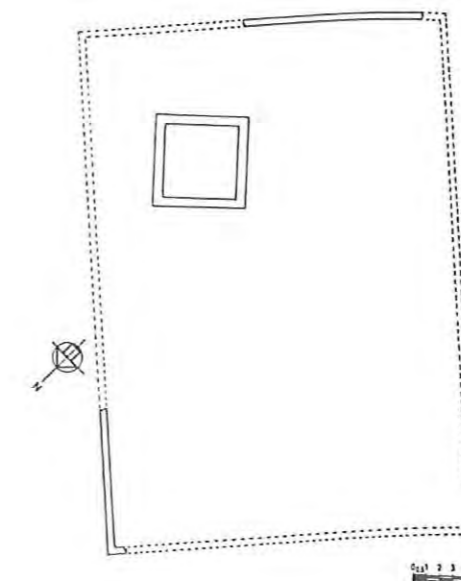
«a l'Arboç on hi havia hostatjat el regiment de La Mothe, del que en va ser víctima un cavaller francès que procedia del Camp de Tarragona, amb l'agreujant de que havent-si dirigit al mencionat poble (de Llorens) la comitiva de la víctima, mentre estava al defora, a la porta del lloc, que l'havien tancada, van ser tirotejats pels habitants i van ferer-ne un obligant als altres a amagar-se.(...) El sacerdot que vàrem cridat per atendre al ferit va manifestar que el batlle i la gent de Llorens deien públicament que havien jurat obediència Tarragona (als espanyols) i que estaven decidits a matar tots ls francesos(...9 i això malgrat que a l'Arboç hi havia el regiment de la Mothe». (B.N. Paris, Baluze, vol 105, fol 177). (Citat per Sanabre, pàg. 433).

Això va continuar fins el 7 d'octubre d'aquell any de 1649, en què l'exèrcit espanyol s'instal·la al Vendrell (AHCB, Cartas Comuns Originals, 1649, fol 248) i s'apodera de l'Arboç i Calafell sense resistència. El dia 1 de novembre les muralles de tots els llocs fortificats eren desmantellades (Sanabre ,445).

A Calafell sabem que el castell va ser enderrocat durant aquests anys. El rector, en un llibre on hi havia l'inventari dels bens de l'església va anotar-hi el següent: *Los castellans quant enderrocaren lo castell saquejaren la casa de la rectoria y trencaren la gerra(per a contenir l'oli, amb capacitat de 18 quartans) i robaren los ostiés (eina per amollar les hòsties de dir missa)* Aquest text va ser escrit en un moment indeterminat, ja que no hi consta la data. Podria molt be ser a la tardor de 1649, quant els enderrocaments de fortaleses es van fer de forma sistemàtica. De fet a l'excavació del castell de la Santa Creu de Calafell , la cisterna central va ser un amagatall durant aquest conflicte i la major part del material arqueològic exhumat dins no ultrapassava la meitat del segle XVII.

Planta i secció de la torre i esquema del recinte.

I.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

El Casalot del Viola en el context de la guerra.

La construcció de l'edifici del casalot sembla que respon a aquest conflicte, tant per els arguments cronològics com per la pròpia tipologia del monument. Es podria tractar d'una mena de fortí fuseller, útil en guerres de moviments de petits escamots, amb cops de mà freqüents, línies incertes i inseguretats general.

En cas de ser certa la hipòtesi, caldria pensar en quin moment del conflicte hauria estat útil un edifici com aquest. Naturalment cal pensar que en els anys de 1640 al 1642 no es van donar les condicions per aixecar la torre, ja que els moviments de tropes van ser ràpids i sobtats; no haurien tingut ni temps. El saqueig del Vendrell, protagonitzat per la cavalleria espanyola a la tardor d'aquell any deuria causar un fort impacte en els pobles dels voltants; a més el sac sembla que va ser molt dur i fet amb certa crueltat. Es lògic pensar que des d'aleshores alguns pobles pensessin en torres de vigilància i de defensa.

Per altra banda a l'any 1649 el castell ja va ser enderrocat; per tant la torre hauria de ser bastida entre 1643 i 1648; no ha proporcionat cap arma, ni projectil. No sabem si realment va ser d'alguna utilitat. En tot cas, cal tenir present que el torrent de Mas d'en Vives, junt amb el de Montpeó eren els camins natural per comunicar el poble amb l'interior; el camí de Bellvei no existia ja que és obert a les darreries del segle XIX; el camí del Vendrell, actual carretera tampoc era obert; qualsevol exercit procedent de Tarragona tenia, probablement dos camins: un era el de la Torredembarra i l'altra era directament el de mar. Un cop arribava al poble podia anar a l'interior per Montpeó o per Mas d'en Vives. Aquí rau la necessitat de construir un fortí fuseller; era un refugi de les forces irregulars de miquelets en cas d'atacs sobtats de la cavalleria espanyola.

El seu estat de conservació actual és dolent; sense teulat des de principis d'aquest segle, els murs de tàpia sofreixen els efectes de l'erosió amb gran intensitat; per altra banda el Casalot s'ha convertit en objecte d'atacs per part d'incontrolats que en malmeten els murs, hi escriuen *graffitis* i hom hi llença deixalles.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 8. El conjunt troglodític del Castell.

Situació i antecedents.

Entre els elements monumentals realment importants hi ha el «**conjunt troglodític de Calafell**», consistent en un conjunt de cases semiexcavades a la roca, algunes de les quals han estat rehabilitades en èpoques recents.

En efecte, es tracta d'una de les restes immobles més importants de l'hàbitat medieval. Algunes de les cases avui habitades són una mostra de la continuïtat de l'ocupació humana; d'altres, abandonades des de principis de segle, ens en resten els grans murs rocallosos, **els pous, els senyals de les bigues i les restes arqueològiques del subsòl.**

Aquest conjunt està format per les cases que s'arreglaren sota dels murs

El conjunt troglodític de Calafell caldria posar-lo en relació amb els habitatges del mateix estil estudiats a Can Ximet, a la vessant sud de la vall d'Olèrdola, just al nord d'aquest castell.

El seu estat de conservació és acceptable: les que es troben en ús, els seus moradors han modificat substancialment l'estructura originària, encara que en alguns casos ha subsistit la roca original i, fins i tot, s'ha protegit. En els casos dels que resten a la intempèrie, sense teulat, sofreixen l'acció de la vegetació i esporàdiques bretolades.

- 1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.
- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
  - 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
  - 3.- **L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.**
  - 4.- El patrimoni natural.
  - 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
  - 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
  - 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 9. El Mas de l'Espasa.

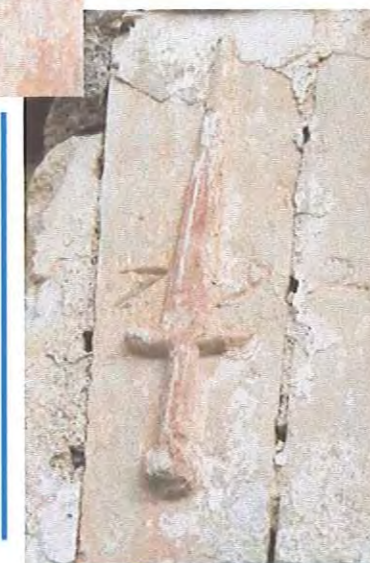
Situació i antecedents.

Casa de Pagès o masia d'origen medieval situada al peu d'un petit turó, davant del torrent de Montpeó.

No tenim per ara cap referència històrica documental sobre aquest mas, tot i que per la seva tipologia constructiva es pot deduir que pertany al segle XVIII.

L'ús d'arc canopial en una de les finestres -avui arrancada- i l'arc de pedra de la porta fan pensar en un mas de certa importància; té un punyal a la dovella central de l'arc de la porta de l'entrada. La construcció té semblances tipològiques amb el mas medieval de Cal Xim, a Gelida.

El seu estat de conservació és precari: sense portes ni finestres és objecte de bretolades i de l'acció de la intempèrie. El teulat en gran part està fet malbé i l'estructura de fusta està a punt de cedir. Per altra banda, alguns elements arquitectònics han estat arrencats de forma incontrolada, presumiblement per ser incorporats a construccions modernes de les urbanitzacions veïnes.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 10. Masia del Mas Romeu.

Situació i antecedents.

Masia situada a la partida de Montpeó, a 142 metres d'altitud, de planta basilical de tres pisos amb espaiós celler darrera. Per la seva tipologia cal emmarcar-la en el tipus de masies vitícoles del Penedès, construïdes a la segona meitat del segle XVIII. La Masia de Mas Romeu té molts paral·lelismes amb la de Can Massana, aixecada l'any 1733. La fàbrica presenta tres plantes. La part de baix té una portalada amb arc rebaixat i dues petites finestres amb espigons. El pis primer té finestres rectangulars i presenta espitlleres frontals i laterals. Les golfes ocupen el cos central i tenen dues finestres allargades, amb arc de mig punt. Enmig hi ha un rellotge de sol. El teulat de la masia és de dues vessants. Tota la documentació conservada d'aquest edifici és posterior a principis del segle XIX. Hi ha notícies de transmissió oral que parlen de bandits intentant assaltar el mas per prendre els diners de la venda del vi, d'assassinats darrera les portes de l'entrada i del pas de partides carlines.

L'edifici té totes les instal·lacions pròpies de les factories vinícoles, amb premses, cubs i ampli celler ubicat a la part nord per evitar el sol. També hi ha premsa d'oli.

Com la major part de les cases pairals catalanes va ser bastida per etapes. Com deia Puig i Cadafalc l'arquitectura d'aquest tipus de construccions "és un art permanent".

Estat de la investigació.

No s'ha emprès cap tipus d'estudi ni històric ni arquitectònic.

El seu estat actual és bo i ha sofert obres de consolidació i conservació que afecten els teulats del celler. Conserva les portes i finestres i té subministrament d'aigua potable i d'energia elèctrica. Per altra banda, no ha tingut intervencions importants en el darrer segle que en malmetin l'estil originari.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació; un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- 1.a història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 11. L'ermita de Sant Miquel.

Situació i antecedents.

L'ermita de Sant Miquel està situada en el nucli de Segur, prop del quilòmetre 55 de la C-246.

És una construcció d'una sola nau, planta rectangular i dos absis, un de capçalera i l'altre orientat a migdia. El motiu d'aquest fet podria ser per la doble advocació del temple, a Santa Maria i Sant Miquel. La coberta és de creueria i arcs torals apuntats. La porta és amb arc de mig punt i les façanes són llises, a excepció d'una línia d'imposta horitzontal. Un contrafort reforça el mur de migdia. Té un petit campanar d'espadanya.

Sembla que es tracta d'una construcció aixecada a finals del segle XII o principis del següent, amb un **estil de transició romànic al gòtic**. Segurament, era la capella dels senyors de la Quadra de Segur. Posteriorment, va fer d'església de l'anomenada "Quadra de Segur", nucli que segons el cens de Floridablanca, l'any 1787 tenia 30 habitants.

Històricament la primera notícia d'aquesta ermita data de l'any 1238.

Va ser estudiada per Antoni Palomequer qui en va donar una primera descripció i en va fer també l'estudi arquitectònic¹

Estat actual de la investigació.

La capella va sofrir una campanya d'excavacions arqueològiques en el decurs de 1991; es van identificar dues zones de cementiri. La primera, propera a l'absis va ser datada, sense masses elements, a finals del segle XX i, l'altra àrea, al sud-est de l'església que sembla corresponia als segles XV i XVI.²

En aquest mateix any es va portar a terme una campanya de restauració del conjunt, a càrrec de P. Arroyo. La intervenció va consistir en l'aplicació de resines epoxídiques a la portalada, rafecció de murs amb morter tou i consolidació de vores amb resines. També es va refer el teulat, es descobriren algunes finestres tapiades i es va pavimentar la plaça i els voltants, amb la finalitat d'evitar filtracions i humitats.

¹ PALOMEQUE, A. "La capilla románico-gótica de San Miguel de Segur", dins *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*. Vol. LX, pp. 595-603.

² MIQUEL I VIVES, M., "Informe de l'intervenció arqueològica efectuada a l'església de Sant Miquel de Segur de Calafell, Calafell(Baix Penedès)", dins *L'Informatiu Patronat-Fundació Castell de Calafell*, nº 1 (1991), pp. 5-6.

L- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació; un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 12. La Talaia.

Situació i antecedents.

Al cim de la muntanya de la Talaia, una petita elevació de la cadena litoral calafellenca, hi ha les restes d'una **torre el·líptica** de 5 per 6,91m. Se'n conserven els murs de fonamentació i el paviment del fons de la torre.

Encara que no es pot veure, perquè la vegetació la tapa, la torre està construïda amb pedres lligades amb un fort morter de calç i sorra.

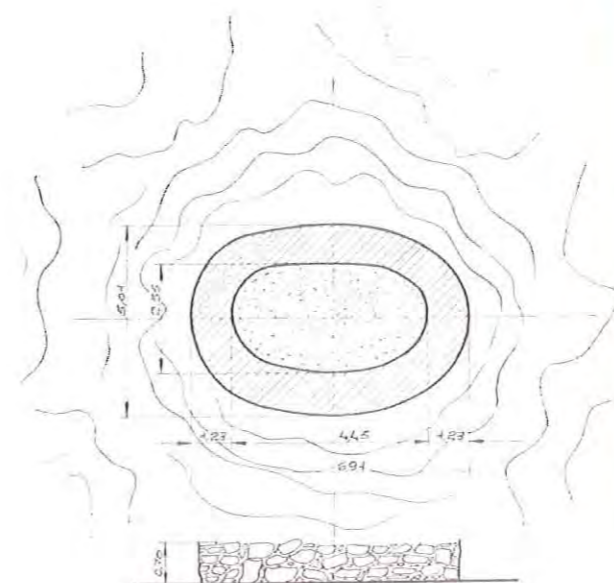
L'any 1965, R. Romeu i J. Santacana en van aixecar un planell. Amb tot no ha estat objecte de cap estudi.

Estat actual de la investigació.

Les restes avui visibles corresponen sense dubte a una torre per vigilar la costa; el sistema de torres, en aquest sector del litoral català, sembla que es va aixecar a principis del segle XV.

De 1406 hi ha una carta circular tramesa per la reina Violant al batlle de Cubelles ordenant "Al nostre fidel batlle dels castells de la Geltrú i Cubelles" que "a causa dels atacs dels vaixells moros que continuen hostilitzant els mars de Catalunya es fa necessari erigir fortaleses...per això volem, i a vos expressament us ho menem, sota pena de 1000 florins, que els dits homes del dit castell de Cubelles i de les quadres situades dins del seu terme els forceu a continuar les obres de fortificació ...".

Aquesta torre, tipològicament sembla pertànyer a aquest moment cronològic i segurament va estar en ús fins el segle XVIII.

I.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 13. Montpeó.

Situació i antecedents.

Situat a dos quilòmetres i mig del nucli del poble està damunt d'un petit turonet, a 142 metres d'altitud damunt del nivell del mar i controla la vall alta del torrent del seu nom.

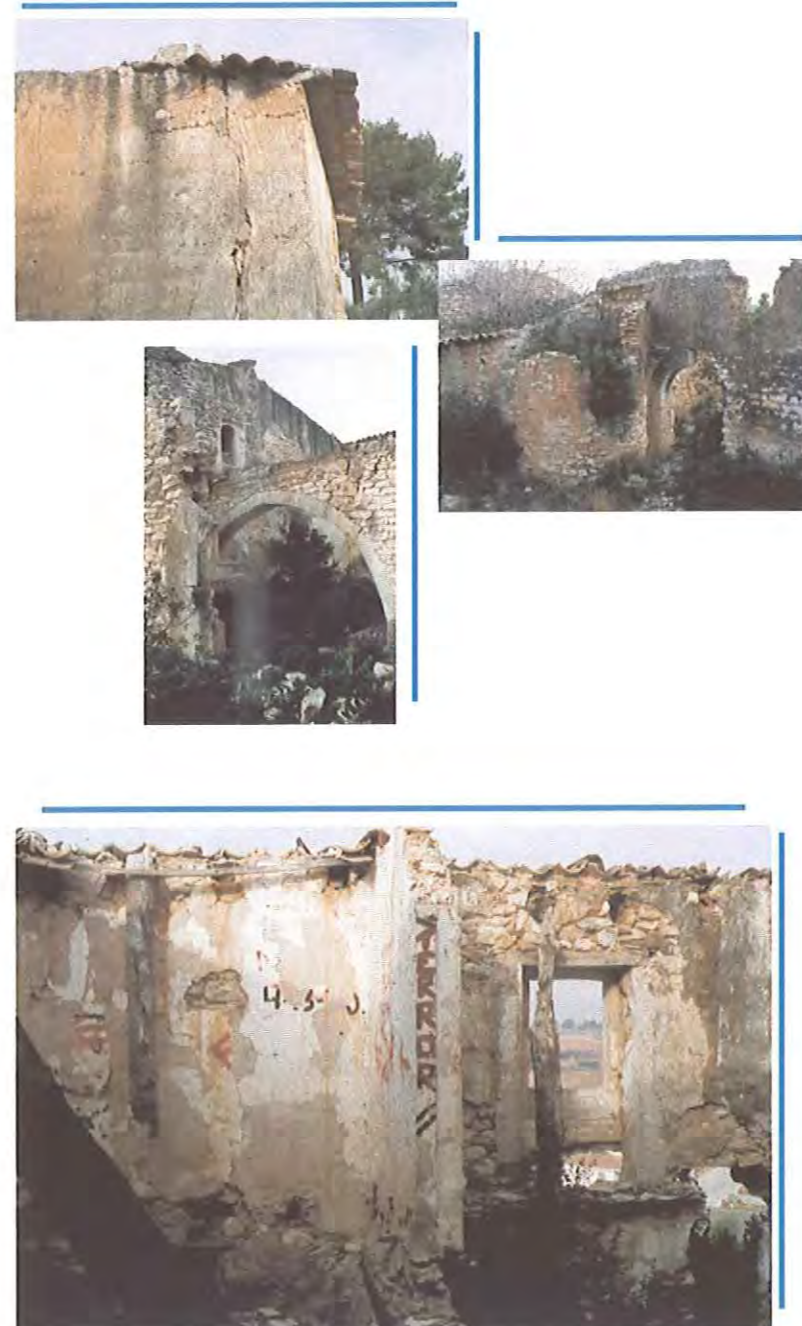
El caseriu és una **fundació medieval** i apareix documentat com "*Montispavonis*" des del segle XI. Va ser habitat fins als anys cinquanta del segle XX.

A principis d'aquest segle encara hi havia sis cases habitades, segons Emili Morera¹. Des del segle XV, Montpeó ha estat agregat a Calafell i sempre estava representat en la "universitat" o municipi calafellenc.

L'estructura urbana de Montpeó és d'**un carrer central amb un d'anella**. La majoria de les cases tenen basament de pedres, murs de paredat, gruixuts, trespols d'embigat i canyís i alguns amb revoltons. Les construccions amb un nombre no inferior a 16 són gairebé totes de **planta i un pis**, i algunes presenten **portes amb arc de mig punt**. Les cases de la vessant sud sembla que eren les més bones, i algunes mostren descarnats els arcs apuntats clàssics.

Estat actual de la investigació.

No hi ha cap investigació històrica ni treball arquitectònic sobre aquest interessant conjunt medieval. Tampoc existeix una planimetria detallada ni un inventari dels elements arquitectònics d'interès.

I.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- **L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.**
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

¹ MORERA, E. *Geografia General de Catalunya*, Volum Tarragona. Ed. A. Martín. Barcelona, sense data. Pàg. 865.

Nº 14. Les botigues de pescadors.

Situació , antecedents i descripció.

Les botigues dels pescadors es troben davant de mar, a la platja de Calafell. Aquestes construccions són el **nucli originari del barri de la platja**. En queden dues, en el passeig marítim de Sant Joan de Déu , en els nº 3 i 4. N'hi ha una altra, en el mateix passeig, molt modificada i que va ser **habitada per l'escriptor Carles Barral**. És en el segle XVII quan es troben les primeres mencions a "*permís per tal de construir botigues de pescadors*". D'aquestes primeres botigues no sabem si en resta quelcom; en tot cas les que resten avui sembla que podrien pertànyer a la segona meitat el segle XVIII.

Malgrat que les tradicions orals d'alguns pescadors parlen de ser les seves famílies les primeres que van viure a la platja, sabem que en el segle XVII el rector de l'església del Castell, Climent Rotllan, parla de la consuetud de donar el "sal pas" als pescadors, i exigir un cistell de sardines en determinades festivitats. Per altra part, en els llibres d'òbits parroquials s'enregistren enterraments a la platja amb certa regularitat, la qual cosa vol dir que estava habitada. També es registra alguna mort violenta en el barri de mar.

Aquests edificis ocupen parcel·les rectangulars allargades, on el costat estret sol ser la façana, que dona a la platja, mentre al darrera tenien **un pati**. Normalment a Calafell tenien una planta baixa i un pis. La planta baixa, on hi ha la porta d'entrada, sovint d'arc rebaixat, tenien una petita finestra a un dels costats. La caixa d'escala a un dels costats permet col·locar la cuina al darrera mentre que, davant, hi havia la llar de foc. Aquest espai s'havia de mantenir lliure ja que s'emprava per arranjar les xarxes i per guardar part de l'aixovar.

El pis de dalt tenia al centre una petita saleta i a la part de darrera i a la del davant hi havia les habitacions. Era freqüent que a la façana hi tinguessin un petit **balcó** i finestres rectangulars amb una petita imposta. El teulat era a dues vessants.

Estat actual de la investigació.

No hi ha cap estudi de l'arquitectura tradicional de la platja de Calafell, si deixem a part els comentaris que de forma poc sistemàtica en va fer Carles Barral.

I.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 15. Les Cases d'Indians.

Situació i antecedents.

Calafell va ser objecte de l'atenció d'alguns importants "indians", com els marquesos de Comilles o els Samà, a més d'algunes famílies calafellenques amb petites fortunes guanyades a les Amèriques. Dels indians calafellens així com de l'arquitectura que van generar n'hi ha un estudi incomplet.¹

Les construccions més notables atribuïdes als indians són, juntament amb les detallades en l'estudi mencionat, "Cal Perico", "L'Hostal" i "La Sinia".

Pel que fa al primer, conegut amb el nom popular de "Cal Perico"², és al carrer Principal, al nº 6. Es tracta d'un petit palau d'estructura prismàtica i de dues plantes. La planta baixa, amb porta d'accés noble, amb finestres-balcó a banda i banda, amb reixa. Damunt dels balcons hi ha un petit frontó enganxat a la cornissa que separa les dues plantes. La planta superior presenta rosasses el·líptiques.

La casa disposava d'un ampli jardí, avui malauradament desaparegut per l'obertura d'un carrer, i tot reixat.

Aquest edifici era la "Casa" dels Marquesos de Samà, que s'hi van instal·lar l'any 1899. El seu propietari va ser Salvador de Samà i de Torrents, que també era marquès de Marianao i de Vilanova i la Geltrú. Els orígens de la seva fortuna cal cercar-los a l'imperi colonial antillà i a les Filipines. Va ser diputat a Corts pel partit liberal entre 1891 i 1896; entre tant, l'havien fet Gran d'Espanya, el 1893, data en què va ser nomenat senador vitalici per la Corona.

Coincidint amb aquest ascens, va fer-se construir l'edifici, on hi residia curtes temporades estiuenques, alternades amb estances a Cambrils, on també hi tenia interessos. Pels mateixos anys va adquirir i refer un conjunt d'edificis destinats a destil·leries d'alcohol a l'Hostal. Més tard va ser alcalde de Barcelona (1905-1906; 1910-1911); havia estat membre de les grans exposicions internacionals de Barcelona, l'any 1888 i l'any 1929.

¹J. SANTACANA "Els indians de Calafell" a "Americanos", "Indians". *Arquitectura i urbanisme al Garraf, Penedès i Tarragonès. (Baix Gaià). segles XVIII-XX*. Ed. Biblioteca Museu Balaguer. Vilanova i la Geltrú. 1990, pp. 149-160.

²Vegeu AAVV, *Coneguem la Comarca. El Baix Penedès*. Ed. Centre de Recursos del Baix Penedès. El Vendrell 1991, volum I, pàg. 523.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Pel que fa a l'**Hostal**, està situat a la carretera del sanatori de Sant Joan de Deu, al nº 3, a la Platja.

L'edifici consta d'un **habitatge, una ermita i de les dependències industrials**. Els baixos espaiosos tenen una entrada per carruatges, amb finestres a banda i banda de la porta. El pis noble consta d'un balcó central i dues finestres a banda i banda. Al costat hi ha l'ermita, elegant, amb motlures interiors. La porta d'accés lleugerament elevada té un arc de mig punt, abocinada, amb columnetes dotades de capitells i bases motllurades. Els murs de la capçalera i exteriors tenen arcades cegues com a decoració. L'estil és eclèctic i es correspon al tipus de construccions religioses de la segona meitat del segle XIX. Darrera hi ha un seguit de naus industrials que eren cellers i dependències per destil·lar l'alcohol

L'Hostal és el resultat d'un procés que es devia iniciar vers el 1850, quan es va refer el que en deien aleshores "**l'Hostal Caigut**". Va passar als Samà que a la meitat del segle XIX hi van fer diverses obres i probablement la capella. Fins el 1936, aquesta capella va ser ocupada per un beneficiat eclesiàstic, el darrer dels quals va ser Mossèn Jaume Solé, mort assassinat l'any 1936. Des d'aleshores, el conjunt ha restat abandonat com a residència encara que ha funcionat com a magatzem de tripes per a embrutit. En els anys seixanta s'hi van fer obres que van afectar a les instal·lacions industrials, però no als dos edificis nobles.

La presència dels Samà en aquest lloc va ser una causa indirecta de les excavacions romanes del Vilarenc, ja que la finca era sovintejada per erudits vilanovins que es van adonar de l'existència de restes romanes prop de la finca.

Propietat també d'indians va ser l'edifici conegut com **Masia de la Sínia.**, situada a la plana baixa de Calafell, prop del Mas del Vilarenc i al darrera de l'actual camp de futbol. Es tracta d'un gran **edifici de tres plantes**. Els baixos amb porta d'arc rebaixat i finestra rectangular a la banda de l'esquerra; el pis noble tenia una gran sala central i habitacions al voltant. Les dependències altes eren golfes i destinades al servei domèstic.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- **L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.**
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Una bona part dels baixos ha estat destinada a **destil·leria d'alcohol**, semblantment a l'Hostal. Tot el conjunt té corrals, estables i un baluard al davant. S'hi accedeix amb un bonic camí arbrat, amb oliveres.

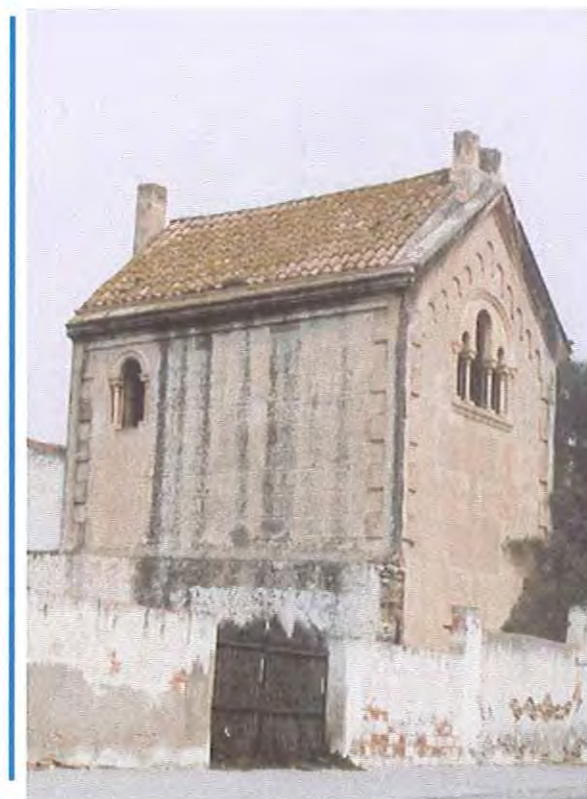
La seva proximitat al Vilarenc havia fet pensar en la possibilitat d'haver-hi algun edifici annex a la vila romana, abocador o forn ceràmic. Els sondatges fets en el 1998 ho exclouen de forma gairebé definitiva.

La construcció és del segle XIX, probablement de la meitat de la centúria i podria haver estat ocupat anteriorment per un altre edifici que en part va ser incorporat a la nova fàbrica. Va ser propietat de Claudi López i Bru, marquès de Comilles. Actualment està enfonsat la major part de l'edifici.

Estat actual de la investigació.

En el decurs del 1998 s'ha investigat la plana de la Sínia amb sondatges estratigràfics sistemàtics i els resultats han estat fragments ceràmics escadussers que exclouen la presència de restes romanes en el subsòl.

Per contra, sembla que la plana al·luvial va ser drenada i, en part, aplanada a les darreries del segle XVIII.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- **L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.**
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 16. L'Església Parroquial de Santa Creu.

Situació i antecedents.

L'església parroquial de la Santa Creu es troba situada davant de l'Ajuntament, a la plaça de Catalunya del poble. És un edifici de grans dimensions, de tres naus, reflectides a la façana. És de planta basilical amb campanar prismàtic, amb petits xamfrans que li donen una secció octogonal o vuitavat.

La façana presenta dos cossos separats per un llistó de cornisa que va de banda a banda. El cos inferior està presidit per la portalada, rectangular amb motlures neoclàssiques i dos semi-pilars adossats, amb base i capitell. La llinda té una estructura de mètopes i tríglifs clàssics. Tota la portalada està dotada de cornisa.

Damunt hi ha una fornícula amb dues **columnetes, volutes i arc de mig punt**. Damunt d'un podium hi ha una imatge moderna del que sembla la Verge del Carme.

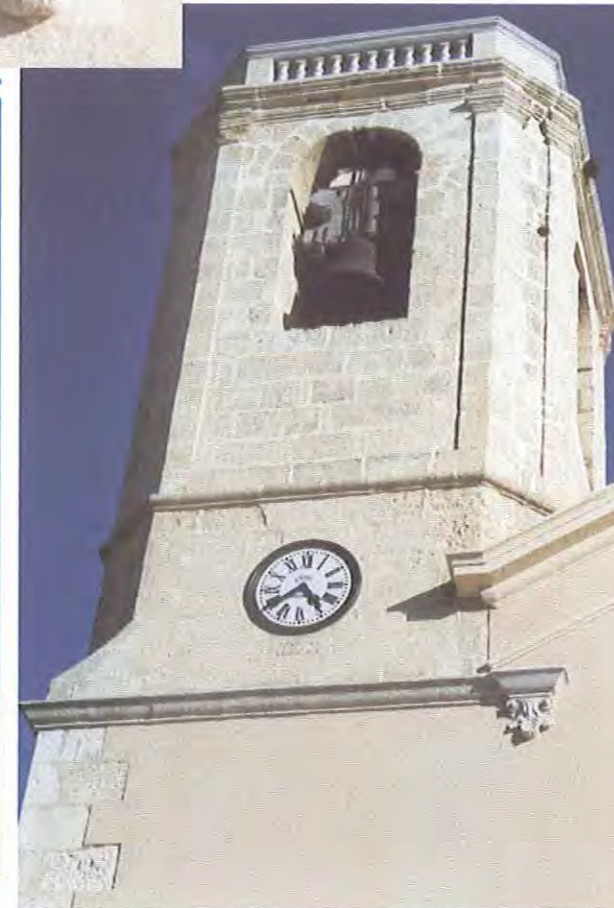
El cos superior presenta dues petites mènsules que separen el cos central de la fàbrica dels dos cossos laterals. Al bell mig hi ha una gran rosassa i un ull de bou al damunt, amb motlures. El frontó és llis i presenta un ràfec o volada, fet amb pedra. El **campanar és llis, amb rellotge modern i balustrada**.

L'interior és llis, amb pilars i estructura de coberta amb arcs torals i volta de mig punt. Cada pilar té adossats semi-pilars corintis, amb estries i capitells de volutes; les bases són motllurades.

L'absis rectangular presenta una obertura central on hi ha un **vitral modern**.

Té una decoració de motlures que representen els cors celestials. La capella del santíssim, al costat dret de l'absis, té pintures d'estil dit "montserratí" inspirades amb personatges i temes eucarístics. Són de la dècada dels anys seixanta del segle XX. La sagristia és a la banda esquerra.

La construcció de l'església va ser decidida a les darreries del segle XVIII, pel rector Joan Baptista Torres. El 15 de juliol de l'any 1806 es va poder inaugurar amb tota solemnitat, baixant el "Sant Crist Gros" i la Verge de la Cova junt amb tots els altres sants des del castell a la nova església. La festa d'inauguració va fer-se coincidir amb la Festa Major d'aquell any, que va tenir excepcionalment quatre dies.

I.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 17. La Casa Consistorial.

Situació i antecedents.

La Casa Consistorial o Ajuntament de Calafell està situat a la Plaça de Catalunya, davant de l'església parroquial del poble.

Es tracta d'un **edifici de tres plantes separades per cornises**. L'espai de la façana està format per un cos central, lleugerament sortit i dos cossos laterals

La planta baixa té la porta central rectangular amb frontó d'arc. Sengles finestres també rectangulars la flaquejen. Dues **portes laterals simètriques** s'obren a cada costat.

El pis noble presenta balcons correguts centrals i sengles balcons laterals independents. Cinc portes donen accés als balcons. Finalment, el pis superior presenta balconades sense balcó. Té una cornisa, mitxilínia amb un ull de bou.

Per l'interior presenta escala central, amb un *hall* de recepció. A la part baixa, a banda i banda, i havia les **escoles de nens i nenes**. Avui són dependències diverses. Originàriament tenia una gran sala que presidia la balconada, amb les dependències al voltant de l'alcaldia i la secretaria.

La planta alta era reservada al secretari i/o als mestres.

Destaca l'obra de paredat i maó vist, emprat com a decoració. L'edifici va ser construït a les darreries del segle XIX i va substituir el que hi havia a la plaça de la Constitució. L'origen de l'ajuntament calafellenc cal cercar-lo en un privilegi atorgat pel rei Ferran II. L'estil de l'edifici cal emmarcar-lo dins de l'eclecticisme acadèmic de l'època.

Estat actual de la investigació.

No s'ha fet cap estudi aprofundit sobre els orígens del municipi calafellenc. Hi ha treballs dispersos que plantegen el problema dels remences i l'origen del municipi¹. Altres treballs fan referència al privilegi de Ferran II, concedit a Calafell.²

¹JOAN SANTACANA I MESTRE, "Calafell en temps de l'aixecament remença del segle XV". Miscel·lània Històrica catalana. Escriptorium populeti. Ed. Abadia de Poblet., 1970. Volum 3, pp. 333-341.

² Vegis per exemple, J.SANTACANA, «Societat i religió durant l'època Barroca(I)» a *Retruc* núm. 18, Calafell, 1980.

També, «Societat i religió durant l'època Barroca (II)» a *Retruc* núm. 19, Calafell, 1980.

I, «Societat i religió durant l'època Barroca (III)» a *Retruc* núm. 20, Calafell, 1980.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- **L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.**
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Nº 18. Urbanització de Segur de Calafell.

Antecedents.

La urbanització de Segur de Calafell va ser concebuda l'any 1946 quan es va elaborar el projecte, a càrrec de Baldric Tubau. En el seu projecte es parlava “d’un bast pla d’urbanització i construcció, que —segons s’esmenta a l’acta del Ple municipal de 24 d’octubre de 1946— donaria lloc a la creació d’una **ciutat-jardí** per a estiu i caps de setmana, en tota aquella part compresa entre la carretera de Barcelona a aquesta població (Calafell), al nord, la platja al sud i entre els dos límits actuals de la finca, a l’est i a l’oest”.

El projecte d’urbanització incloïa la construcció d’un abaixador de la RENFE. Abaixador, terrenys i obres van ser beneïts el dia 1 de novembre de 1947.

L’any 1960, Segur tenia 77 habitants amb residència permanent; a l’any setanta ja n’eren 727, i el 1990, 2.688. Aquestes xifres, probablement estaven molt per sota de la realitat, ja que la urbanització molt aviat va convertir-se en un lloc de residència permanent.¹

Estat de la qüestió.

No s’ha fet cap estudi de la història de l’urbanisme; amb tot hi ha un bon treball que recull algunes dades bàsiques, degut a LL.Tetas.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L’inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d’Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

¹ E.GONZÁLEZ, M.E. FARRÉ i S. FARRÉ, *Notes històriques sobre Segur de Calafell*. Calafell, sense data.

Nº19. L'edifici del Comú o Ajuntament antic.

Antecedents.

El Comú o Antic Ajuntament estava allotjat en una casa de planta baixa i un pis en el nº6, B de la Plaça de la Constitució. Es tracta d'un edifici quadrat, façana amb dues portes: una atiga feta amb arc rebaixat, amb pedra i una de més nova, petita i amb muntants i llinda també de pedra, encara que moderna.

Presenta un primer pis amb balcó central i dues finestres laterals. El teulat és de doble ràfec i a dues vessants.

La porta principal té gravat l'escut circular del Comú de Calafell que era una creu inscrita dins d'un cercle. Sota hi ha data de 1768. Entre el balcó i la finestra de la dreta hi ha una placa de pedra que estava dedicada a la Constitució i està repicada.

A la cantonada de la casa hi ha una teiera antiga de ferro, original i en mal estat.

La constitució del Comú o Ajuntament de Calafell data de 1493, quan Ferran II el Catòlic va trametre al Governador general del Principat perquè ajudés als calafellencs a recollir els diners per redimir les jurisdiccions senyorívoles i escollir síndics per constituir-se en ajuntament lliure.

El Comú calafellenc es nodria de les terres comunals –on els pagesos pobres anaven a cercar llenya o a portar a pasturar el bestiar -, de la fleca –on es podia coure el pa per a tothom-, i de la taverna que tenia la venda de l'aiguardent. Els diners que així s'obtenien eren per pagar el mestre de minyons, els salaris de viatges dels regidors i altres imprevistos.

Fins el 1714, data en què es va dissoldre, el Comú o Universitat de Calafell està format pel "Consell general" que es congregava cada tres anys a la plaça avui dita de la Constitució. La convocatòria es feia "havent precedit lo so de campana i les demás solemnitats", el dia de Carnestoltes. Una de les funcions del Consell era escollir batlle. Per aquest motiu era qui elegia un dels components de al terna durant el període de tres anys subsegüents. Aquesta tradició havia estat confirmada per un privilegi reial concedit per Carles II i que va mantenir-se, com ja hem fet esment, fins el decret de Nova Planta.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Aquest edifici va ser seu del Comú fins a la construcció del nou edifici, ja a la segona meitat del segle XIX.

Estat actual de la investigació.

L'edifici va ser bastit o refet el 1768 i ha estat objecte d'una **rehabilitació** a la dècada dels noranta. La façana ha estat netejada de l'arrebossat original i se l'ha cobert d'un de nou, fet amb materials durs. Els **critèris** emprats són molt **discutibles** i, en tot cas, li han fet perdre el noble caràcter d'edifici públic del segle XVIII.

Durant les tasques de rehabilitació es va trobar un **arxiu amagat**, probablement relacionat amb la tercera guerra carlina. Aquesta documentació era valuosa ja que, entre altres coses, hi havia les paperetes d'una de les primeres eleccions a batlle del període constitucional. Precisament, la Constitució de 1812 feia referència la placa de la façana. Va ser picada tal vegada després del trienni liberal i no va tornar a ser refeta. És un testimoni colpidor de la tormentada història del nostre segle XIX i de la lluita entre la revolució i la reacció.

L'edifici requeriria un tractament més adequat pel que fa a la seva restauració, amb restabliment de l'arrebossat de calç i sorra i pintat amb un lleuger toc de color que probablement tenia, amb sòcol negre o cendrós. La **teiera** i la **làpida** són exemplars poc freqüents i mereixerien tractaments conservacionistes.

- 1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.
- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
  - 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
  - 3.- **L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.**
  - 4.- El patrimoni natural.
  - 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
  - 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
  - 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

4. EL PATRIMONI NATURAL.

El marc territorial.

Tot i que administrativament el municipi de Calafell forma part de la comarca del Baix Penedès, des del punt de vista del territori i del paisatge constitueix la **continuació natural del massís del Garraf**.

Una ullada a aquest sector del litoral ens permet apreciar com les muntanyes de Calafell conformen en realitat **els darrers estreps d'aquell massís** i com, a partir de Calafell la Serralada Prelitoral, que ressegueix el litoral català des del Cap de Begur, desapareix sota el mar, fent possible que la fossa del Penedès s'hi obri directament.

Aquesta situació de Calafell explica en bona part les **característiques de l'estructura territorial del municipi**. A grans trets aquesta es caracteritza per un sistema de carenes (l'Escarnosa, la Coma Farella-El Borrell, la Serra del Mig) que transcorren paral·leles en una direcció general nord-sud i que, davallant des de prop de 200 metres d'altitud màxima, van perdent altitud a mesura que s'apropen al litoral.

Entre aquestes carenes s'hi localitzen **els fondos o valls** per on transcorren els torrents (torrent de la Cobertera, torrent de Montpeó, torrent de la Casa Nova de Segur) en direcció al mar. Els sectors planers del municipi es limiten als cursos baixos dels torrents i a l'estreta franja litoral que amb prou feines arriba al quilòmetre d'amplada.

Aquesta franja, fins a finals del segle XIX, estava ocupada per un rosari de maresmes i estanyols avui pràcticament desapareguts.

Les característiques edafològiques i les condicions climàtiques conjuntament amb l'acció humana han afaïonat en el territori de Calafell el paisatge que avui podem apreciar i que caracteritza el municipi, presentant els **trets essencials del paisatge agro-forestal i turístic del litoral mediterrani**: es tracta d'un paisatge fortament humanitzat, profundament marcat per una història mil·lenària, però que conserva parcialment els seus trets naturals fins el punt que aquests li confereixen la seva pròpia personalitat.

Certament, una lectura atenta del paisatge de Calafell ens permet descobrir **l'empremta de l'acció humana arreu**. No només allà on és més evident -en els seus nuclis urbans i a les àrees residencials- sinó també a l'últim racó de muntanya o *fondo*. En els epígrafs següents analitzarem les unitats de paisatge del municipi de Calafell.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- **El patrimoni natural.**
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

La muntanya i el paisatge forestal.

Avui, un 35% del territori del municipi de Calafell presenta un aspecte de paisatge forestal. D'aquest percentatge, però, només una petitíssima part està constituïda pròpiament per **foresta** o bosc. La majoria del territori forestal està format per **màquia** i per **espinar**, comunitats dominades per la presència d'espècies arbustives, sovint de tipus espinós, en les quals els arbres ocupen un lloc més aviat secundari.

La localització del paisatge forestal de Calafell ens informa sobre el seu origen i la seva evolució. Al Calafell actual el bosc es localitza a les **zones muntanyoses**, és a dir, a la zona de major altitud, de pendents més forts i de sòls més prims.

Aquesta localització té poc a veure amb l'ocupació del bosc originari, previ a l'ocupació humana del territori.

Aquest bosc primitiu estava format per la comunitat vegetal anomenada **Quercetum ilicis galloprovinciale**, dominada per l'alzina i caracteritzada pel seu aspecte de selva subtropical que cobria de forma quasi contínua la major part del territori. Només als indrets orientats al sud i on la migradesa del sòl i les condicions ambientals impediè el desenvolupament de l'estrat arborei s'hi desenvolupava una comunitat vegetal més pobra, l'anomenada **Quercu-Lentiscetum**, de caràcter arbustiu i herbaci. D'altra banda, als indrets més humits i obacs, on les condicions microclimàtiques ho permetien, s'hi desenvolupaven comunitats caducifòlies de ribera pròpies dels **bosc de galeria** en l'àmbit de l'alzinar.

Així doncs, la situació actual de les comunitats vegetals a Calafell s'ha invertit respecte al seu estat primitiu o original. **Avui la comunitat vegetal dominant és la màquia i l'espinar, mentre que el bosc presenta un caràcter secundari i residual.** Aquesta substitució es deu a un procés històric que s'ha desenvolupat en dues etapes: inicialment l'artiga del terreny per a convertir-lo en conreus i, posteriorment, l'abandonament d'aquests.

La primera fase, que s'inicià a la baixa Edat Mitja i va culminar al segle XIX amb la plantació de vinya i d'arbres de secà, va comportar la desaparició del bosc original i la pràctica extinció de l'alzinar.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

La segona fase, que tingué el seu començament a finals de segle XIX i ha arribat ben bé fins a mitjans de segle XX, ha comportat l'abandonament de l'explotació agrícola de les àrees de muntanya i la consegüent recolonització lenta i progressiva de la vegetació potencial. Aquesta és la fase en la que es troba actualment el territori forestal de Calafell.

En aquest punt val a dir que les característiques ambientals del territori han limitat i condicionat en bona mesura el procés de recolonització del bosc:

- el sòl ha sofert un procés d'empobriment associat a les pràctiques agrícoles, a l'acció erosiva lligada al deteriorament progressiu de les parets de pedra seca, pròpies del conreu en bancals, i al fort cop que representen els incendis periòdics.
- les característiques litològiques (roca mare rica en carbonats) i l'estructura del sòl no faciliten la retenció d'aigua ni la producció de matèria orgànica, que és molt lenta.
- les pluges són reduïdes i l'aridesa s'acusa durant quatre mesos a l'any.

El resultat de l'acció combinada d'aquests factors és que la naturalesa, per si sola, només és capaç de reconstruir parcialment el bosc original i encara de forma molt lenta. Per aquesta raó, l'alzina (*Quercus ilex*), l'arbre dominant del paisatge original de Calafell, és un arbre que quasi no es troba en les actuals bosquines dominades de forma aclaparadora per pi blanc (*Pinus halepensis*).

ESPÈCIES ARBÒRIES

Nom comú	Nom científic	Abundant	Poc abundant
Pi blanc	<i>Pinus halepensis</i>	x	
Ullastre	<i>Olea europea</i>	x	
Garrofer	<i>Ceratonia siliqua</i>	x	
Càdec	<i>Juniperus oxycedrus</i>	x	

PALMÀCIES

Nom comú	Nom científic	Abundant	Poc abundant
Margalló	<i>Chamaerops humilis</i>	x	

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- 1. inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

PALMÀCIES

Nom comú	Nom científic	Abundant	Poc abundant
Arçot	<i>Rhamnus lycioides</i>	X	
Llentiscle	<i>Pistacia lentiscus</i>	X	
Garric	<i>Quercus coccifera</i>	X	
Gatosa	<i>Ulex parviflorus</i>	X	
Farigola	<i>Timus vulgaris</i>	X	
Arboç	<i>Arbutus unedo</i>		X
Arítjol	<i>Smilax aspera</i>		X

El paisatge forestal de Calafell constitueix, doncs, un **paisatge vegetal transitori** perquè la seva fesomia correspon a la pròpia d'un estadi intermedi de les fases de reconstrucció espontània de les comunitats vegetals originals. Tanmateix, no per això aquest tipus de paisatge secundari resulta poc valuós des d'un punt de vista del medi ambient; ans al contrari, presenta **diversos valors que el converteixen en una part important del patrimoni municipal**.

A continuació destaquem quins són els més importants d'aquest valors, que sens dubte, s'han de tenir presents a l'hora d'inventariar el patrimoni municipal i de traçar les estratègies de gestió i de futur econòmic de la població:

Valor medioambiental associat al manteniment de la vegetació en una zona àrida.

A l'actualitat el paisatge forestal de Calafell, tot i que ocupa al voltant de poc més del 30% de la superfície del municipi, presenta un important valor patrimonial en un territori caracteritzat per unes condicions climàtiques i edafològiques que fan extremadament difícil i molt lenta la implantació de les comunitats vegetals.

La vegetació constitueix un element de cabdal importància en el manteniment d'un paisatge i d'uns indicadors ecològics de qualitat.

Valor ecològic associat a la regulació de l'aigua d'escorrentia i al manteniment del sòl.

Un dels problemes recurrents de tota la conca mediterrània és el caràcter torrencial de les pluges associat a l'estacionalitat de les precipitacions i a les característiques de l'orografia. Aquest fet s'ha vist accentuat sovint a causa de la impermeabilització del terreny que comporta la urbanització del territori. En aquest sentit, **el manteniment la cobertura vegetal de les àrees forestals constitueix una factor que contribueix a regular els cabals de les avingudes i de les inundacions i a evitar la pèrdua de sòl per erosió**.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Valor ecològic associat al manteniment de la biodiversitat.

Tot i tractar-se de comunitats secundàries, les bosquines i les màquies constitueixen ecosistemes integrats per una diversitat notable d'espècies vegetals i animals. En aquest sentit, **el manteniment del paisatge forestal contribueix de forma decisiva al manteniment de la biodiversitat a escala municipal.**

Valor visual escènic associat al manteniment de l'heterogeneïtat del territori i a la diversitat del paisatge.

La tendència associada al desenvolupament urbà del litoral català, sobretot a partir dels anys seixanta del segle XX, ha comportat la difusió d'un paisatge periurbà que, amb molt poques excepcions, ha provocat una pèrdua de la qualitat dels paisatges locals i la homogeneïtzació creixent d'aquests. **El manteniment del paisatge forestal atorga un valor visual escènic als nuclis urbans i residencials existents alhora que disminueix la percepció d'amuntegament que aquests generen en la població resident i en els visitants.**

Valor cultural i associat als elements històrics i al patrimoni arqueològic.

Tal com hem comentat anteriorment, el paisatge forestal de les muntanyes de Calafell és el resultat de l'acció humana al llarg de la història. Els testimonis històrics en el paisatge (camins, barraques, marges de pedra seca i elements arqueològics singulars) formen part integrant del patrimoni cultural i la identitat de la població. Particularment important resulta l'abancament del terreny a través de les esmentades parets de pedra seca, que desenvolupaven una funció productiva i de retenció del sòl, encara important a l'actualitat.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- **El patrimoni natural.**
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Els *fondos* i el paisatge agrícola.

Els *fondos*, conjuntament amb les alineacions muntanyoses, formen l'estructura territorial bàsica de Calafell. Si l'element característic de la muntanya són els boscos i les màquies, **l'element que caracteritza els *fondos* són els conreus**. Abandonats el cultius de les zones més altes i àrides del territori, els conreus encara persisteixen als vessants més baixos de les muntanyes, on el terreny és més suau i els sòls són una mica més profunds i rics. També aquí, però, ha estat necessari l'aprofitament del terreny mitjançant feixes.

Avui, els *fondos* cultivats ocupen una superfície total una mica menor de la superfície forestal, un 30,45% del territori municipal, però el creixement urbà i la progressió del bosc a causa de l'abandonament de l'agricultura tendeixen a la reducció progressiva d'aquest espai agrari. La producció agrícola tradicional de Calafell ha evolucionat al llarg dels darrers segles, si bé sempre ha estat associada als **conreus de secà**.

El paisatge dels *fondos* és un paisatge **dominat per les formes geomètriques de les parcel·les i per l'aspecte canviant al llarg del cicle anual dels conreus**. Les dimensions exigües dels *fondos* fan que la mida de les parcel·les agràries de Calafell sigui inferior a la mida mitjana de les parcel·les de la resta del Baix Penedès.

De la mateixa manera, les formes poligonals pròpies de la comarca a Calafell són substituïdes per formes allargassades, rectangulars, que ressegueixen al màxim les corbes de nivell per tal d'economitzar esforços i aprofitar millor les possibilitats del terreny.

Si fins el primer terç del segle XIX la major part de superfície cultivada estava ocupada pels **cereals**, al llarg del segle XIX es va produir l'extensió del conreu de la **vinya**, que assolí la seva màxima importància a la darrera dècada d'aquell segle, juntament amb **l'olivera, l'ametller i el garrofer**. Aquesta producció tradicional es manté sense transformacions radicals fins a mitjans de segle XX.

A partir d'aquest moment es produeix, d'una banda, un lent però progressiu retrocés de la superfície cultivada -que va essent recolonitzada per les màquies i les bosquines- i, de l'altra, un retrocés de la superfície dedicada als arbres, sobretot ametllers i garrofers.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- **El patrimoni natural.**
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

CONREUS LLENYOSOS

Espècie	Hectàrees en filera	Exemplars disseminats	Tendència últims anys
Vinya	124 Ha		disminució del conreu
Olivera	30 Ha	sí	disminució del conreu
Ametller	10 Ha	sí	disminució del conreu
Garrofer		sí	extinció del conreu

CONREUS HERBACIS

Espècie	Hectàrees	Tendència últims anys
Ordi	55	increment del conreu
Civada	8	increment del conreu
Blat	1	extinció del conreu

Hom pot apreciar que la vinya continua essent el **conreu llenyós** més estès, seguida de l'olivera, i com totes les espècies llenyoses tendeixen a reduir la seva superfície cultivada. Algunes, com el garrofer, s'ha deixat de cultivar i només se'n conserven exemplars disseminats.

D'altra banda, l'increment que experimenten les superfícies d'herbàcies, particularment d'alguns cereals, no arriba a compensar la disminució de la superfície dels conreus llenyosos.

Com a dada significativa cal tenir present que entre els censos agraris de 1982 i de 1989 la reducció de la superfície agrària útil de Calafell és de l'ordre d'un 38% i que si bé els darrers deu anys s'ha alentit notablement la pèrdua de terreny cultivat, aquesta no deixa de tenir lloc.

Si contrastem les dades anteriors amb l'evolució manifestada pel percentatge de població del municipi ocupada en el **sector agrari** (un 3,3% a l'any 1986; un 2,1% a l'any 1996) i amb l'escàs percentatge que aporta la producció agrària al PIB del municipi (un 1,3% a l'any 1996) no hi ha dubte que l'agricultura és avui una activitat amb una importància molt reduïda en el conjunt de l'activitat econòmica de Calafell i que la tendència a la pèrdua de superfície cultivada prosseguirà als propers anys.

Dins aquest context hom es planteja si, més enllà dels beneficis directes de la producció agrària, **els conreus desenvolupen alguna altra funció significativa en un territori de les característiques del municipi de Calafell.**

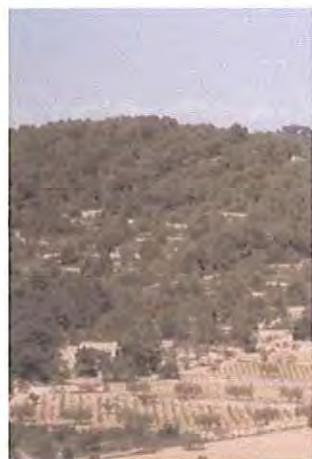
1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

En aquest sentit hem d'assenyalar els valors següents:

Valor mèdio-ambiental associat al manteniment de la biodiversitat.

Els *fondos* conreats de Calafell presenten unes característiques ecològiques i paisatgístiques diferents a l'espai forestal, conformant un espai obert de caràcter productiu però que a l'ensem constitueix l'hàbitat imprescindible per a nombroses espècies animals que no poden viure a l'interior del bosc o que depenen de l'existència de la interfase foresta-conreus per a la seva supervivència. En aquest sentit, **la reforestació dels *fondos* com a conseqüència de l'abandonament de l'agricultura comportaria un empobriment de la biodiversitat a escala municipal.**

Valor ecològic associat a la capacitat de recàrrega dels freàtics.

Una dels problemes de les zones àrides, com Calafell, és l'índex d'aridesa i el dèficit hídric. Ha estat comprovat que **el manteniment dels conreus en zones de pendent suau contribueix a la recàrrega dels freàtics i al manteniment de reserves subterrànies d'aigua** a les zones planes situades a menor altitud, evitant fenòmens com la salinització de les aigües freàtiques properes al litoral.

Valor ecològic associat a la funció *coixí* d'espai de transició.

Els conreus constitueixen una zona de transició entre els nuclis poblats i les àrees forestals, realitzant una funció ecològica *de coixí* per als possibles impactes ambientals, en particular **els conreus poden actuar com a franja de protecció en cas d'incendis evitant la propagació del foc, tant en un sentit com en un altre.**

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Valor visual escènic associat al manteniment paisatge agroforestal.

Una de les característiques més valorades dels paisatges mediterranis és la fragmentació orgànica de l'espai i l'alternança dels conreus i del bosc. La interpenetració dels fondals cultivats i de muntanyes amb bosc constitueix, juntament amb la presència del mar, el tret més personal del paisatge de Calafell.

No hi dubte que **una uniformització de l'espai comportaria una pèrdua de l'índex de diversitat biològica, però també un empobriment de la qualitat visual del paisatge i una pèrdua de l'apreciació del mateix.**

Valor cultural i associat als elements històrics i al patrimoni arqueològic.

A l'epígraf dedicat al bosc hem parlat del valor dels testimonis històrics presents en el paisatge, però no hi ha dubte que on més explícitament s'expressen aquests testimonis és en l'espai rural.

La mateixa parcel·lació del terreny, el traçat dels camins, **les parets i construccions de pedra seca i els elements singulars com ara les restes arqueològiques presents en l'àmbit rural i corresponents a diverses èpoques històriques ens parlen del passat de Calafell i constitueixen un patrimoni cultural de la població que només adquireix la seva autèntica rellevància en el context del paisatge rural.**

Valor econòmic i social

Entre les conclusions del 7è *Simposi Internacional de Turisme* celebrat a Barcelona el proppassat febrer de 1999, destaquen tant la conveniència de diversificar l'oferta turística fugint d'un model basat excessivament en el turisme de tipus massiu, com una nova valoració social de la natura per part de la població turística.

En aquest sentit, sembla que **les possibilitats de diversificació turística comporten la conveniència de salvaguardar i difondre tant el patrimoni cultural com el patrimoni natural específics dels llocs, particularment d'aquells que han sofert una excessiva especialització en el turisme de sol i platja i una pressió ambiental que posa en perill el manteniment d'una imatge de qualitat turística.**

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- **El patrimoni natural.**
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

5.- ELS OBJECTIUS DE LA PROPOSTA D'ORDENACIÓ PATRIMONIAL.

La **Proposta d'Ordenació Patrimonial** té com a objectius centrals els següents:

Inventariar correctament el patrimoni històric-arqueològic municipal de Calafell.

L'inventari del patrimoni local implica no només allò que és rellevant, sinó també aquells elements que sense ser-ho són percebuts pels habitants com un element significatiu o digne d'ésser conservat.

L'inventari implica la necessitat de documentar, en la mesura del possible, estudiar l'element objecte d'inventari i determinar l'estat de conservació.

Ordenar i classificar el patrimoni d'acord amb el seu valor i importància.

Naturalment no tots els elements patrimonials tenen la mateixa importància; el valor del patrimoni depèn de molts factors. En aquest cas, el Pla d'Ordenació ha d'establir prioritats, remarcar valors i relativitzar-ne d'altres. És important senyalar tot allò que sigui singular i únic, és a dir, allò que pot diferenciar el patrimoni calafellenc del dels altres pobles. També és important senyalar aquells elements que el seu interès ultrapassa el marc local. Finalment, cal atendre a aquells elements que pel seu valor sentimental o emotiu, han d'ésser respectats.

Per últim, en la classificació i ordenació s'han de tenir present els elements patrimonials que permeten transformar-se en actius econòmics i aquells que necessàriament han de ser passius.

Proporcionar pautes per intervenir en els elements patrimonials.

Proporcionar les pautes d'intervenció ha de ser la tasca del POP. Això significa establir criteris d'intervenció en aquells conjunts que així ho reclamin. Aquestes pautes han de seguir les recomanacions de les diverses Cartes i documents que sobre intervencions patrimonials s'han signat en els darrers decennis a la Unió Europea i també han de tenir present les normes emanades de l'actual llei del Patrimoni.

Proporcionar elements de judici que permetin una correcta ubicació del patrimoni en els actius del poble.

No tots els elements patrimonials han de tenir el mateix tractament; hi ha elements patrimonials que poden vertebrar una política d'intervencions, mentre que d'altres els hem de considerar perifèrics. És un objectiu del POP mostrar quins elements poden i han de ser elements nuclears i quins, malgrat el seu interès aparent, han d'ésser considerats perifèrics. Per proporcionar aquests elements han d'intervenir consideracions de tipus molt diversos com són els següents: **accessibilitat, grau de conservació, singularitat, cost de les intervencions, comprensibilitat de l'element i expectatives d'interès per part del públic usuari.**

Proporcionar un marc a la política de gestió patrimonial.

Les necessitats de conservació del patrimoni poden generar despeses il·limitades i les disponibilitats municipals sempre són limitades i escasses. L'acció política significa prioritzar la despesa d'acord amb criteris d'eficàcia, interès i servei col·lectiu. Amb tot, la política patrimonial ha de tenir present que, de vegades hi ha intervencions puntuals que, tot i no ser prioritàries des de cap dels punts de vista esmentats, són imprescindibles si no es vol malmetre irreversiblement el patrimoni. Establir aquestes pautes hauria d'ésser un dels objectius del present document.

I.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- **Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.**
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

6.- ELS VALORS DEL PATRIMONI IMMOBLE CALAFELLENC: INTERVENCIONS, PROBLEMÀTICA I TENDÈNCIES.

En el terme municipal de Calafell posseeix una gran varietat d'elements patrimonials els quals han estat objecte d'atenció diversa. Per situar aquests elements en el seu context patrimonial global cal atendre, com ja s'ha dit a criteris diversos:

Criteri d'accessibilitat	Criteri de cost de les intervencions
Criteri de proximitat	Criteri de comprensibilitat de l'element
Criteri de conservació	Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari
Criteri de singularitat	

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.

7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Cada un d'aquests criteris ha de poder ser valorat d'una forma més o menys objectiva. Per efectuar aquesta valoració cal assignar a cada un dels ítems esmentats **una puntuació mínima d'1 punt i una puntuació màxima de 10 punts.**

El jaciment paleolític de la Graiera

Criteri d'accessibilitat

El jaciment està situat en un petit penya-segat de gran verticalitat al que caldria pujar mitjançant un sistema d'escales o esglaons. Accessible per persones joves, suposa una certa dificultat per adults i persones de la tercera edat.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

El jaciment està situat en una via pavimentada i s'hi arriba amb cotxe fins al peu; a peu significa uns 30 minuts des del nucli del poble, uns 60 des de la Platja i més de 60 des de Segur.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

El jaciment arqueològic es conserva relativament bé; amb tot, és objecte d'algunes accions incontrolades. Un cop excavat, del jaciment en restarà únicament la roca.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

És un jaciment singular per l'interès científic que presenta. Per la cronologia del jaciment és dels pocs que s'han estudiat a la zona. Permet obtenir informació sobre aspectes de paleoflora, paleoambient i paleofauna.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de cost de les intervencions

Intervenir vol dir fer accessible el jaciment a un visitant amb cotxe, habilitar un espai d'aparcament, per un sistema d'escales i o rampes visualment neutres. A més, caldria implementar una plataforma o mirador, i posar-hi reixes o tanques. A més, caldria una petita estació d'interpretació. Per fer visitable l'indret, que restaria desprotegit en cas d'estar obert, caldria una persona durant les hores de visita. Per tant, estimem que l'acondicionament del nucli requereix inversió d'infraestructura d'alt cost.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

La prehistòria, especialment el paleolític, no és una disciplina impopular; amb tot, la informació que es requereix per fer-ho comprensible és notable. Sense aquesta informació no és fàcil.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

Musealitzar un jaciment paleolític té un interès indubtable. Seria un dels pocs que hi ha a la demarcació de Tarragona. Per tant, això podria despertar expectatives en el sector dels professionals, estudiants d'arqueologia, sectors importants de turisme cultural i alguns curiosos. La puntuació depèn de la publicitat que hom hi apliqués.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Total: 30 punts

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

La Cova de Mas Romeu.

Criteri d'accessibilitat

Es troba a mitja muntanya en un penyasegat, pràcticament inaccessible. Només hi podrien pujar persones joves, acostumades a la muntanya. Fins al peu de la muntanya es pot anar amb cotxe.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

Excepció feta dels ciutadans que tenen residència a Mas Romeu, per tots els altres, es troba a més d'una hora de camí.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

Ha estat excavada en gran part; tal vegada hi resta sediment en el talús. La seva inaccessibilitat la protegeix de l'acció dels incontrolats.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

És una cova sepulcral eneolítica. Representa una forma molt comú d'enterrament a la prehistòria.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de cost de les intervencions

Intervenir significaria habilitar aparcament, escales d'accés i estació d'interpretació. El seu cost és molt elevat.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

Per a ser comprensible requereix una gran informació.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

Només té cert interès per especialistes i espeleòlegs.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 8 punts

La Cova Foradada

Criteri d'accessibilitat

La Cova és accessible mitjançant camí transitable. És possible accedir-hi per persones no impedides o d'avançada edat.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

És relativament pròxim al nucli capitalitat, encara que el desplaçament a peu requereix uns 40 minuts.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

Hi resten únicament sediments. Aquesta cova és objecte d'intervencions incontrolades.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

És un jaciment arqueològic de cert interès ja que hi ha inhumacions secundàries *in situ*. Amb tot, es tracta de troballes molt comunes a la prehistòria catalana.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de cost de les intervencions

Intervenir implica un cost moderat si hom exclou l'accés.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

Aquesta cova requereix una gran informació per tal de ser comprensible.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

La cova només presenta cert interès per especialistes.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 14 punts

La Ciutadella Ibèrica

Criteri d'accessibilitat

Hi poden anar persones de totes les edats. Es pot arribar a peu i amb vehicle fins al mateix jaciment. Tot i així, la ciutadella no és accessible fàcilment des de la platja.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

És un jaciment accessible amb vehicle des dels tres nuclis de Calafell; a peu hi ha una ruta des de l'estació en uns 15 minuts. No és accessible fàcilment des de la platja ni des del poble.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

El jaciment està parcialment excavat; es troba en molt bon estat de conservació gràcies al tractament de recreixers murs i teulats.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

Com a jaciment ibèric és un dels quatre cents catalogats a Catalunya. Presenta la singularitat de la seva musealització, que el fa realment únic.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de cost de les intervencions

Continuar les intervencions requereix un alt cost ja que cal establir comunicació entre el barri marítim i el jaciment, modificar les deficientes instal·lacions d'accés, disposar de pàrquing propi i tasques de musealització i manteniment.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

El jaciment ibèric és un dels més fàcils de comprendre de l'estat.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

El jaciment desperta interès per part del públic usuari i té capacitat per atreure públics diversos.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

L- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 52 punts

El Vilarenc

Criteri d'accessibilitat

És un jaciment ubicat al pla, al costat d'un passeig entre la Platja i el poble. És accessible a peu des dels dos nuclis amb menys de 15 minuts.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

És un jaciment pròxim a la platja i al poble; però no succeeix així des de Segur.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

El jaciment ha estat parcialment consolidat. Ara bé, presenta problemes greus sobretot per l'acció de la vegetació, de la intempèrie i per part dels incontrolats.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

Viles romanes n'hi ha moltes, però la del Vilarenc té una singularitat: és molt antiga i a més s'ha mitificat pel fet d'ésser objecte d'estudi per Puig i Cadafalc. Podria sintetitzar la historiografia romana al país, ja que va ser descoberta per un noble, objecte d'atenció per part d'erudits, intervencions locals, etc. La seva singularització s'hauria de remarcar amb la musealització.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de cost de les intervencions

La intervenció en aquest jaciment requereix un tractament proteccionista i de consolidació, així com una estació d'interpretació i l'acondicionament d'un aparcament. Per altra banda, es dispersa en un radi gran, ja que com a mínim en coneixem dos nuclis.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

És fàcilment comprensible amb una intervenció discreta. En el seu estat actual és incomprensible.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

És un jaciment que podria despertar moltes més expectatives perquè és molt citat bibliogràficament, ja que es coneix des de fa molts anys.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 46 punts

El Castell i les cases troglodítiques

Criteri d'accessibilitat

És fàcilment accessible a excepció del tram final, que presenta moltes dificultats per a persones impedides o d'edat avançada. Hi ha un aparcament molt a prop.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

Com que està ubicat enmig del casc urbà del poble, aquest paràmetre ha de ser molt alt. Resta allunyat dels residents al nucli de Segur.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

És un monument ben conservat, amb problemes en algun tram de muralla. Es duen a terme tasques de manteniment.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

No és un monument singular com a castell, ja que ha perdut la major part de les estructures internes, excepció feta de la capella i de la cisterna. Les pintures murals, importants per la seva simplicitat i per pertànyer a un cercle pictòric petit, no són espectaculars.

La singularitat del castell resideix en elements menors, avui no suficientment remarcats: un comunidor del segle XVI molt ben conservat i restaurat. Per tant, té una història lligada a bruixes. Un altre element singular són els graffitis que fan referència a la pirateria. Finalment, el castell està vinculat a un conflicte bèl·lic important: la guerra dels segadors, un capítol de la guerra dels trenta anys.

Per tant, per tots aquests trets, el castell podria tenir un alt potencial, encara que avui no es coneix. El recinte inclou les cases troglodites, d'alt interès i potencial. Per altra banda, l'excavació arqueològica va posar de manifest una l'evolució del recinte des del segle X fins avui, un altre punt que en destaca la seva singularitat. És impressionant el conjunt de visuals que s'obtenen des del cim del castell.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de cost de les intervencions

Les inversions d'infraestructura del castell ja estan fetes. Totes les inversions que manquen són de musealització, per tant, el cost és moderat.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

Encara que el jaciment no és avui comprensible, els temes a explicar resulten senzills, a excepció de l'explicació de la pròpia evolució de la fortalesa.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

El castell està il·luminat i es veu des de lluny. Per tant pot tenir importants expectatives d'interès.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Total: 47 punts

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

El Casalot d'en Viola

Criteri d'accessibilitat

El monument és accessible a través de 800 metres de camí pavimentat. La pujada en el darrer tram és difícil i no té un camí definit.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

Encara que ocupa un punt equidistant entre Segur, Poble i Platja, no té al costat cap nucli urbà. Per tant està relativament lluny de tots tres.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

El Casalot es troba en mal estat i, a més a més, hi ha perill d'esfondrament.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

És un element singular per les seves característiques, ja que no se'n coneix cap d'altre de semblant.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de cost de les intervencions

El cost de les intervencions pot ser molt alt, ja que caldria investigar la propietat, fer una tanca, consolidar tàpies i posar-hi una estació d'interpretació vigilada.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

El Casalot, en aquests moments, no és comprensible sense intervenció potent, ja sigui in situ o en un altre indret.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

No té pràcticament expectatives a excepció de lletra ferits locals.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 26 punts

L'ermita de Sant Miquel

criteri d'accessibilitat

És accessible fàcilment per a qualsevol tipus de públic; no té barreres.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de proximitat

L'ermita està tocant la carretera i molt pròxima al baixador del tren. Allunyat dels residents als nuclis de Platja i Poble.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de conservació

L'ermita està ben conservada. Existeixen problemes menors d'humitats encara no resolts i bretolades contra portes i instal·lacions d'il·luminació.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de singularitat

És un monument d'interès local i comarcal; és singular dins dels canons del romànic de transició.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de cost de les intervencions

L'ermita està suficientment adequada; tot i així, hi manquen elements d'interpretació. Les intervencions significarien un baix cost.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de comprensibilitat de l'element

L'ermita té una manca de comprensibilitat degut a què no existeix una estació d'interpretació interior.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

Presenta poques expectatives d'interès, excepte pels propis residents.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 40 punts

La Talaia

Criteri d'accessibilitat

La Talaia és el cim de muntanya més alt del terme, i no compta amb cap camí d'accés.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

Es troba allunyada de tots els nuclis habitats.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

Se'n conserven els fonaments, atacats per la vegetació.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

És una de les moltes torres de vigilància costanera del segle XV-XVI.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de cost de les intervencions

El cost que es pot estimar és molt alt, atès que caldria obrir camí, senyalitzar, consolidar i explicar.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

Tal i com es troba actualment, és incompreensible.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

No hi ha expectatives. És un element pràcticament desconegut.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 9 punts

La masia de Mas Romeu

Criteri d'accessibilitat

La masia és accessible amb vehicle ja que existeix un carrer pavimentat.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

Es troba allunyada dels tres nuclis. Únicament és pròxima als veïns de Mas Romeu.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

La masia es troba en un estat de bona conservació, tot i que hi manca una tanca.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

És un masia d'interès local; respon a una arquitectura molt repetida.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de cost de les intervencions

Baix cost: únicament hi manca senyalització i retolació.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

No presenta grans dificultats.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

No hi ha expectatives.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

Total: 25 punts

El Mas de l'Espasa

Criteri d'accessibilitat

La masia és accessible amb vehicle ja que existeix una carretera pavimentada.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

Allunyada dels tres nuclis. Només és pròxima als veïns de Mas Romeu.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

El mas es troba en mala conservació. Hi manquen tanca i portes.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

És un masia d'interès local; respon a una arquitectura molt repetida.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de cost de les intervencions

Intervenir en aquest mas implicaria un alt cost.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

La comprensió d'aquest mas no presenta grans dificultats.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

No hi ha expectatives.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 17 punts

Cases de Montpeó

Criteri d'accessibilitat

Aquesta zona és accessible amb vehicle ja que existeix una carretera pavimentada. Tot i així, és difícil l'accés a la muntanya.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

Allunyada dels tres nuclis. Pròxima als veïns de Mas Romeu.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

Es troben en mal estat de conservació, en estat de runa.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

És un nucli medieval habitat fins el segle XIX d'interès local; respon a una arquitectura tradicional.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de cost de les intervencions

Intervenir en aquest element implicaria un cost molt alt.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

No presenta grans dificultats.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

No hi ha expectatives.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

L.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 17 punts

Les botigues de pescadors

Criteri d'accessibilitat

Les botigues compten amb molt bona accessibilitat.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

En ple nucli urbà de la platja.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

Les que resten estan ben conservades.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

Són d'alt interès local perquè representen l'habitatge tradicional a la Platja. Hàbitat popular que desapareix.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de cost de les intervencions

Molt alt cost, atès que caldrien fortes inversions.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

Manquen moltes intervencions per fer-ho comprensible. De fet la comprensibilitat de les botigues de Mar implica fer comprendre la vida dels pescadors fins els anys quaranta.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

És fàcil despertar expectatives, ja que no hi ha cap element a la Platja que recordi aquest passat immediat.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

L.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 37 punts

Les cases d'Indians

Criteri d'accessibilitat

Molt bona, ja que estan en els nuclis urbans o bé a peu de carretera.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

Compten sempre amb nuclis de població molt pròxims.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

És molt desigual; en general és bona, excepció feta de la Sínia, que mereix un comentari a part.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

Presenten un interès local i comarcal. No n'hi ha d'excepcionals.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de cost de les intervencions

Manca senyalització i elements d'interpretació. Baix cost, excepció feta de La Sínia.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

Tal i com es troben actualment no són comprensibles.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

Hi ha poques expectatives.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 36 punts

L'Església Parroquial de Santa Creu

criteri d'accessibilitat

L'accessibilitat a aquest element és molt bona.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de proximitat

Pròxim al nucli capitalitat, però resta allunyada de Segur i Platja.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de conservació

L'estat de conservació de l'Església és molt bona.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de singularitat

És un tipus de construcció de la darrera etapa de l'arquitectura neoclàssica. Té interès arquitectònic notable, encara que no és un cas singular ni únic.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de cost de les intervencions

Les intervencions s'han de limitar a senyalètica i estació d'interpretació. Per tant, suposen un baix cost.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de comprensibilitat de l'element

És relativament fàcil si s'hi col·loca una estació d'interpretació.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

És objecte de visita esporàdica dels visitants.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 37 punts

La Casa Consistorial

criteri d'accessibilitat

L'accés a aquest element és molt bo.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de proximitat

La Casa Cosistorial és pròxima al nucli capitalitat, però allunyada de Segur i Platja.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de conservació

La conservació d'aquest element és molt bona.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de singularitat

És un tipus de construcció eclèctica. Té un interès arquitectònic baix.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de cost de les intervencions

Les intervencions s'han de limitar a senyalètica i estació d'interpretació fet que comportaria un baix cost.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de comprensibilitat de l'element

Seria relativament fàcil si comptés amb una estació d'interpretació.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

No hi ha expectatives.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 37 punts

Urbanització de Segur de Calafell

Criteri d'accessibilitat

L'accessibilitat a aquesta urbanització és molt bona.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

És un nucli de residència important.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

S'ha conservat el traçat originari en gran part, però no s'ha respectat l'estil d'edificació original.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

És un cas únic d'urbanització primerenca.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de cost de les intervencions

Les intervencions s'haurien de centrar en la senyalètica i un centre d'interpretació. Aquestes intervencions suposarien un alt cost.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

Tal i com es troba avui no és comprensible.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

Hi ha poques expectatives.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

L.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 38 punts

L'edifici del Comú o Ajuntament antic.

Criteri d'accessibilitat

Aquest element té una accessibilitat molt bona, ja que és un edifici que es troba en el casc urbà.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de proximitat

Pròxim als habitants del nucli capitalitat, però allunyada dels altres dos nuclis.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de conservació

La caixa de l'edifici sembla en bon estat, però presenta problemes de conservació del ferro de la teiera.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de singularitat

Es tracta d'un edifici que correspon a l'arquitectura rural de meitat del XVIII i, per tant, no és un cas singular, encara que si ho és la placa de la constitució repicada i la teiera.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri del cost de les intervencions

Caldria senyalètica, estació d'interpretació, conservació del metall i restauració de la façana. Totes aquestes intervencions impliquen un cost mitjà.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de comprensibilitat de l'element

Fàcil de comprendre amb una estació d'interpretació.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Criteri de les expectatives d'interès per part del públic usuari

Podria generar expectatives al poble i poc més.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc de territorial comarcal i nacional.

Total: 37 punts

Resum de les puntuacions obtingudes

Ciutadella Ibèrica	52
Castell i cases troglodites	47
Excavacions del Vilarenc	46
Ermita de Sant Miquel	40
Urbanització de Segur	38
Església de Santa Creu	37
Botigues de pescadors	37
Comú o Ajuntament antic	37
Casa Consistorial	37
Cases d'Indians	36
Jaciment de la Graiera	30
Casalot d'en Viola	26
Masia Mas Romeu	25
Mas de l'Espasa	17
Conjunt de Montpeó	15
Cova Foradada	14
Torre Talaia	9
Cova de Mas Romeu	8

Observacions sobre els elements patrimonials avaluats.

Com es pot veure en el resum de puntuacions, els cinc primers elements que en destaquen són la **Ciutadella Ibèrica**, el **castell de la Santa Creu i el barri medieval**, les **excavacions del Vilarenc**, l'**ermita de Segur** i la pròpia **urbanització de Segur de Calafell**.

Per tant, aquests haurien de ser els **elements nuclears entorn dels quals caldria estructurar la proposta**. Els paràmetres emprats no mesuren únicament interès patrimonial sinó el concepte de valor, és a dir, allò que donada la relació interès, cost i proximitat cal prioritzar en una política patrimonial.

- Com a norma general, podem considerar que fins a **40 punts** es tracta d'elements prioritaris.
- Entre **39 i 16 punts**, calen intervencions conservacionistes i de difusió.
- Menys de **15 punts**, el tractament recomanat és de protecció.

Així per exemple, fixant-nos amb el **Casalot del Viola**, situat en el lloc 12, no s'ha d'interpretar que no s'hi ha de realitzar cap intervenció, sinó que cal intervenir-hi per a la seva conservació de manera immediata. Aquesta intervenció en milloraria la seva interpretació a través de la col·locació d'un centre d'interpretació que no estés situat en el mateix monument, donat que poques persones anirien a veure el fortí *in situ*. En canvi, sí que els interessarà saber de la seva existència si en un lloc nuclear i central se'ls informa de la presència d'aquest tipus estrany de monument en el terme calafellenc.

En els mateixos termes podríem parlar del **conjunt de la Graiera**: cal una protecció del lloc, encara que és discutible una estació d'interpretació completa *in situ*, ja que les despeses generades probablement serien elevades. Per tant, **aquest quadre de puntuacions ens indica les tendències per on haurien d'anar les intervencions patrimonials**.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

7.- ELS PRINCIPALS ELEMENTS PATRIMONIALS EN EL MARC TERRITORIAL COMARCAL I NACIONAL.

Tots els elements patrimonials esmentats cal posar-los en relació amb els que trobem a la comarca i a Catalunya. Naturalment el que primer sobresurt és la **Ciutadella Ibèrica de les Toixoneres**.

■ La **Ciutadella Ibèrica** ultrapassa el marc local i el comarcal i comença a ser un referent a nivell nacional català i espanyol. El perill més important que presenta la gestió d'un equipament com aquest és el del tractament com un simple "taller escolar" o un equipament d'àmbit local.

La Ciutadella va ser concebuda com un equipament de qualitat i prestigi; pretenia conferir una marca original al patrimoni calafellenc. Això vol dir que la publicitat, les accions i els instal·lacions han de respondre als reptes d'un turisme de qualitat, com sol ser el turisme cultural. Reduir aquest equipament a una de les seves vessants, la didàctica, pot constituir un error que faci perdre el poder d'atracció original.

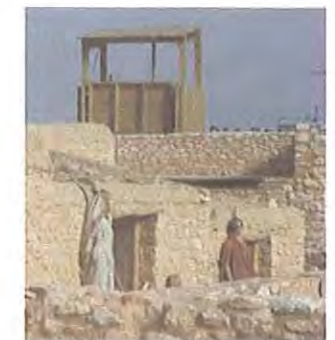
És per això que la senyalització i l'accés són fonamentals. El visitant ha de tenir present que entra, no en un centre luxós, sinó en un equipament de qualitat. Si aquesta entrada o accés es fa mitjançant un pàrquing privat, sense senyalització, amb una tanca feta amb ferros rovellats, on la visual més intensa és el darrera d'una instal·lació de discoteca, es fa evident que no estem davant d'un equipament de qualitat, amb els estàndars europeus exigibles.

El visitant d'un centre patrimonial com la Ciutadella ha de tenir present que està davant d'un equipament científic, no pas un centre per atendre infants. Per tant, l'aspecte científic ha de ser-hi present sempre.

Des d'aquests punts de vista, la Ciutadella requeriria una intervenció potent en els entorns, especialment en la seva comunicació amb la platja, per facilitar un accés independent i més espectacular.

Per altra banda, caldria desenvolupar els aspectes de com s'investiga el jaciment calafellenc, amb una autèntica musealització del camp d'excavació. Aquest aspecte, que en el projecte originari era molt important, no s'ha fet i, per tant, hi manca tota la vessant científica.

Finalment, la Ciutadella requereix unes instal·lacions del tipus Visitor Center, on d'una forma digna i espectacular es presenti la singularitat de la cultura ibèrica catalana. És a dir, un museu que complementi l'oferta lúdico-cultural.

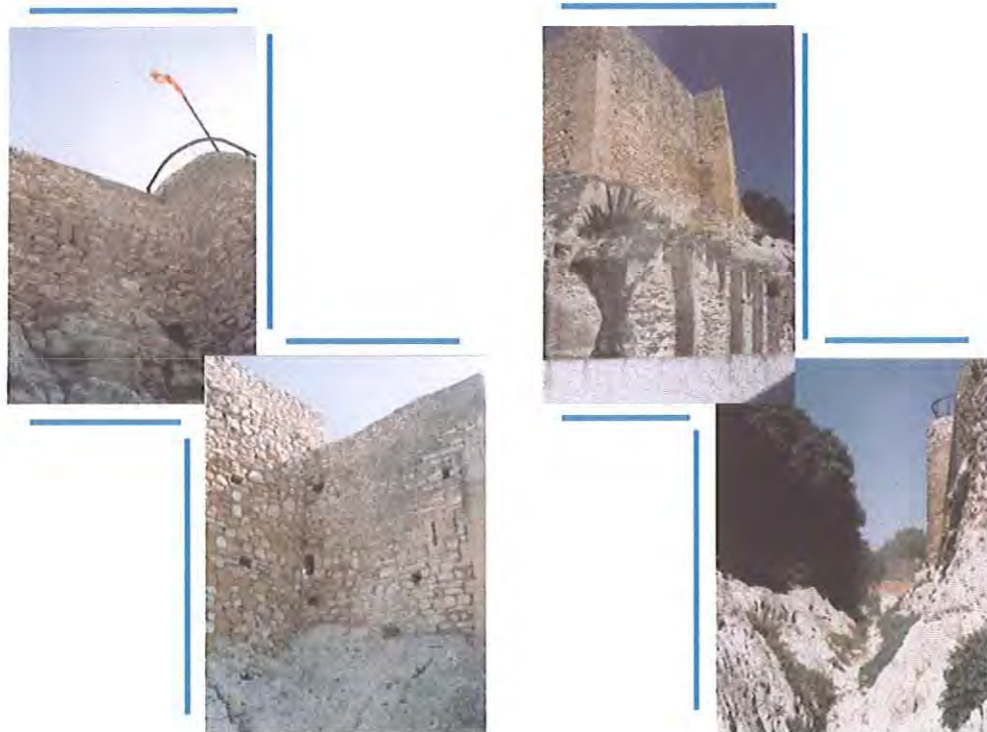
L.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

■ La **problemàtica del Castell i del barri gòtic** és molt diferent. Actualment, té totes les característiques d'una zona degradada, amb poques rehabilitacions d'habitatges i amb presència esporàdica de deixalles. En aquest cas cal potenciar el casc antic tot intervenint no només en els seus aspectes urbanístics sinó també en el mateix Castell.

Excepció feta de les intervencions arqueològiques i de rehabilitació dutes a terme en la dècada dels vuitanta, el Castell i el barri medieval, de traça gòtica, són els elements més abandonats del conjunt patrimonial.

Per enfocar la problemàtica patrimonial d'aquest conjunt cal no oblidar la història de l'assentament: l'hàbitat ha estat continuat a dalt de la roca des del segle X, com a mínim. Per tant, els calafellencs han treballat aquesta roca com si fós una mena d'escultura.

De fet, la roca del castell **és una monumental escultura on generacions han esculpit el passat**. Per tant, és, tota ella, un enorme jaciment arqueològic, que compona un autèntic model evolutiu d'arqueologia medieval.

En efecte, durant gairebé dos segles els habitants de la roca van plantar cabanes amb troncs clavats a la crosta del saldó, van enfondir sitges per guardar-hi el gra, van traçar canals per recollir l'aigua en un medi eixut.

Posteriorment, en el segle XII i el XIII, un tros d'aquesta roca va ser encerclada per murs, on el senyor es va encastellar. Des d'aleshores, pagesos expulsats del cim van gratar cases troglodites al peu dels murs, mentre que amb els seus carros seguien treballant la roca fent solcs per on s'encaixaven les rodes. Aquests solcs són d'origen medieval, com les tombes antropomorfes, com els forats per clavar-hi pals. Per tant, formen part de **l'escultura**.

És precisament tot això el que s'ha de **preservar, destapar, estudiar i fer comprensible**. De fet, és necessari considerar aquest conjunt des de l'òptica d'un jaciment arqueològic, perquè ho és. Així doncs *"l'arqueologia ha de subministrar les pautes de la intervenció arquitectònica."*

Abans d'intervenir urbanísticament caldrà aplicar criteris científics si es vol preservar el llegat patrimonial, tal com avui es fa al barri gòtic de qualsevol ciutat d'Europa. Aquesta intervenció arqueològica es fa del tot evident en els carrers de Penyes, Trinquet, Major i carrers adjacents. L'objectiu prioritari de la intervenció hauria d'ésser el de **la salvaguarda de les restes arqueològiques**.

Finalment, caldria recordar que en tota intervenció **la conservació ha de**

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

■ Entre els elements monumentals d'aquest sector realment importants hi ha el “**conjunt troglodític de Calafell**”, que és, ens atreviríem a dir, un dels més importants de Catalunya per l'estat de conservació en què ens ha arribat.

En efecte, es tracta d'una de les evidències més importants de l'hàbitat del segle X fins el XV. Algunes de les cases avui habitades són una mostra de la continuïtat de l'ocupació humana; d'altres, abandonades des de principis de segle, només ens en resten els grans murs rocallosos, els pous, els senyals de les bigues i les restes arqueològiques del subsòl.

En aquest sentit, cal recordar que en una d'aquestes cases, objecte d'una campanya arqueològica l'any 1985, va sortir una part d'una interessant creu processional manufacturada a Limoges, feta amb coure repujat amb or. Creiem que aquestes consideracions ens haurien de conduir a **la creació del Parc Arqueològic del conjunt troglodític del castell de Calafell**.

És per totes aquestes consideracions que s'ha d'anar pensant que una part del barri gòtic calafellenc hauria de ser transformada en un **parc arqueològic urbà**, en el qual es mostrés al visitant els següents elements, prèviament adequats per la visita:

- la necròpolis olerdolana interior i exterior del recinte emmurallat.
- els elements significatius que han modelat la roca i que constitueixen l'hàbitat normal de la Catalunya comtal, de l'època dels primers repobladors.
- els habitatges troglodites dels apisonadors medievals calafellencs (dels quals ja n'hi ha una notable escenografia, juntament amb les tombes antropomorfes al Museu d'Història de Catalunya).
- les muralles interiors i exteriors del castell, amb l'absis llombard i el conjunt pictòric.
- els rodalls dels carrers immediatament adjacents a la roca.
- els interessants graffitis de la Cripta del castell i de la cisterna, al·lusius a la pirateria nord-africana.
- les super-estructures del comunidor, amb el món de les bruixes.
- els elements històrics que ens recorden la Guerra dels Segadors.

Aquest parc arqueològic urbà caldria que fós en un marc tancat. Tot el conjunt hauria de gaudir d'un centre per interpretar el parc, és a dir, un veritable Centre d'Interpretació, que podria aprofitar algun dels edificis recentment recuperats.

Aquest conjunt medieval, amb els elements que té pot ser considerat un dels importants al sud de Catalunya.

L.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

■ Pel que fa a les **runes romanes del Vilarenc**, com tothom sap, el jaciment compta amb immenses possibilitats, des del punt de vista del coneixement arqueològic, en no haver existit una continuïtat urbana important en l'indret. El conjunt ha estat excavat parcialment, amb continuades campanyes que continuen fins ara. Estem molt lluny però d'una excavació completa en superfície i, òbviament, en profunditat, tasca que s'allargarà, probablement durant bastant de temps.

Les dimensions del jaciment i la limitació dels recursos esmerçats expliquen la lentitud del procés. Tanmateix, **la conservació del jaciment i del progrés del seu coneixement, depèn en bona part de la consciència social a l'entorn de la seva importància.** Consciència que s'ha d'assolir a partir de la divulgació social de la seva excepcionalitat. El moment actual exigeix posar en circulació, en ús, el jaciment, i que això sigui compatible amb la continuïtat i, fins i tot, multiplicació de la recerca al seu entorn. La societat, i la societat organitzada, ha de passar a **considerar el jaciment com un bé**, com un actiu i, per tant, generador directe o indirecte de riquesa.

Posar en circulació el jaciment, ha de suposar **avantatges** a diferents nivells.

D'una banda, contribuirà a una **major conscienciació de la població respecte al seu passat i al seu patrimoni històric i artístic.** Aquests aspectes reverteixen en una ciutadania de qualitat, i recordem que el principal capital d'una societat són els seus efectius humans. Diguem, per tant, que una conscienciació sobre la preservació del patrimoni actua de manera indirecta, i és un baròmetre indicador sobre la consciència civil de la població.

D'altra banda, el jaciment pot i ha de tenir un **paper en la diversificació de l'oferta turística.** Una millora qualitativa del jaciment incidirà sense dubtes en el mercat interior i contribuirà a la solidesa de la societat calafellenca que en farà un consum. Però a banda d'aquest impacte natural del jaciment, sempre que gaudeixi de l'acondicionament pertinent, pot començar a fer forat en la **perspectiva d'una explotació del patrimoni arqueològic en clau de turisme cultural.**

Les possibilitats d'intervenció són diverses i cadascuna implica avantatges i inconvenients com veurem. Dins del conjunt de jaciments romans de la costa tarragonina no és aquest tant espectacular com el recentment musealitzat de la Vila dels Munts, a Altafulla o el de la vila i mausoleu de Centelles, a Constantí. **Té l'avantatge de ser una de les primeres viles excavades a Catalunya. Per això s'hauria d'intentar diferenciar-la de l'oferta existent i fer-la atractiva en el context calafellenc.**

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

■ **L'ermita de Sant Miquel** cal posar-la en relació amb els 71 edificis romànics de caire religiós inventariats a la comarca ¹, i amb els que hi ha al Garraf. Una ullada a l'impressionant conjunt del romànic penedesenc permet situar la capella de Sant Miquel en el seu just lloc, és a dir, una més. Per tant, el seu interès serà sempre local i per a especialistes. Cal tenir present aquests paràmetres en el moment del seu tractament patrimonial.

¹ Vegeu LLORAC I SANTIS, S. El Penedès durant el període romànic. Edició de l'autor, Sant Sadurní d'Anoia, 1984. (L'autor en fa un inventari de 71 edificis religiosos i 30 castells o edificis militars).

■ Semblantment es pot dir de l'**església**, una obra tardana del neoclassicisme.

■ Pel que fa a les **botigues de pescadors** poden tenir un interès diferent gràcies a què en una d'elles hi ha viure l'escriptor **Carles Barral**. Aquest fet, si es vol anecdòtic, és molt important ja que vol dir que hi ha un **patrimoni ocult** sota d'aquesta botiga. Encara que l'edifici actual, propietat municipal de compra recent, ha perdut una bona part del seu valor com a hàbitat tradicional mariner, ens mostra la "**botiga de l'escriptor**". La figura de Carles Barral ultrapassa el marc local ja que tant com a editor com a escriptor ha tingut un paper central en l'estructuració de la prosa i també de la poesia contemporània. El seu nom va lligat a la descoberta i renaixement d'una literatura americana d'ampli abast. Per aquest motiu, el món dels mariners, avui molt minvat, es podria veure amb els ulls d'un gran escriptor.

1.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

■ Les cases d'indians calafellenques són avui propietat privada excepció feta de **Cal Bolavà** i de **La Sínia**. Les que són propietat privada es mantenen en bon estat i caldria ressenyar-les; amb tot, són les de propietat municipal les que cal intervenir. Cal Bolavà té avui un ús; la Sínia resta en estat de ruina.

■ Finalment, queden tots aquells elements que són perifèrics, és a dir, que no estan en nuclis urbans; és el cas de la **Graiera**, el **Casalot d'en Viola**, el **Mas de l'Espasa**, la **Cova Foradada**, la **Cova de Mas Romeu**, etc.

El problema més important d'aquests punts és la seva **dispersió** i la **dificultat de protegir-los** i, a la vegada, mostrar-los. Pensem que en aquests casos la **protecció** ha de ser independent de la musealització.

I.- Aproximació a un patrimoni comprensible.

- 1.- Presentació: un patrimoni pel mil·lenni.
- 2.- La història que ha forjat el llegat patrimonial actual.
- 3.- L'inventari del patrimoni immoble històric-arqueològic i monumental.
- 4.- El patrimoni natural.
- 5.- Els objectius de la Proposta d'Ordenació Patrimonial.
- 6.- Els valors del patrimoni immoble calafellenc: intervencions, problemàtica i tendències.
- 7.- Els principals elements patrimonials en el marc territorial comarcal i nacional.

II.-LA GENERACIÓ DE LES HIPÒTESIS D'INTERVENCIÓ PATRIMONIAL.

Un cop fet el diagnòstic o estat de la qüestió del Patrimoni calafellenc caldrà tot seguit procedir a **formular les possibles hipòtesis d'intervenció**.

Amb tot, com que la intervenció s'ha de fer dins d'un plantejament teòric previ, és a dir, en el **marc d'una filosofia d'intervenció**, caldrà primer establir aquest **marc** i els **critèris** subsegüents.

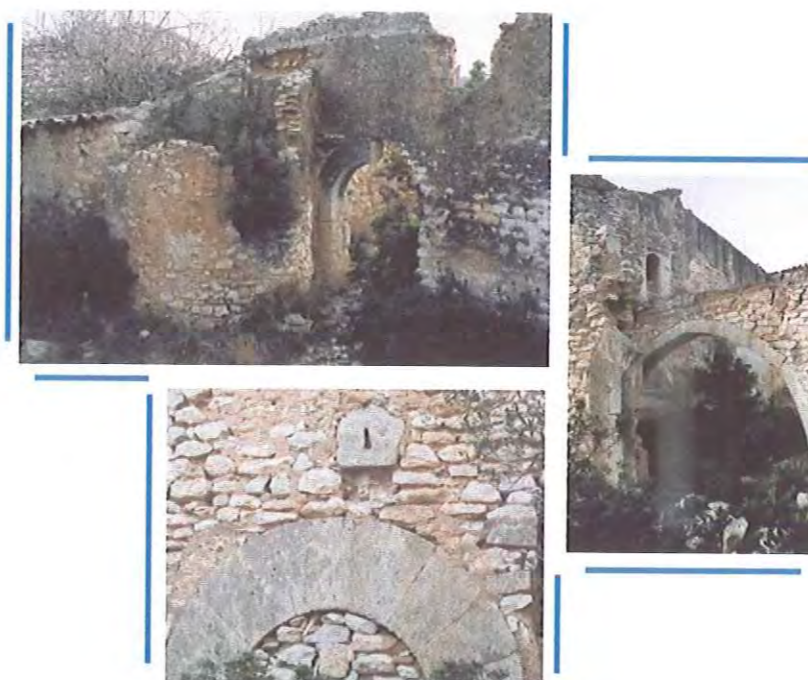
D'acord amb aquests criteris caldrà diferenciar allò que és **un patrimoni que cal preservar** i allò que és **un patrimoni que cal difondre i divulgar**.

Per tant, cal establir determinats punts com:

Quins han de ser els nuclis ordenadors del patrimoni local

Propostes d'intervenció a cada nucli

Proposta de Visitor Center o Museu Local

II.-La generació de les hipòtesis d'intervenció patrimonial.

- 1.-Criteris conceptuals per la intervenció del patrimoni: el Casc medieval.
- 2.- El patrimoni protegible i el patrimoni utilitzable.
- 3.- Nuclis ordenadors del patrimoni local.
- 4.- El museu local o el Centre de Visitants.

1.- CRITERIS CONCEPTUALS PER A LA INTERVENCIÓ DEL PATRIMONI. EL CASC MEDIEVAL.

El concepte **intervenció** implica diverses possibilitats d'actuació en el que en podríem anomenar arquitectura històrica. Entre elles hi ha la restauració, la reparació, la rehabilitació, la recuperació, la reforma, l'adaptació, la conservació, la consolidació i d'altres.

És ben cert que depèn del plantejament general que es faci, posarem més èmfasi en un o altre aspecte dels que hem esmentat.

Amb tot, sigui quin sigui aquest marc general, no s'ha d'oblidar que la intervenció en el patrimoni arquitectònic és, com diu Antoni González¹, *una part d'una disciplina única que és el disseny de l'arquitectura.*

1. Un dels principals criteris d'intervenció ha de ser *la consolidació del conjunt medieval feta de forma que permeti una lectura de la història dels edificis i de la trama urbana del barri medieval*, re-definint cada edifici per tal de facilitar una comprensió global del conjunt urbà i de cada element per separat.

2. Cal *identificar les zones de construcció medieval*, tot remarcant-les.

3. Els edificis del barri medieval calafellenc han sofert transformacions importants, per la qual cosa és molt difícil adaptar la fàbrica actual als models històrics hipotèticament obtinguts mitjançant qualsevol estudi arqueològic; intentar una recuperació històrica és, tal vegada, estèril. Per tant, *la recuperació cal que sigui essencialment arquitectònica.*

¹ ANTONI GONZÁLEZ, "Diverses lectures de l'arquitectura històrica generadora d'imatges per al projecte d'intervenció", a La restauració ara i aquí, Memòria 1981-1982. Ed. Diputació de Barcelona, Barcelona, 1983, p. 27 i ss.

4. En la recuperació d'aquests edificis que componen el casc medieval no sembla doncs important intentar recuperar unes suposades característiques formals i, en canvi, *sembla que ha de ser més important aconseguir millorar la funció dels edificis, si es poden donar nous usos als que no estan habitats, si es pot millorar la imatge, i si la convivència de les diverses architectures conservades donen un resultat atractiu i singular al conjunt.*

5. *Mantenir i revalorar la imatge que proporciona el conjunt*, més o menys harmònic, d'elements arquitectònics d'èpoques diverses.

6. Facilitar *el paper residencial del barri, tot dotant-lo d'un accés fàcil per tothom.*

7. *Valorar i conservar totes les aportacions d'interès que s'han fet al llarg de la Història*, reparant tots els elements deteriorats al llarg dels temps i dels quals en tenim prou informació, refent-los amb tècniques constructives actuals, amb el màxim rigor conceptual possible a fi i efecte de no desvirtuar-los. Això és, especialment important per cobertes i tractaments exteriors de murs.

II.-La generació de les hipòtesis d'intervenció patrimonial.

- 1.-Criteris conceptuals per la intervenció del patrimoni: el Casc medieval.
- 2.- El patrimoni protegible i el patrimoni utilitzable.
- 3.- Nuclis ordenadors del patrimoni local.
- 4.- El museu local o el Centre de Visitants.

2.- EL PATRIMONI PROTEGIBLE I EL PATRIMONI UTILITZABLE.

Tots els set criteris generals esmentats cal entendre'ls en el marc d'un patrimoni que certament ha de ser protegit però que no s'ha de fossilitzar.

Les intervencions patrimonials no han de transformar els conjunts en elements morts sinó que els ha de conferir una vida nova d'acord amb les necessitats diferents d'avui.

El patrimoni de Calafell ha de poder tenir ús; d'altra forma no es conservarà. Per tant, com a norma general, hem de procurar donar funció a la major part dels elements patrimonials que puguem; aquesta serà la manera de protegir-lo.

D'acord amb aquest plantejament, cal doncs, respondre a tres preguntes:

**Què s'ha de protegir del patrimoni calafellenc?
Per què s'han de protegir aquests elements?
Com s'han de protegir els elements patrimonials?**

La primera qüestió referida al **què cal protegir** cal plantejar-la tenint present que els elements singulars del patrimoni s'han de tractar a part; per tant, ara cal parlar dels conjunts. A Calafell hem vist que hi ha diversos conjunts:

- Per una part, el conjunt del casc antic, de tradició medieval, amb importants mostres d'arquitectura popular.
- El conjunt de Segur, d'un cert valor urbanístic, vinculat al concepte de ciutat jardí.

- Finalment, encara que més desdibuixat, hi ha el conjunt de botigues de la platja.

És obvi que el que s'ha de protegir és el concepte dels tres conjunts, és a dir, el concepte de nucli d'arquitectura tradicional vinculada a determinat traçat urbanístic, el concepte de **ciutat jardí pionera de l'oci de la platja i el concepte de barri de pescadors.**

La segona qüestió, referida al **per què s'han de protegir aquests elements**, és simple: cal protegir aquests conceptes de conjunt ja que són ells els que poden donar singularitat i personalitat a cada un dels tres nuclis.

Finalment, hi ha la tercera qüestió, referida al **com fer-ho**. Aquí s'entra en un debat propi de les disciplines d'urbanisme, arquitectura i història i, per tant, és complex. Tot i amb això, els camins per fer-ho són:

- Per la via del projecte d'urbanització, és a dir, pavimentació, canalitzacions, arbrat, mobiliari urbà, que són els elements regeneradors de l'ambient urbà.
- Per la via del disseny dels equipaments, que hauria d'estar d'acord amb el concepte a protegir de cada un dels tres nuclis. Així, no és el mateix dissenyar un enllumenat per una ciutat jardí que fer-ho per un nucli d'arquitectura tradicional.
- Per la via del manteniment dels elements urbans en els quals hi radica la memòria col·lectiva i la consciència dels diferents nuclis.
- Per la via d'evitar com a inadmissible i contrari a la rehabilitació del concepte del "urban renewal" radical, és a dir, la lògica de l'enderroc.

II.-La generació de les hipòtesis d'intervenció patrimonial.

- 1.-Criteris conceptuals per la intervenció del patrimoni: el Casc medieval.
- 2.- El patrimoni protegible i el patrimoni utilitzable.
- 3.- Nuclis ordenadors del patrimoni local.
- 4.- El museu local o el Centre de Visitants.

3.- NUCLIS ORDENADORS DEL PATRIMONI LOCAL.

El patrimoni local s'articula, com ja hem fet notar, a l'entorn d'uns nuclis ordenadors clars:

Ciudadella Ibèrica

La **Ciudadella Ibèrica**, que articula un conjunt de runes avui amb funcions didàctiques, turístiques i d'arqueologia experimental o científiques. Les Toixoneres permeten contextualitzar i entendre els altres jaciments ibèrics calafellencs, com per exemple el de l'Argilera, el Turó dels Joans, el Turó dels Sants, el jaciment de la Masia de la Font, etc.

Castell de la Santa Creu i el casc medieval, amb el parc arqueològic

El **Castell de la Santa Creu i el casc medieval**, junt amb el parc arqueològic adjunt. Aquest segon conjunt és el que articula el patrimoni del poble i dels seus voltants.

Barri de Segur

Pel que fa al **Barri de Segur**, l'element patrimonial més significatiu tal vegada és la pròpia urbanització, és a dir, el *traçat dels carrers*, ja que la capella de Sant Miquel, com que ha perdut el conjunt medieval que l'envoltava (la torre i la Casa Vella), és avui un element malauradament aïllat i ha de ser tractat com a tal.

Platja

Igual passa amb la **Platja**, important conjunt d'arquitectura popular de Marina, que ha quedat reduït a elements aïllats.

II.-La generació de les hipòtesis d'intervenció patrimonial.

- 1.- Criteris conceptuals per la intervenció del patrimoni: el Casc medieval.
- 2.- El patrimoni protegible i el patrimoni utilitzable.
- 3.- Nuclis ordenadors del patrimoni local.
- 4.- El museu local o el Centre de Visitants.

4.- EL MUSEU LOCAL O EL CENTRE DE VISITANTS.

El museu local i la seva problemàtica.

L'anàlisi anterior ens porta a plantejar que Calafell té un patrimoni polinuclear, a l'entorn de dos conjunts i molts elements dispersos.

Des de **Les Toixoneres** es pot interpretar una part del patrimoni: el de tradició ibèrica; des del **Castell**, es pot interpretar l'evolució històrica d'una altra part important. Amb tot hi manca un nucli central, des d'on tot visitant pugui comprendre els entorns locals i ubicar-los correctament en el marc comarcal i regional.

Tradicionalment, aquesta funció l'han acomplert els Museus Locals i naturalment aquesta podria ser la funció d'un possible museu d'aquesta categoria. Tot i amb això, cal plantejar els **avantatges** i els **inconvenients** de fer un Museu Local.

A Catalunya hi ha una xarxa important de Museus Locals que han complert un paper important en la cadena de transmissió cultural; amb tot, aquestes institucions sempre han patit un seguit de mancances, difícils de solucionar:

- Per una banda, la majoria d'aquests museus tenen un interès gairebé exclusiu per les **escoles locals** que els usen algunes vegades l'any. Tenen també uns petits nuclis d'afezionats locals que sovint en són el motor. En tot cas, el museu local que funciona és sempre el resultat de les inquietuds d'un grup de persones interessades per algun aspecte de la Història Natural, de l'Arqueologia o de l'Art que en són els mantenidors. L'ajuntament n'és el mecenes, el mantenidor, però no l'impulsor. El sentit d'aquests museus no el dona la col·lecció de materials en ells dipositats, sinó el fet que en el seu entorn hi ha un grup actiu, un centre d'estudis històrics locals, comarcals o temàtics.

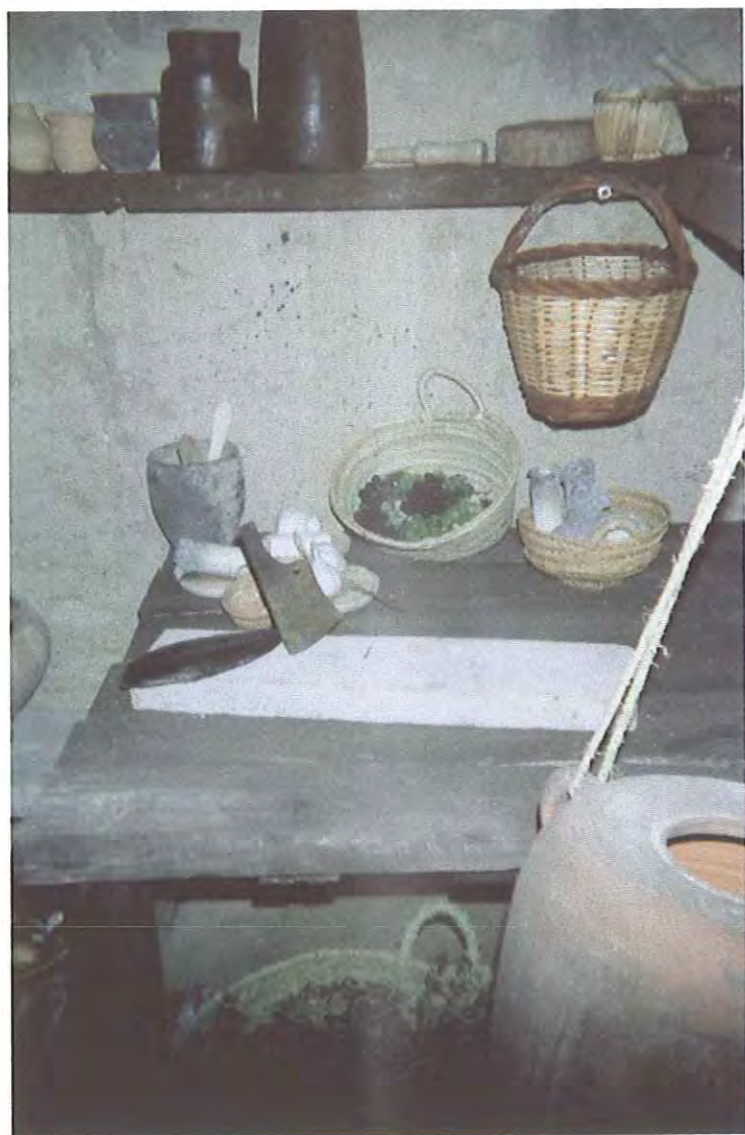
Concebut com a iniciativa municipal, sense que funcioni un grup d'estudiosos diletants, dit sigui amb tot el respecte, el Museu Local no funciona gairebé mai.

Es converteix en un **passiu municipal** que absorbeix una part variable del pressupost i, en el millor dels casos, és un lloc on hi va la gent per veure exposicions temporals. A Catalunya la xarxa de Museus Locals és important però des de fa uns anys ja no creix.

II.-La generació de les hipòtesis d'intervenció patrimonial.

- 1.- Criteris conceptuals per la intervenció del patrimoni; el Caser medieval.
- 2.- El patrimoni protegible i el patrimoni utilitzable.
- 3.- Nuclis ordenadors del patrimoni local.
- 4.- El museu local o el Centre de Visitants.

■ Per altra banda, el patrimoni calafellenc que podria ser susceptible de trobar-se en un museu local és fonamentalment **arqueològic** i, tal vegada, es podria beneficiar d'alguna donació; però les peces o objectes d'aquest patrimoni procedeixen, en la seva major part, de les excavacions ibèriques fetes a l'Argilera i les Toixoneres, de la vila romana de mas Vilarenc i del Castell.

Els objectes procedents dels altres jaciments, des d'un punt de vista quantitatiu i de la seva espectacularitat expositiva tenen menys interès. Per tant, els millors llocs per conservar aquestes peces són els propis jaciments: les **Toixoneres** podria ser la seu d'un petit **centre monogràfic** on es centralitzessin les troballes ibèriques i romanes, mentre el castell podria centralitzar la resta.

Per tant, no sembla necessari un Museu Local per aquesta finalitat.

■ Finalment, des del punt de vista del visitant, el museu local, si no conté objectes o peces realment emblemàtiques, no és un lloc que es visiti. Normalment, el visitant no hi va: és el cas de molts museus locals ubicats fins i tot en localitats costaneres, habitualment desconeguts pel turisme local.

II.-La generació de les hipòtesis d'intervenció patrimonial.

- 1.-Criteris conceptuals per la intervenció del patrimoni: el Case medieval.
- 2.- El patrimoni protegible i el patrimoni utilitzable.
- 3.- Nuclis ordenadors del patrimoni local.
- 4.- **El museu local o el Centre de Visitants.**

Un centre adequat a les necessitats noves de Calafell.

Calafell avui presenta **noves necessitats** derivades de la funció a la qual s'ha hagut d'adequar en el darrer mig segle.

Aquestes noves necessitats requereixen atendre a una població flotant important i a una població resident nova, que ha fixat en el municipi la seva residència però que encara no té moltes arrels en el nou poble d'adopció.

Per altra banda, les **escoles locals**, es veuen obligades a atendre els fills d'aquests nous residents que reflecteixen aquesta mateixa problemàtica que hem esmentat: falta d'arrelament, manca de referències culturals, d'identitat, etc.

També el **visitant esporàdic** necessita centres d'informació, on es puguin atendre necessitats bàsiques com són conèixer el municipi, poder-se desplaçar, centralitzar la informació cultural, etc.

Totes aquestes necessitats, en els darrers temps s'han resolt a molts llocs, i a Calafell també, amb oficines de turisme, entitats essencialment informatives al servei dels ciutadans i dels turistes.

Amb tot, si s'unifiquen aquestes necessitats en un sol conjunt podríem definir un Centre de Visitants.

El Centre de Visitants hauria de ser un lloc per...

Donar a conèixer → **El llegat patrimonial local**
L'oferta lúdico-turística
L'oferta cultural
Els productes locals

Comprendre → **La geografia**
La història
Els costums

Situar Calafell → **En el context comarcal**
En el context català
En el context europeu

Passar-ho bé → **Aprenent**
Descobrint
Jugant

II.- La generació de les hipòtesis d'intervenció patrimonial.

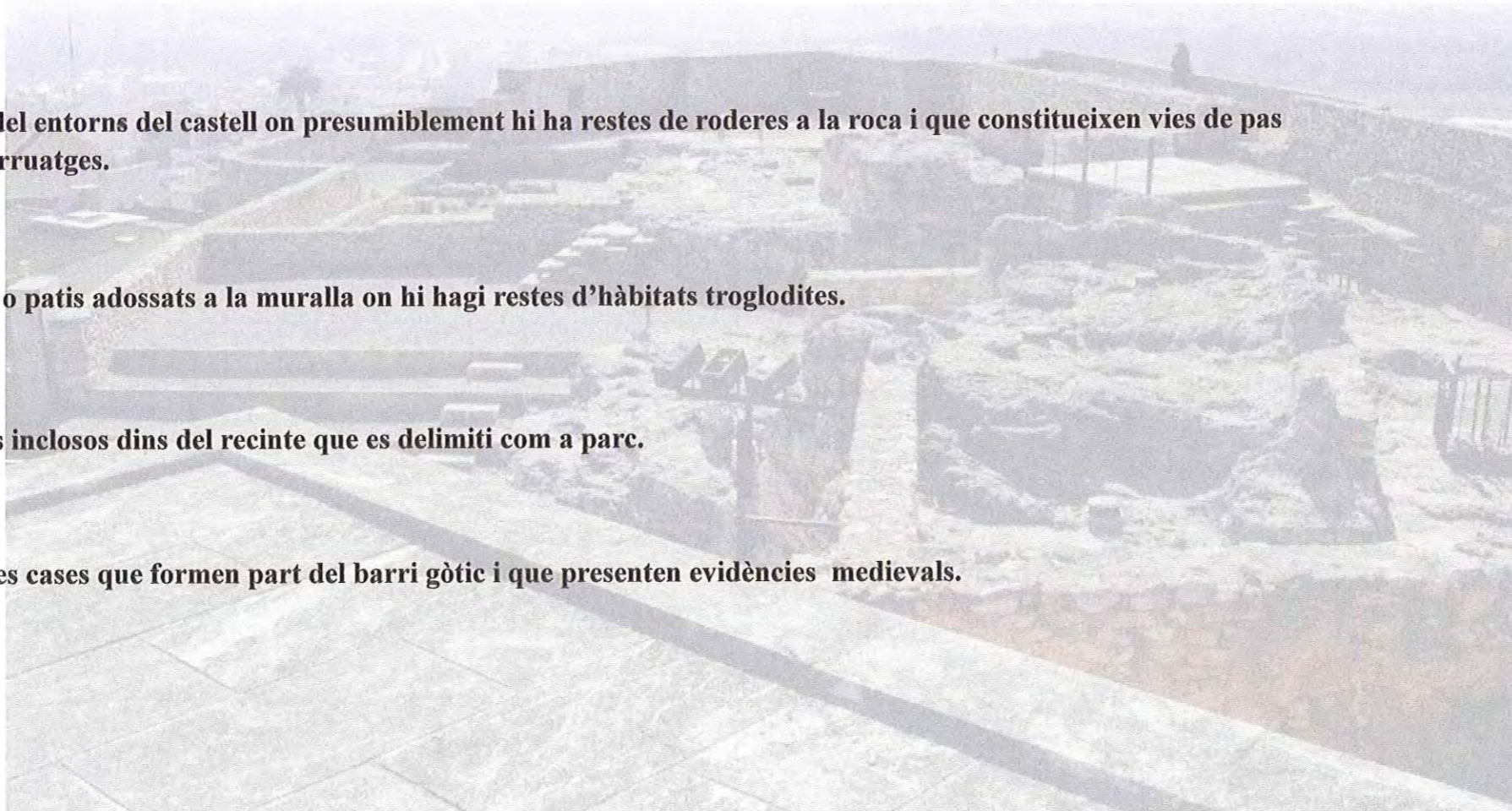
- 1.- Criteris conceptuals per la intervenció del patrimoni: el Casc medieval.
- 2.- El patrimoni protegible i el patrimoni utilitzable.
- 3.- Nuclis ordenadors del patrimoni local.
- 4.- **El museu local o el Centre de Visitants.**

III. DEFINICIÓ DE LES INTERVENCIONS: EL CASTELL I EL BARRI GÒTIC COM A NUCLI CENTRAL.

El **Castell i el barri gòtic** calafellenc ha d'èsser un dels nuclis centrals d'intervenció. Això implica considerar aquest sector d'intervenció com una gran àrea arqueològica i actuar conseqüentment.

Les àrees objecte d'intervenció arqueològica són:

- Tots els llocs del entorns del castell on presumiblement hi ha restes de roderes a la roca i que constitueixen vies de pas medievals per a carruatges.
- Tots els horts o patis adossats a la muralla on hi hagi restes d'hàbitats troglodites.
- Tots els espais inclosos dins del recinte que es delimiti com a pare.
- El subsòl de les cases que formen part del barri gòtic i que presenten evidències medievals.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

1.- LES FUNCIONS DEL CASTELL I DEL BARRI GÒTIC.

Un **castell** com el de Calafell ha tingut al llarg del seu passat **funcions** molt diverses.

Va ser un lloc per atalaiar les terres circumveïnes; des d'ell es vigilaven les costes i els camins que condueixen a l'interior.

Va ser el lloc on s'hi portaven els malalts i on s'enterraven els morts.

Va ser un lloc de frontera entre les terres del comtat de Barcelona i les terres de l'Àndalus; aquí finia la cristianitat .

Algunes d'aquestes funcions avui encara poden ser recuperades:

una talaia

Va ser un indret simbòlic des d'on s'exercia el poder senyorial.

un símbol del municipi

Va ser refugi de guerres i defensa contra la pirateria de costes.

un lloc per anar-hi a celebrar festes laiques i religioses

Va ser el lloc on les generacions de calafellencs i calafellenques hi anaven a resar i a celebrar-hi festes.

un refugi contra el brogit i l'activitat d'una població activa

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

Amb tot, el castell ha de tenir noves funcions:

Ja que, com a lloc central, com a talaia del poble i la costa, pot ser un indret privilegiat no només per admirar el paisatge sinó també per interpretar-lo.

Per altra banda des del castell es controlen visualment una bona part dels elements patrimonials: **les valls de la Cobertera i la llarga costa calafellenca, el nucli del poble i la platja, el Casalot d'en Viola i la Talaia, les cases troglodites i la plana al·luvial del Vilarenc.** Per tant el castell pot ser un autèntic mirador des del qual es pot interpretar una bona part del patrimoni històric. Aquesta és una funció nova.

També és una mena de plaça alta del poble, centre d'activitats lúdiques, ja que cada estiu hi ha gent que puja al castell a escoltar música.

Finalment, el castell pot complir avui una funció nova d'acord amb les necessitats turístiques actuals: **ser un centre de turisme cultural.**

Pel que fa al **barri gòtic**, també ha tingut funcions diverses:

Ha estat el lloc on hi vivien els pagesos acomodats durant l'edat mitjana, però també ha estat un indret degradat que ha perdut residents.

Avui, amb els seus carrers medievals, pot ser recuperat com una àrea privilegiada, que respira la tranquil·litat de mil·lennis d'història.

Perquè això succeeixi cal que amb un conjunt d'operacions urbanístiques i patrimonials s'estimuli la construcció d'habitatges de qualitat.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

2. L'ORDENACIÓ DE L'ESPAI EXTERIOR.

Consideracions generals.

L'espai exterior del castell, especialment el que mira a llevant és, des del punt de vista patrimonial, el més important i significatiu. Aquest espai ha estat ple de cases i durant molt de temps ha estat el centre més actiu del poble. Avui és un rocam, amb cicatrius notables, sense més restes que allò que ha restat a la roca. És aquest sector on, sota el recer de la muralla, hi ha sitges per gra, el fossar de les muralles, escales, cases troglodites, construccions del segle XII i una magnífica visual damunt del poble i la costa.

L'espai de roques continua vers els sectors que rodegen la construcció romànica. Les tombes antropomorfes constitueixen, al costat de les escales, les estructures visibles d'aquest indret.

Aquest espai és susceptible de ser tancat i protegit tot integrant-lo en el circuit històric del castell. Aquest tancament fóra fàcil i útil donat que faria possible ubicar-hi un espai de parc roquer, amb elements de pas, senyalitzacions icòniques i observacions arqueològiques. De fet, es convertiria en un petit passeig arqueològic fora muralla que augmentaria l'interès del propi Castell.

Pel que fa a l'altra banda de les muralles, el fet de tenir cases adossades impedeix aquesta solució. De fet caldria netejar al màxim la roca, tot fent-la visible. Els carrers que van des de la pujada de Les Penyes, Plaça del Trinquet i fins al carrer Major i Plaça de la Constitució hauria de ser el recorregut medieval que enllaça amb l'entrada al parc troglodític del Castell.

En aquest sector hi ha edificis importants i significatius; a tall d'exemple analitzarem el que està situat al carrer major i que es coneix amb el nom de Casa del Delme.

Es tracta d'un edifici de grans dimensions que forma un espai únic, sense mur mitjancer. Les parets són de maçoneria de pedra; el sòl és de terra batuda i presenta dos nivells: en el nivell baix hi ha hi ha cubs- de grans dimensions; mentre que en el nivell alt sembla que estava ocupat pel celler, on es conserven les banquetes per les bótes de vi.

El centre de l'espai hi ha dos grans pilars de carreus regulars que aguanten dues fortes jàsseres o bigues gruixudes que sostenen les altres bigues. L'estructura de fusta és en gran part l'original malgrat els afegits i les reparacions fetes al llarg de més de quatre segles. Per bé que l'edifici no sembla conservar el portal original- s'hauria d'esbrinar-, en canvi, al seu costat hi ha un altre edifici amb porta de mig punt, perfectament conservada, i que tal vegada era la casa del delmer, és a dir, la persona que tenia cura de cobrar el tribut senyorial.

- III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
  - 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
  - 3.- L'ordenació de l'espai interior.
  - 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
  - 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
  - 6.- El castell com a contenidor d'informació.
  - 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

La història d'aquest edifici és interessant, ja que sabem que el pagament del delme va ocasionar a Calafell una **revolta dels pagesos de remença** a la baixa edat mitjana. L'any 1381 el senyor Galzeran Dezlor i de Palou volgué augmentar la recaptació d'aquest important tribut, tot al·legant que la paraula «delma» vol dir deu i que, per tant, ell volia cobrar una desena part de tots els productes del terme. També pretenia recaptar delme de tots els fruits que no estaven inclosos en el pacte i no volia reconèixer els documents que acreditaven que els agricultors calafellencs havien ja lluit el censal pagant més de 16.000 sous de moneda de Barcelona.

La tensió va desencadenar en una **revolta**, la qual va obligar a intervenir a la corona. Ferran II el Catòlic va trametre el governador general de Catalunya per fer de mitjancer. La pau no es va signar fins l'any 1486 en l'anomenada **C oncòrdia de Vilafranca**, on els pagesos deien que «...ja ara els costava diners, quimeres e debats a tots i volen viure en pau del

Es va arribar a un acord i es va redefinir el pagament del cens, que va excloure alguns productes.

L'edifici que ara comentem era **el lloc on els pagesos portaven el tribut al senyor i és sense cap dubte un element simbòlic i històric de primer ordre.**

Des del punt de vista estilístic, cal parlar naturalment de gòtic civil, on el pilans centrals sostenen l'embigat i on les jàsseres fan innecessaris els arcs diafragmàtics. El fustam del sostre ha estat treballat amb destrals, segons una tècnica comú en el segle XVI.

Pel que fa a les cases d'aquest barri, un inventari exhaustiu de les mateixes ens permetria veure que es tracta de construccions de fa més de sis segles, modificades, això sí, per l'actuació de moltes generacions de calafellencs.

Els vestigis d'aquestes cases són importants i constitueixen un valor inapreciable pel futur. La presència d'arcs d'ogiva, la presència de portals de mig punt, les finestres espitllera i els pous i sitges del seu interior ho demostren.

Finalment, en el tractament del barri gòtic cal tenir present que **el propi traçat medieval és un valor a conservar.** Esponjar aquest barri per augmentar la seva sanitat i el seu confort no hauria de portar a modificar substancialment la trama urbana del segle XII al XV.

L'arquitectura avui dominant és el que en podríem dir arquitectura rural-popular. Tradicionalment s'ha considerat aquesta arquitectura com un tipus de construcció no excessivament rellevant davant d'altres arquitectures considerades monumentals o cultes, les quals són objecte d'anàlisi molt més detallada.

En el cas de l'arquitectura calafellenca que ens ocupa s'ha tendit a veure-la sovint com el resultat d'un procés constructiu relativament primitiu, condicionat pels relativament migrats mitjans materials amb què es van aixecar.

- III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
  - 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
  - 3.- L'ordenació de l'espai interior.
  - 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
  - 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
  - 6.- El castell com a contenidor d'informació.
  - 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

L'anàlisi morfo-tipològica d'aquestes cases ens mostra una **riquesa** de vegades **insospitada**, amb aprofitament de la roca de base per fer repisses, l'ús restringit de la llum per mantenir la frescor a l'estiu, la presència de canyes per els sostres i, sobretot, l'abundància de l'arrebossat interior i exterior amb pintures a base de terres de colors que van des del blau al mangre.

Un costum relativament recent fa que moltes persones "ennobleixin" les façanes d'aquest tipus de construccions tot traient l'arrebossat i mostrant la pedra despullada, amb les seves juntures de fang.

Aquest tractament no respon ni a la lògica de la construcció que estem analitzant ni tampoc als criteris amb què actuava l'arquitectura tradicional; la pedra vista és un anacronisme actual, molt modern. **Les façanes de l'arquitectura tradicional han estat sempre cobertes d'arrebossat i pintades.**

El procés transformador i, en part, destructor del barri medieval que es pot observar a Calafell, i a altres indrets, ha estat estimulat per una política turística general en el país que ha banalitzat les cultures populars.

Raons d'aparença social han conduït a destruir una bona part d'aquestes construccions per substituir-les per models unifamiliars de vegades de baix nivell constructiu, que han importat modes urbanes, amb ús freqüent de prefabricats com fibro-ciment, blocs de formigó, alumini, etc. Aquests nous materials han provocat canvis de color i textures, permeten obertures poc usuals a l'arquitectura tradicional i eliminant murs de càrrega.

Tot això té efectes devastadors sobre l'arquitectura tradicional que a Calafell hauria de ser un valor a protegir.

La confecció d'un itinerari.

L'espai exterior actual inclou àrees habitades o susceptibles de ser recuperades per funcions residencials i d'altres que han perdut aquestes funcions i s'han transformat en espais relictos, és a dir, fòssils.

Aquest és el cas de tot el **rocam meridional i de ponent de la fortificació**, entre les muralles i el Passatge del Castell.

Aquest sector és l'espai ocupat per les cases de les darreries del segle XII fins a ben entrada l'època moderna. De la majoria d'aquestes cases només n'han restat els fonaments i els retalls a la roca. També es conserven els senyals de les zones de pas (escales, petits carrerons etc).

Amb tot, aquest sector exterior havia format part de la gran àrea habitada de la roca en els segles que van precedir a l'encerclament de la part axial de la mateixa; és a dir, **aquí hi ha les evidències arqueològiques del poblament anterior als segles X i XI.** Aquestes evidències són sitges i forats de pal. En aquest sector hi ha algunes de les claus que permeten la interpretació arqueològica del conjunt, com per exemple una sitja dels segles X-XI que va ser tallada cent anys més tard per fer el fossar del castell.

És per això que sembla important incorporar aquest sector al recorregut històric i arqueològic; per fer aquesta incorporació es fa necessari confeccionar **un itinerari arqueològic exterior lligat amb el recorregut o amb la visita interior.**

Problemàtica que planteja fer l'itinerari.

Per fer un itinerari per aquest sector caldrà unir la visita a la part superior de la roca, avui encerclada per muralles i aquesta vessant sud-occidental. Naturalment, **implementar aquest itinerari vol dir segregar de la circulació vial un petit sector del Passatge del Castell**, ja que d'altra forma no és possible fer una musealització *all aperto*.

L'altre problema és fer transitable la roca sense que això suposi un impacte visual important.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

Elements fonamentals que articulen l'espai exterior del castell.

- III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
  - 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
  - 3.- L'ordenació de l'espai interior.
  - 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
  - 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
  - 6.- El castell com a contenidor d'informació.
  - 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

3. L'ORDENACIÓ DE L'ESPAI INTERIOR DEL CASTELL.

L'excavació arqueològica del Castell va posar de manifest que les estructures internes havien desaparegut, excepció feta de la capella i la cisterna. La resta és una roca rodejada per muralles en més o menys bon estat.

La intervenció arquitectònica posterior va partir d'una afortunada tendència a **conservar tots els elements del passat i a no voler retornar a un purisme medieval que prioritzaria una època en detriment de les altres**. Només van ser trets els afegits moderns que s'havien fet damunt de les voltes del temple i, naturalment, les construccions funeràries de la darrera etapa del cementiri.

El resultat combinat d'excavació i restauració és la rehabilitació que avui tenim. Amb tot, les intervencions esmentades no pretenien fer comprensible la fortalesa i, a més a més, anaven limitades per les disponibilitats de pressupost que impedièren finalitzar el que s'havia començat.

Així, mentre al sector on hi ha l'església la intervenció va ser important, a la part on hi ha la fortificació i la cisterna, pràcticament es va fer una consolidació superficial de les estructures de muralla. Tot i la troballa de la cisterna i l'edifici noble que hi havia damunt, **no es va fer res per dotar de significat aquestes restes**.

Per altra banda, l'excavació del castell va ser important a l'interior de l'església i a les àrees del pas de ronda i cisterna però es va deturar a l'esplanada central, ja que aquest sector era previst transformar-lo en una plaça per concerts i hom no es volia arriscar a trobar més restes que haurien obligat a modificar el projecte inicial. Tot això planteja problemes que caldrà afrontar ara.

Finalment, en les obres esmentades, els autors del projecte no van considerar necessari plantejar l'**accessibilitat del conjunt**, donat que hi havia un camí d'escales, practicable i que s'havia de provar.

Passats uns anys, el Castell ha posat de manifest que és difícilment accessible per a persones d'edat, especialment la baixada: l'empedrat del segle XVIII que hi ha és molt relliscós, i en el seus trams finals provoca accidents. **És important cercar un millor accés**, com ho és també acabar de **netejar els afegits del segle XIX i principis del XX** que encara hi resten.

Per fer comprensible l'espai interior del Castell cal tenir present els següents elements o factors històrics:

1. El castell de Calafell neix en un moment indeterminat del segle I - II, probablement com a petit punt d'observació.

2. Durant els segles IX i X va ser ocupat per camperols que van *aprisonar* terres. No sabem si hi havia una ocupació musulmana o no. D'aquesta fase en què hi havia construccions de fusta, cabanes i sitges, en queden les cicatrius a la roca.

3. Durant el segle XI es construeix una fortalesa poligonal en un extrem i el conjunt romànic eclesiàstic a l'altra extrem.

4. Durant el segle XII-XIII es produeix l'expulsió dels camperols de la part alta del castell i els dos nuclis construïts són units per una muralla amb torre.

- III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
  - 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
  - 3.- L'ordenació de l'espai interior.
  - 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
  - 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
  - 6.- El castell com a contenidor d'informació.
  - 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

5. Es procedeix a habilitar els terrats del castell per fer-hi un edifici noble damunt.

6. L'església va estenent el cementiri per tota la superfície del castell.

Per tant, han de quedar visibles els elements gratats a la roca de la fase 2; s'hauria de netejar la fortalesa del segle XI, corresponent a la fase 3 dels marges exteriors que l'emascaren en un dels seus costats; s'ha de fer comprendre l'existència en la fase 5 d'una estructura o àrea residencial damunt de la fortificació poligonal.

Finalment, cal tenir present que el circuit interior del castell hauria d'estar connectat amb el circuit del Parc Troglodític exterior, tot dotant al castell d'un accés o d'una sortida que no suposi un barrera per cap grup d'edat.

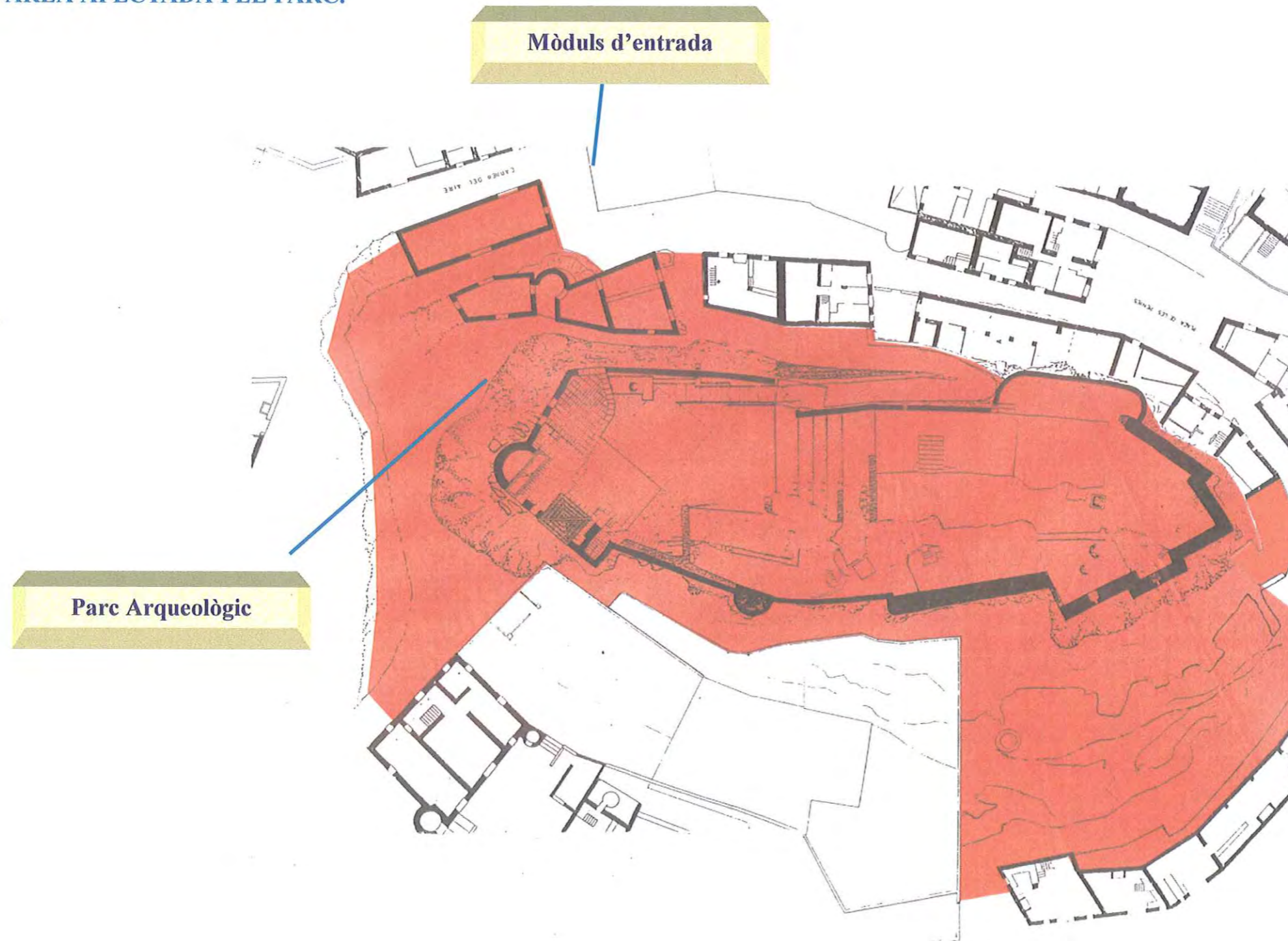
El circuit i els espais de circulació.

Proposem un **circuit tancat**, d'entrada i sortida pel mateix punt; aquest punt és també on hi ha el control i **venda d'entrades**, la botiga, el dispositiu de control de l'àudio-visual i, si es creu oportú, el **circuit de control de seguretat**, que permet adonar-se si hi ha algun petit accident o si s'ha produït un mal ús de les instal·lacions.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- **L'ordenació de l'espai interior.**
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

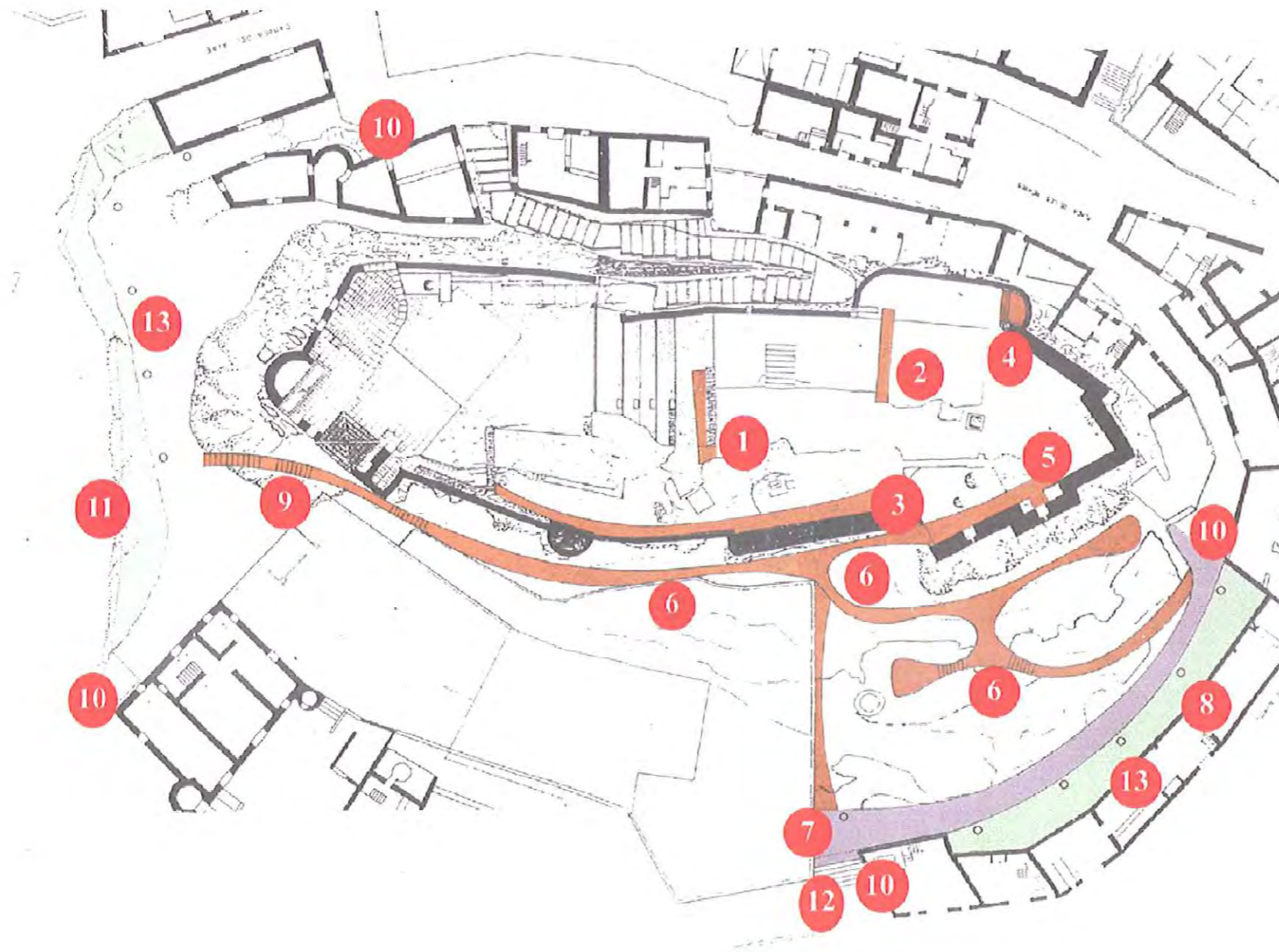
ÀREA AFECTADA PEL PARC.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- **L'ordenació de l'espai interior.**
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

PLÀNOL DE LES ACTUACIONS PROPOSADES.

ACTUACIONS INTERIORS

1. RAMPA EN SUBSTITUCIÓ ESCALES EXISTENTS.
2. PASSERA PONT DAMUNT DE LES RESTES ARQUEOLÒGIQUES.
3. PASSERA DE LA RONDA.
4. MIRADOR.
5. PASSERA DE CONNEXIÓ EXTERIOR: SORTIDA RECINTE EMMURALLAT.

ACTUACIONS EXTERIORS

6. PASSERA DE RECORREGUTS.
7. PAVIMENTACIÓ I URBANITZACIÓ. PASSEIG PERIMETRAL.
8. AJARDINAMENT / PANTALLES VEGETALS.
9. ESCALES DE DESCENS.

ACTUACIONS PERIMETRALS

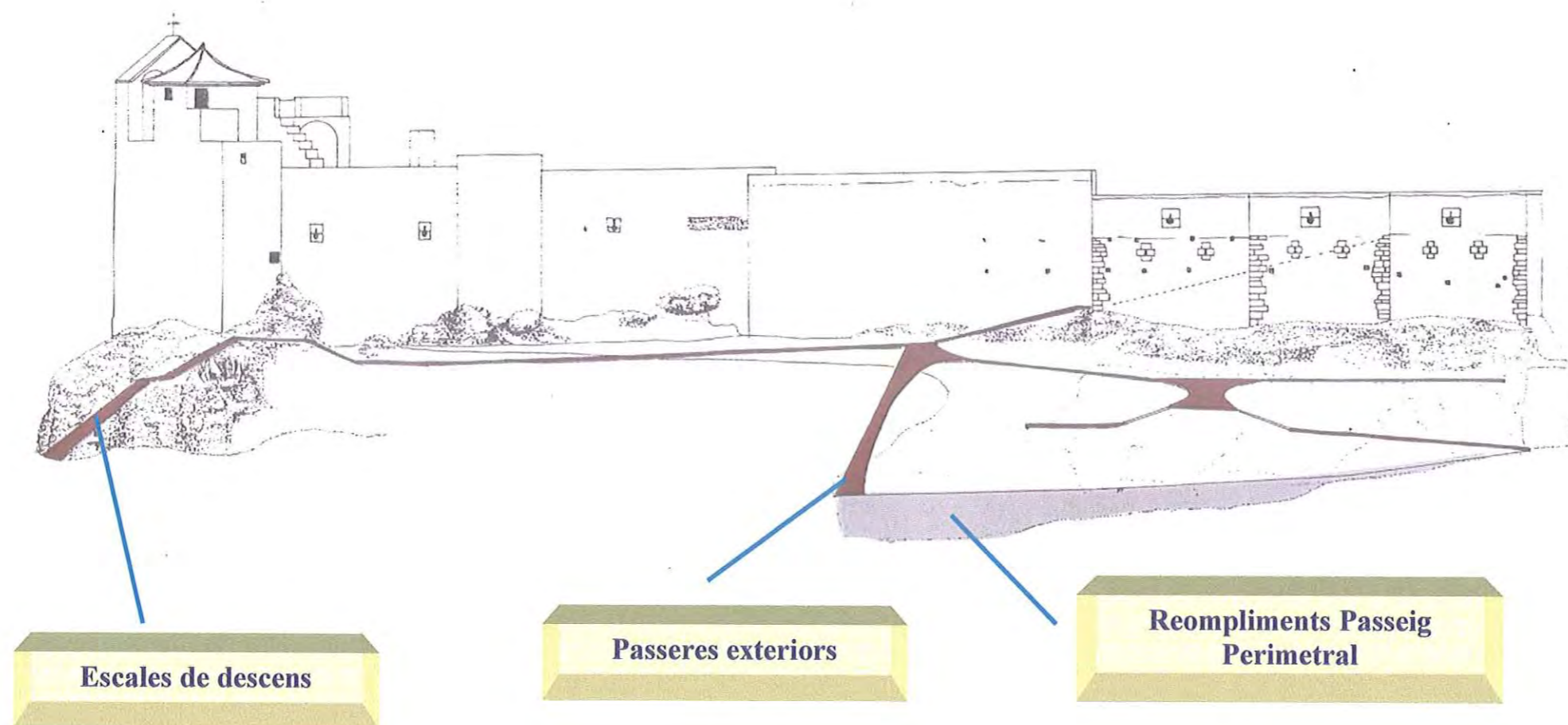
10. PORTA DE SERVEI.
11. TANCAMENT DEL RECINTE AMB ELEMENTS METÀL·LICS I VEGETALS.
12. ESCALES DE NIVELLACIÓ.
13. SISTEMES IL·LUMINACIÓ PERIFÈRIA.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

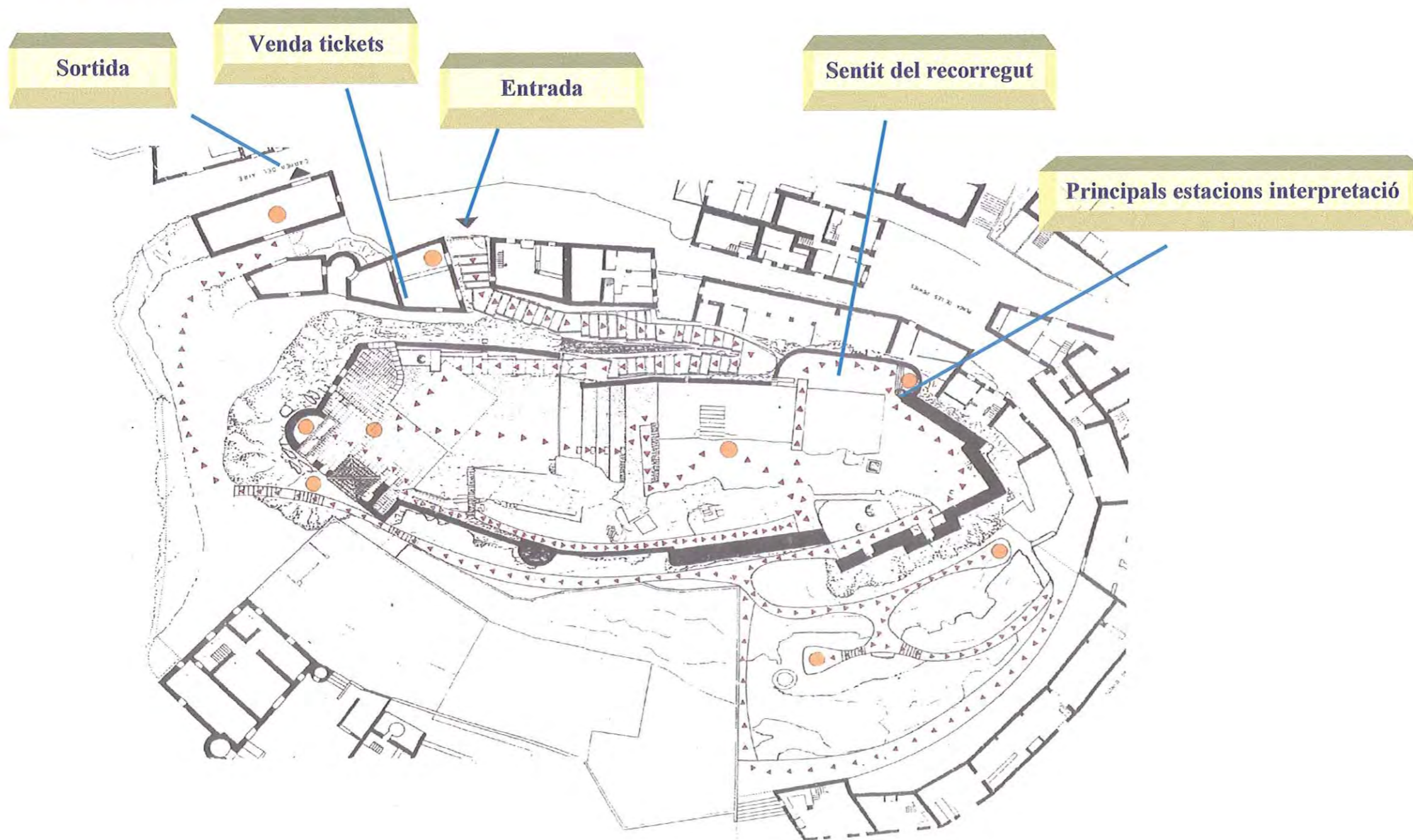
PROPOSTES D'ACTUACIONS A L'EXTERIOR DEL CASTELL.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

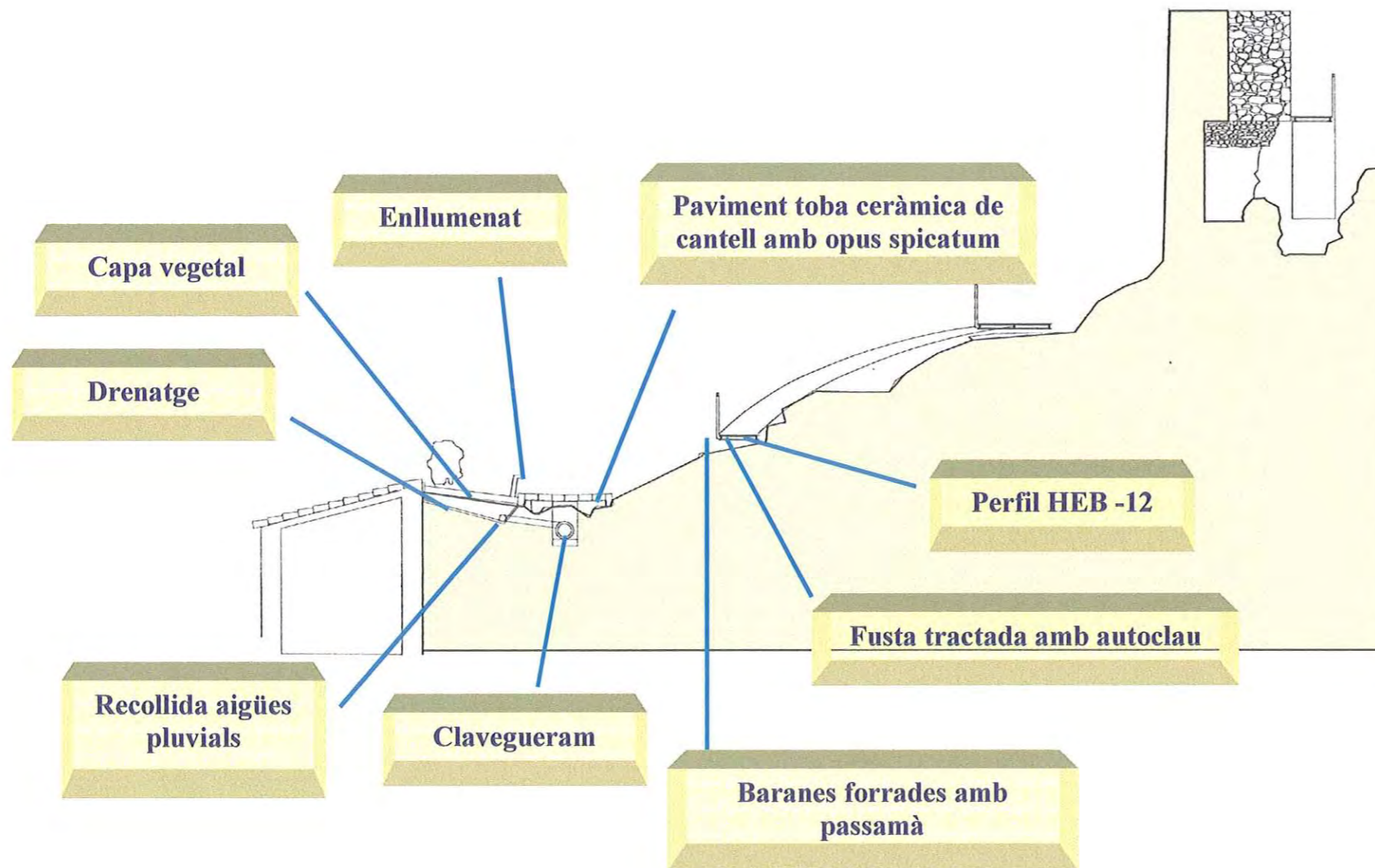
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

PLÀNOL DE RECORREGUTS.

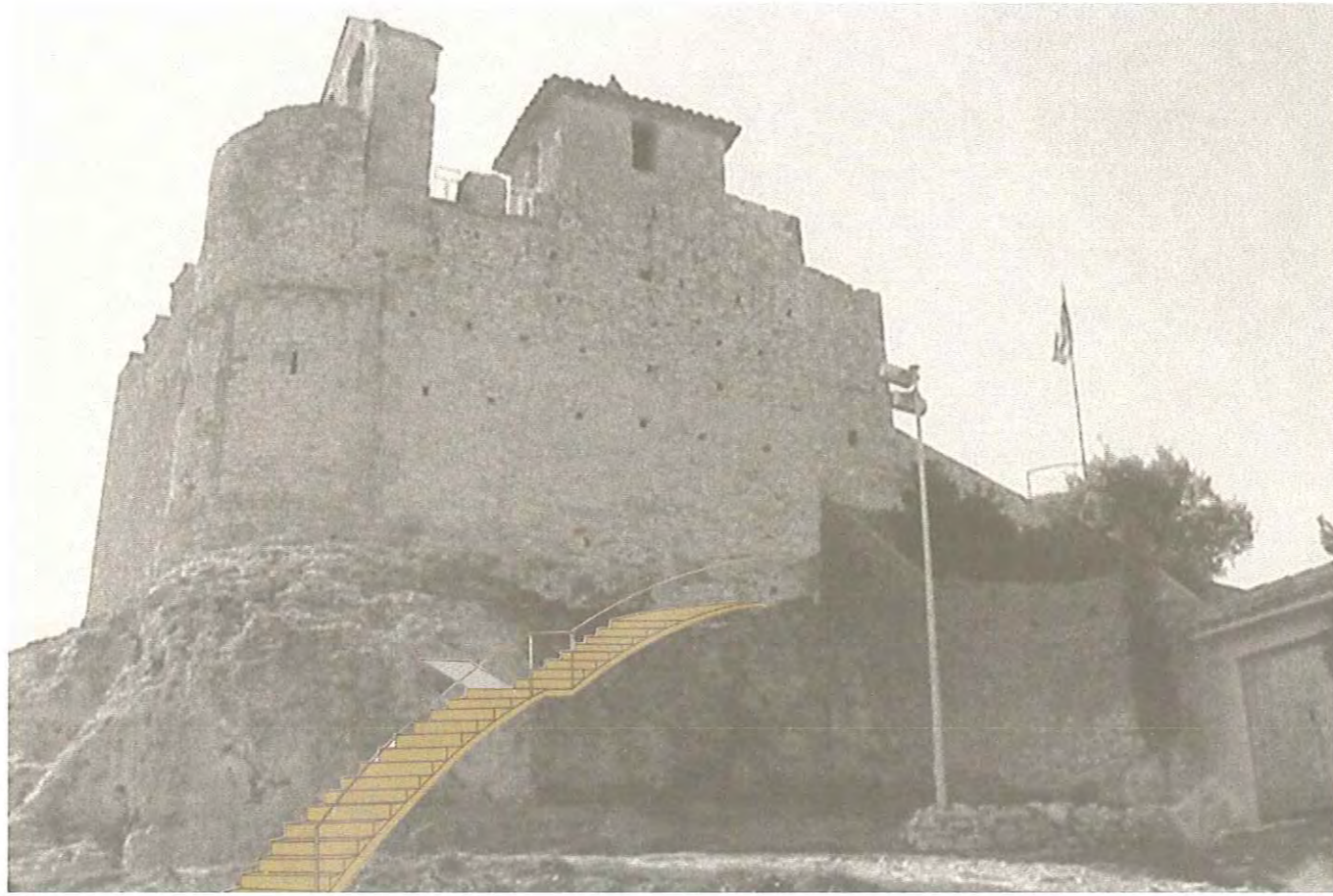
- III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
  - 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
  - 3.- L'ordenació de l'espai interior.
  - 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
  - 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
  - 6.- El castell com a contenidor d'informació.
  - 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

SECCIÓ TIPUS.

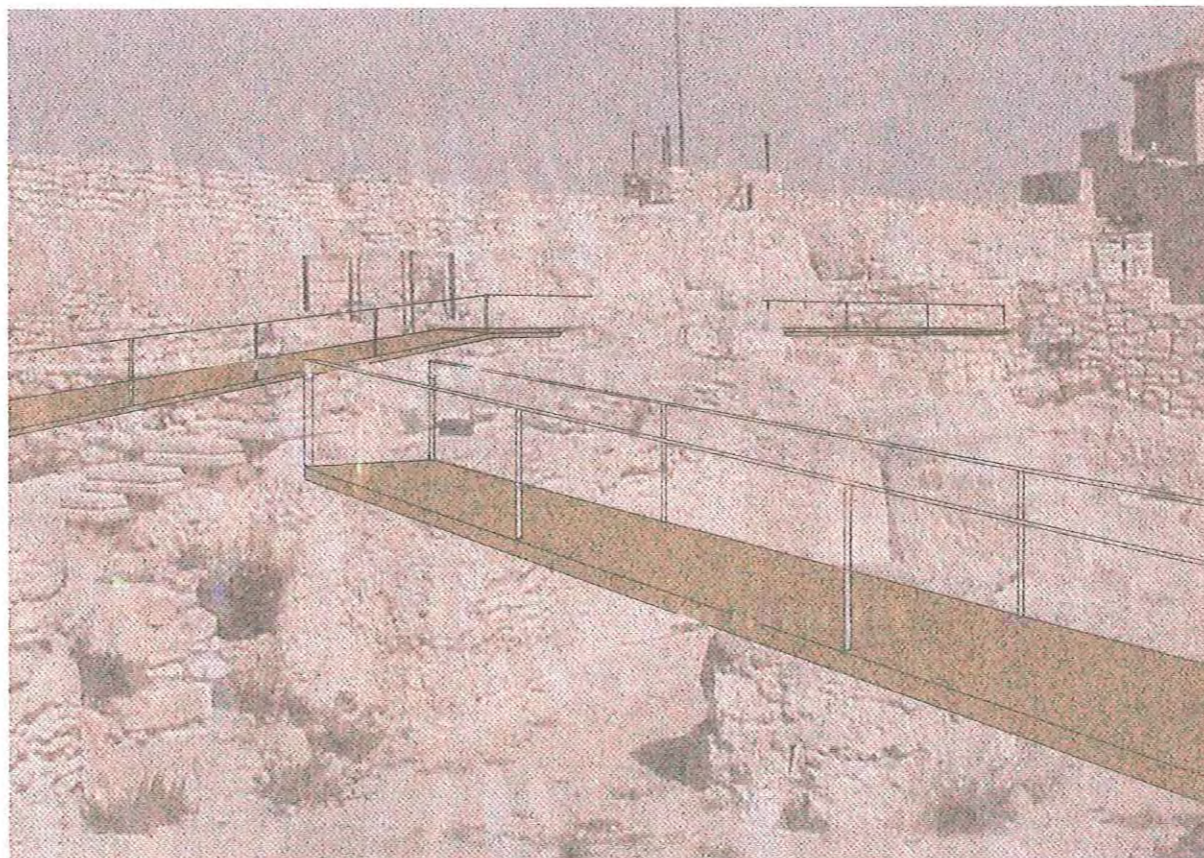
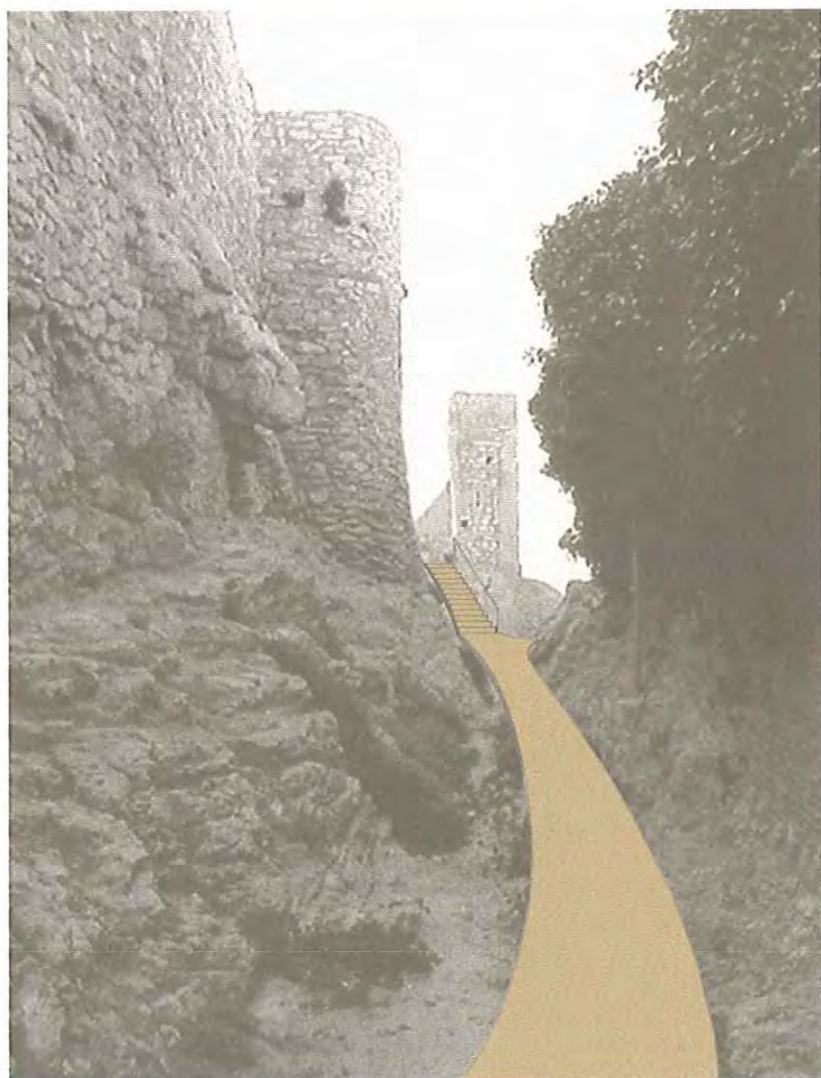
- III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
  - 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
  - 3.- L'ordenació de l'espai interior.
  - 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
  - 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
  - 6.- El castell com a contenidor d'informació.
  - 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

PROPOSTES D'INTERVENCIÓ.

- III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
  - 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
  - 3.- L'ordenació de l'espai interior.
  - 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
  - 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
  - 6.- El castell com a contenidor d'informació.
  - 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

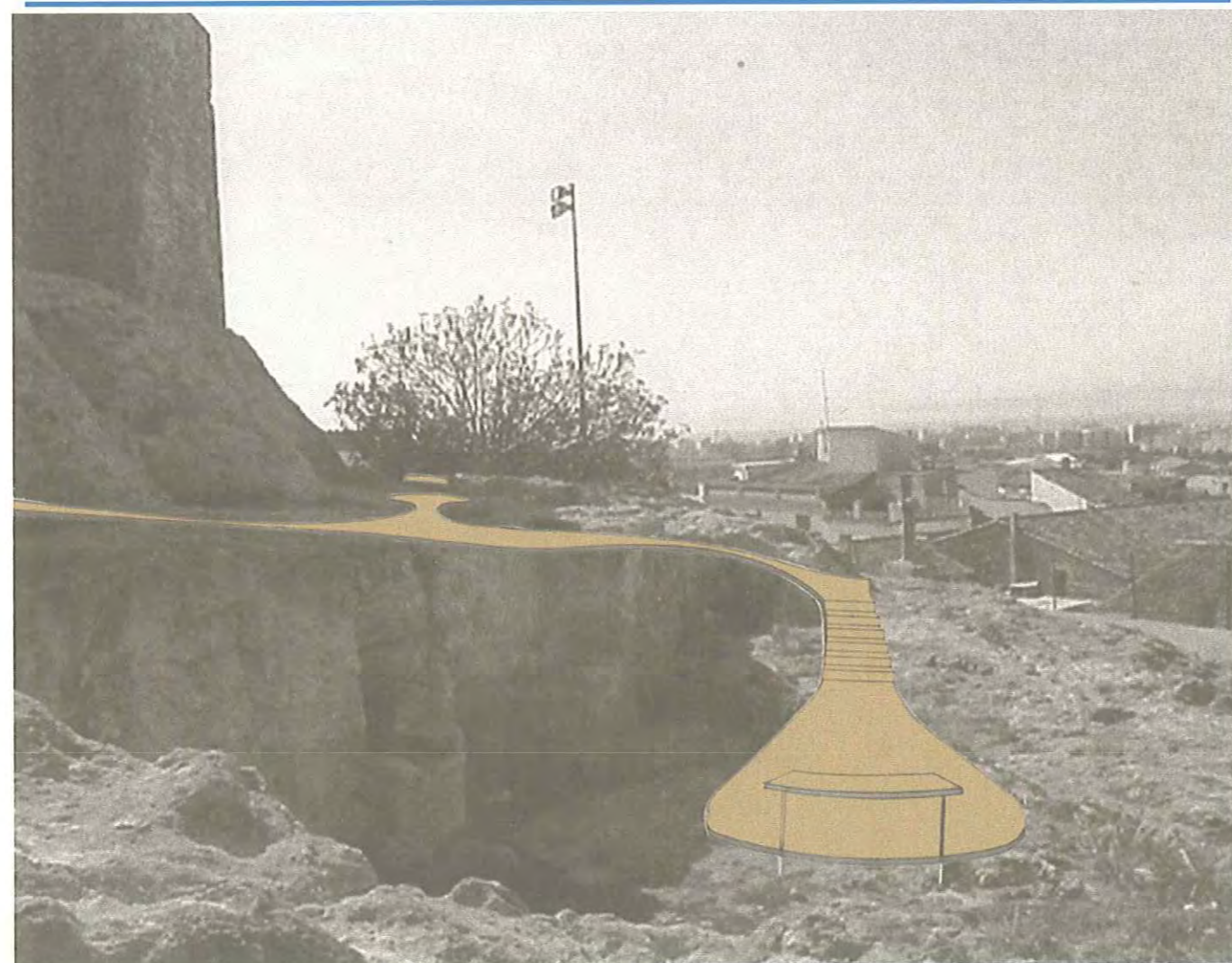
PROPOSTES D'INTERVENCIÓ.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

PROPOSTES D'INTERVENCIÓ.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- **L'ordenació de l'espai interior.**
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

4. EL CASTELL COM A CENTRE D'INTERPRETACIÓ DEL MEDI NATURAL.

Una talaia privilegiada.

Sovint els miradors més preuats sobre el paisatge es troben situats en llocs d'importància històrica, com ara castells, monestirs, torres, etc. Aquesta relació entre els **punts panoràmics i els llocs de poder polític** es deu a l'estreta relació que històricament ha existit entre aquests i la capacitat de percebre visualment i de controlar una àmplia extensió del territori o bé llocs claus d'aquest territori.

A l'actualitat, la importància estratègica d'aquests punts s'ha vist substituïda per la seva valoració social com a llocs per apreciació i gaudi de la bellesa i de les qualitats del paisatge. El cas del castell de Calafell constitueix un bon exemple de l'evolució soferta per aquests tipus d'indret.

Des de l'Antiguitat fins a l'Època Moderna el turó rocós sobre el que s'assenta l'actual **castell de la Santa Creu** ha funcionat com a talaia privilegiada del territori, exercint el control tant de la costa com del pas del litoral a l'interior de la comarca i a les terres de l'Alt Penedès. Avui dia, la importància d'aquesta talaia s'ha d'associar al seu potencial com a punt d'observació panoràmic per als visitants del castell, ja que permet la contemplació d'una conca visual molt àmplia i inèdita en el terme municipal.

La potenciació del castell com a punt panoràmic ha de contribuir a l'impuls dels valors intrínsecs del castell per als visitants, perquè pot contribuir tant a la comprensió del paper del castell al llarg de la història, com a desvetllar l'interès per a visitar altres indrets de la població visibles des del municipi.

Valoració del paisatge perceptible des del castell.

Existeixen diversos mètodes per a l'avaluació dels paisatges però tots pretenen fonamentalment caracteritzar els trets que personalitzen un paisatge i les seves qualitats ecològiques o visuals. Com que en aquest mateix treball hem tractat els valors del paisatge de Calafell des del punt de vista ecològic i mediambiental (veure capítol 4. El patrimoni natural), aquí ens centrarem fonamentalment en l'anàlisi de les qualitats visuals del paisatge.

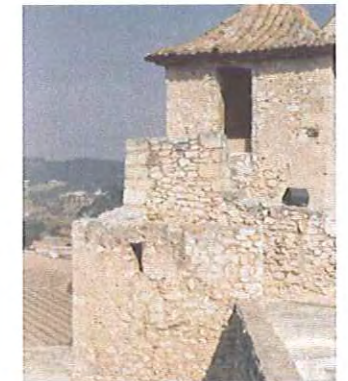
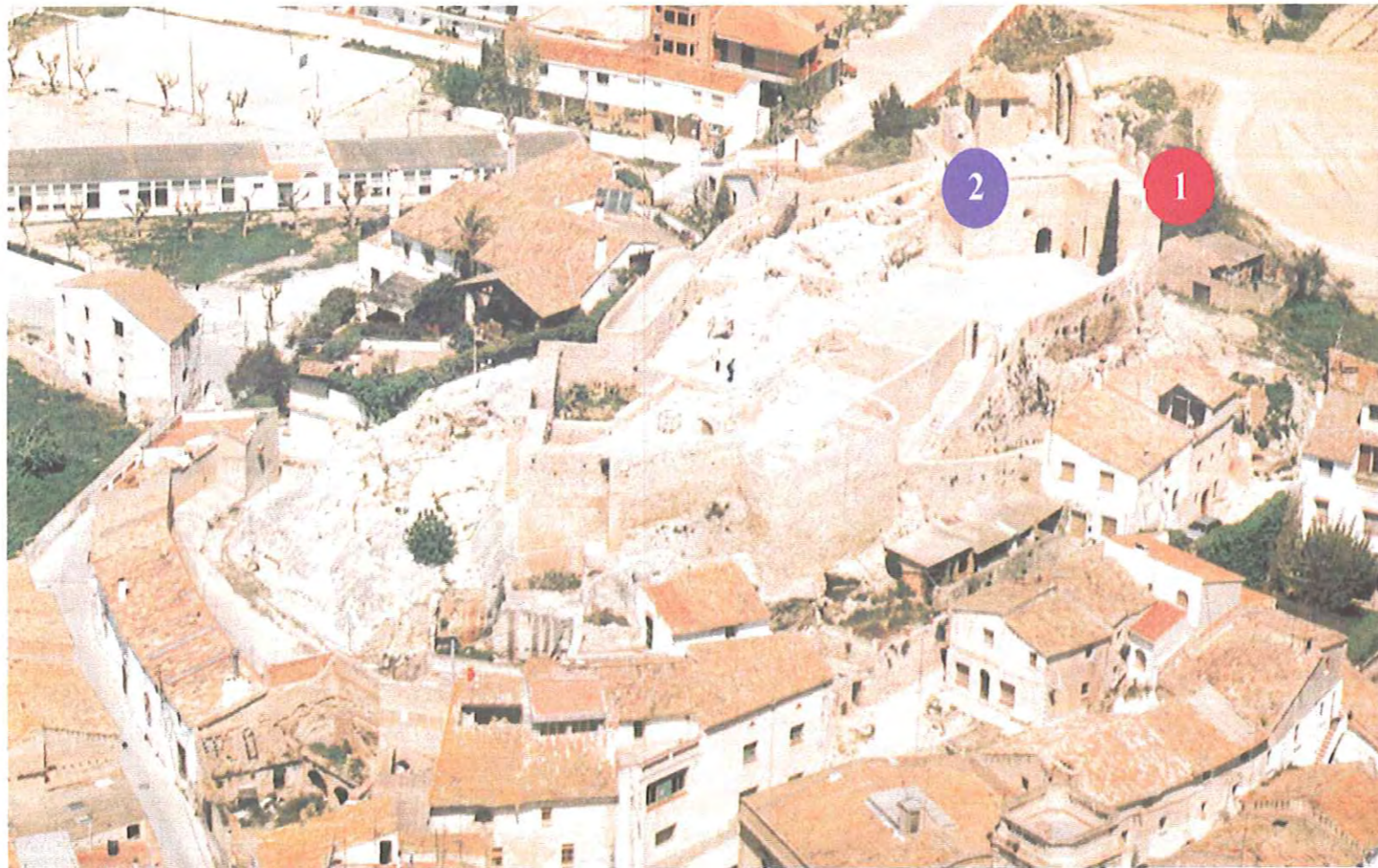
La visió de tota la conca visual perceptible des de la coberta del castell no es possible en la seva totalitat des d'un únic punt d'observació a ran de les limitacions que imposa la seva mateixa estructura arquitectònica.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

VISUALS DES DEL CASTELL.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

El punt "1" gaudeix d'una perspectiva excel·lent del paisatge del sector nord-est del municipi i del sector de Segur de Calafell. Es tracta aquest d'un **paisatge interior de caràcter rural**, dominat per la proximitat dels *fondos* llaurats, amb la muntanya i el bosc de fons escènic.

El punt "2" permet observar el paisatge de la costa i del sector de la Platja de Calafell. Es tracta en aquest cas d'un **paisatge litoral de caràcter turístic**, on els elements dominants són els blocs de pisos i el fons escènic és el propi mar.

Paisatge interior.

Des del punt "1" es percep amb tota la seva esplendidesa el paisatge més rural i rústic de Calafell. Es tracta de la visió semipanoràmica d'un paisatge caracteritzat per la direccionalitat que imposa la vall de la Cobertera i reforçada per la presència de la carretera de Calafell a Bellvei.

Els elements visuals dominants d'aquest paisatge són els següents:

El **contrast cromàtic** existent entre la terra llaurada dels *fondos* (amb diverses tonalitats que van des de l'ocre al roig) i el bosc (verd brillant dels pins i les brolles).

El **contrast de formes** existent entre les muntanyes (L'Escarnosa, La Coma Farella) i la zona planera del torrent de la Corbatera.

La **geomètria dels vessants cultivats**, producte de la disposició en feixes allargades de les parcel·les i de les alineacions d'arbres cultivats.

L'aparença de **textura del territori** que proporcionen a l'observador les fileres i els arbres disseminats sobre els bancals.

La **sinuositat del traçat dels camins rurals** que s'endinsen als *fondos* i a la muntanya.

La presència d'alguns **elements que pertorben la fesomia del paisatge** i que deterioren la seva qualitat visual:

- Construccions industrials o semi-industrials situades a peu de carretera sense cap mena de mesura atenuadora del seu impacte visual (vivers, deixalleria, dipòsits)
- Abocaments de terres i runes a la llera del torrent.
- Talusos i terraplens de contenció de l'autopista A-16.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

Paisatge litoral.

Des del punt "2" es percep el paisatge litoral i turístic de Calafell. Es tracta d'un paisatge que contrasta amb l'anterior a causa, sobretot, de la presència en la línia de costa d'una alineació densa de blocs associats als indrets de turisme de sol i platja. Els elements visuals dominants d'aquest paisatge són els següents:

El contrast de formes i de colors entre la plana oberta i lliure de construccions i la línia construïda de la costa.

La presència de la làmina d'aigua del mar i de la línia de l'horitzó mar-cel.

La presència del nucli antic de Calafell en primer pla, a peus de l'observador, amb els teulats característics de teula roja.

L'existència de punts i línies dominants: (gratacels del sector de segur de Calafell, Passeig de l'Estació).

La presència d'elements que pertorben la fesomia del paisatge i que deterioren la seva qualitat visual:

- Discontinuitat de la cobertura vegetal a l'espai que separa el nucli històric de Calafell de la zona de costa.
- Presència d'edificis en el nucli històric que s'allunyen de la tipologia tradicional (cobertes planes de tipus urbà, teules negres, etc.)
- Impacte visual de les parets mitjeres d'alguns blocs del nucli històric.
- Profusió d'atenes de televisió a les teulades.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

RESUM DE LA QUALITAT VISUAL DEL PAISATGE. MÈTODE DE BAREM APLICAT: BUREAU OF LAND MAGEMENT (USA)

RELLEU.

Presència de relleu, formes ondulades i suaus. Contrast muntanyes-valls (fondos) accentuat per la diferencia de vegetació
 Formes i detalls interessants, però no dominats en el paisatge.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

VEGETACIÓ.

Dos tipus de vegetació. Vegetació forestal sense variabilitat estacional.
 Conreus amb estacionalitat cromàtica

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

AIGUA.

Presència de la làmina d'aigua del mar. Contrast cromàtic en bones condicions de visibilitat (atmosfera sense calitja o boira).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

COLOR.

Diversitat cromàtica notable. Contrasts entre la vegetació forestal, conreus, roca, cel, mar. Alterada per la promiscuïtat cromàtica de les construccions urbanes.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

FONS ESCÈNIC.

El paisatge circumdant (forestal i rural) incrementa la qualitat del conjunt i potencia la qualitat visual. La baixa qualitat del paisatge urbà i de les infraestructures viàries el debiliten.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

SINGULARITAT.

Indret característic, sobretot a causa de la presència del castell i del seu domini visual sobre l'entorn.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

ACTUACIONS HUMANES.

Actuacions urbanes estèticament indesitjables (construccions vulgars, cobertes de blocs). Edificacions de baixa qualitat arquitectònica i visual disperses en el territori. Infraestructures de gran impacte (talusos de la A-16). Afecten el paisatge però no arriben a anular les seves qualitats visuals.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

Total: 18 punts

Fragilitat visual del paisatge.

La fragilitat visual és una variable important en la gestió dels paisatges. Es defineix com *la susceptibilitat d'un paisatge al canvi a conseqüència de les activitats que es desenvolupen en aquest paisatge*. En funció de les seves característiques no tots els paisatges mostren la mateixa fragilitat visual, ni la mateixa capacitat d'absorció visual dels canvis.

D'altra banda, la fragilitat visual del paisatge no és una qualitat intrínseca, com la qualitat visual, sinó que depèn del tipus d'activitats que l'afectaran.

Existeixen diversos mètodes d'avaluació de la fragilitat del paisatge, però tots valoren els següents tipus de factors:

- factors biofísics,
- factors morfològics de visualització
- factors històrico-culturals

Si apliquem la valoració en una escala (alta-moderada-baixa), segons el mètode TETLOW, a l'anàlisi d'aquests factors al cas concret de la conca visual perceptible des del castell de Calafell podem extreure les següents conclusions:

Pel que respecte als **factores biofísics** el paisatge de Calafell mostra una **fragilitat alta**, que és una conseqüència dels següents aspectes:

- escassa densitat de vegetació i comunitats vegetals baixes que provoquen poca capacitat d'emascarar les alteracions.

- vegetació perenne que provoca poc contrast cromàtic i poca capacitat de camuflar les actuacions humanes.

- vegetació piròfita amb una facilitat d'inflamació, és a dir sotmesa a l'acció dels incendis.

- III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
  - 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
  - 3.- L'ordenació de l'espai interior.
  - 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
  - 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
  - 6.- El castell com a contenidor d'informació.
  - 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

■ pendent que, encara que moderada, té una escassa resistència a l'acció erosiva de l'aigua.

■ llarg període d'aridesa que provoca un creixement lent de la vegetació.

■ sòls prims i pobres, tenen poca capacitat de sostenir una biomassa important.

Pel que respecte als **factors morfològics de visualització** el paisatge de Calafell mostra una **fragilitat alta**, que és una conseqüència dels següents aspectes:

■ conca visual àmplia amb una profunditat de camp i una amplitud limitades; els paisatges observables des d'un punt són més vulnerables si la conca visual és reduïda.

■ conca visual molt compacte, hi ha molts pocs espais foscos, capaços d'amagar els impactes indesitjables.

■ conca visual orientada i allargada, és un tipus de conca molt sensible i es degraden més ràpidament que les conques circulars.

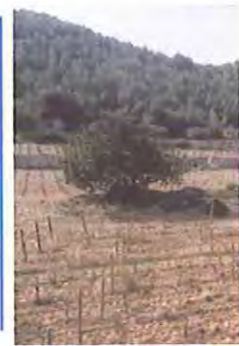
III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

Pel que respecte als **factores històrico-culturals** el paisatge de Calafell mostra una **fragilitat alta**, que és una conseqüència dels següents aspectes:

■ A l'actualitat no existeixen gaires elements singulars perceptibles des del castell que constitueixin fites que focalitzin l'atenció; els escassos punts que presenten aquestes característiques (per exemple la torre de la Guerra dels Segadors) són especialment fràgils.

■ Escasses dimensions de la zona històrica de conreus fet que provoca que la degradació o els impactes sobre aquesta zona es fan sentir amb immediatesa.

En síntesi, per totes les causes detallades, la conca visual perceptible des del castell de Calafell mostra una **fragilitat visual alta**, aspecte que condiciona necessàriament el futur de la qualitat del paisatge i de la seva valoració per part dels visitants.

Aquest condicionant hauria d'orientar la política urbana i territorial al municipi de Calafell si aquest **no vol veure afectada de forma irreversible la seva imatge i el seu poder d'atracció i captació de visitants**.

En aquest sentit, a continuació establím els **criteris paisatgístics** que han de regir la gestió del paisatge com a element potenciador del valor del patrimoni municipal i com a agent dinamitzador de les activitats vinculades a la cultura, al lleure i al turisme.

III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.

- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
- 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
- 3.- L'ordenació de l'espai interior.
- 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
- 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
- 6.- El castell com a contenidor d'informació.
- 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

5.- EL CASTELL COM A CENTRE D'INTERPRETACIÓ DEL MEDI HISTÒRIC.

Ja hem fet esment de com la fortalesa calafellenca ha estat una talaia des d'on s'han pogut contemplar tots els esdeveniments històrics. De tots ells nosaltres assenyalaríem els següents:

El castell ha de contenir mòduls d'interpretació de la seva pròpia evolució.

La visita al Castell hauria de ser suficient per proporcionar informació completa de com un castell roquer poblat per camperols va esdevenir una fortalesa senyorial. Tota aquesta transformació ultrapassa l'interès pròpiament local ja que molts altres castells van tenir una evolució semblant.

Calafell és un castell dels que no tenen torre central o de l'homenatge; en els segles XI i XII aquests castells formen un tipus ben particular dins de l'arquitectura militar. Per la seva planta ens recorden els recintes de terra i fustes dels quals normalment no n'hi ha cap senyal. A Calafell n'han quedat evidències importants. Aquestes construccions van ser substituïdes, com ja hem dit, per construccions de pedra que, de vegades, podien rodejar espais considerables i que incloïen capella, locals administratius, reserves d'aigua i de gra. Aquesta disposició no només és típica de la Catalunya comtal sinó també de les marques carolíngies. A Anglaterra, d'aquests tipus en diuen "shell-keeps".

En aquestes fortificacions sense torres, la porta era la part més ben guarnida. A Calafell aquesta part del Castell no es coneix, i probablement està sota la plaça actual, on hi ha l'espai d'auditori.

Un aspecte important sobre el que pot girar la informació de la fortalesa és la **revolta remença**, de la qual en el castell hi ha informació suficient. Aquesta evolució ha de quedar clara en el mòdul d'interpretació del castell.

El castell ha de contenir informació sobre l'ocupació prehistòrica.

Des del castell es dominen els passos estratègics que des de l'interior porten a la plana; les coves i els assentaments prehistòrics són visibles. Flips interactius i histogrames han de permetre interpretar el paisatge primitiu. La Graiera ha d'estar ben representada en un dels mòduls.

El castell ha de contenir mòduls d'interpretació de la romanització.

El Castell ha lliurat restes d'àmfores Dressel 1. Per altra banda, des del castell és ben visible l'establiment romà de Mas Vilarenc i la colonització de les planes en l'etapa ibèrica i romana. Per tant, hi hauria d'haver un mòdul d'interpretació de la colonització agrícola i de la modificació del paisatge entre el segle III a.C i el segle V d.C.

L'espai dedicat a la vila del Mas Vilarenc ha de donar idea dels canvis i evolucions sofertes per aquesta instal·lació agrícola romana i de l'evolució probable de la línia de la costa.

- III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
  - 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
  - 3.- L'ordenació de l'espai interior.
  - 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
  - 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
  - 6.- El castell com a contenidor d'informació.
  - 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

El castell ha de permetre al visitant adonar-se de la incidència de la pirateria sobre les costes del país a l'època moderna.

La **tradició oral i els relats escrits ens parlen de pirates a Calafell**: llegendes de moros i miracles de la Verge de la Cova fan referència a aquestes històries, avalades per *grafitis* a la cisterna i una torre de vigilància de costa a la muntanya de la Talaia. Tota aquesta història ha de proporcionar un dels fils argumentals del castell de Calafell.

El castell de Calafell va ser un dels testimonis de la guerra dels segadors.

Des del castell és visible un fortí de la cavalleria pertanyent a aquell conflicte: el **Casalot d'en Viola**. Un dels mòduls d'interpretació ha de fer referència a la destrucció del castell en l'esmentada guerra, ha de mostrar els *grafitis* de l'interior de la cisterna i des del castell s'ha de mostrar l'aspecte detallat del Casalot, dels exèrcits que operaven a la zona i de com era la vida en aquesta terra de ningú, camp de batalla entre la cavalleria espanyola i la franco-catalana a la dècada de 1640.

El castell ha de proporcionar informació sobre la bruixeria a l'època moderna.

Dalt del castell hi ha un **comunidor**, edifici construït al segle XVI segons disposicions tridentines, per **comunir les tempestes, bruixes i altres esperits**. Calafell disposa d'un d'aquests escassos i singulars edificis. Un mòdul d'interpretació ha de fer referència a aquest món de la bruixeria.

El castell ha de contenir informació sobre les malalties, l'edat i les causes de mort dels calafellencs.

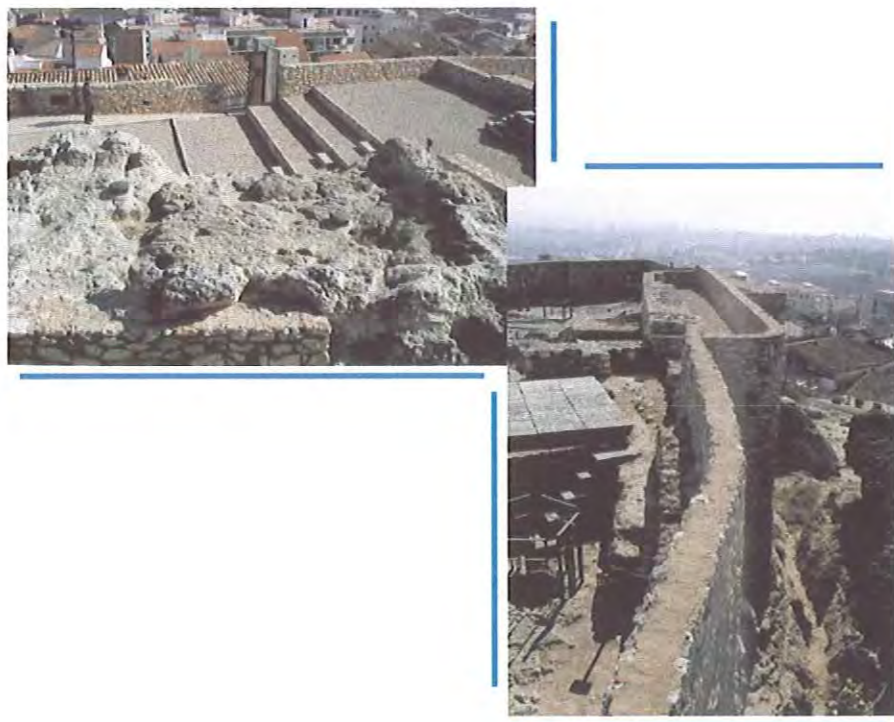
Aquest castell ha estat la tomba de més de sis mil persones al llarg de la història. Les seves restes han estat investigades i han donat informació sobre aquests interessants aspectes del passat. Un mòdul d'interpretació ha de donar compte d'aquesta funció; ha de permetre conèixer com es vivia i de què es moria la gent fa segles.

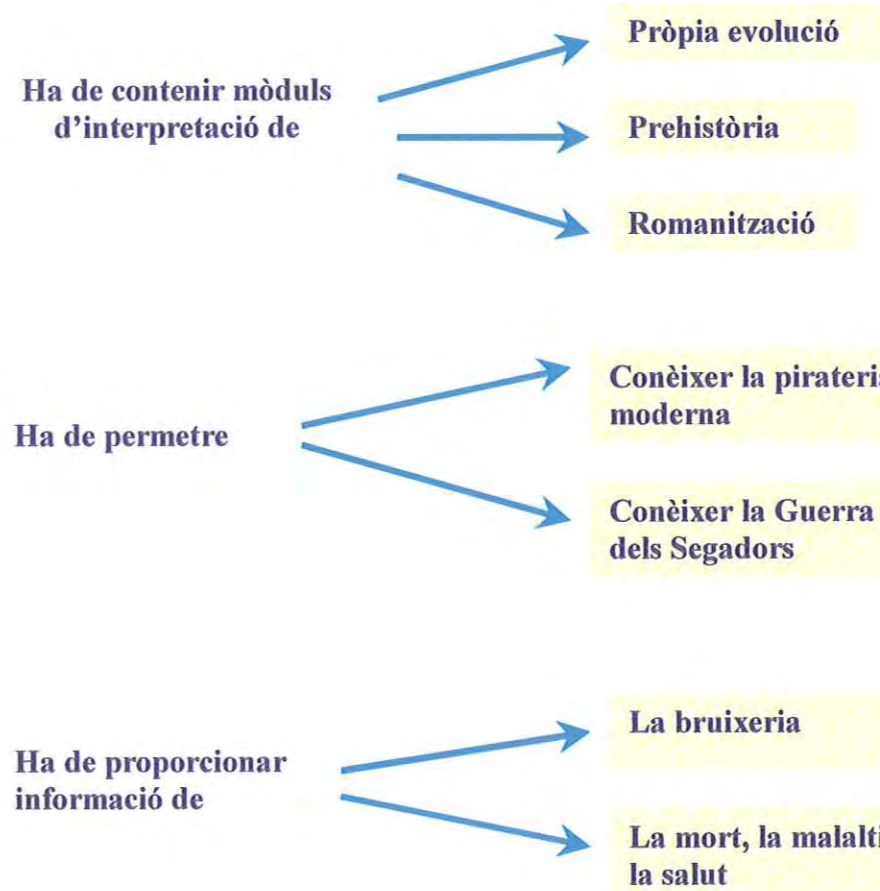
- III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
  - 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
  - 3.- L'ordenació de l'espai interior.
  - 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
  - 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
  - 6.- El castell com a contenidor d'informació.
  - 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

El castell de Calafell ha de proporcionar informació sobre el cercle de pintors romànics del Penedès.

El romànic és un art que té molts afeccionats i, justament, el Penedès és una comarca plena d'esglésies i castells romànics. El romànic calafellenc és singular, ja que presenta encara formes pròximes a l'arc de ferradura; les pintures són d'un gran arcaisme i, a més a més, l'església i les pintures calafellenques són unes de les més meridionals del romànic europeu. Un mòdul d'interpretació hauria de mostrar aquest fet i centralitzar a Calafell la **ruta del romànic meridional**.

El Castell...

- III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
  - 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
  - 3.- L'ordenació de l'espai interior.
  - 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
  - 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
  - 6.- El castell com a contenidor d'informació.
  - 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

6. EL CASTELL COM A CONTENIDOR D'INFORMACIÓ.

Tota aquesta informació susceptible d'ésser tractada des d'un observatori tant privilegiat com és aquest **castell** ha de tenir un tractament original. El contenidor de la informació ha de tenir les següents característiques:

- ha de ser de **caràcter interactiu** sempre que es pugui.
- ha de tenir **referències locals, nacionals i internacionals** sempre que sigui possible.
- ha de tenir un **tractament multilingüe** d'acord amb la varietat dels visitants.
- ha de tenir un **caràcter rigorós** però, a la vegada **entenedor** per un públic no expert.

- III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
  - 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
  - 3.- L'ordenació de l'espai interior.
  - 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
  - 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
  - 6.- El castell com a contenidor d'informació.
  - 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

7. EL CASTELL COM A CONTENIDOR D'INFORMACIÓ LÚDICO-TURÍSTICA.

La visita al Castell ha de **provocar en el públic la motivació de circular pel municipi**; ha de deixar al visitant amb la sensació que es perd coses, que no ho ha vist tot, que el país és molt variat i culturalment molt ric. Per aconseguir aquest efecte hi ha d'haver un element capaç de proporcionar informació escrita sobre rutes, itineraris, descobertes i activitats que tota persona culta pot fer a Calafell. Aquesta informació ha de poder ser proporcionada a tot visitant interessat.

Com a contenidor d'informació el Castell ha de tenir expositors que informin al visitant d'ofertes lúdiques, gastronòmiques, i de qualsevol mena relacionades amb activitats turístiques.

En els darrers anys el Castell ha estat la seu de concerts i d'alguns actes culturals, especialment a les temporades d'estiu. Aquesta funció del castell s'hauria de potenciar, ja que al fomentar-se activitats al cor del Calafell antic es potencia i es dona vida a la població. Aquestes activitats requereixen tenir espais a l'aire lliure.

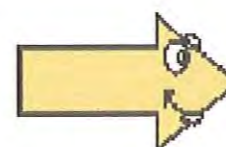
Amb tot, s'ha d'estimular que n'hi hagi d'altres, com ara exposicions, celebracions i tot allò que contribueixi a crear un flux de persones que circulin pel municipi.

El mòdul d'informació.

El Castell de la Santa Creu ha de ser un espai obert a les entitats públiques i també privades que ofereixen serveis; el mòdul d'informació, per tant, hauria de ser doble: per una banda caldria disposar d'un monitor connectat a un directori informatitzat on hi ha tota l'oferta de cada temporada.

El monitor ha de tenir una impressora que permet imprimir el full d'informació. Al costat hi ha d'haver un expositor amb els fulls seleccionats.

La millor ubicació és al mòdul d'entrada al recinte monumental i al parc.

- III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
  - 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
  - 3.- L'ordenació de l'espai interior.
  - 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
  - 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
  - 6.- El castell com a contenidor d'informació.
  - 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

IV. PROPOSTA MUSEOLÒGICA PEL CASTELL I BARRI GÒTIC.

Des d'un punt de vista museològic el castell i el seu entorn defineixen dues àrees que semblen ben clares:

Àrea d'interpretació del paisatge natural
Àrea d'interpretació del paisatge històric

Aquests àmbits, museològicament s'ordenen com espais conceptuals diferents:

Espai introductor

Que és el Parc històric del Castell?

Benvinguts: Un espai de recreació del passat
Què és el parc arqueològic?
Un conjunt patrimonial important
Una aportació al coneixement científic del passat
Un espai per aprendre
Un espai de lleure

Espai conceptual segon

Les primeres transformacions del medi: El món antic, els ibers i romans

Els ibers, un hàbitat dispers
Una fortificació costanera: el control dels aiguamolls
Les viles romanes i l'ocupació de la plana
Una agricultura desenvolupada
Els primers drenatges dels aiguamolls

Espai conceptual primer

L'àmbit de la prehistòria. La vida de les comunitats dels caçadors nòmades

La vall, passadís de circulació dels humans i dels animals
Les formes de vida de les darreries del paleolític
Les eines

Espai conceptual tercer

L'evolució de la pròpia fortificació

La continuïtat de l'hàbitat antic. Els aprisionadors
L'aldea alt-medieval. Unes formes primitives
Les construccions amb pedra i calç: castell i església
Els espais d'ús col·lectiu
La feudalització del país. L'expulsió dels camperols
Vers la fortalesa senyorial

IV. Proposta museològica pel Castell i barri gòtic.

Espai conceptual quart

Les formes de l'art medieval

Un art de la marca: les colles de picapedrers llombards
Un cercle artístic penedesenc: les pintures de Calafell
L'art de pintar parets

Espai conceptual sisè

La vida a l'època moderna: bruixes, tempestes, pirates i guerres

Una comunitat rural tancada
La parroquia i les formes de vida de la gent
Les bruixes de Calafell
Els pirates de Berberia
Les tropes del "senyor Rei". Calafell frontera de guerra
Saqueig del poble i enderrocament del castell

Espai conceptual cinquè

Les formes de l'habitat medieval al voltant de la roca

Les cabanes de l'alta edat mitjana
Les formes de vida: cacera, recol.lecció i horticultura
De cabanes a cases: l'agricultura feudal
El creixement de l'aldea
La noblesa i la servitud: obligacions del pagès de remença

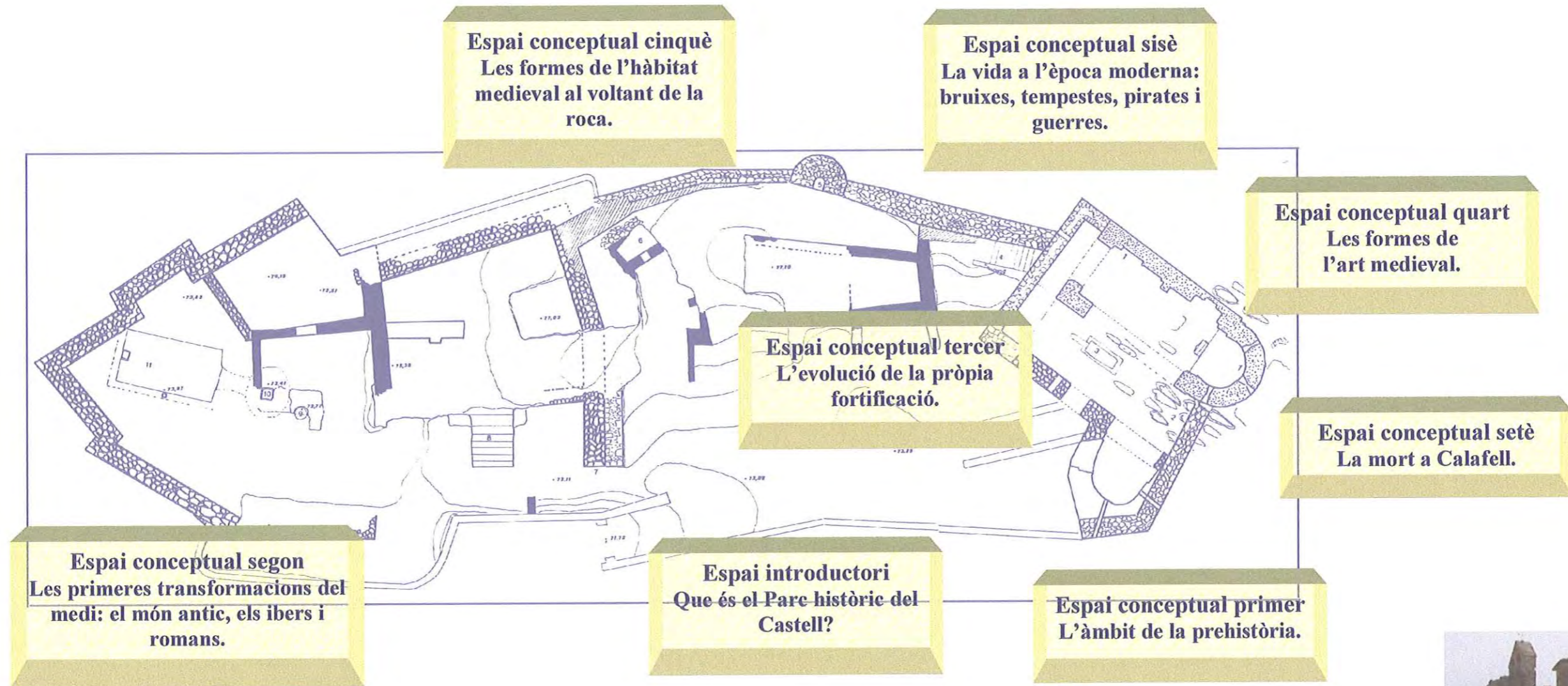
Espai conceptual setè

La mort a Calafell

Les tombes olerdolanes.
Les malalties de la gent.
L'edat de viure i l'edat de morir.
Una poble petit, habitat per gent petita de talla.

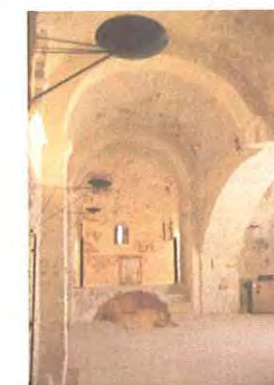
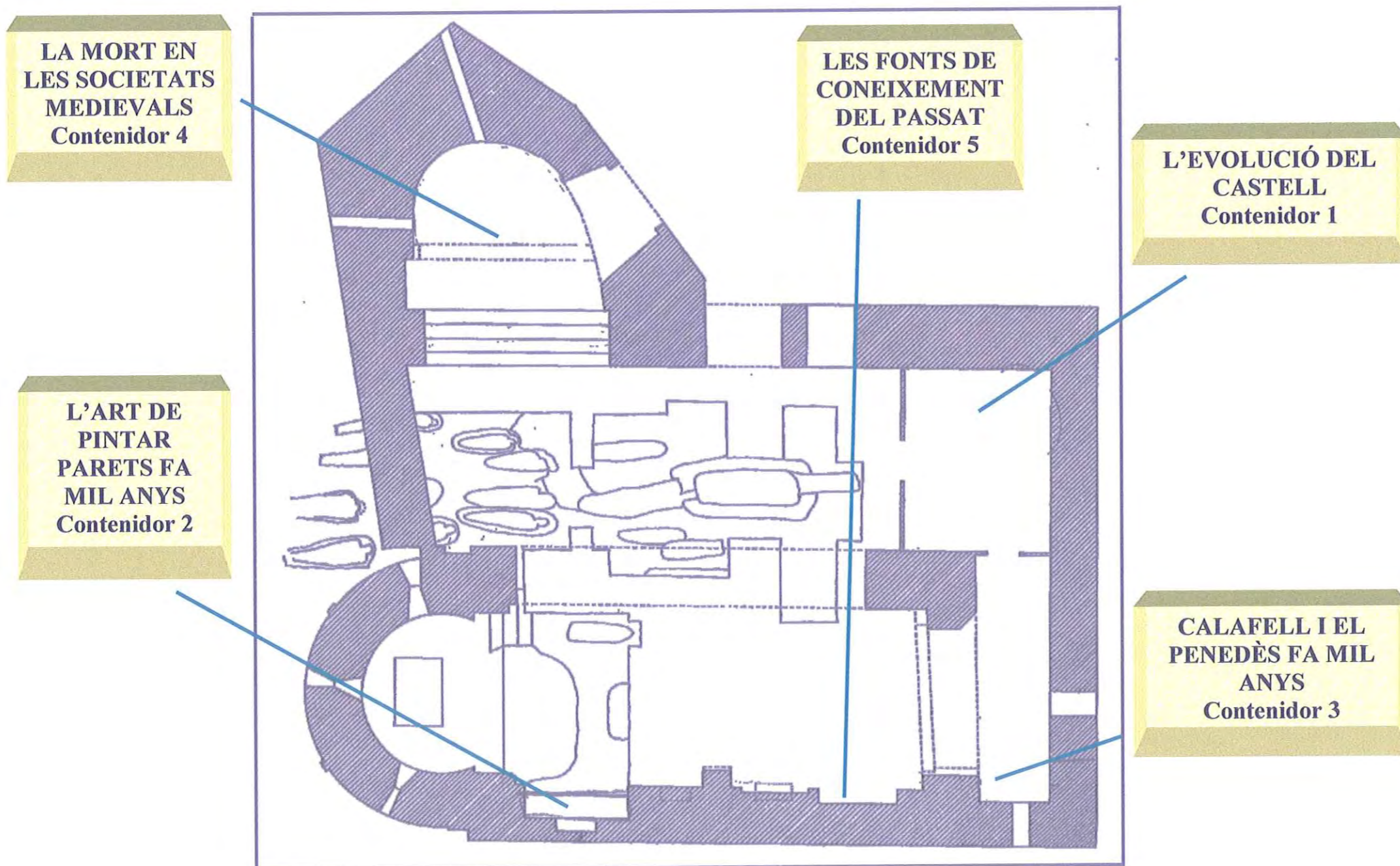

IV. Proposta museològica pel Castell i barri gòtic.

IV. Proposta museològica pel Castell i barri gòtic.

UBICACIÓ DE MÒDULS A L'INTERIOR DE LA CAPELLA ROMÀNICA. INTERIOR RECINTE DEL CASTELL.

- III.- Definició de les intervencions. El Castell i el barri gòtic, com a nucli central.
- 1.- Les funcions del Castell i del barri gòtic.
  - 2.- L'ordenació de l'espai exterior.
  - 3.- L'ordenació de l'espai interior.
  - 4.- El castell com a centre d'interpretació del medi natural.
  - 5.- El castell com a centre d'interpretació del medi històric.
  - 6.- El castell com contenidor d'informació.
  - 7.- El castell com a centre d'activitat lúdico-turística.

EL CASTELL DE CALAFELL. PARC HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC.

Espai introductori.

Benvinguts: Un espai de recreació del passat.

Aproximació al tema: Un parc urbà.
Identificació del conjunt històric i arqueològic
 Un parc arqueològic dins d'un àrea urbana
 Un conjunt monumental medieval
 Una panoràmica de 1000 anys
Guia dels elements constitutius del parc
 El plànol del Parc
 Un conjunt patrimonial important

L'espai introductori serveix per mostrar al visitant que estem davant d'un espai on el passat es pot **recrear**, **reviure**. Cal introduir el concepte de **Parc urbà**, ja que aquest espai històric protegit conviu amb l'hàbitat actual. Per tant, com a parc que ha de ser, ha de disposar del mobiliari típic del parc: bancs, papereres, il·luminació i senyalització.

El circuit de recorregut ha de ser còmode per persones d'edat, encara que hom no ha de perdre de vista que estem dins d'un conjunt defensiu medieval, és a dir situat en un indret enlairat que ha estat escollit precisament perquè el seu accés és difícil.

Es tracta també d'un parc arqueològic, és a dir d'un indret on hi ha restes que permeten interpretar el passat.

Aquest passat que es pot interpretar té mil anys: des del castell es contemplen mil anys d'història. Aquest és el missatge que els visitants han de rebre.

IV. Proposta museològica pel Castell i barri gòtic.

Espai primer

L'àmbit de la prehistòria.

Aproximació al tema:
Identificació del conjunt arqueològic de la Graiera
Unes investigacions iniciades a l'any 1932
L'home de Cromanyó a Calafell
Caçadors de cavalls, de bous salvatges i de cérvols
La vida fa 21.000 anys...
Quan la mar estava lluny de Calafell
Els ocupants de fa 8.000 anys
De caçadors de cavalls a caçadors de conills
Els darrers ocupants de l'abric de la Graiera

IV. Proposta museològica pel Castell i barri gòtic.

Espai segon

Les primeres transformacions del medi: El món antic, els ibers i romans.

Aproximació al tema:

L'hàbitat dispers de la Cosetania ibèrica

Identificació del conjunt arqueològic del Mas Vilarenc

Unes investigacions iniciades a l'any 1883

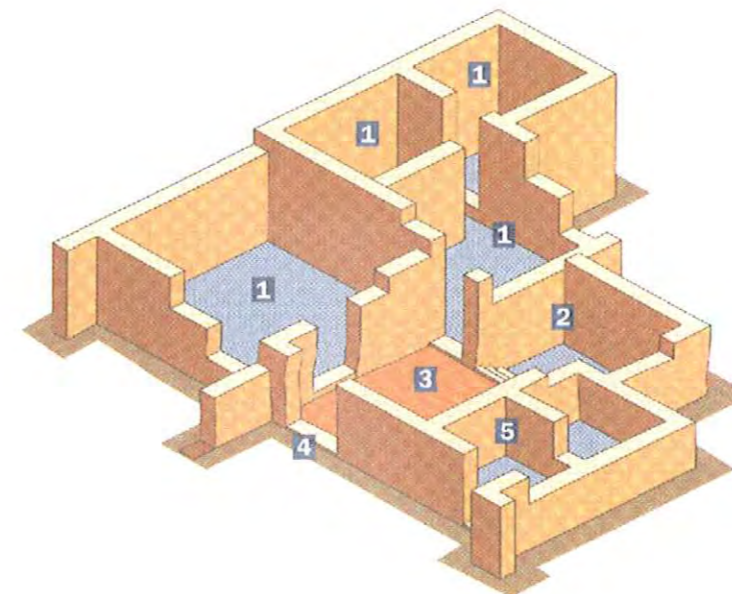
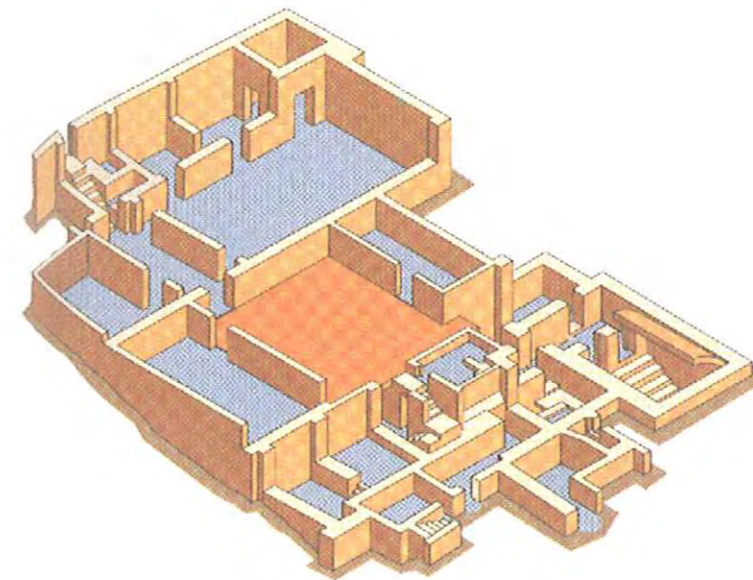
Els romans a Calafell

Una ocupació de les dues últimes dècades del segle I aC.

Els Colons fan millores: implementació de les termes

El canvi de casa: una casa nova pels senyors

El destí de la vila primera: de casa de senyors a ferreria

IV. Proposta museològica pel Castell i barri gòtic.

Espai tercer

L'evolució de la pròpia fortificació..

Aproximació al tema:
Calafell al segles X-XI
Calafell al segles XII-XIII
Calafell al segles XIV i XV

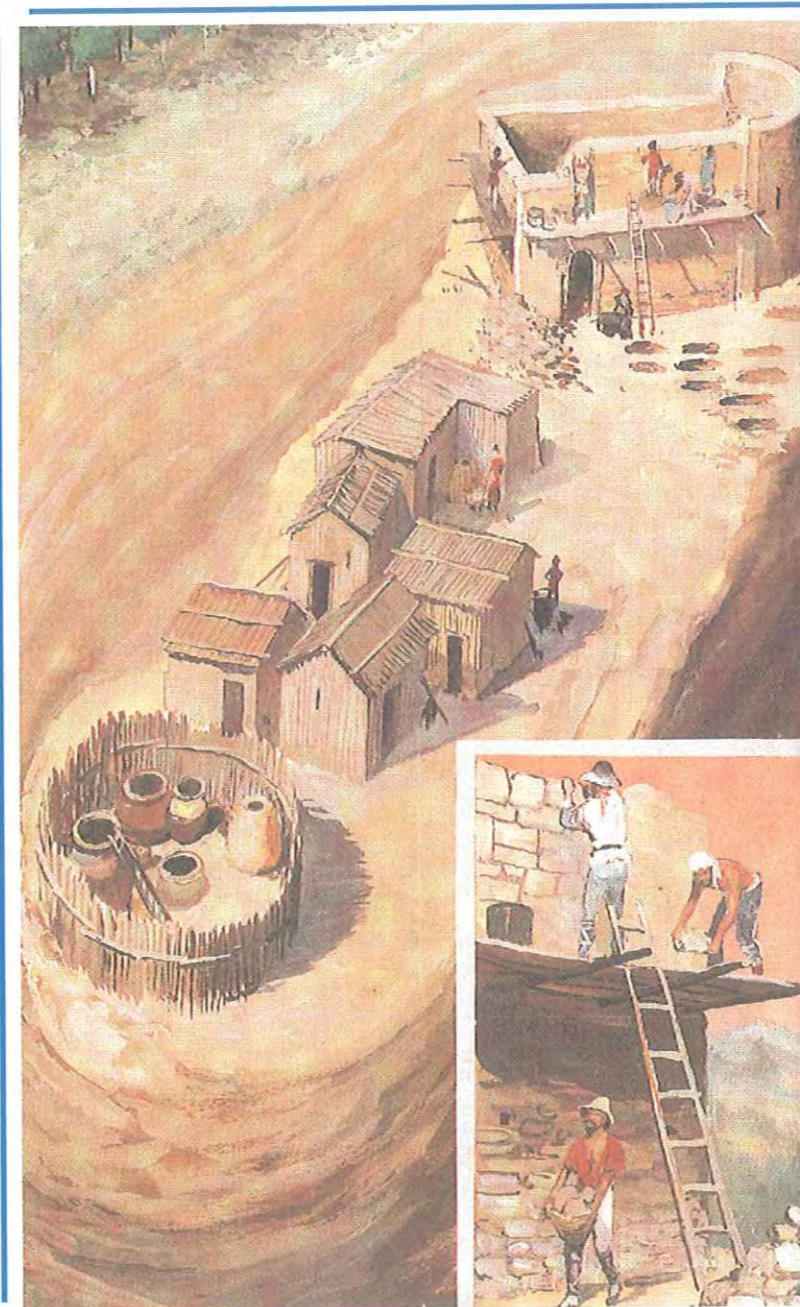

Segle XIV.

Segle XII.

Segles X - XI.

Calafell l'any 1030.

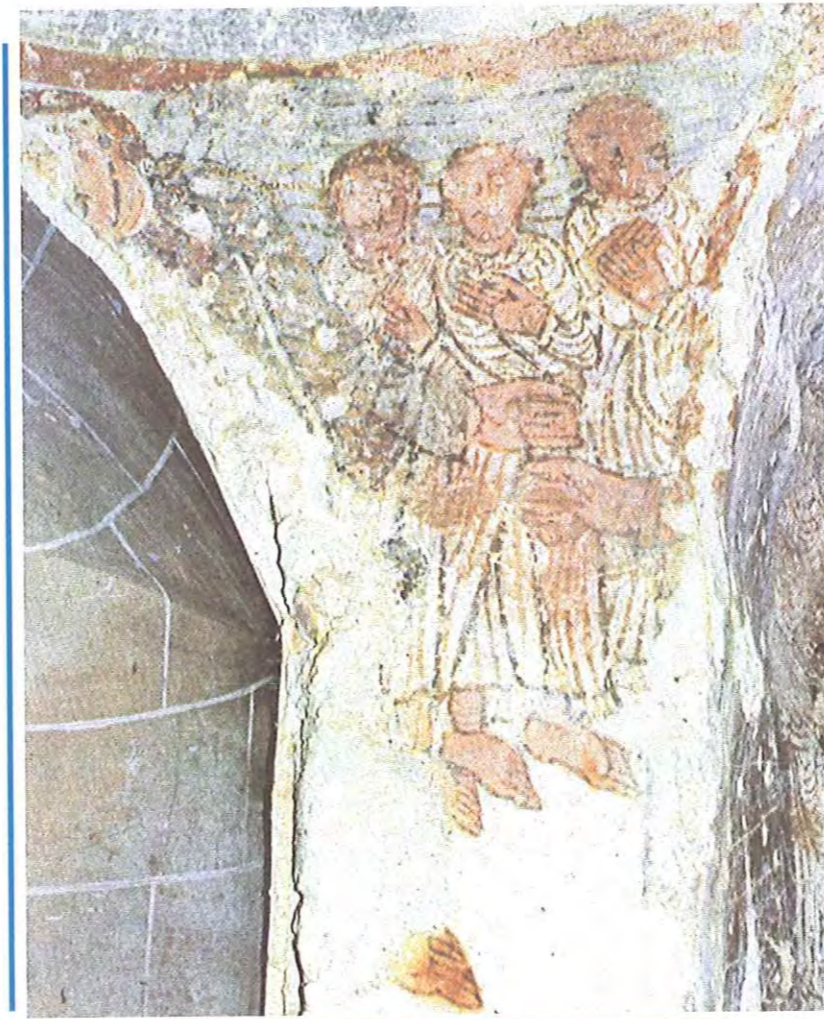

IV. Proposta museològica pel Castell i barri gòtic.

Espai quart

Les formes de l'art medieval.

Aproximació al tema:
L'obra llombarda
Les fases de la pintura
El pintors d'Olèrdola i de Calafell
L'embranchida d'Olèrdola
El romànic penedesenc
On és l'art andalusi?
Tres dies per pintar
Els capellans de l'edat mitjana de Calafell

IV. Proposta museològica pel Castell i barri gòtic.

Espai cinquè

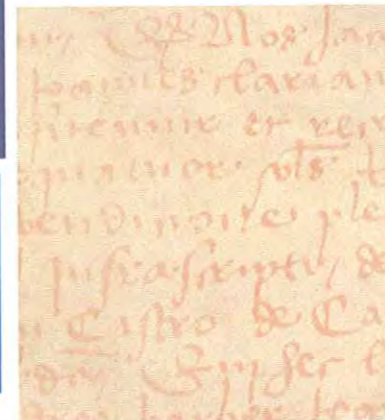
La vida a l'època medieval.

Aproximació al tema:
Formes d'ocupació medievals
Les cabanes i les cases gratades a la roca
Les transformacions del poble
Els senyors
Els remences treuen la son al senyor

Creu de Limoges
procedent de Calafell.

Primer document on
s'esmenta el topònim.

Lloc on es localitza la Creu.

Construccions baix medieval

IV. Proposta museològica pel Castell i
barri gòtic.

Espai sisè

La vida a l'època moderna: bruixes, tempestes, pirates i guerres.

Aproximació al tema:

Un edifici per comunitat de bruixes i tempestes

El rector explica un assalt de moros

Les torres: "moros a la costa"

Els graffiti

La guerra dels Segadors

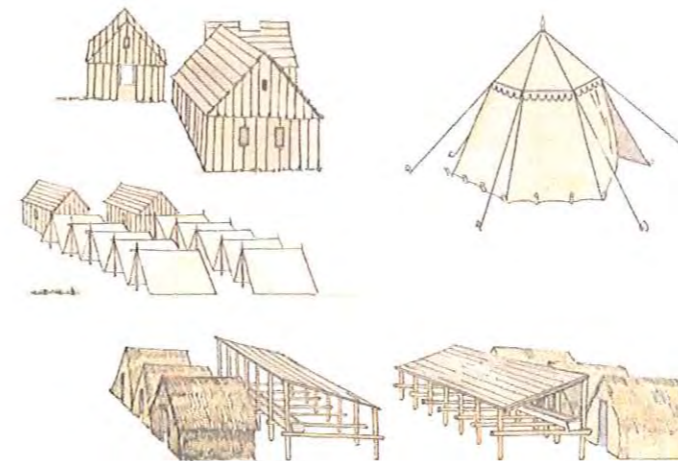
Els exèrcits i la guerra al segle XVII

Un fortí de la cavalleria

Calafell saquejat

De Castell a Santuari

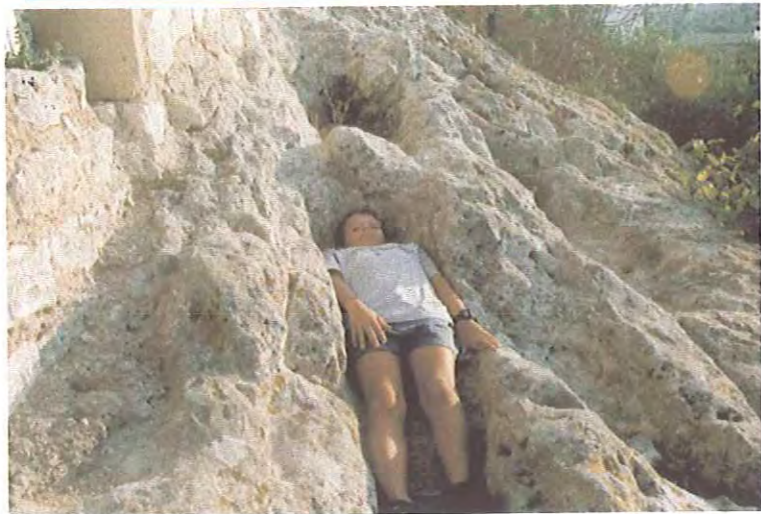
Les armes: pedrenyals i culebrines

IV. Proposta museològica pel Castell i barri gòtic.

Espai setè
La mort a Calafell.

Aproximació al tema:
Les tombes antropomorfes de tipus “olerdolà”
La pesta
L’edat dels difunts
L’altura d’homes i dones
La mort blanca: els albats
Les malalties

IV. Proposta museològica pel Castell i barri gòtic.

V. PROPOSTA MUSEOGRÀFICA PEL CASTELL I BARRI GÒTIC.

1.- EL MARC GENERAL: El Castell.

Com creiem que ha de ser la proposta museogràfica

El conjunt arquitectònic del Castell i del barri medieval creiem que han de ser **musealitzats de forma discreta**; de fet, el que importa és gaudir de les visuals que des de la fortalesa s'observen.

Per això, el visitant s'hauria d'anar adonant, en un procés gradual de descobriment, que tot voltant pel castell hi ha elements que li permeten decodificar el passat.

Aquests elements museogràfics haurien de tenir un caràcter informatiu, que propiciés l'observació dels paisatges.

Tots aquests elements no han de ser cap obstacle perquè el Castell i el parc siguin un espai lúdic, on s'hi va a cercar un recer. Un sistema de **subtils passarel·les** ha de dirigir els passos del visitant per tot el recinte, moblat amb bancs i vegetació.

La intervenció moderna ha de ser discreta; ha de permetre comprendre sense grans elements d'impacte. Així mateix, la protecció del conjunt s'ha de recolzar no tant en l'existència d'unes tanques que són, evidentment necessàries, sinó en elements dissuasius més subtils.

Materials i estils

Les estructures arqueològiques acostumen a ser sempre elements fràgils, sovint inestables. Fer intervencions arquitectòniques contundents no sempre és la millor forma d'intervenir. Per aquest motiu, suggerim emprar **elements superposats**, com si fossin objectes de mobiliari urbà. Els mòduls han de semblar com si no toquessin el terra o els murs.

Els materials lleugers podrien ser fusta, tub de ferro i vidre. Pel que fa als colors haurien d'estar integrats en les **tonalitats verdes, amb el groc i el blanc.**

Artefactes i objectes referencials

Els elements referencials més importants han d'evocar la vida, la mort i el pas del temps en les diferents etapes: **el Castell i el seu parc és un gran contenidor de la Història d'un poble.**

Hi ha d'haver algunes **evocacions realistes, com la visualització de la litúrgia de la mort, de la guerra, la bruixeria o la pirateria.** Finalment, hi ha d'haver elements analítics que responguin a les qüestions fonamentals de la ciència, és a dir, el com i el perquè coneixem el passat.

Elements inter-actius i de participació

La visita al Castell i al Parc arqueològic **no ha de semblar l'entrada a un pessebre on les figures hi són per ser contemplades.** El visitant, adult i infant s'ha de sentir encuriósit per preguntes i per interrogants que l'obligaran a la interactivitat: haurà de cercar **respostes** dins de calaixos, sota els plafons o darrera d'un visor. **Ha de ser un parc interactiu, on tot convida a descobrir i participar.** Mecanismes senzills, però forts, han de permetre aconseguir aquest objectiu.

V.-Proposta museogràfica pel Castell i barri gòtic.

- 1.- El marc general: El Castell.
2. El mar general: El Barri gòtic.
- 3.- Els contenidors.

Els textos. Titulars

La llengua del conjunt ha de ser el català; amb tot no s'ha de privar als visitants d'altres comunitats lingüístiques a comprendre el conjunt. Un sistema senzill de **prismes triangulars giratoris** ha de permetre transmetre els missatges més importants en tres llengües (català-castellà-anglès).

El prisma presenta tres cares; cada una d'elles disposa de la informació en una de les tres llengües essent el català la llengua de preferència. Per accedir a qualsevol de les altres, només cal fer girar el prisma i llegir ja que un simple mecanisme de ressort el fa tornar a la posició original. Aquest sistema presentaria l'avantatge de **no ocupar grans espais amb rètols, ser d'ús senzill i relativament durador**.

Els titulars dels textos han de ser una mena de resum del que es diu en el text. Alguns titulars han de contenir interrogants, amb la finalitat d'estimular la recerca de respostes.

Els textos han de ser curts, amb no més de 70 paraules (6 línies de 60 espais); han de ser molt senzills, evitant paraules tècniques. Un llenguatge a l'abast de tots ha de ser l'objectiu.

Amb tot s'ha d'establir un sistema de nivells en els panells informatius; el nivell general, amb lletres de cos gran i un nivell un xic més alt, que pressuposa uns coneixements una mica més alts de la història general en la qual s'insereix la del Castell i la del poble.

Les petites icones

Tant a l'interior del recinte emmurallat com al parc exterior hi ha d'haver **petites icones simbòliques** que ens van indicant la presència dels elements arqueològics significatius i que no són fàcils de veure: forats per pals, canalitzacions d'aigua, fonaments, marques a la roca, graffitis antics, etc.

V.-Proposta museogràfica pel Castell i barri gòtic.

- 1.- El marc general: El Castell.
2. El mar general: El Barri gòtic.
- 3.- Els contenidors.

2.- EL MARC GENERAL: El Barri gòtic.

Tots els carrers inclosos en el barri del castell, d'origen gòtic, formen part d'un entorn musealitzable *all aperto*. Les propostes d'intervenció, al marge d'allò que urbanísticament es determini, **han d'ajudar a donar interès a la zona amb valors històrics afegits.**

Per aquests motius, aquest lloc hauria de tenir:

- Una senyalització icònica diferenciada de la retolació normal del municipi.
- Una informació planimètrica i històrica en tots aquells indrets on és senyali algun element.
- Una informació general a totes les entrades on s'expliqui el barri.

Els contenidors d'informació han de ser plaques serigrafiades amb els següents elements informatius:

Planell de la zona i senyalització de l'element referenciat i una breu descripció del mateix.

Aquests contenidors han de poder informar dels següents elements del barri:

Antic Ajuntament
Carrer Major
Casa de Delme
Carrer de l'aire
Roderes de carros
Carrer de les Penyes
Plaça del Trinquet
Pujada del castell
Plaça de la Constitució
Teiera d'enllumenat públic del segle XVII

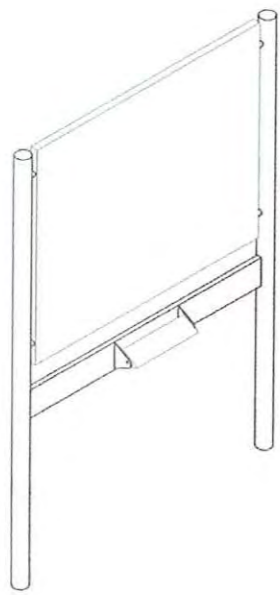
Pel que fa a la informació de caràcter general a les entrades del barri, aquesta hauria d'explicar que aquest nucli forma part d'un urbanisme configurat a l'edat mitjana a l'entorn del castell.

Un plànol amb la situació de la fortalesa i del parc ha de completar el panell.

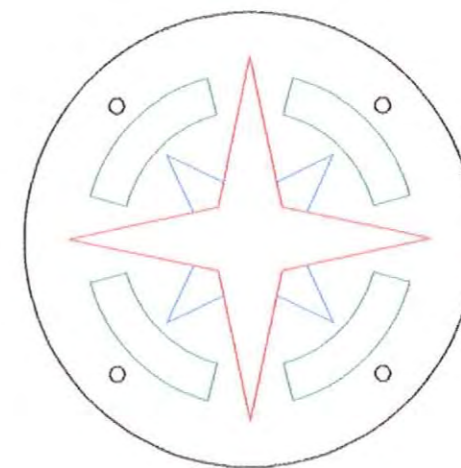
V.-Proposta museogràfica pel Castell i barri gòtic.

- 1.- El marc general: El Castell.
2. El mar general: El Barri gòtic.
- 3.- Els contenidors.

La bruixeria

Les armes a les espitlleres

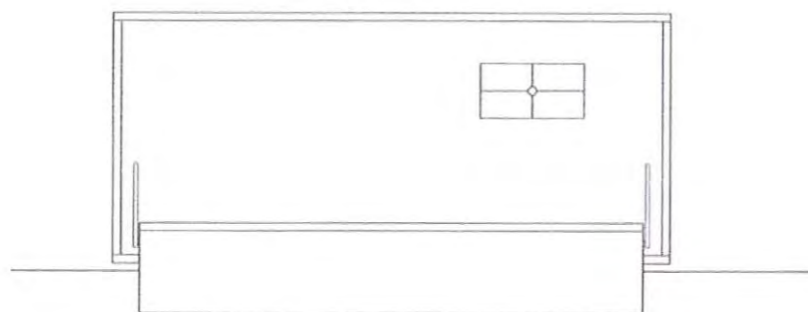

ELS CONTENIDORS

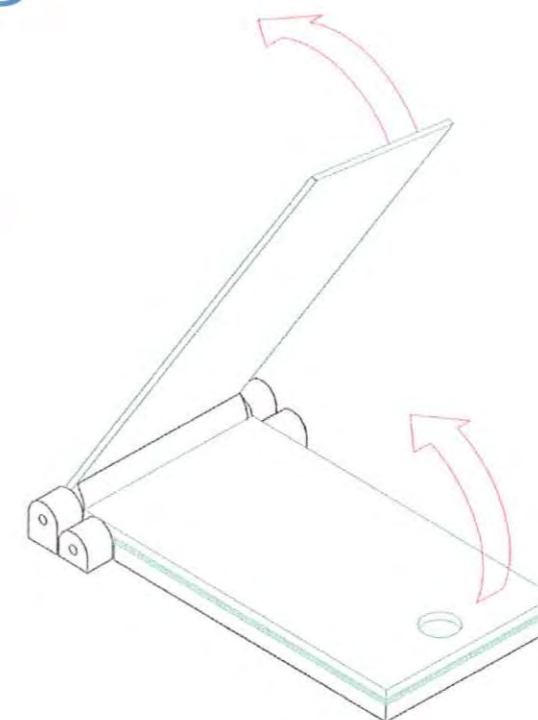
La mort

Art medieval

Les cabanes

Arbres, arbusts i herbes

ESPAI INTRODUCTORI DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR Nº 1. BENVINGUTS AL PARC HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC DEL CASTELL DE CALAFELL.

<p>Objectius</p> <p>Situar al visitant.</p>	<p>Aproximació</p> <p>Un missatge de benvinguda.</p> <p>Aquest és un espai de recreació del passat.</p>	<p>Missatge</p> <p>Identificació del conjunt històric i arqueològic.</p> <p>Un parc arqueològic dins d'una àrea urbana.</p> <p>Un conjunt monumental medieval.</p>	<p>Mitjans</p> <p>Plànol general del conjunt.</p>	<p>Panells</p> <p>Text serigrafiat trilingüe.</p>	<p>Interactius</p> <p>No n'hi ha.</p>
---	--	--	---	---	---

Espai introductorori del recinte del Castell.

Aquest espai ha de tenir un panell de gran format, on hi ha:

Un missatge de benvinguda.

Aquest és un espai de recreació del passat.

El planell del recinte.

Els serveis de què disposa.

Les llengües en què es rep informació.

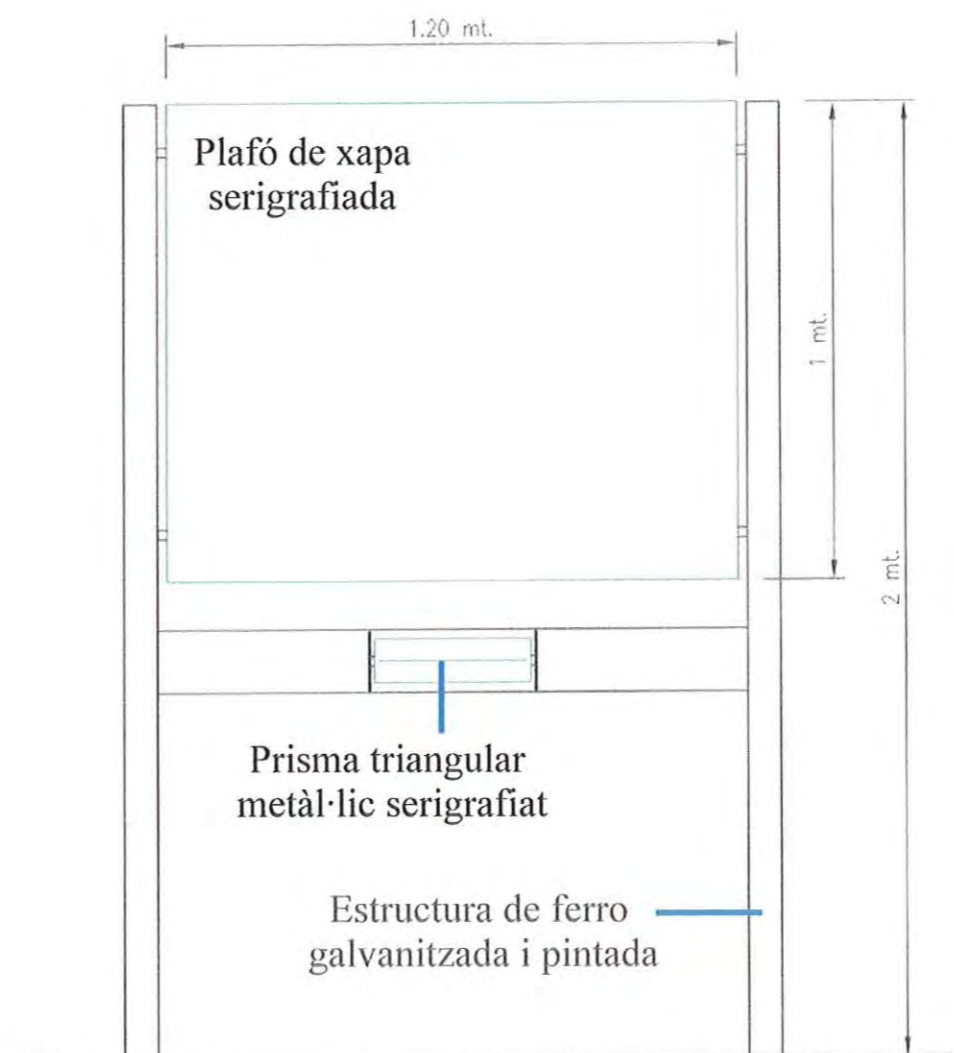
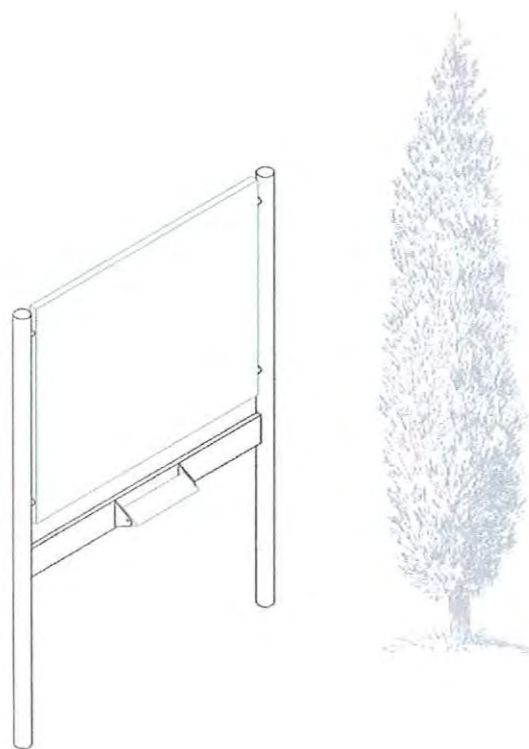
Els preus i condicions d'entrada.

* Identificació del conjunt històric i arqueològic.

Un parc arqueològic dins d'un àrea urbana.

Un conjunt monumental medieval.

Una panoràmica de 1000 anys.

V.-Proposta museogràfica pel Castell i barri gòtic.

- 1.- El mar general; El Castell.
2. El mar general; El Barri gòtic.
- 3.- Els contenidors.

**ESPAI A L'AIRE LLIURE. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.
CONTENIDOR N° 1. LA BALMA DE LA GRAIERA.**

Objectius

**Adonar-se i
comprendre com
era la vida en una
societat de
caçadors.**

Aproximació

**Informació sobre
el paisatge i les
formes de vida
del paleolític
superior i
l'epipaleolític**

Missatge

**Un espai de fa
2.000 anys.**

Mitjans

**Caixa amb ressort
de tanca automàtica
calaix.**

**Presenta objectes de
rèplica.**

**Visor i perfil de
paisatge.**

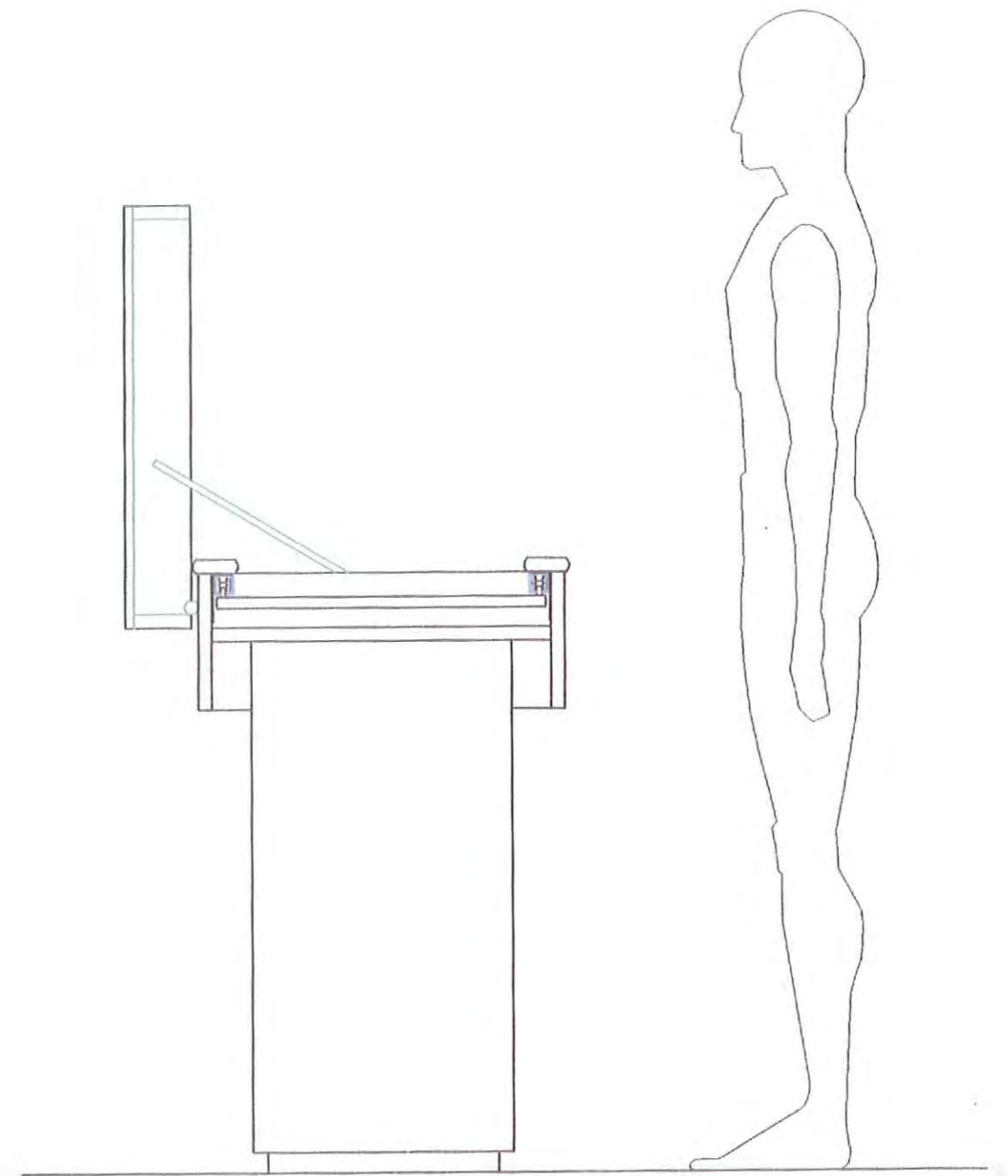
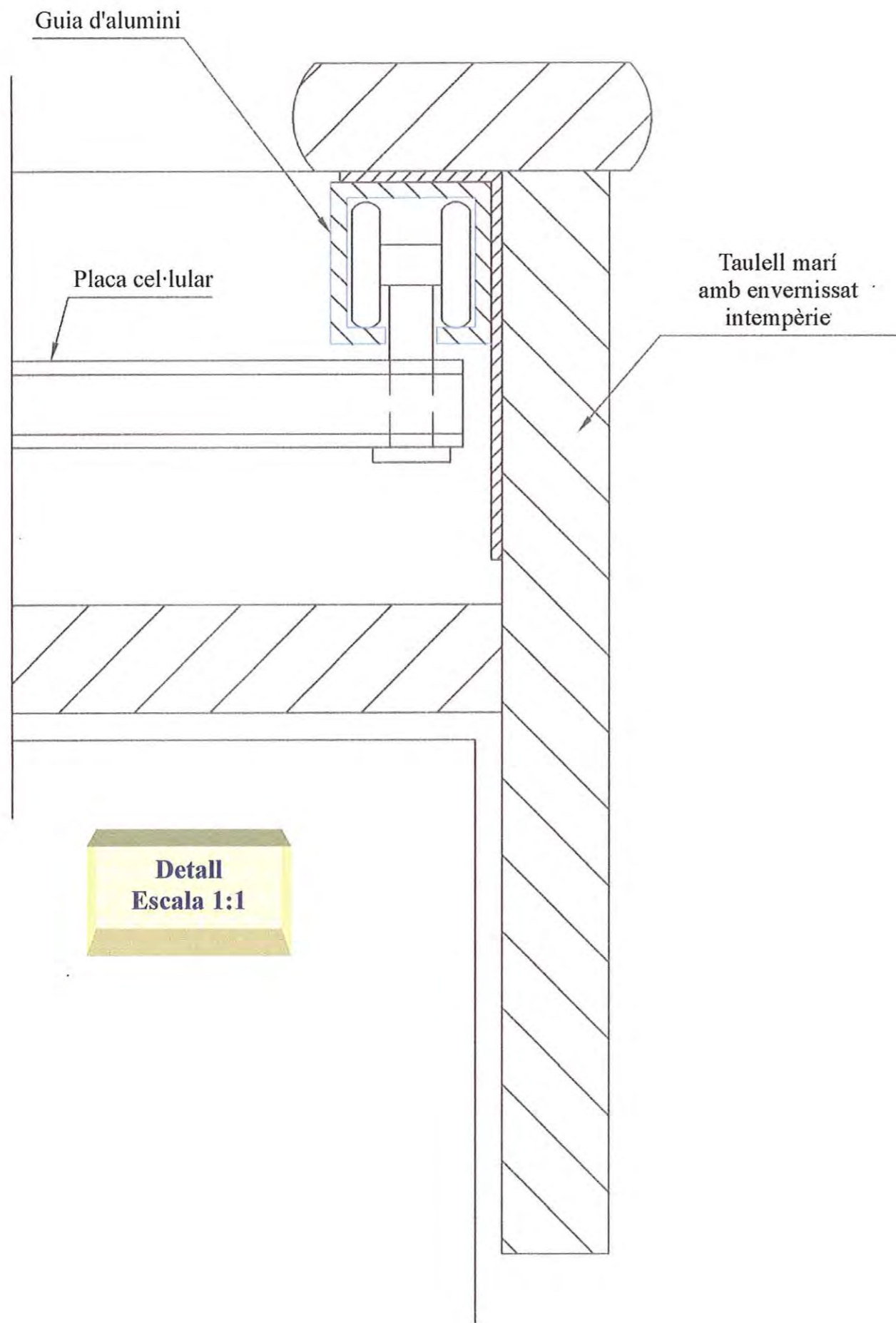
Panells

**Plafó serigrafiat,
on s'explica el
tipus d'hàbitat,
i s'ofereixen
esquemes
planimètrics.**

Prisma trilingüe.

Interactius

**No n'hi ha,
encara que alguns
objectes es poden
tocar.**

LA BALMA DE LA GRAIERA
Contenedor 1
Escala 1:10

**ESPAI A L'AIRE LLIURE. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.
CONTENIDOR Nº 2. LA PLANA DEL VILARENC.**

Objectius

**Adonar-se i
comprendre com
era la vida en una
societat d'època
romana.**

Aproximació

**Informació sobre
el paisatge i les
formes de vida del
segle I a.C. al
segle III d.C.**

Missatge

**Un espai de fa
2.000 anys.**

Mitjans

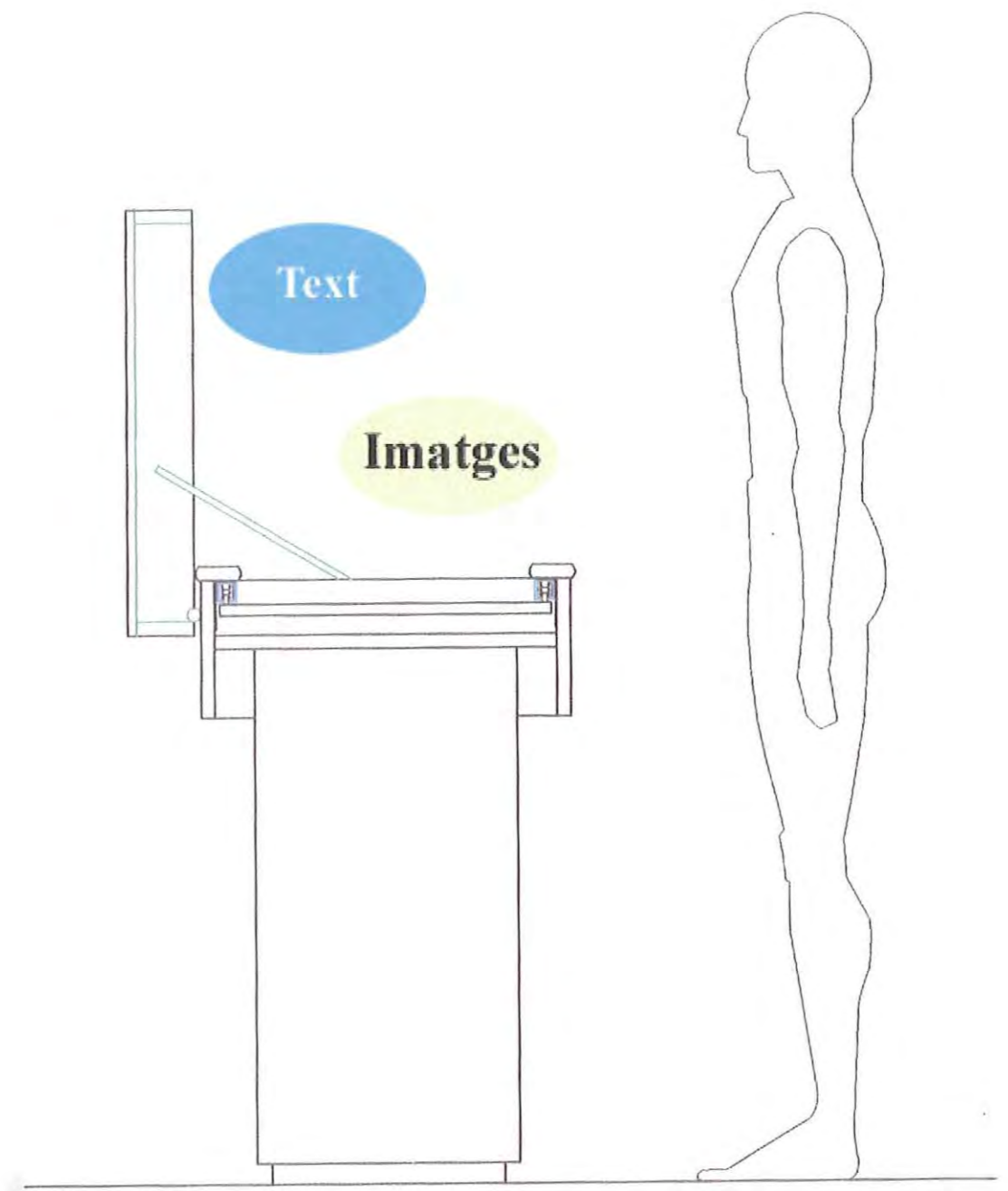
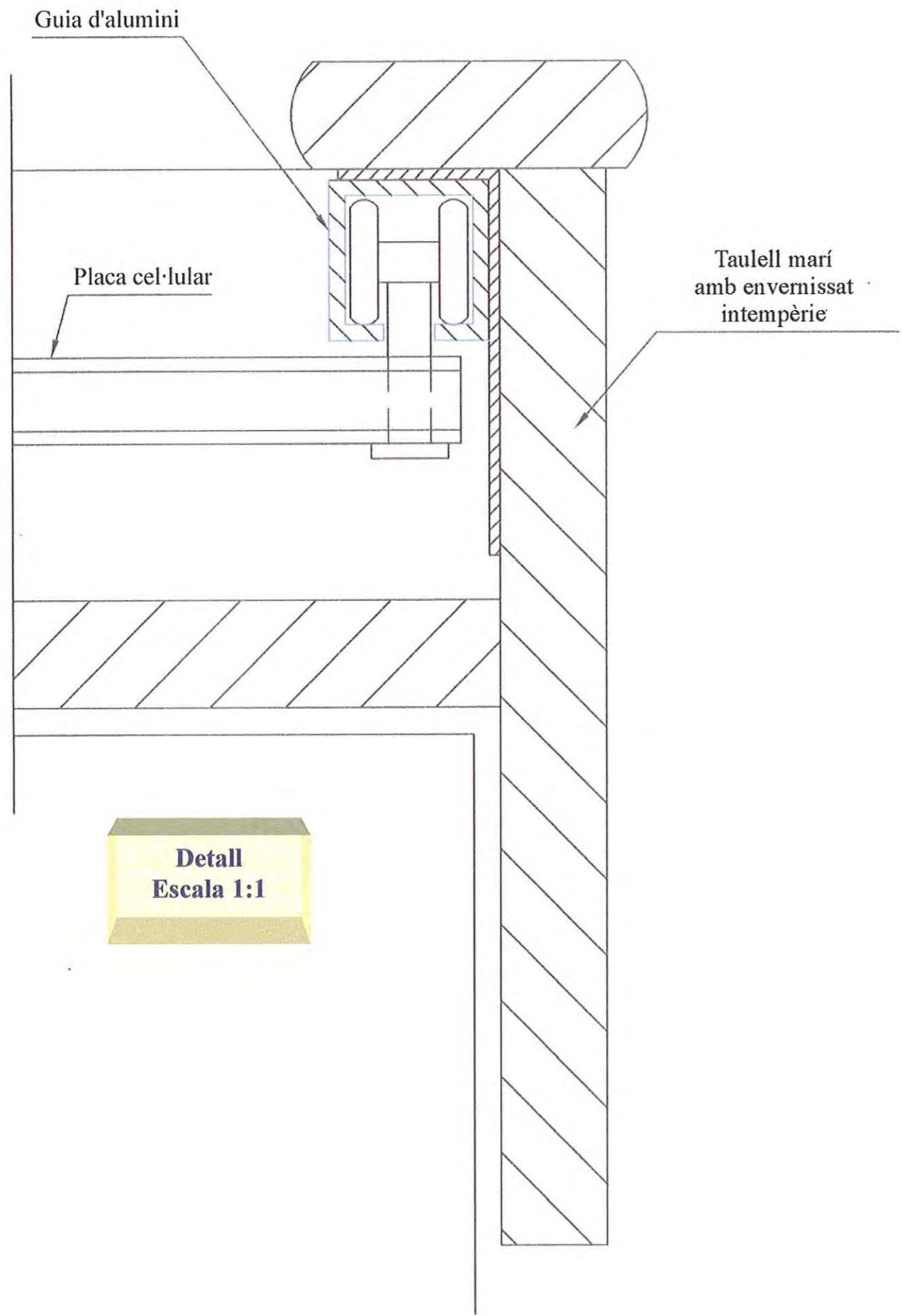
**Caixa amb ressort
de tanca
automàtica
(calaix).
Presenta planells
evolutius
Visor i perfil de
paisatge.**

Panells

**Plafó serigrafiat,
on s'explica el
tipus d'hàbitat i
s'ofereixen
esquemes
planimètrics.

Prisma trilingüe.**

Interactius

No n'hi ha.

LA PLANA DEL VILARENC
Contenedor 2
Escala 1:10

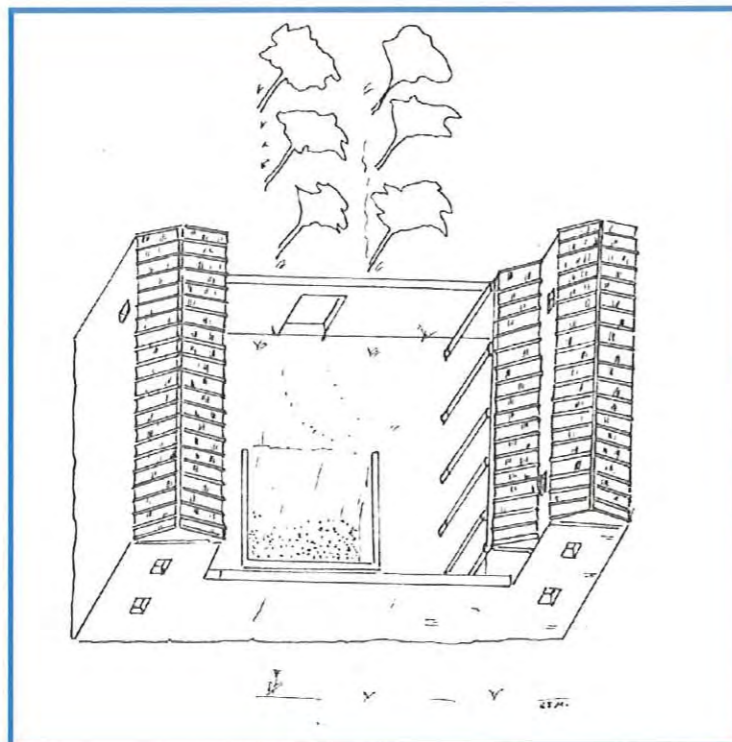
LA PLANA DEL VILARENC: LA VILA ROMANA.

MIRA PEL VISOR: ELS ROMANS ES VAN INSTAL·LAR A LA PLANA DEL VILARENC.

En aquesta petita plana al·luvial hi ha restes de dos nuclis edificats separats l'un de l'altre uns 150 metres.

EL PRIMER ESTABLIMENT ROMÀ DE LA PLANA.

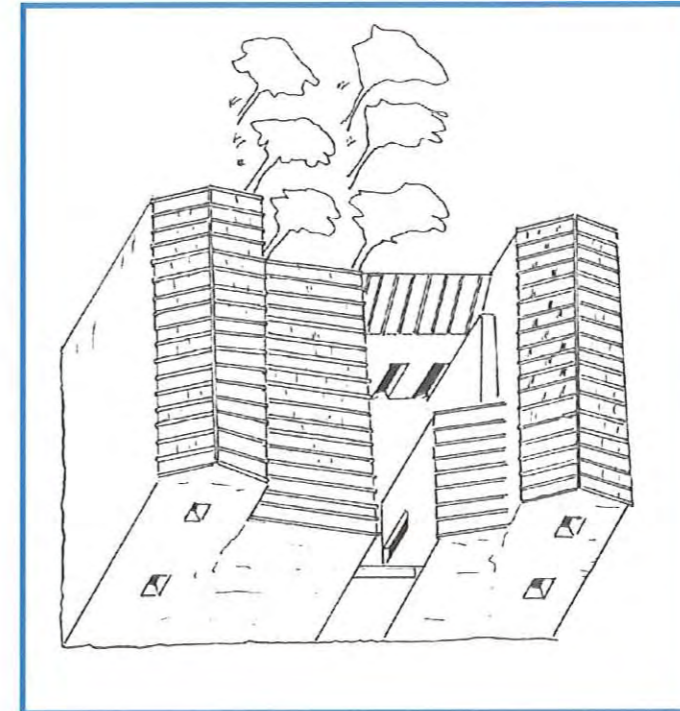
A les dues darreres dècades del segle I a.C. uns colons probablement itàlics van construir un edifici de planta rectangular.

Vila romana. Fase 1.

ELS COLONITZADORS FAN OBRES A LA FINCA.

Al cap d'unes dues o tres dècades, és a dir, la segona generació de colons itàlics, van fer obres importants. Van dotar la casa d'unes termes o sales de bany.

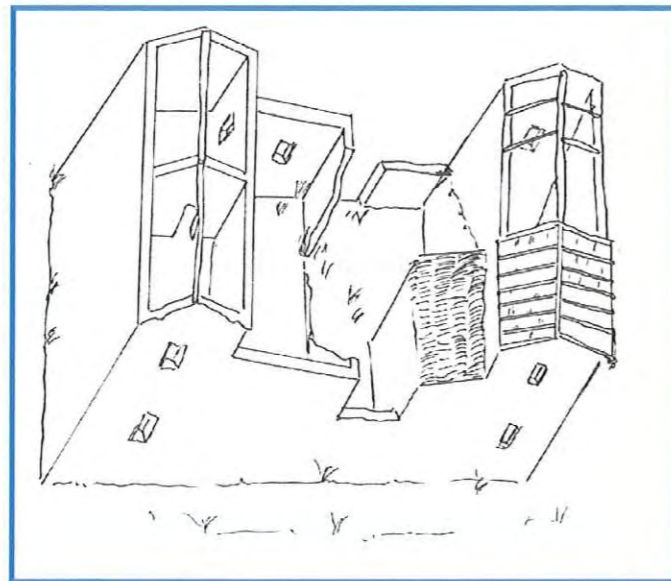
Vila romana. Fase 2.

LA CASA VELLA I LA CASA NOVA.

A mitjans del segle I d.C. els néts dels primers colonitzadors romans van desmantellar la casa; van dedicar l'espai a una forja per arreglar les eines de l'explotació agrícola: aixades, esporgadores, ganivets per empeltar, forques, rastrells, etc.

Mentre es van construir una casa nova a 150 metres. Aquest nou edifici tenia unes termes luxoses i grans dipòsits per abastiment d'aigua. Tot va estar en funcionament almenys fins a mitjans del segle III d.C.

Vila romana. Fase 3.

SABIÉS QUE ...?

Les obres de drenatge.

Per assecar la plana del Vilarenc s'hi van fer obres per canals de drenatge; es pot dir que els agricultors romans van posar en funcionament la plana calafellenca gràcies a tasques com l'esmentada.

SABIÉS QUE ...?

Un forn ceràmic.

A la vila hi havia també un forn d'àmfores. Es produïen els models següents:

(Dibuix de Pascual 1, Dressel 2-4, Tarraconense 1, Dressel 1 Tarraconense, Dressel 7-11 i Oberaden 74)

En el forn també es fabricaven *pondera*, *dolia* i *Tegulae*

Les marques dels fabricans eren: M.P.M; CN.BEN i Q.POMPEI.

ESPAI A L'AIRE LLIURE. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR N° 3. EL CASALOT D'EN VIOLA.

Objectius

**Adonar-se i
comprendre com
era la vida
en una societat
rural d'època
moderna.**

Aproximació

**Informació sobre
com eren les
guerres del segle
XVII que van
causar la
destrucció del
castell.**

Missatge

**Un espai de fa
400 anys.**

Mitjans

**Caixa amb ressort
de tanca
automàtica
(calaix). Presenta
planells evolutius,
iconoscopi de
roda i cronòleg.
Visor i perfil de
paisatge.**

Panells

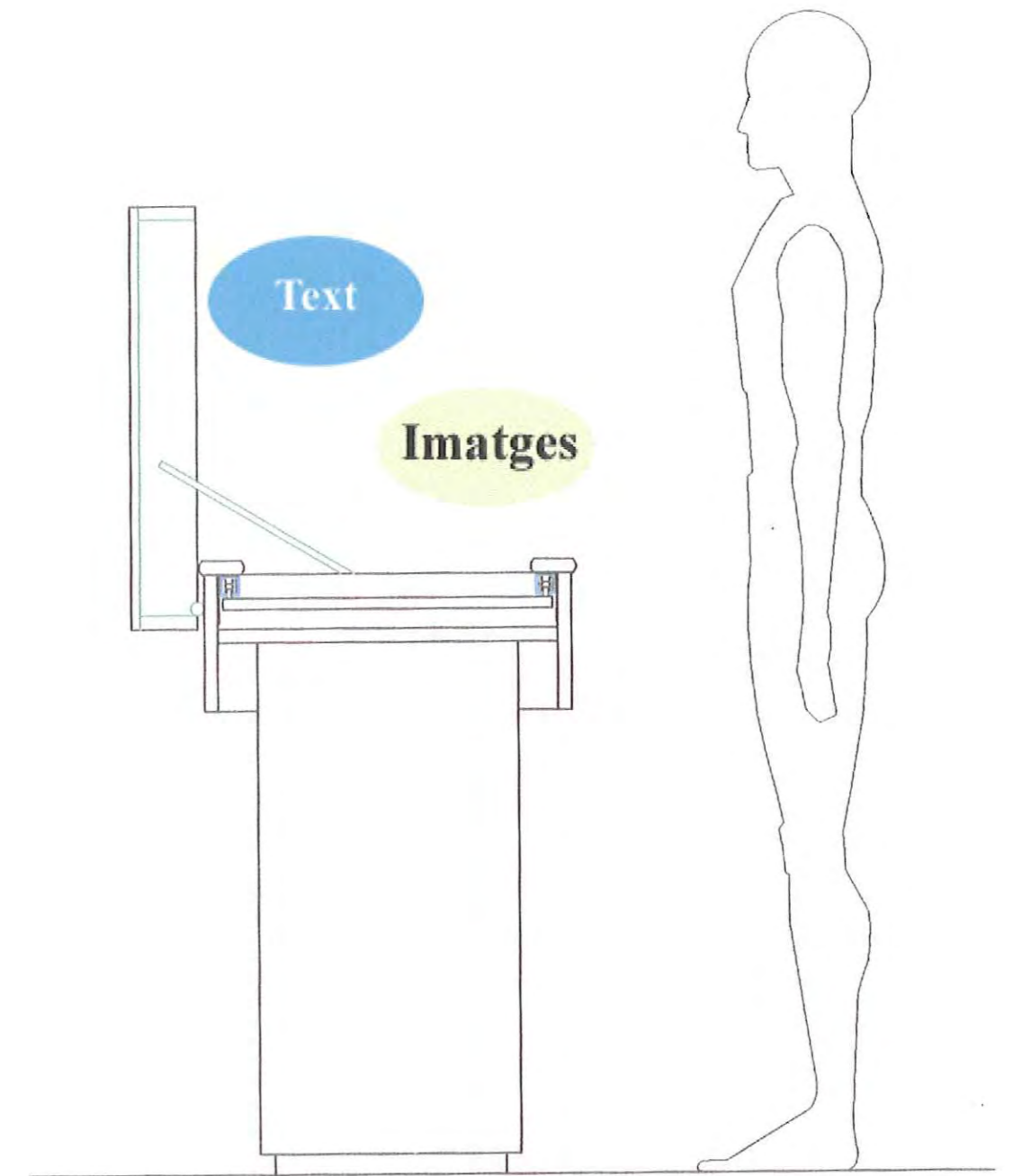
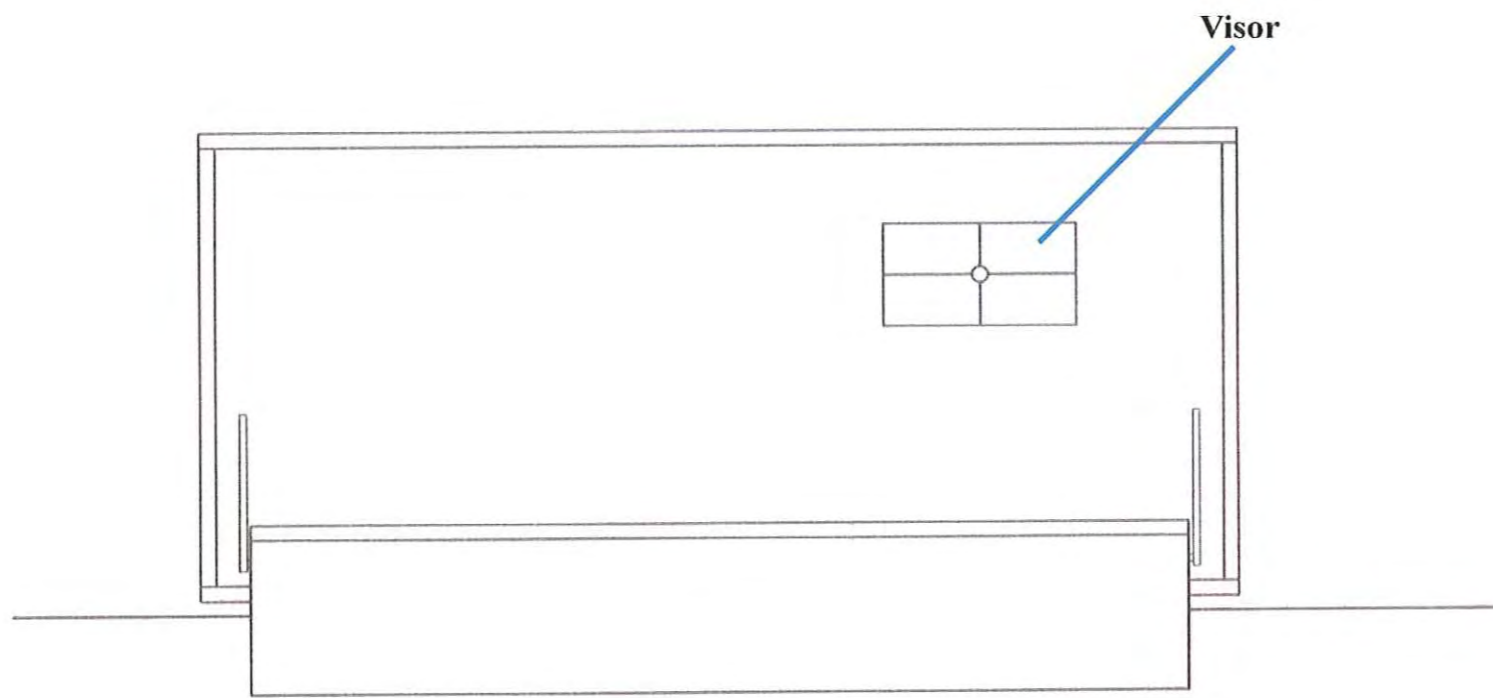
**Plafó serigrafiat, on
s'explica el tipus de
guerres del segle XVII.
Situa al visitant en el
context de la guerra
dels segadors, un
conflicte dins de la
Guerra europea dels
trenta anys.**

Prisma trilingüe.

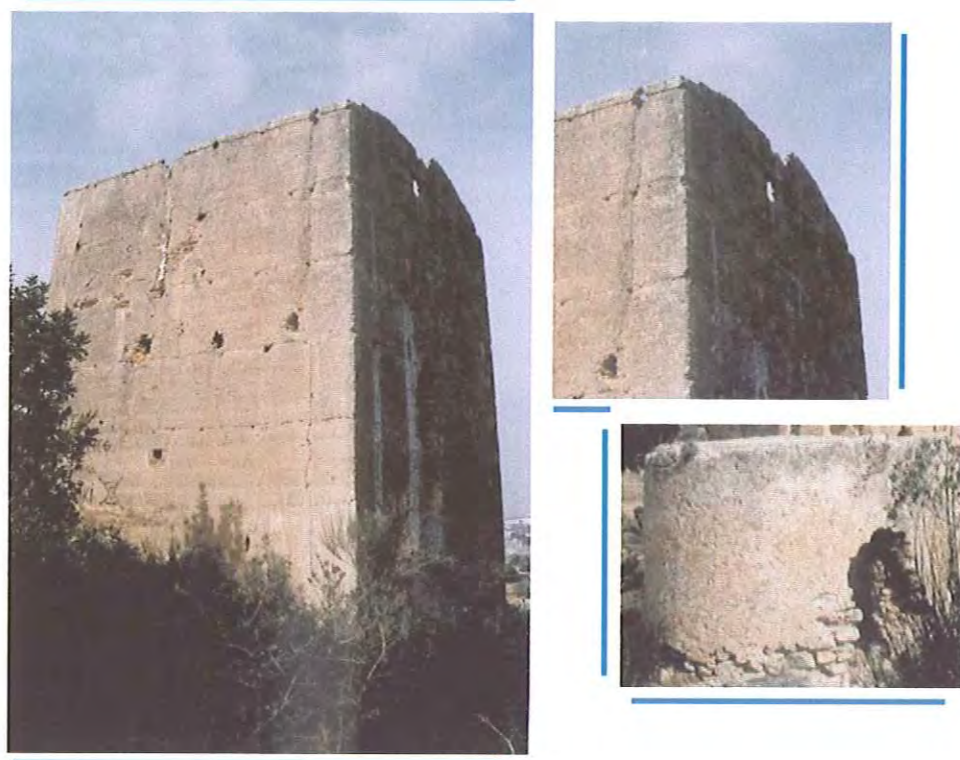
Interactius

Cronòleg.

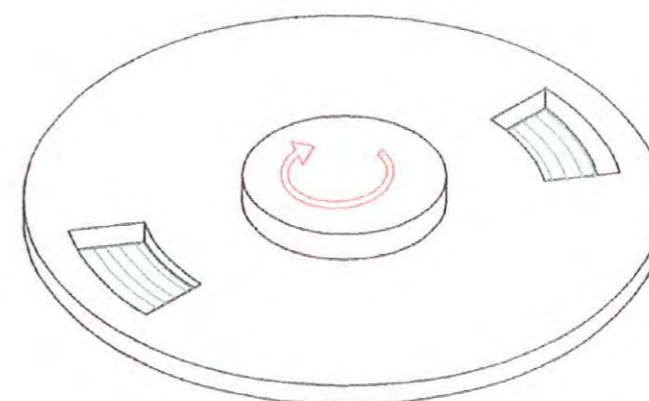
**Iconoscopi de
roda.**

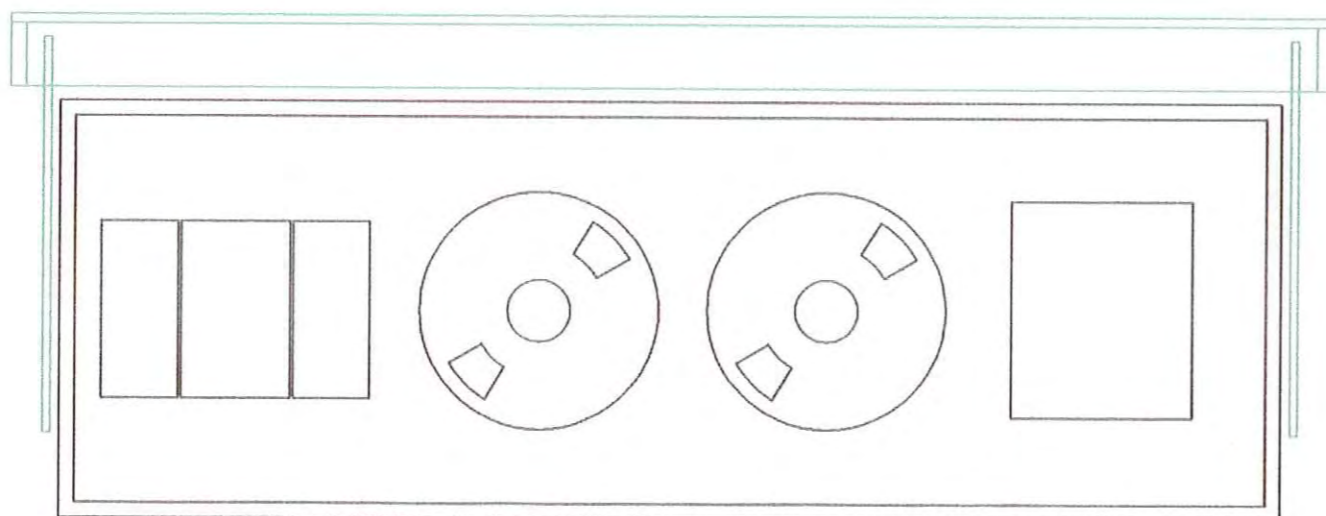
EL CASALOT D'EN VIOLA
Contenedor 3
Escala 1:10

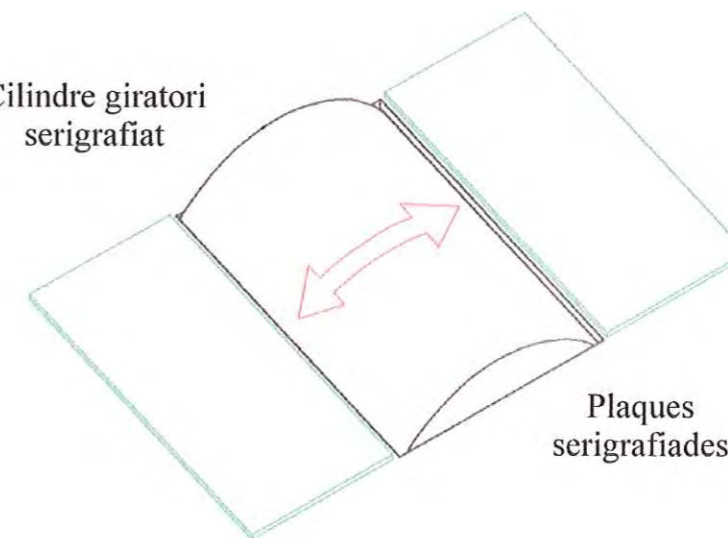
Disc giratori
amb finestres

Placa inferior amb
fotos i text

Cilindre giratori
serigrafiat

Plaques
serigrafiades

**EL CASALOT D'EN VIOLA:
UN TESTIMONI DE LA
GUERRA DELS SEGADORS
Contenedor 3
Escala 1:10**

CALAFELL I LA GUERRA DELS SEGADORS (1640-1659).

El 1640 va esclatar un conflicte entre la monarquia hispànica de Felip IV i els catalans a causa dels allotjaments de tropes. La revolta catalana, iniciada pels "segadors", va anar seguida d'una guerra que va durar fins l'any 1659.

Entre el 1643 i el 1648 Calafell es trobava a la línia de foc; les tropes espanyoles controlaven Tarragona i les catalanes junt amb els seus aliats francesos, Barcelona, fins al Garraf.

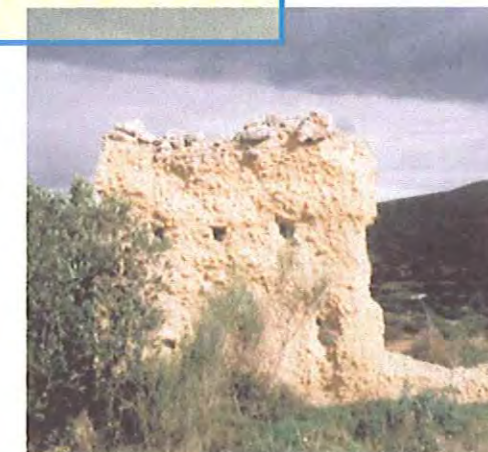
Aquest país era una mena de terra de ningú on tot era possible. Saqueig, incendis, devastació de camps, carnatges...

MIRA PEL FORAT: ALLÀ HI HA EL CASALOT D'EN VIOLA !

QUE ÉS AQUEST EDIFICI ? És una torre feta amb tàpia i envoltada d'un tancat amb espitlleres que feia la funció d'una mena de fortí fuseller, útil en guerres de moviments de petits escamots de cavalleria, amb cops de mà freqüents, línies incertes i inseguretat general. Va ser construït entre 1643-1648.

(El casalot avui) (El casalot durant la guerra).

COM ERA CALAFELL EN AQUELLS ANYS ?

El poble era un lloc petit, format per unes 18 cases; el Consell General de Calafell, que era una mena d'assemblea on hi anaven tots els caps de casa, l'any 1688, estava format per 26 persones, és a dir, els 18 que vivien al poble i els 8 que vivien en els masos i botigues de mar del terme. Això vol dir que en el terme hi vivien unes 143 persones

(Plànol amb el castell, on hi havia l'església i el cementiri, el carrer Major, la plaça del Trinquet i la plaça de la Universitat,(la Rectoria) on hi havia l'ajuntament i on es reunia habitualment el consell).

ESPAI A L'AIRE LLIURE. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR Nº 4. LA TORRE DE LA TALAIA.

Objectius

**Adonar-se i
comprendre com
era la vida en una
societat rural
d'època moderna,
subjecte a atacs
de la pirateria.**

Aproximació

**Informació sobre
la pirateria de la
costa catalana al
llarg de l'època
moderna.**

Missatge

**Calafell va ser
víctima dels atacs
sobtats.**

**La gent
s'amagava, entre
altres llocs, al
castell.**

Mitjans

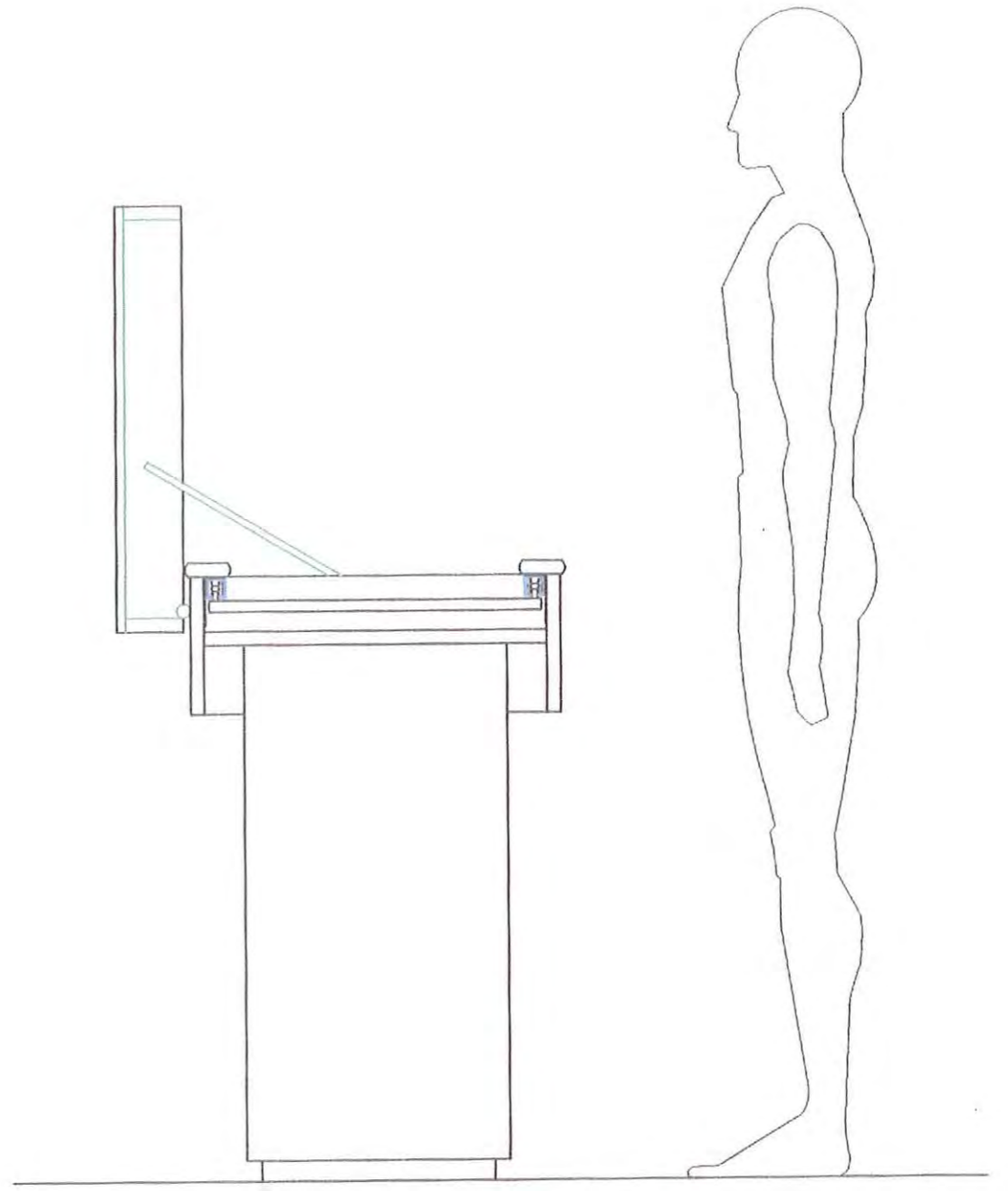
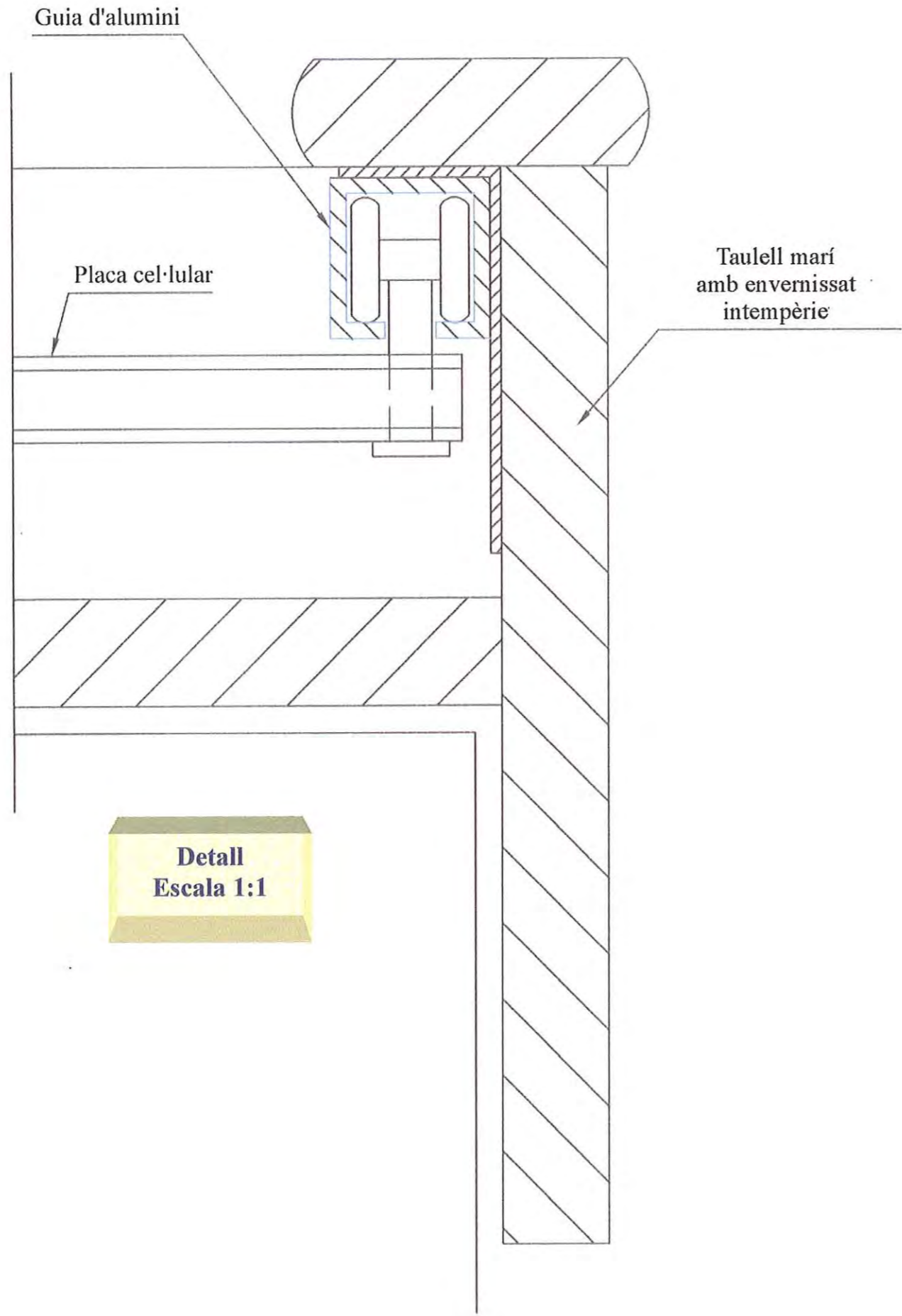
**Caixa amb ressort
de tanca
automàtica
(calaix).
Presenta planells i
llibre de fonts
escrites
Visor i perfil de
paisatge.**

Panells

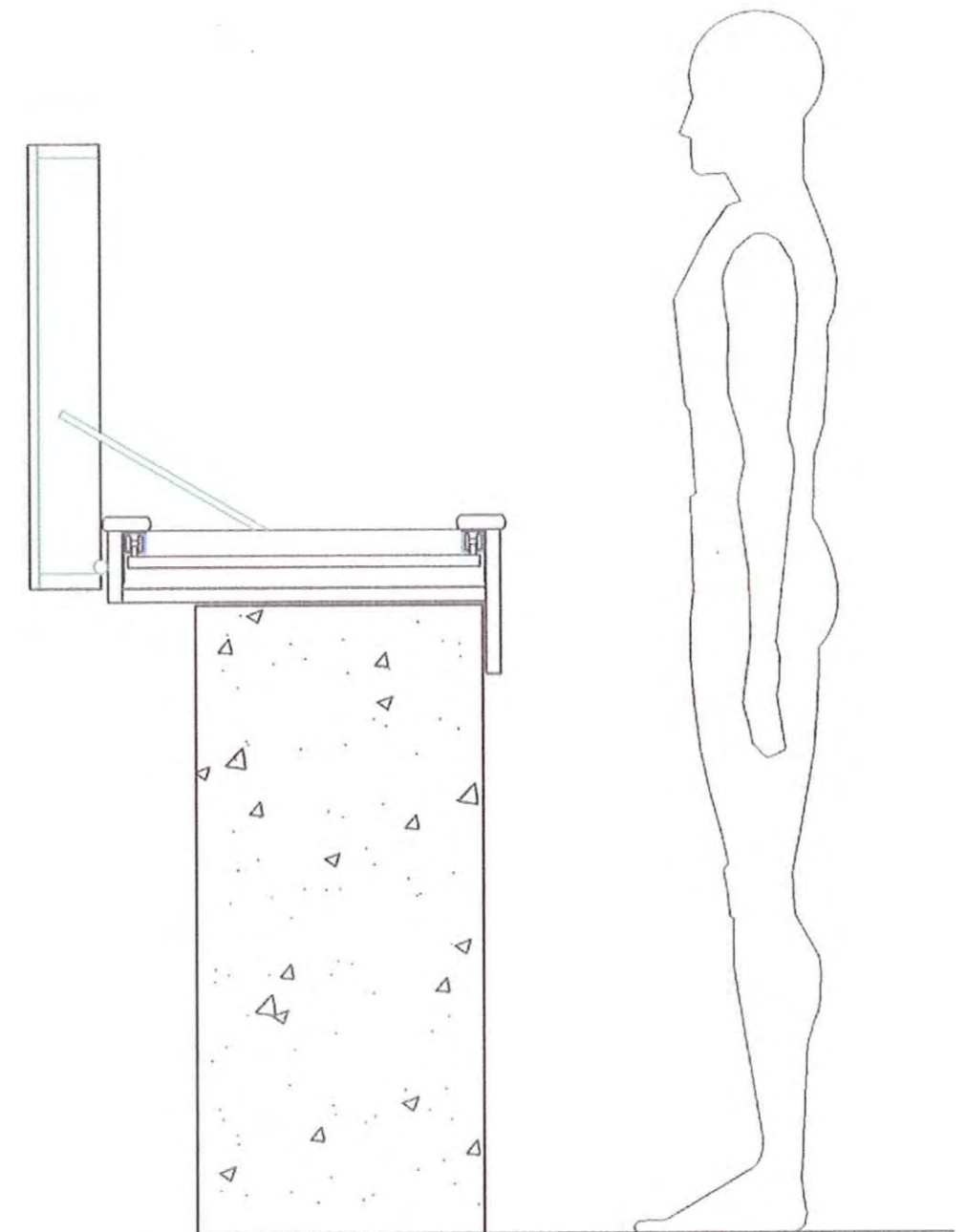
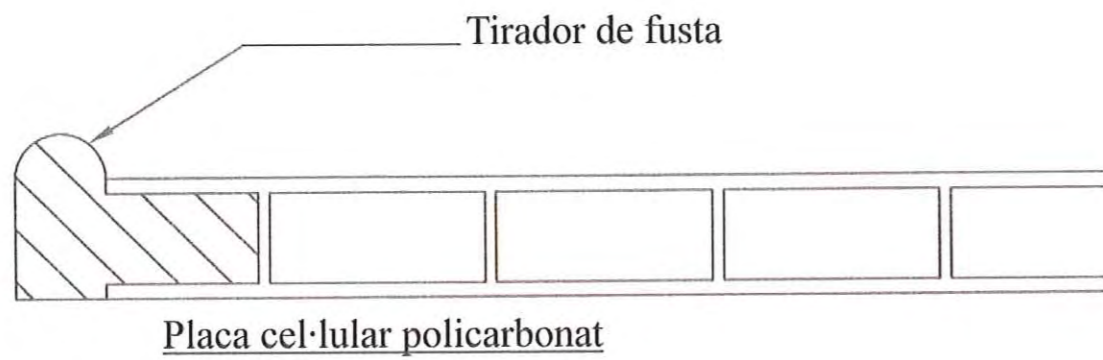
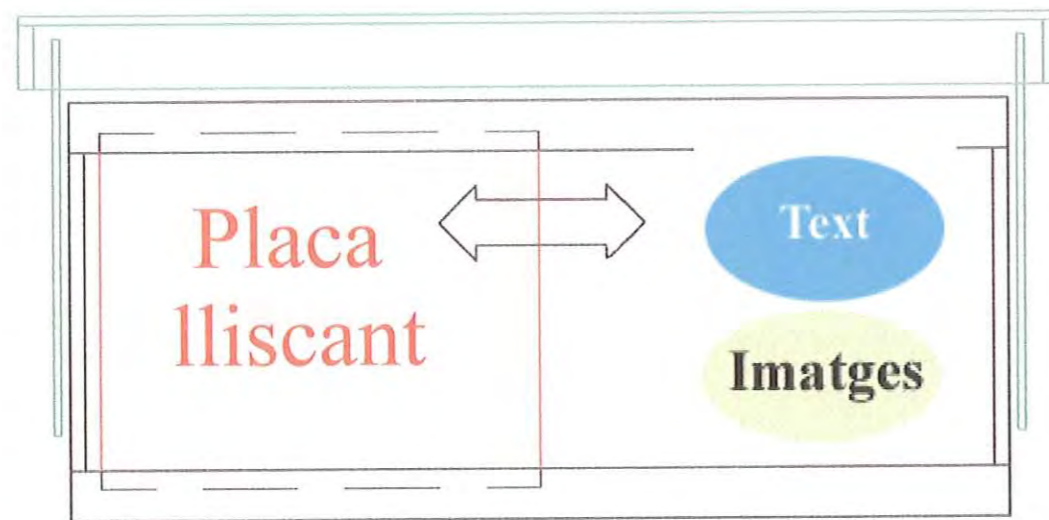
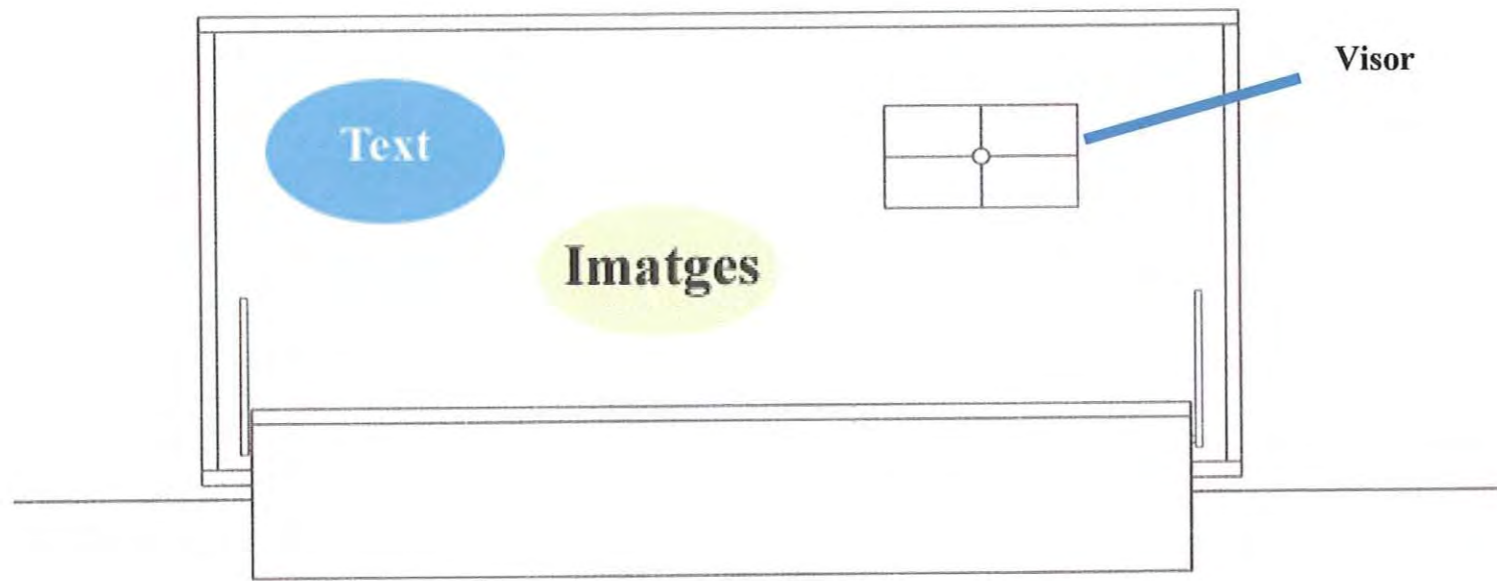
**Plafó serigrafiat, on
s'expliquen els atacs
otomans dels segles
XVI i XVII.
Situa al visitant en el
context de les
guerres entre
l'Imperi i els
Otomans.
Prisma trilingüe.**

Interactius

**Llibre amb
plaques
d'alumini.**

LA TORRE DE LA TALAIA
Contenedor 4
Escala 1:10

LA TORRE DE LA TALAIA
 Contenedor 4
 Escala 1:10

MOROS A LA COSTA !

Pirates i corsaris al llarg dels segles XVI i XVII es dedicaven a capturar naus mar endins o a fer incursions ràpides a la costa. Sempre cercaven el botí, que podia ser mercaderies o persones per esclavitzar.

PIRATES I CORSARIS NO EREN PAS EL MATEIX !

Amb tot cal diferenciar la pirateria del cors: els pirates actuaven per compte propi, és a dir eren delinqüents privats.

Els corsaris tenien el suport d'un estat; els principals corsaris que atacaven aquesta costa eren provinents de l'àmbit turc i barbaresc.

QUÈ CALIA FER EN CAS D'ATAC?

Els atacs es produïen a la primavera i a l'estiu, quant les aigües estaven més calmades. Sovint eren petits vaixells, anomenats *llenys* o *fustes*.

Quan es produïa l'atac, el vigia de la torre de guaita feia sonar el corns marins i en el poble el responia el toc de campana; el campaner toca un senyal que significava "*Moros a la costa*"; la gent deixava la feina al camp i anava al castell, únic lloc on el refugi era segur.

Text

Text

LA TORRE DE GUAITA DE LA TALAIA DE CALAFELL.

Al cim de la muntanya de la Talaia, hi ha les restes d'una torre el·líptica. S'en conserven els murs de fonamentació fins a una alçada de 0,70 metres així com el paviment del fons de la torre. El diàmetre interior major fa 4,45 metres i el menor 2,25. Els diàmetres exteriors fan 5 metres i 6,91 respectivament. El murs fa 1,23 metres de gruix.

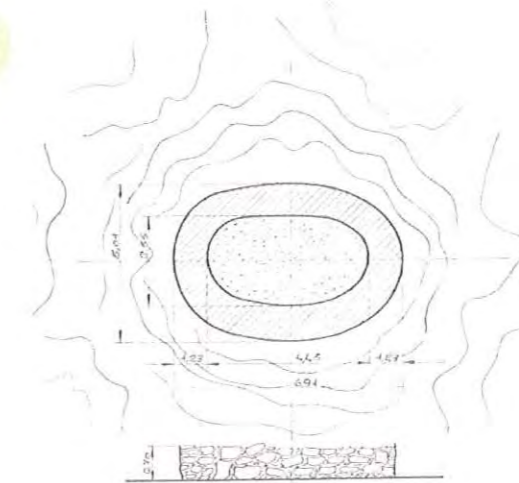
"a causa dels atacs dels vaixells moros que continuen hostilitzant els mars de Catalunya es fa necessari erigir fortalises... per això volem, i a vos expressament us ho menem, sota pena de 1000 florins, (...) forceu a continuar les obres de fortificació ..."

Carta del rei al 1406.

(Planta i alçat de la Torre Talaia)

Imatges

Imatges

Geografia dels atacs de pirates i corsaris.

(Segons V.Hurtado, J.Mestre i T. Miserachs)

ELS LLENYS O LES FUSTES DELS SEGLES XVI-XVII.

A l'interior de la cisterna del castell una mà anònima, amagada al seu interior, va dibuixar fa quatre segles uns graffitis amb carbó; corresponent als vaixells corsaris que sovint atacaven la platja.

EL TESTIMONI DEL RECTOR.

Climent Rotllan, que va ser un dels rectors de la parròquia de Santa Creu del Castell de Calafell va escriure, en el segle XVII, un "prodigi" de la Verge de la Cova que fa referència als atacs de la pirateria.

Text

Imatges

LES DEFENSES DEL CASTELL.

Fins la seva destrucció, a meitat del segle XVII, el castell de Calafell era una fortificació notable. Estava dotat de bombardes, canons que disparaven projectils esfèrics de pedra. (Les armes de foc- principals tipus)

ELS ROSTRES DELS ATACANTS.

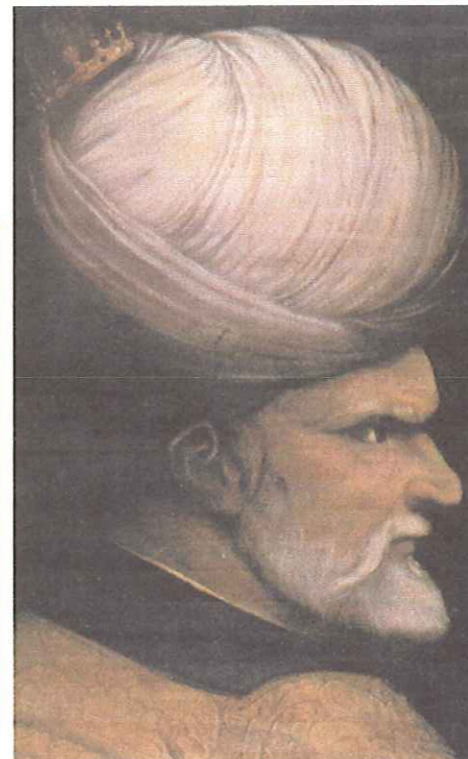
Jair-ben-Eddin, dit Barbarroja, va ser senyor d'Alger des de 1516. Va ser un dels més temibles almiralls otomans. Va dirigir durant molts anys els atacs a la navegació i a les costes catalanes.

Foto.

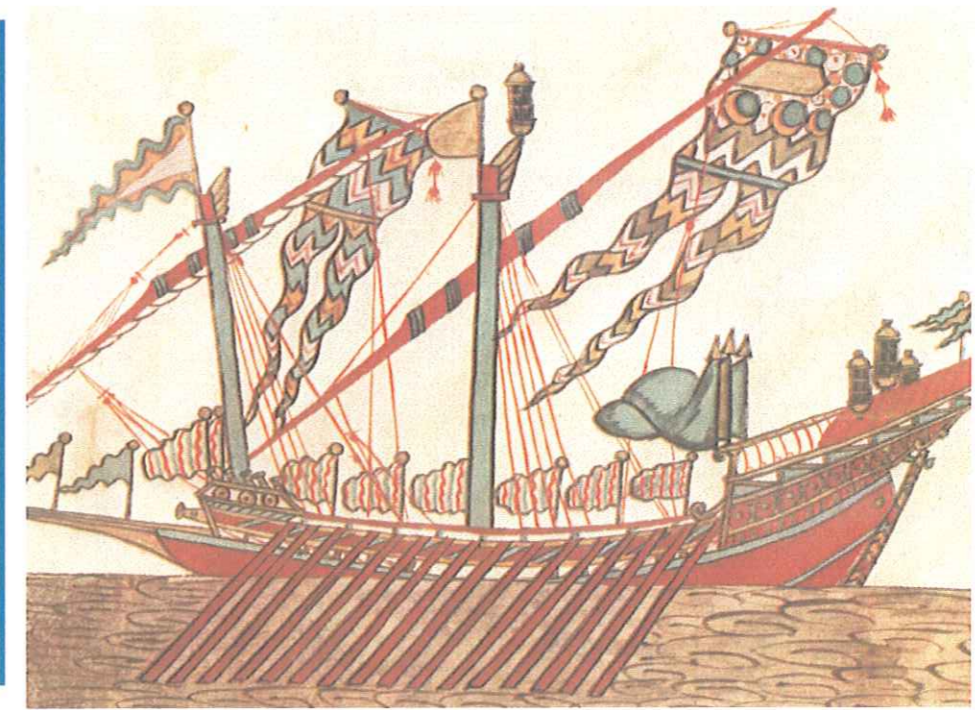
Miniatura d'una galera bastarda turca.

Text

Imatges

Barbarroja.

**ESPAI A L'AIRE LLIURE. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.
CONTENIDOR Nº 5. LA BRUIXERIA.**

Objectius

**Adonar-se i
comprendre com era
la vida en una
societat rural
d'època moderna,
plena de pors als
desastres naturals, a
la mort negra, a la
bruixeria, a la
guerra...**

Aproximació

**Informació sobre
la bruixeria al
llarg de l'època
moderna.**

**El comunidor,
edifici
especialitzat.**

Missatge

**Calafell i la
tradició de
bruixes al castell.**

Mitjans

**Rosa dels vents
amb plafons.**

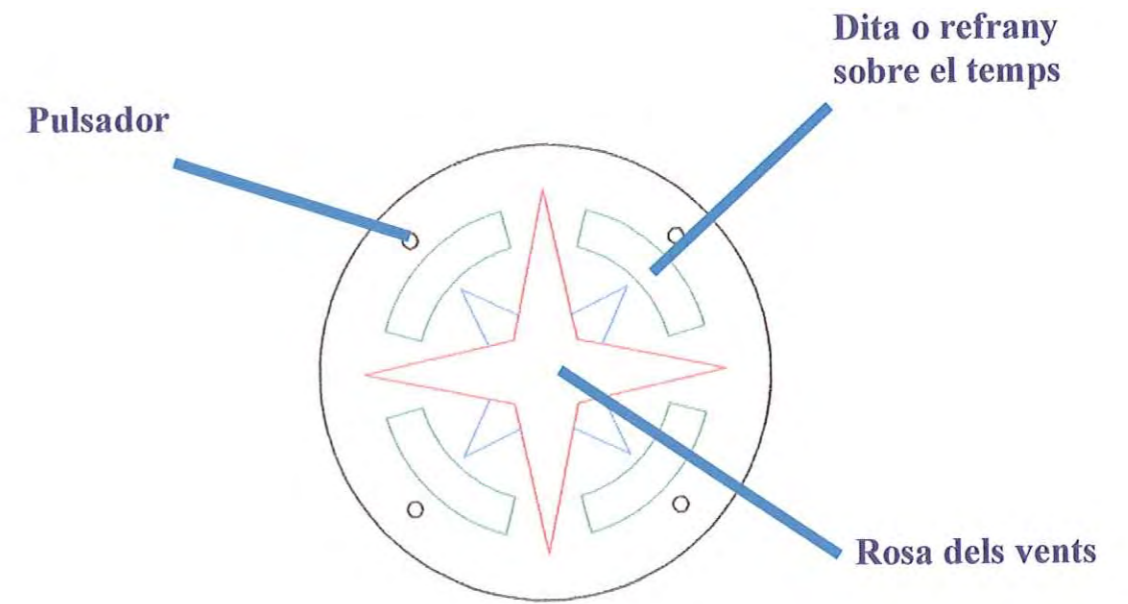
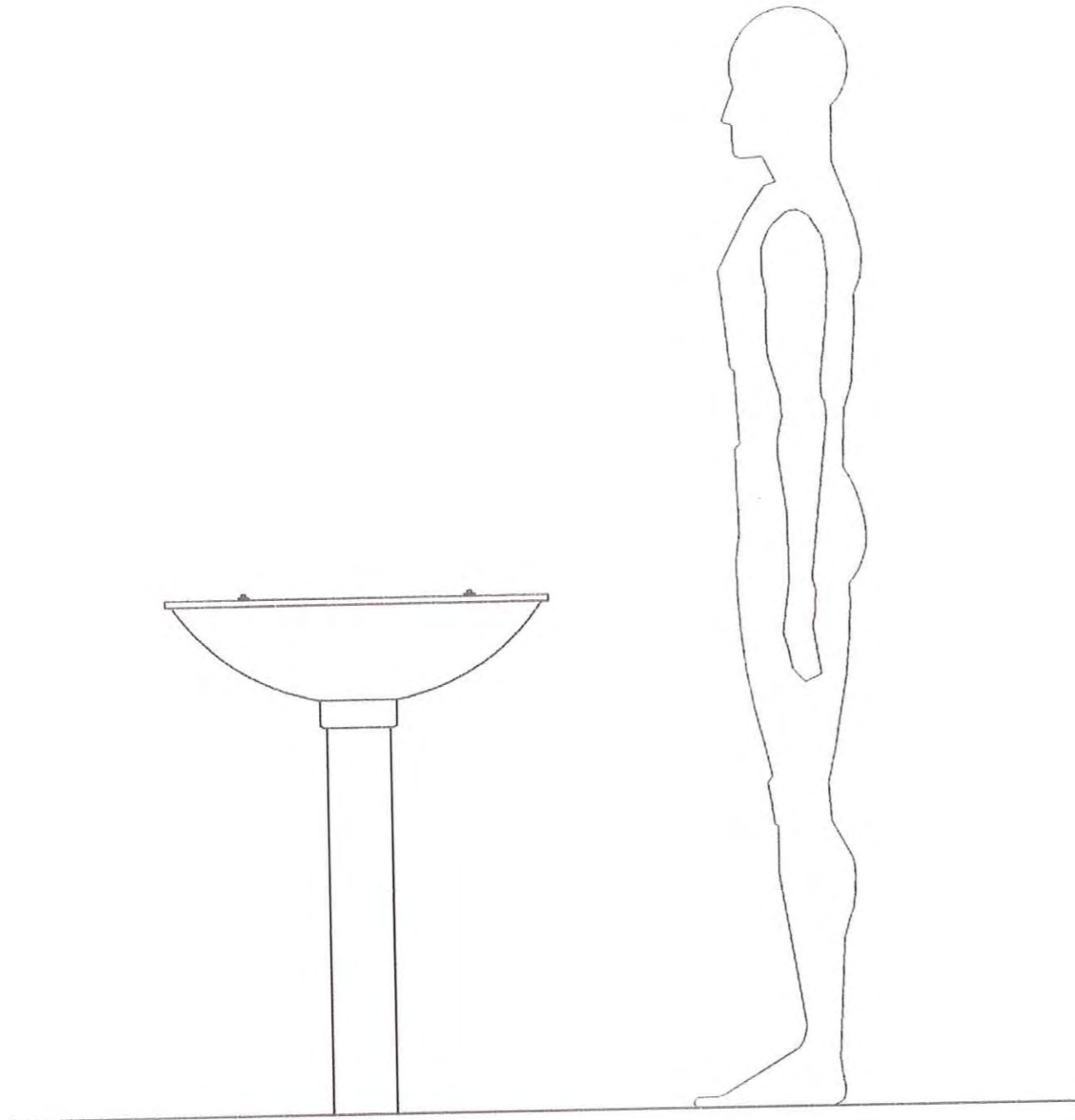
**Escenografia
de la "Pepa
Barretines".**

Panells

**Llibre amb
plaques
d'alumini.**

Interactius

No n'hi ha.

LA BRUIXERIA
Contenedor 5
Escala 1:10

ESPAI A L'AIRE LLIURE. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR Nº 6. LES ARMES DE LES ESPITLLERES.

Objectius

Les armes defensives de les espitlleres del castell: ballestes, culebrines, bombardes i pedrenyals.

Aproximació

Aproximació als diversos tipus d'armes.

Missatge

El Castell com a fortalesa militar va ser un punt fort del poder senyorial.

Mitjans

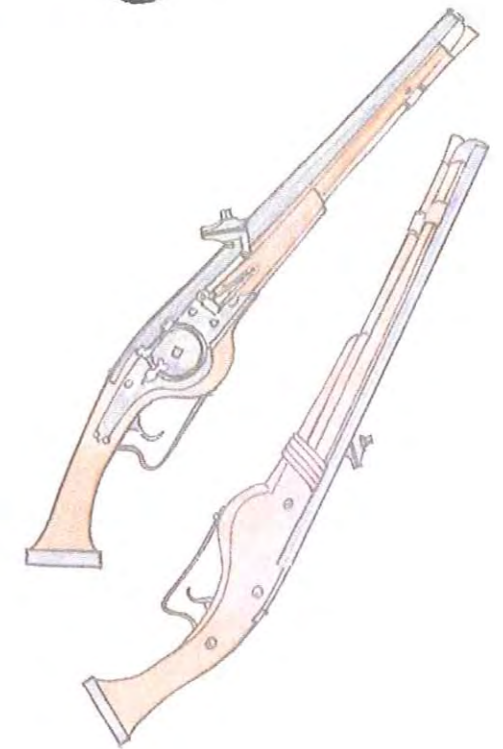
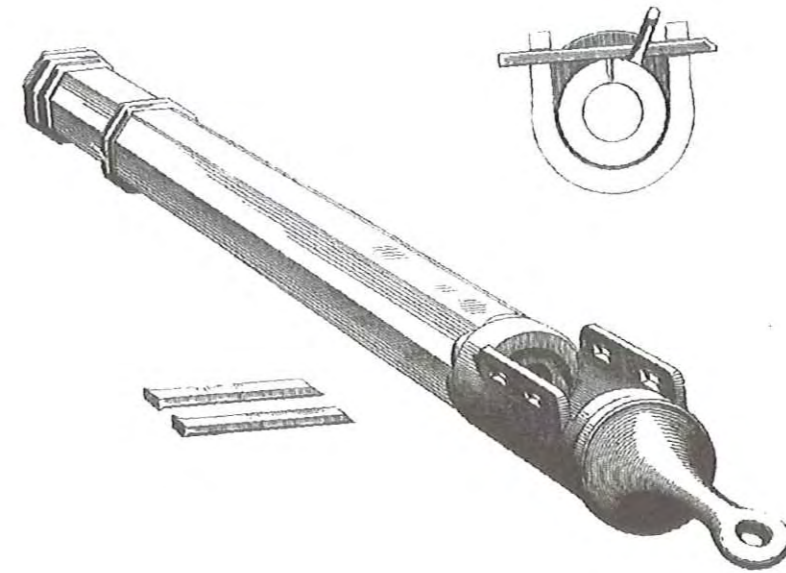
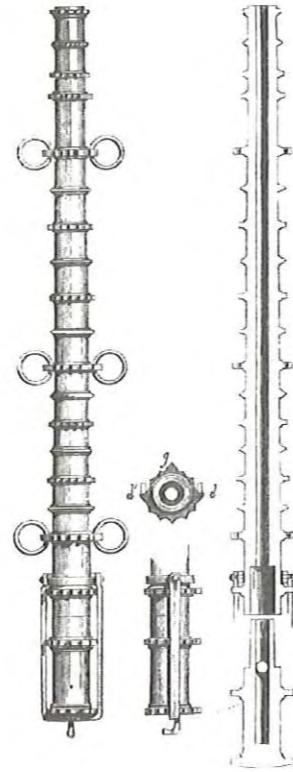
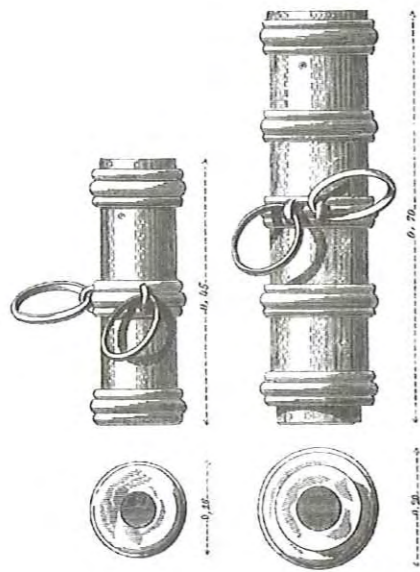
Una rèplica de cada peça, situades a l'espitllera corresponent.

Panells

Plafó serigrafiat, on s'explica cada arma.

Interactius

No n'hi ha.

LES ARMES DE LES ESPITLLERES
 Contenedor 6

ESPAI A L'AIRE LLIURE. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR Nº 7. EL SOROLL DELS OCELLS.

Objectius

A cada tipus de paisatge li correspon una fauna.

Aproximació

Els principals tipus d'aus del cel de Calafell.

Missatge

Una fauna que cal protegir.

Mitjans

Una estació d'interpretació amb placa solar i audifons, per on es pot sentir el cant dels diversos tipus d'ocells.

Panells

Plafó serigrafiat, on s'explica cada tipus d'ocell.

Prisma trilingüe.

Interactius

Audifon.

ESPAI A L'AIRE LLIURE. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR Nº 7. EL SOROLL DELS OCELLS.

Objectius

A cada tipus de paisatge li correspon una fauna.

Aproximació

Els principals tipus d'aus del cel de Calafell.

Missatge

Una fauna que cal protegir.

Mitjans

Una estació d'interpretació amb placa solar i audifons, per on es pot sentir el cant dels diversos tipus d'ocells.

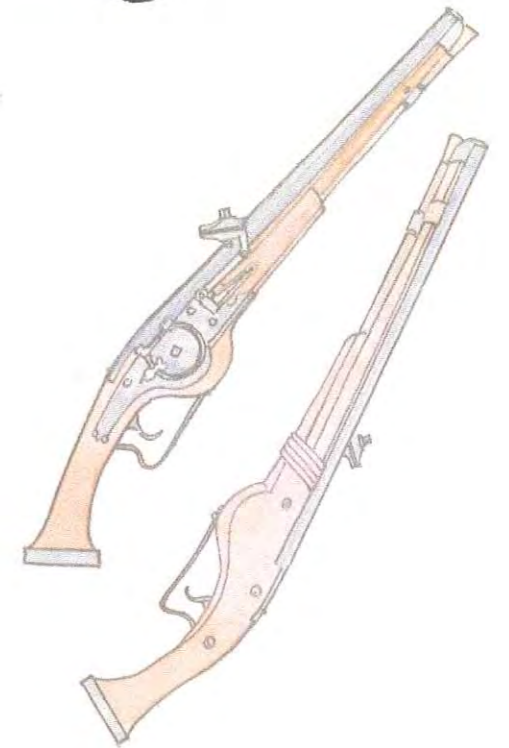
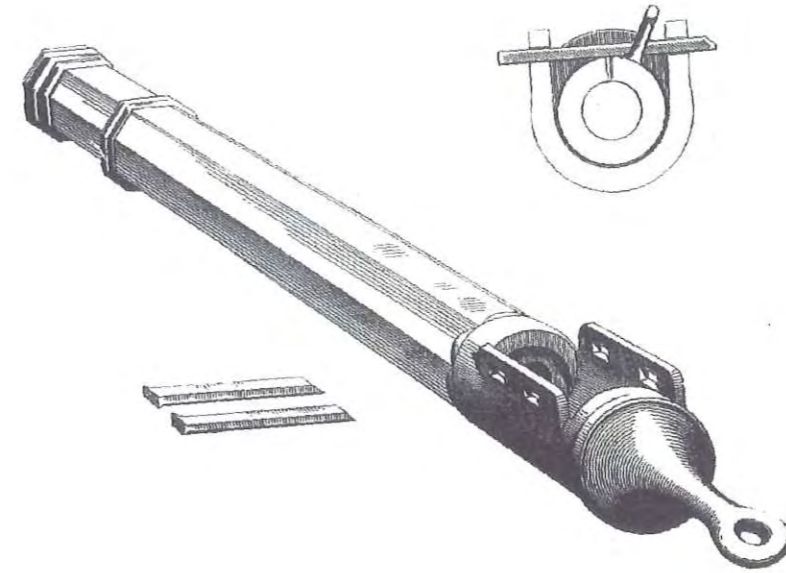
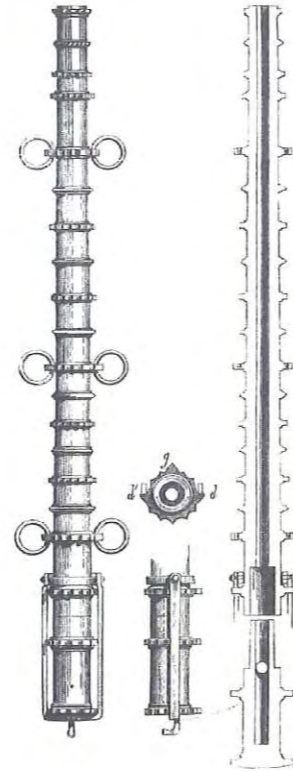
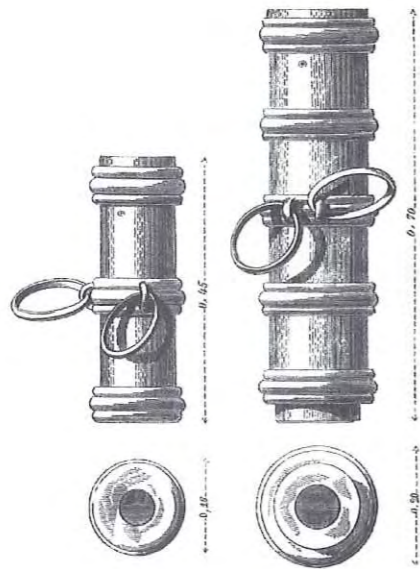
Panells

Plafó serigrafiat, on s'explica cada tipus d'ocell.

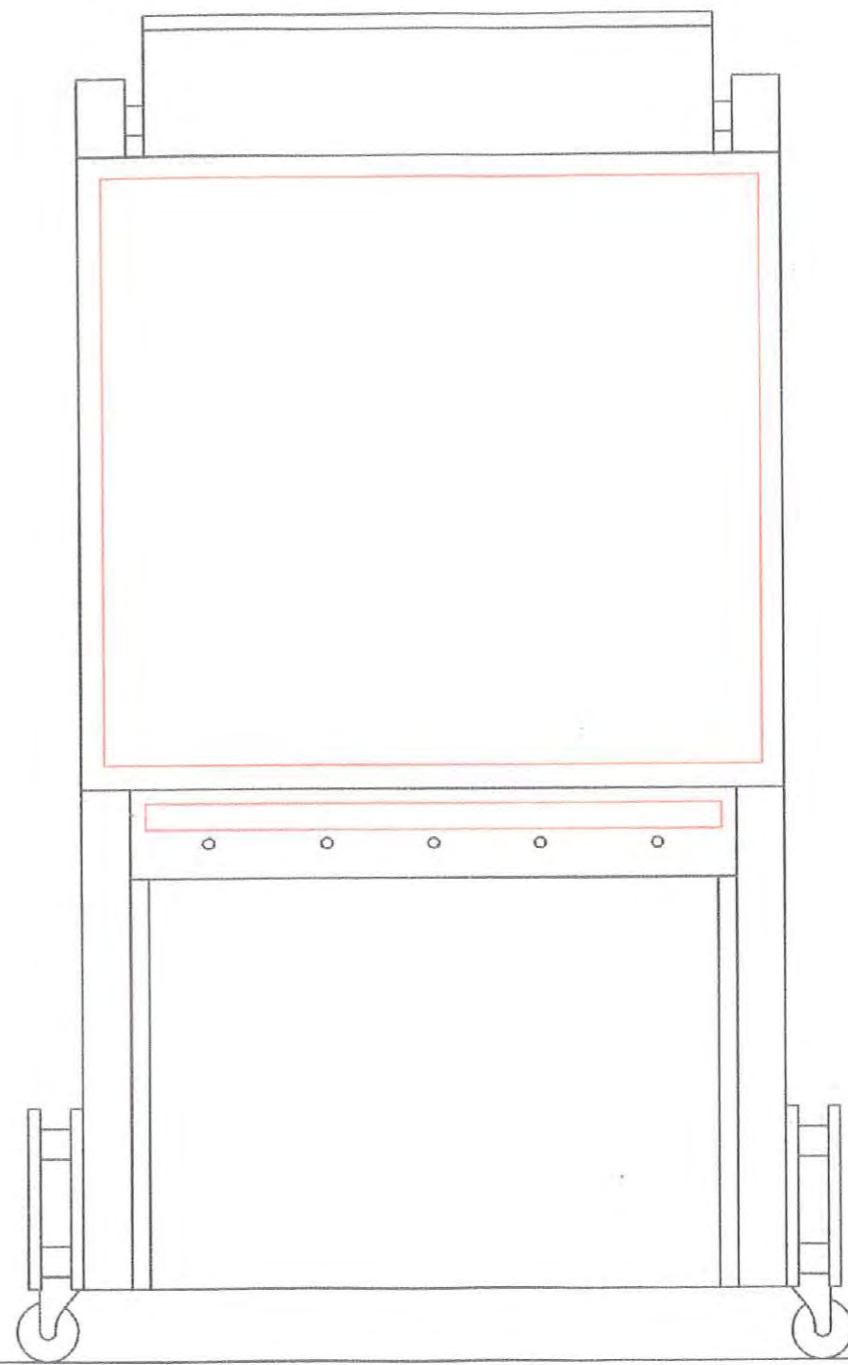
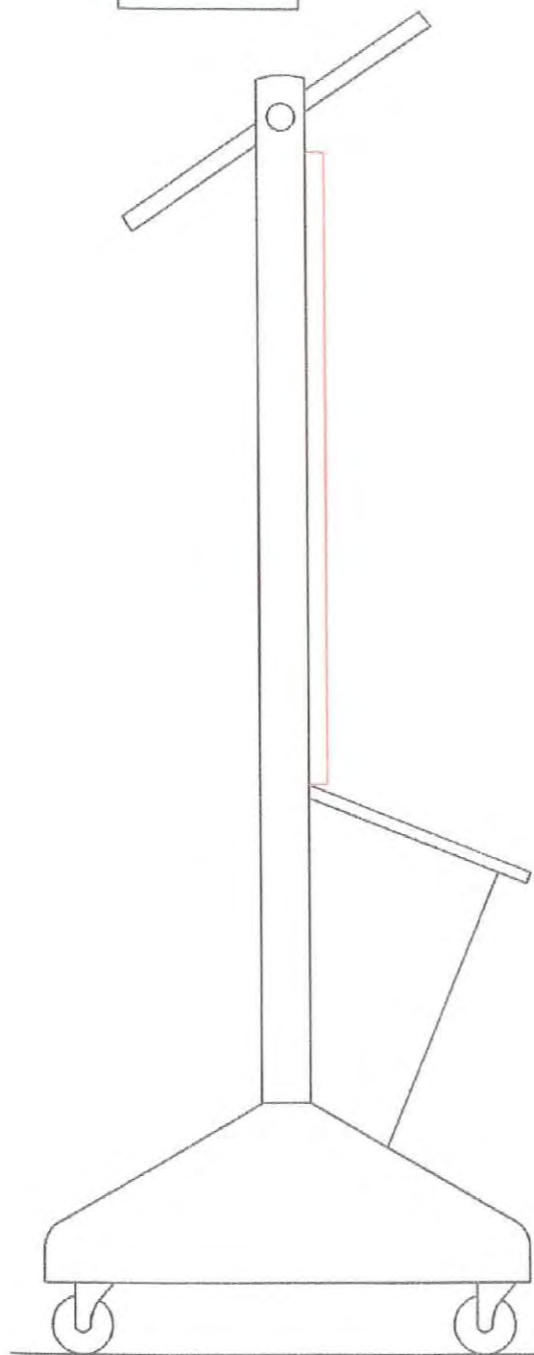
Prisma trilingüe.

Interactius

Audifon.

LES ARMES DE LES ESPITLLERES
Contenedor 6

EL SOROLL DELS OCELLS
Contenedor 7
Escala 1:10

ESPAI A L'AIRE LLIURE. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR Nº 8. EL ARBRES, ELS ARBUSTS I LES HERBES.

Objectius

**Coneixement de
la flora.**

Aproximació

**Els principals
tipus de vegetació.**

Missatge

**Un medi natural
fràgil.**

Mitjans

**Una estació
d'interpretació.**

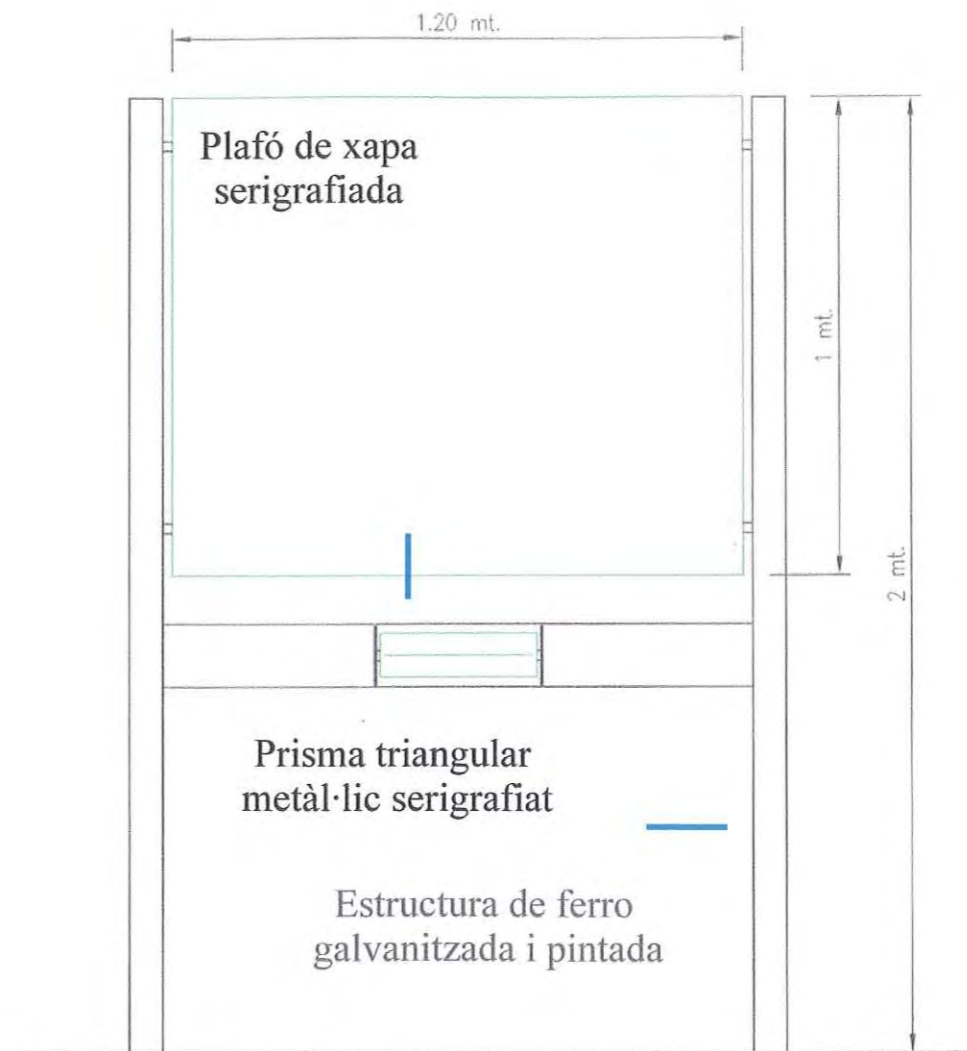
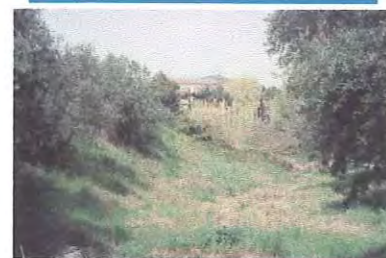
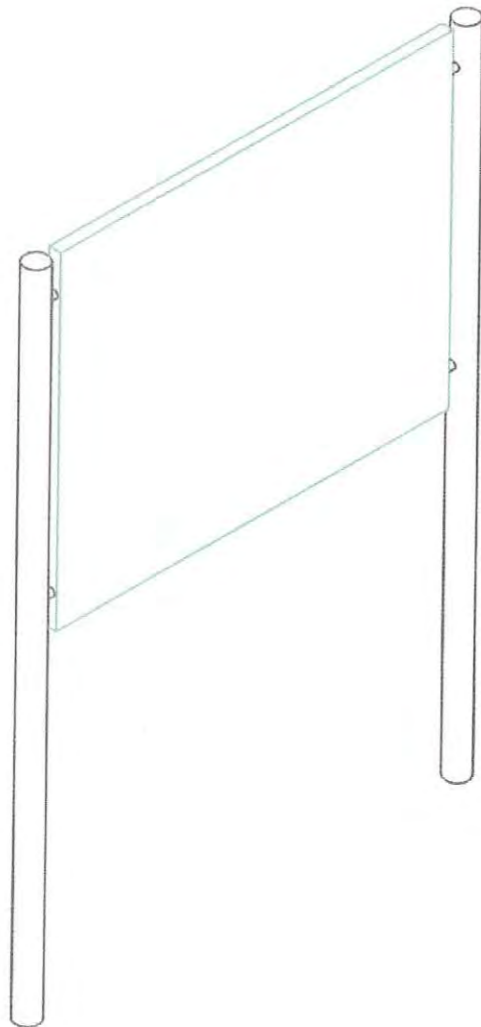
Panells

**Plafó serigrafiat,
on s'explica cada
tipus.**

Prisma trilingüe.

Interactius

No n'hi ha.

**ELS ARBRES, ELS ARBUSTS I
LES HERBES
Contenedor 8**

ESPAI A L'AIRE LLIURE. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR N° 9. INTERPRETACIÓ DEL PAISATGE.

Objectius

Explicar visualment l'evolució del territori visible des del castell. Explicar els canvis en el poblament i en les vies de comunicació.

Aproximació

Descripció visual dels canvis experimentats a Calafell.

Missatge

Identificació dels canvis visibles del territori de Calafell.

Mitjans

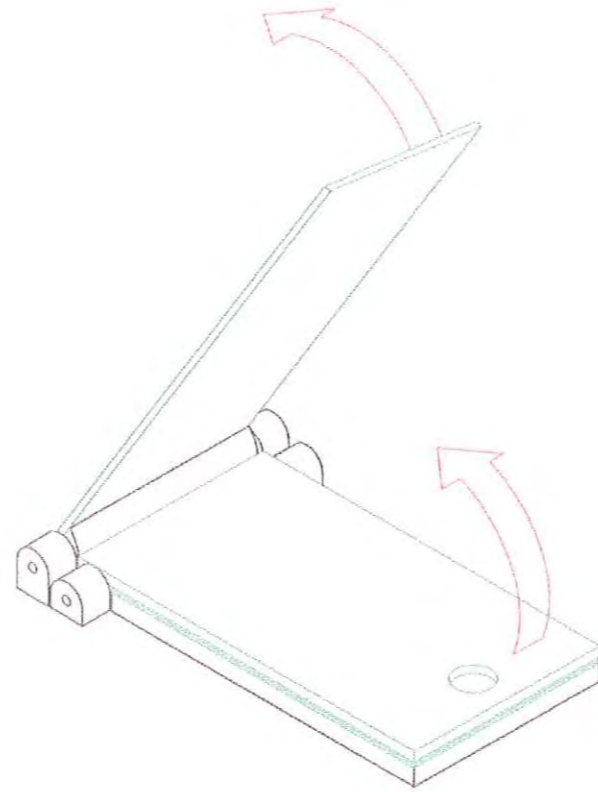
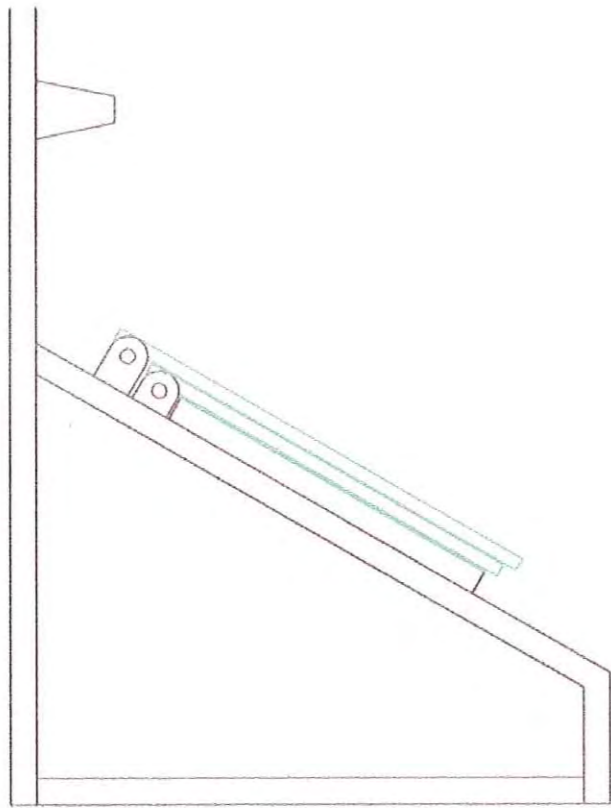
Seqüència d'imatges sobre el paisatge natural, rural i actual.

Panells

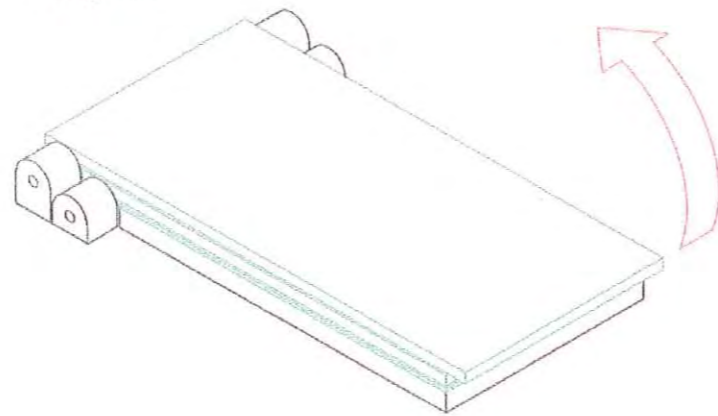
Plafó serigrafiat.

Interactius

Flip interactiu.

Plaques de plàstic
serigrafat

**INTERPRETACIÓ DEL
PAISATGE
Contenedor 9**

ESPAI A L'AIRE LLIURE. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR Nº 10. INTERPRETACIÓ DEL PAISATGE RURAL.

Objectius

**Visualitzar els elements característics del paisatge rural de Calafell.
Identificar les espècies agrícoles més importants en la producció agrària de Calafell.**

Aproximació

Elements constitutius del paisatge rural, agrari i principals espècies agrícoles.

Missatge

El manteniment del paisatge rural és un valor a protegir.

Mitjans

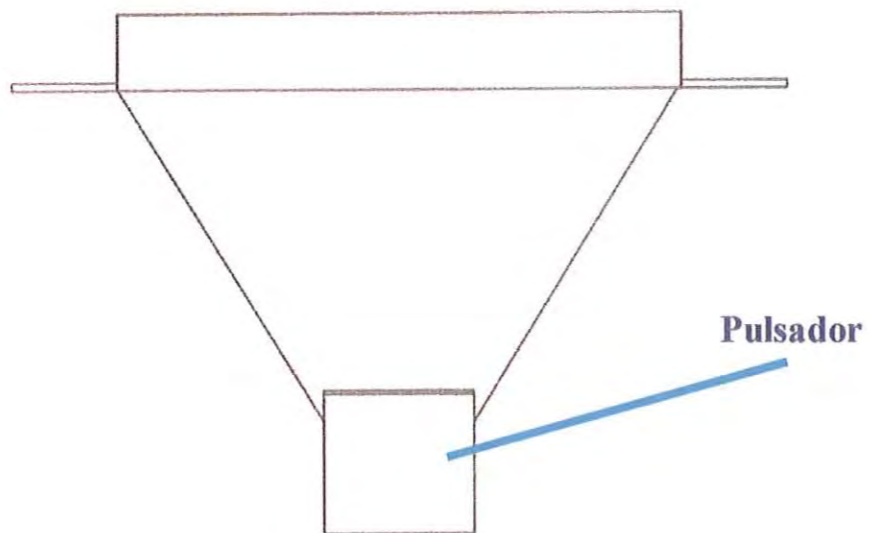
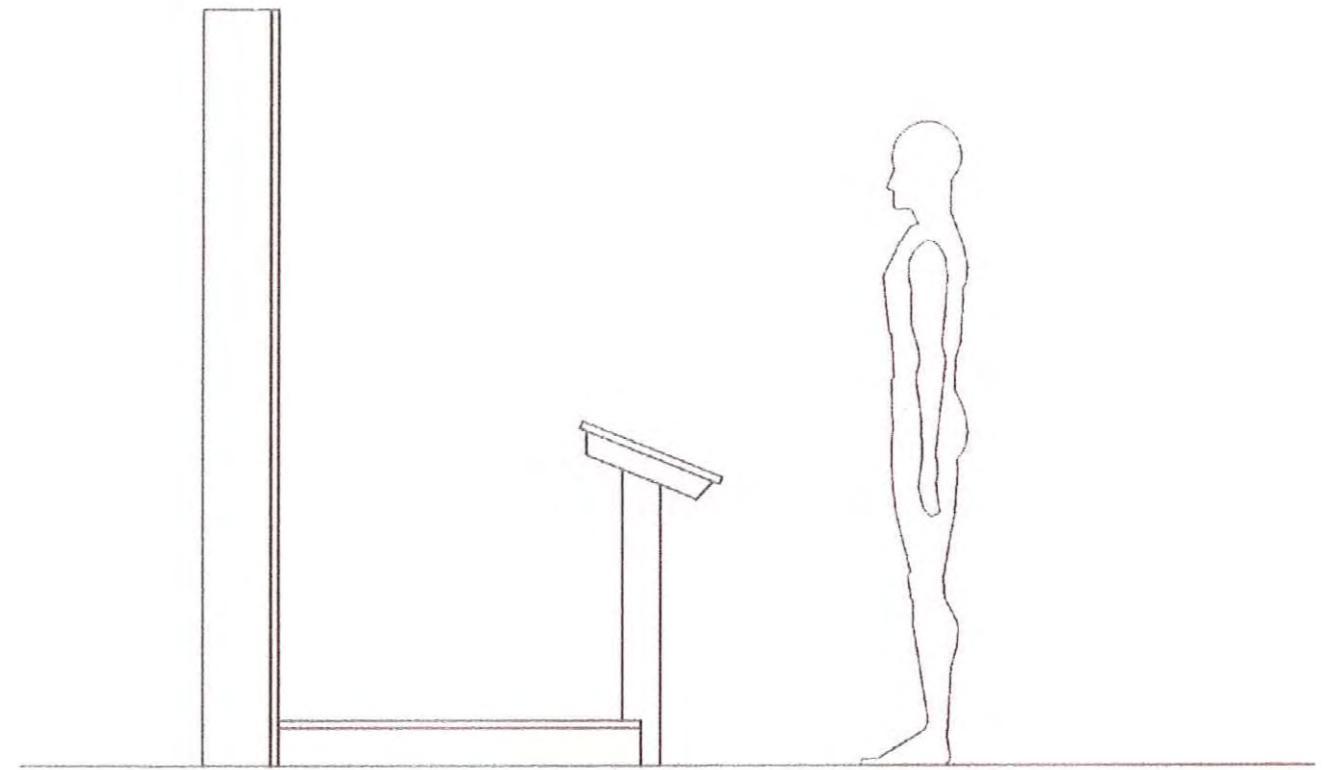
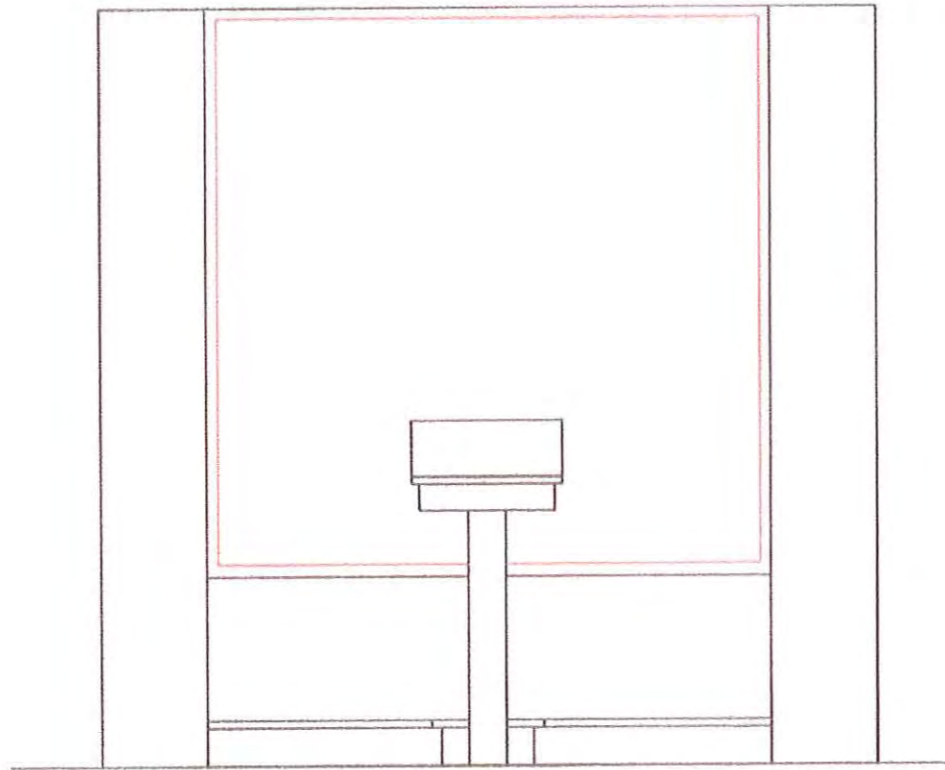
Taulell amb pulsadors que connecta i relaciona cada element amb la seva situació espacial i la seva imatge.

Panells

Informació cronològica.

Interactius

Flip interactiu.

**INTERPRETACIÓ DEL
PAISATGE RURAL
Contenedor 10
Escala 1:20**

**ESPAI A L'INTERIOR DE LA CAPELLA ROMÀNICA. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.
CONTENIDOR N° 1. L'EVOLUCIÓ DEL CASTELL.**

Objectius

Coneixement de l'aspecte que ha anat tenint la fortalesa des del seu origen fins al moment d'esplendor al segle XIV.

Aproximació

Des de castell roquer a mota feudal.

Missatge

Un evolució llarga que transforma una aldea en una fortificació nobiliària.

Mitjans

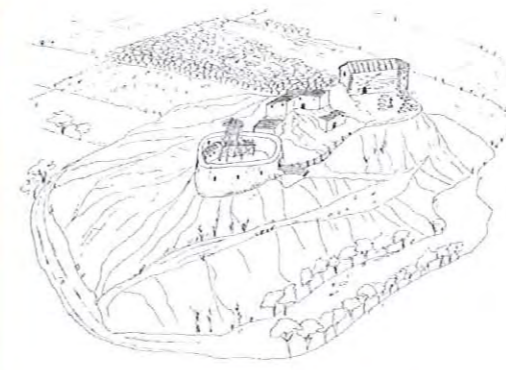
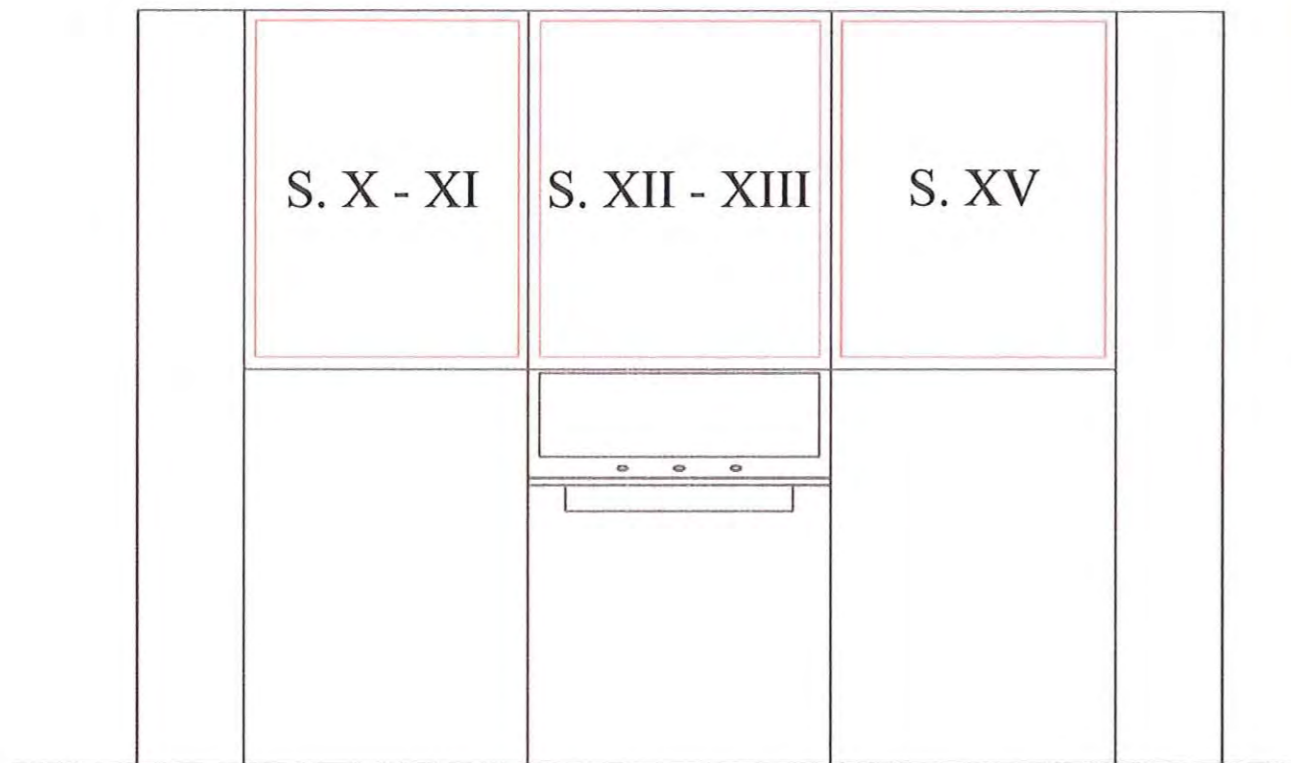
Prismes triangulars giratoris.

Panells

**Informació cronològica de les fases registrades.
Prisma trilingüe.**

Interactius

Mural interactiu.

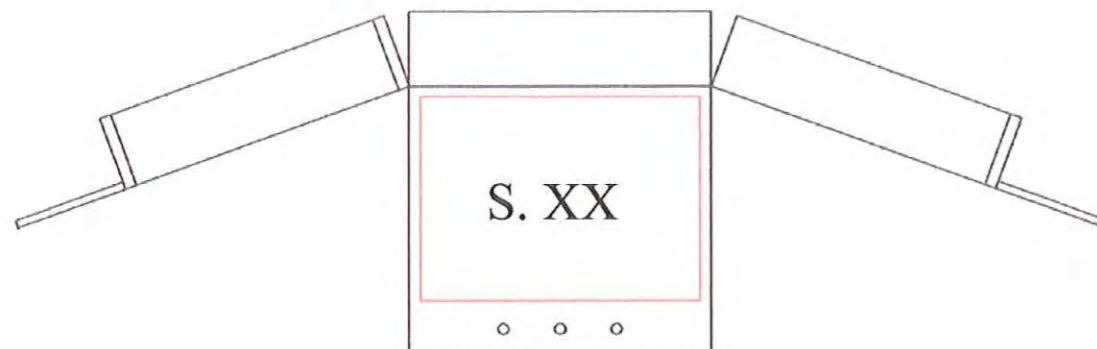
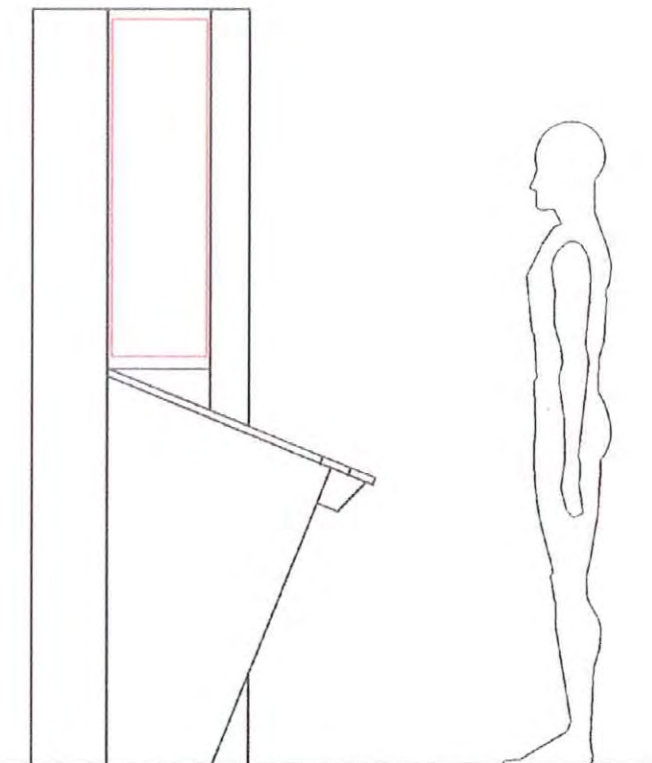
Castell segle XI.

Castell segles XII- XIII.

Castell segle XX.

L'EVOLUCIÓ DEL CASTELL
 Contenedor 1
 Escala 1:10

ESPAI A L'INTERIOR DE LA CAPELLA ROMÀNICA. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR N° 2. L'ART DE PINTAR PARETS FA MIL ANYS.

Objectius

Conèixer el cercle de pintors murals de la marca del Penedès.

Aproximació

Comparar els murals de Calafell i Olèrdola.

Mostrar les fases de la pintura mural romànica.

Missatge

Una tradició antiga de pintar parets en els límits de la Marca Hispànica.

Mitjans

Flip amb làmines transparents superposades.

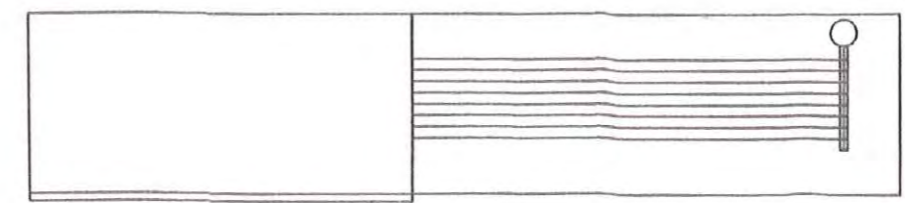
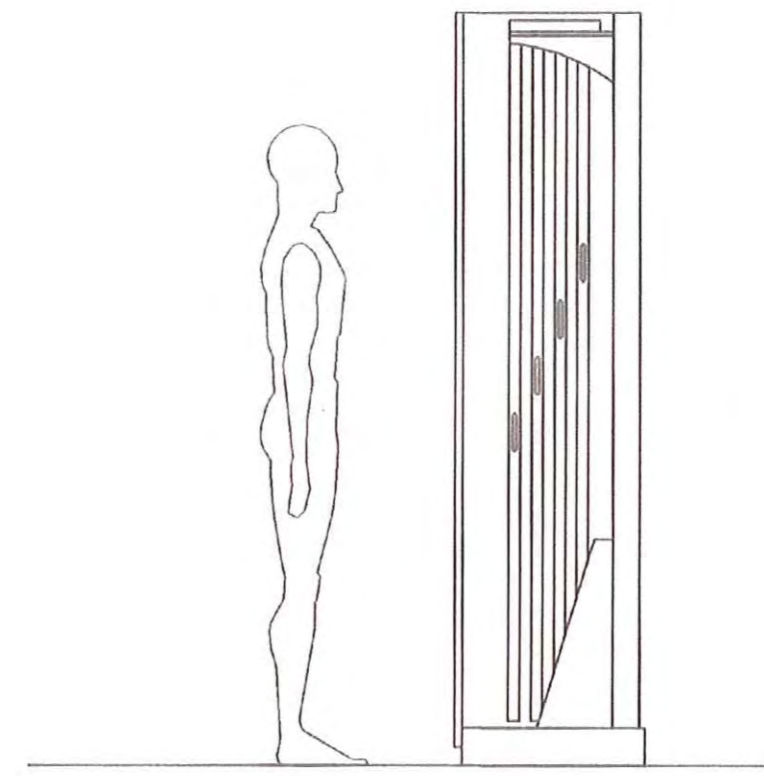
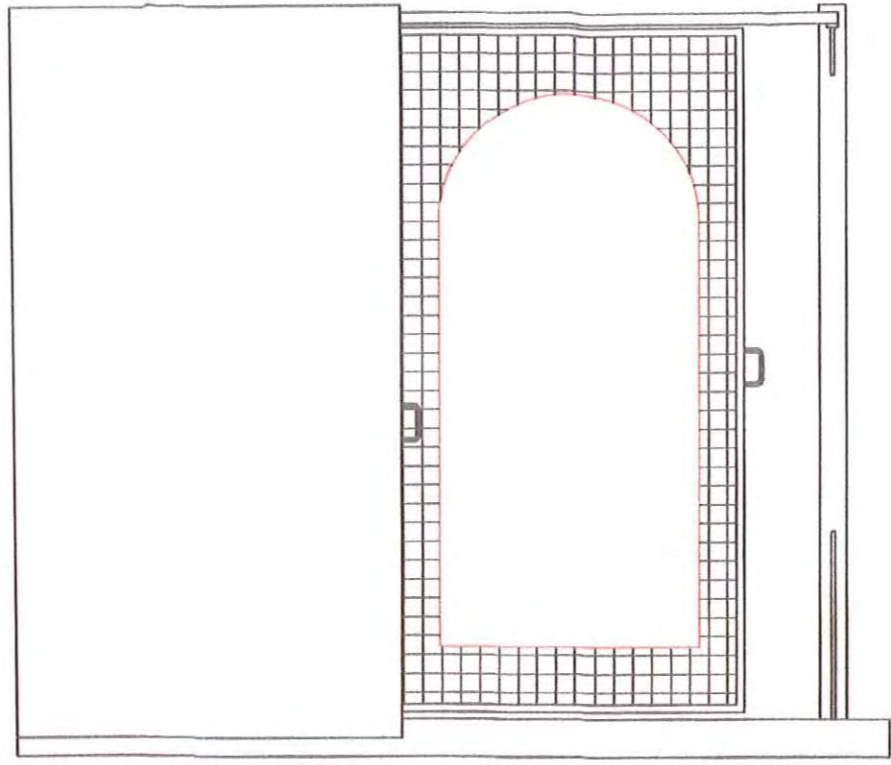
Panells

Informació cronològica.

Prisma triligüe.

Interactius

Flip interactiu.

L'ART DE PINTAR LES
PARETS FA MIL ANYS
Contenedor 2
Escala 1:20

**ESPAI A L'INTERIOR DE LA CAPELLA ROMÀNICA. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.
CONTENIDOR N° 3.CALAFELL I EL PENEDÈS FA MIL ANYS.**

Objectius

**Conèixer el cercle
dels castells i
esglésies
romàniques de la
marca del
Penedès.**

Aproximació

**Conèixer
l'evolució de la
marca, entre els
segles X i XII.**

Missatge

**Un país fronterer,
un poblat
estructurat.**

Mitjans

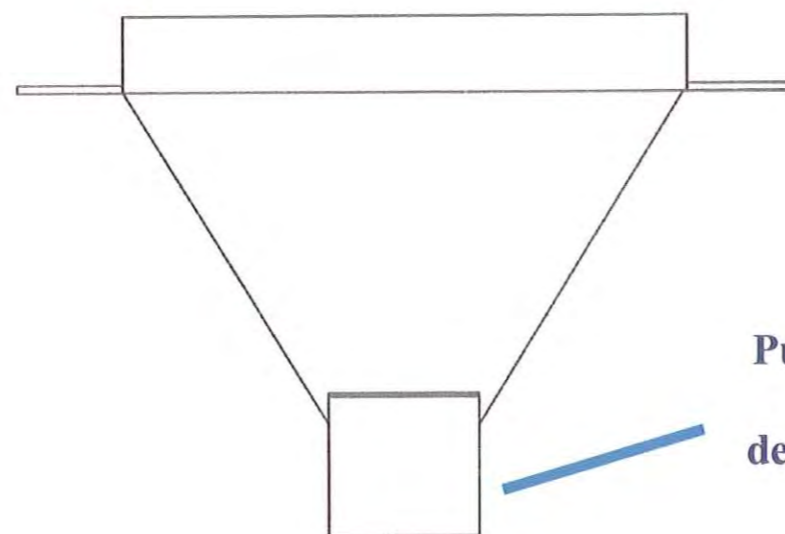
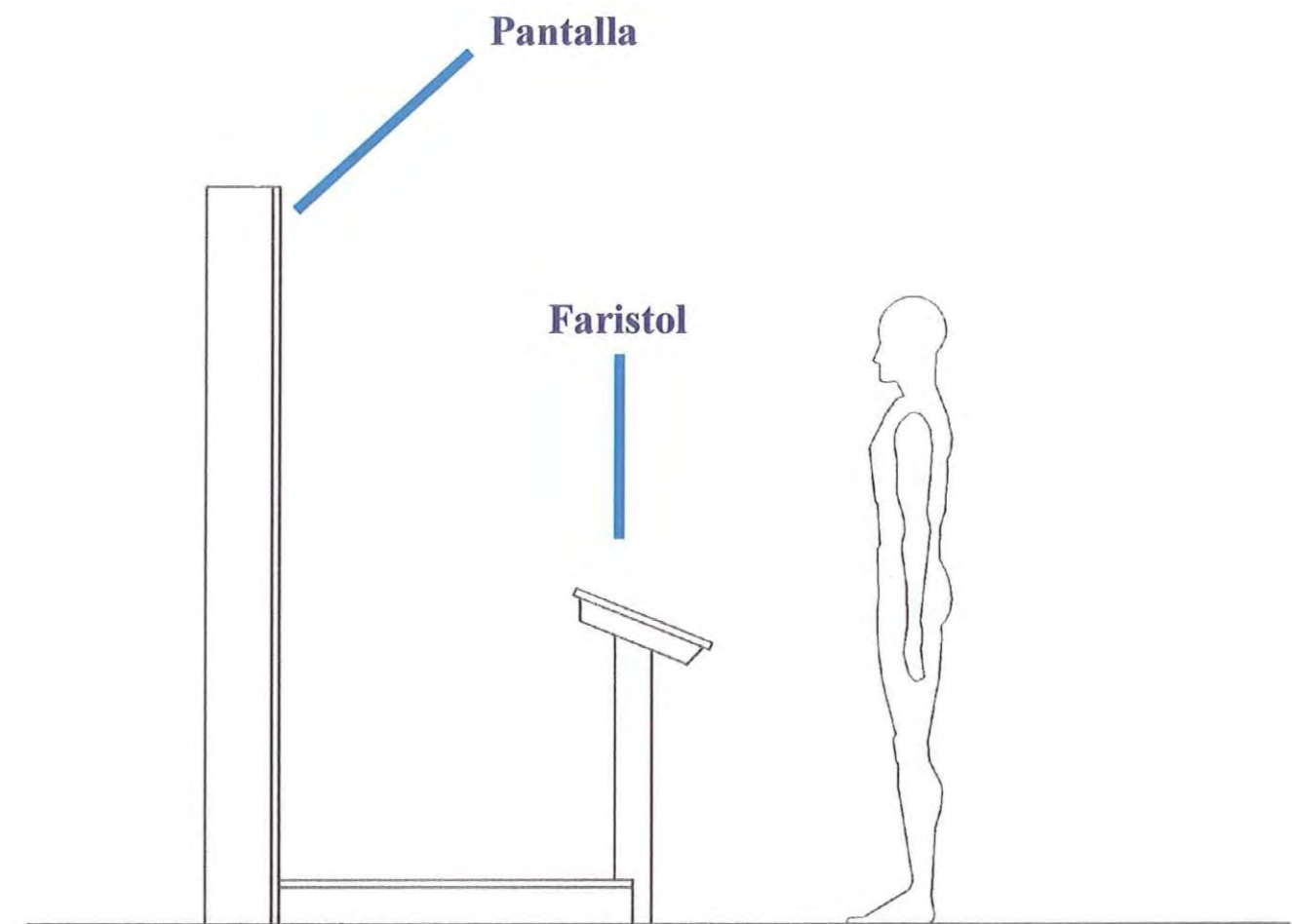
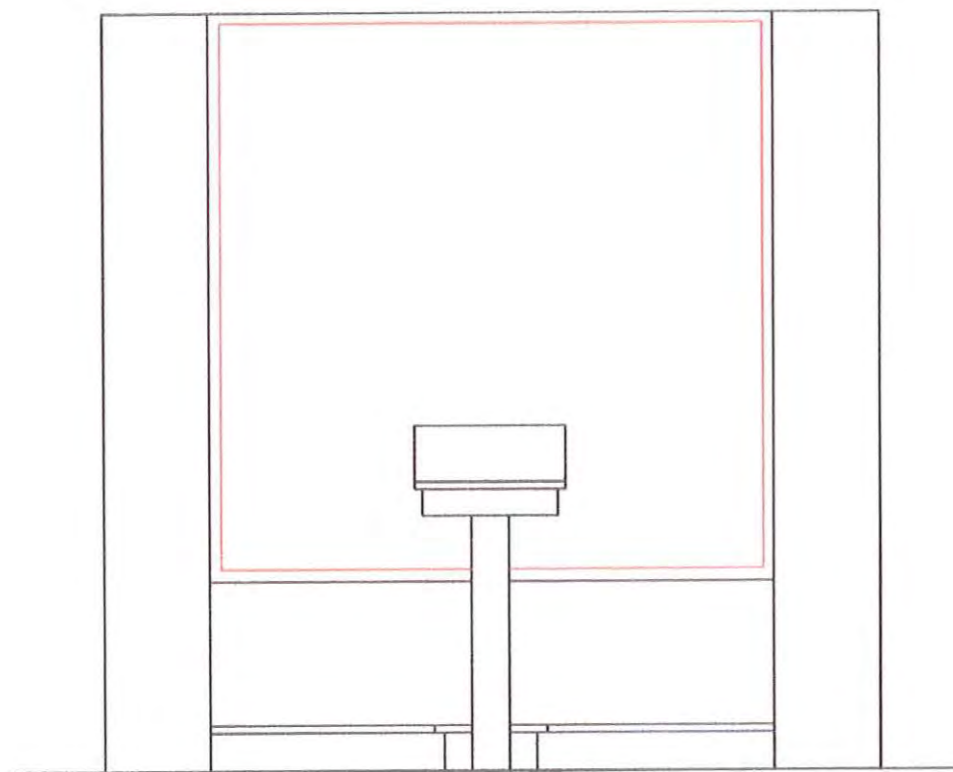
**Taula amb panell
lluminós i
connector elèctric.**

Panells

**Informació
cronològica.
Prisma trilingüe.**

Interactius

Flip interactiu.

Pulsador amb
noms
de monuments

CALAFELL I ELPENEDÈS FA
MIL ANYS
Contenedor 3
Escala 1:20

ESPAI A L'INTERIOR DE LA CAPELLA ROMÀNICA. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR Nº 4. LA MORT EN LES SOCIETAT MEDIEVAL.

Objectius

Percebre que la vida s'ha allargat gràcies a la lluita contra la mort i la malaltia.

Aproximació

Conèixer el règim demogràfic antic de Calafell.

Missatge

Mitjana de vida, malalties de mort, rituals, mides de les persones i població de Calafell entre el segle XIX i el XVIII.

Mitjans

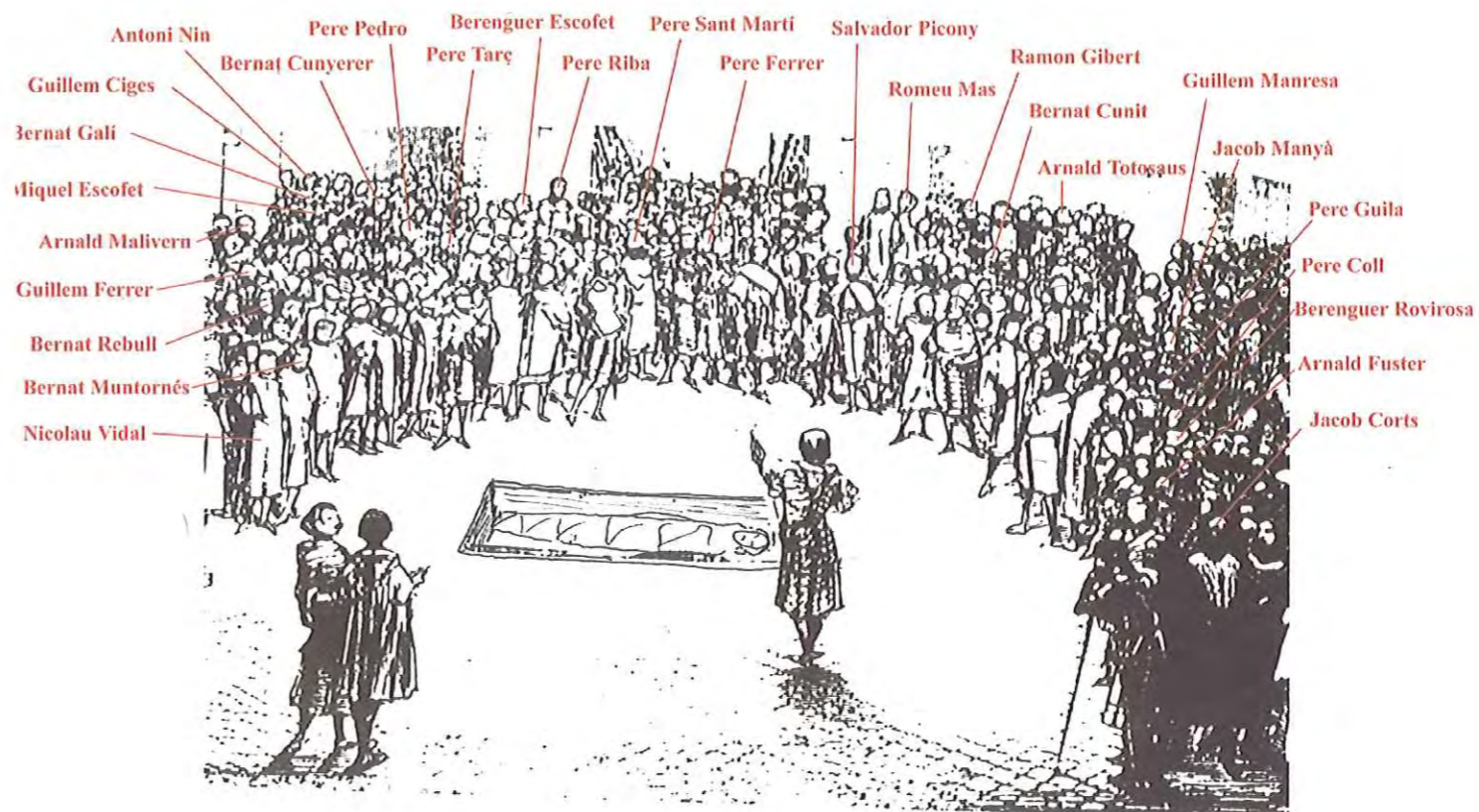
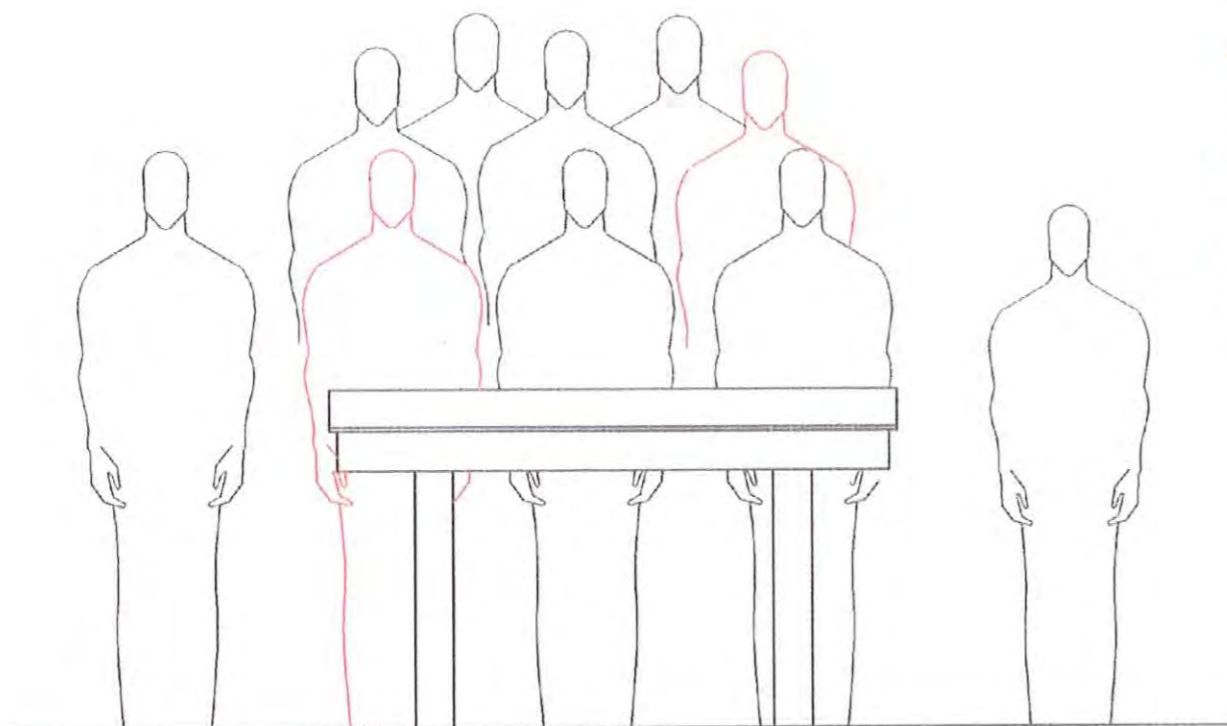
Siluetes amb metacril.lat; escenografia d'una tomba medieval i radiografies dels ossos.

Panells

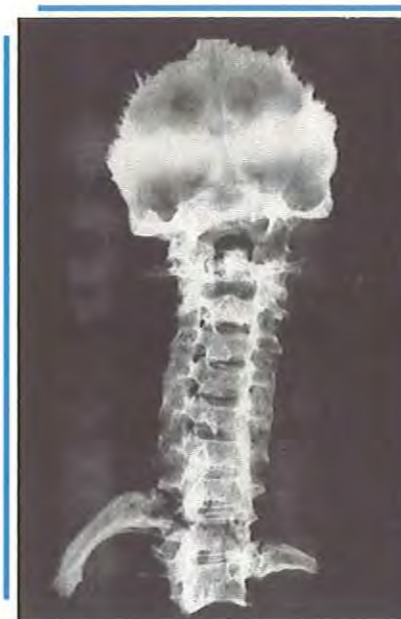
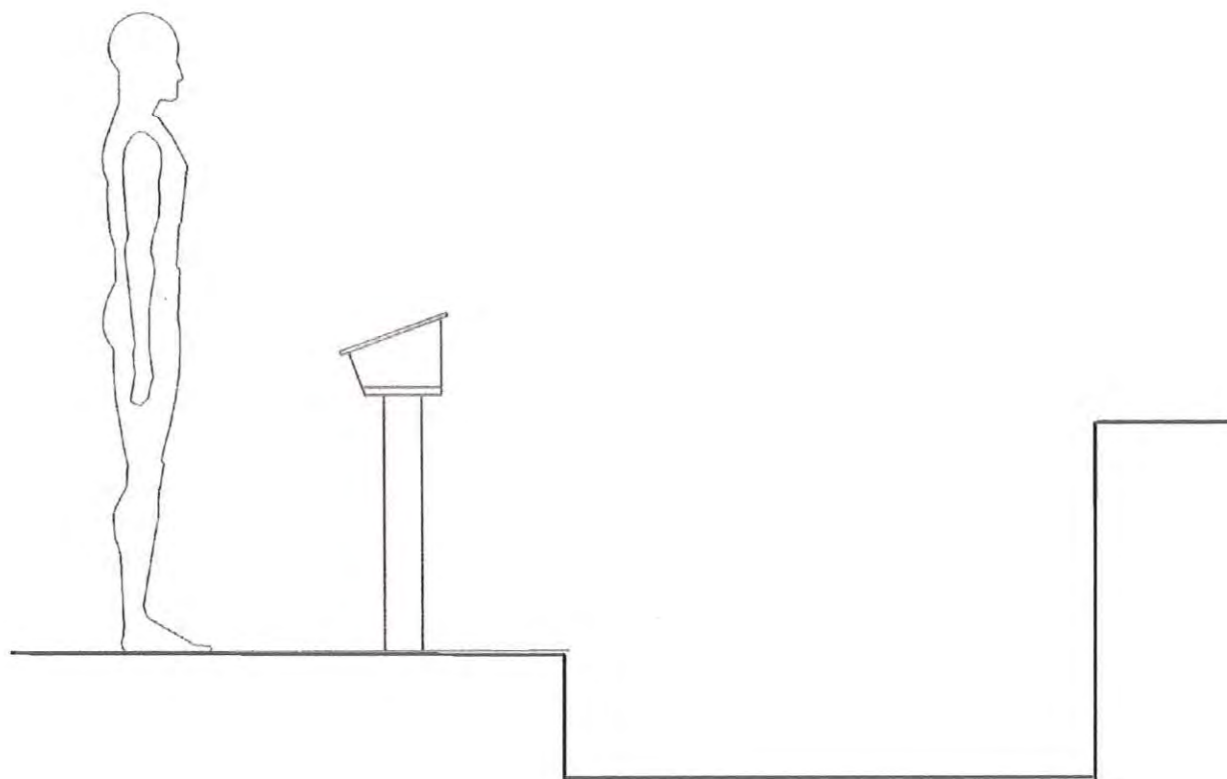
**Informació paleo-patològica i demogràfica.
Prisma trilingüe.**

Interactius

**Flip interactiu.
Mesura't i compara't amb la talla mitjana dels calafellencs d'abans.**

Enterrament a Calafell l'any 1359 amb els noms de tots els homes del municipi.

**LA MORT EN LA
 SOCIETAT MEDIVAL**
 Contenedor 4
 Escala 1:20

**ESPAI A L'INTERIOR DE LA CAPELLA ROMÀNICA. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.
CONTENIDOR N° 5. LES FONTS DEL CONEIXEMENT DEL PASSAT.**

Objectius

Conèixer que la història es fa amb fonts materials i textuais.

Aproximació

Diversos tipus d'objectes que constitueixen fonts significatives del passat.

Missatge

Anàlisi de cada una de les fonts exposades.

Mitjans

Expositor protegit amb:
* objectes lítics de tipus arquitectònic
* boles de canó
* ceràmica blava medieval
* ceràmica gris
* fragment de la creu de parament de Limoges.
* Documentació arxivística medieval o rèplica.

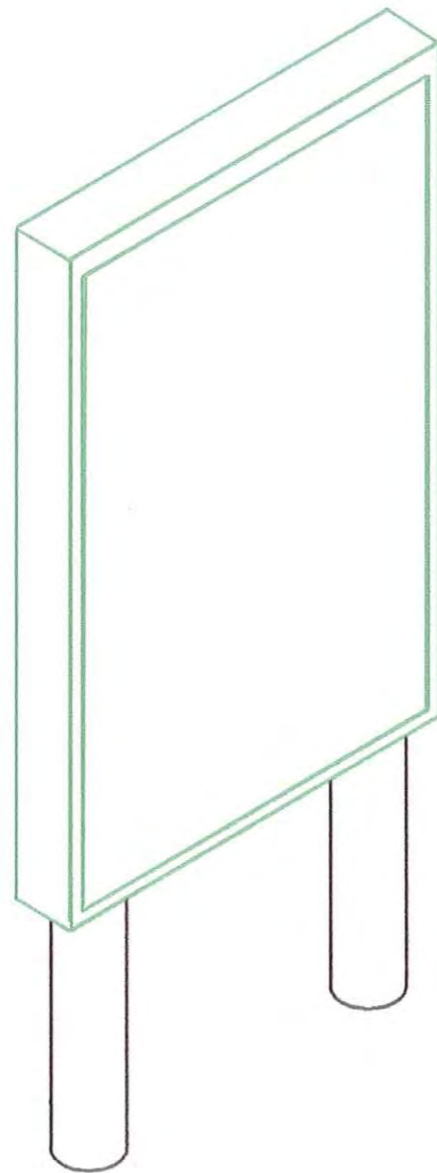
Panells

Fitxes d'identificació.

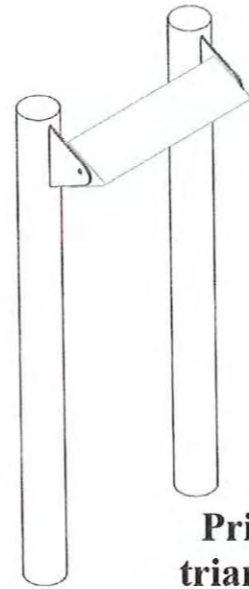
Triligües.

Interactius

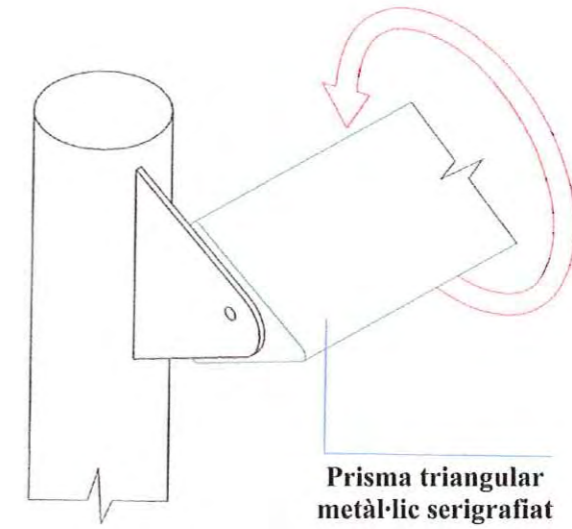
No n'hi ha.

Vitrina amb porta de vidre securitzat

Prisma triangular

Prisma triangular
metàl·lic serigrafiat

LES FONTS DEL
CONEIXEMENT DEL PASSAT
Contenedor 5

ESPAI A L'AIRE LLIURE. INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR Nº 6. INTERPRETACIÓ DE LA VEGETACIÓ.

Objectius

Visualitzar una representació de les comunitats vegetals de Calafell. Identificar visualment les espècies vegetals més representatives de les comunitats vegetals.

Aproximació

Descripció de les comunitats vegetals i dels elements constitutius de cada una d'elles.

Missatge

Cada comunitat vegetal apleix una funció.

Mitjans

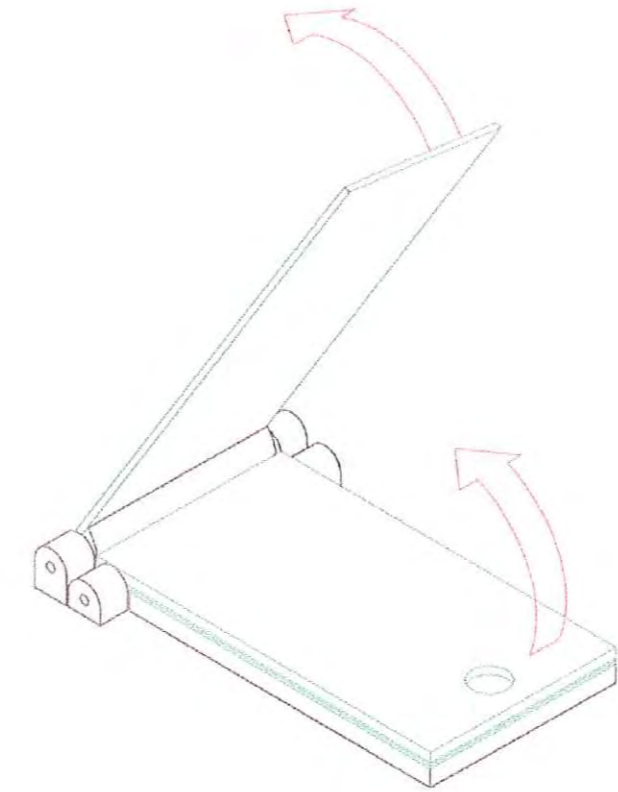
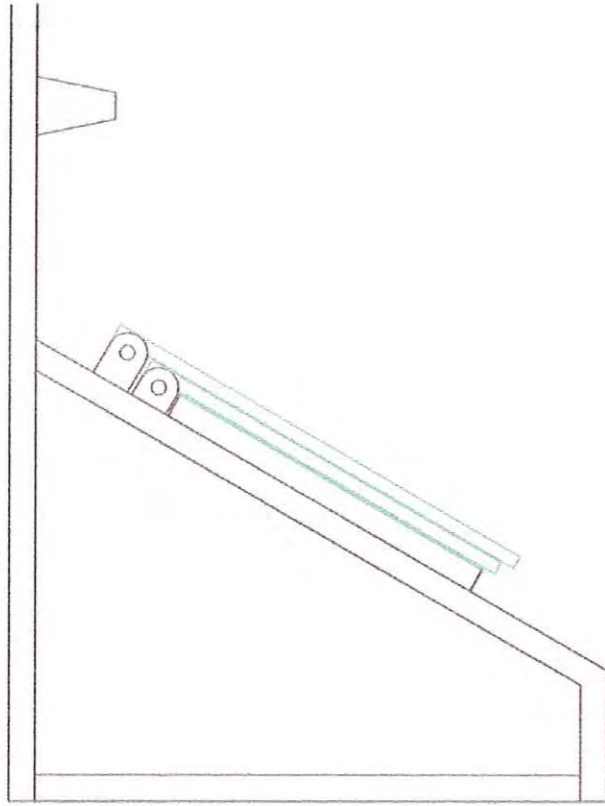
Tres plafons giratoris amb especificació de la comunitat BOSC, MÀQUIA i AIGUAMOLL.

Panells

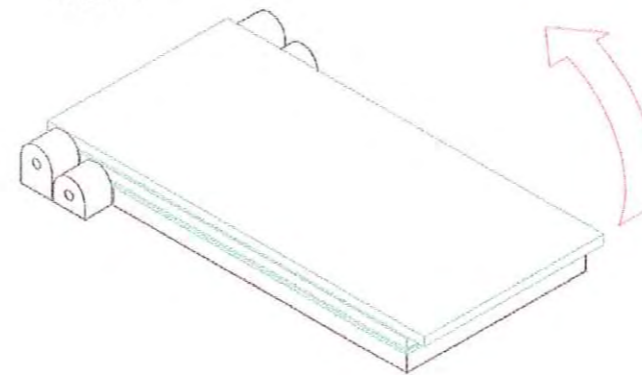
Plafons serigrafiats giratoris.

Interactius

Flip interactiu.

Plaques de plàstic
serigrafat

**INTERPRETACIÓ DE LA
VEGETACIÓ
Contenedor 6**

ESPAI A L'EXTERIOR/INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR N° 1. FARISTOL. LES CABANES.

Objectius

Identificar el lloc i l'estructura de les cabanes gratades a la roca durant l'alta edat mitjana.

Aproximació

Cabanes sense ús de pedres; fetes amb troncs i fang.

Misatge

Aquestes construccions eren pròpies del segle X fins el XII. Van ser destruïdes per les ràtzies senyorials de finals del XII.

Mitjans

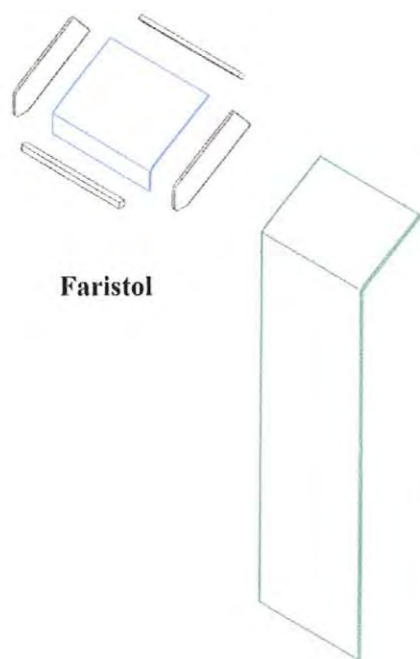
Faristol serigrafiat amb un plànol i amb un dibuix.

Panells

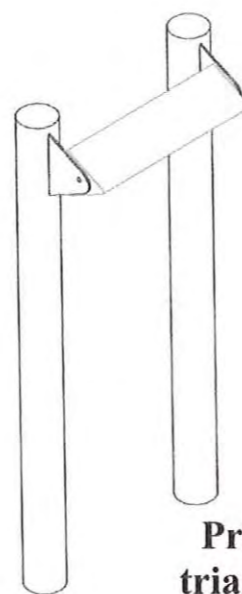
**Text breu.
Prismes trilingües.**

Interactius

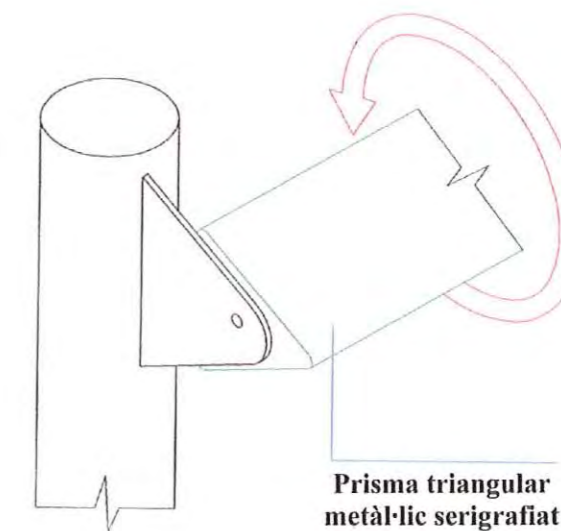
No n'hi ha.

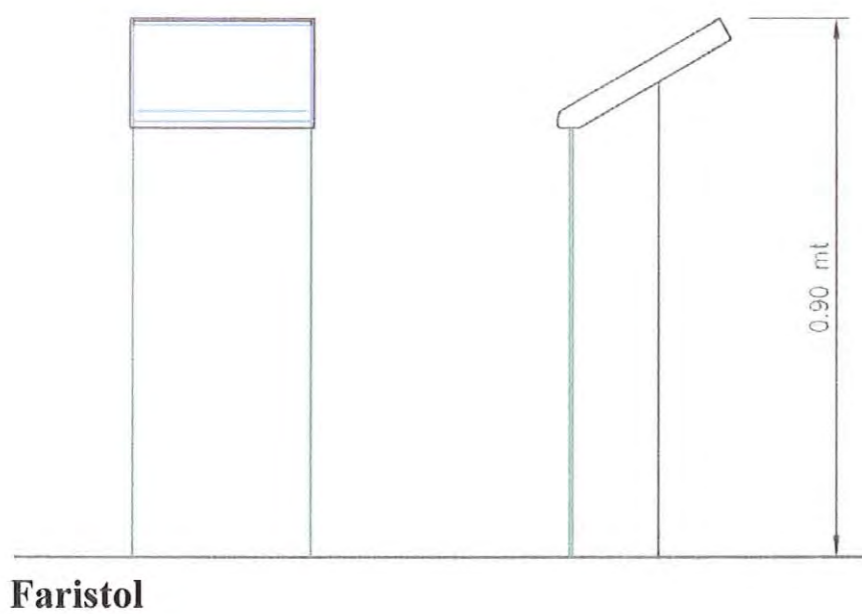
Faristol

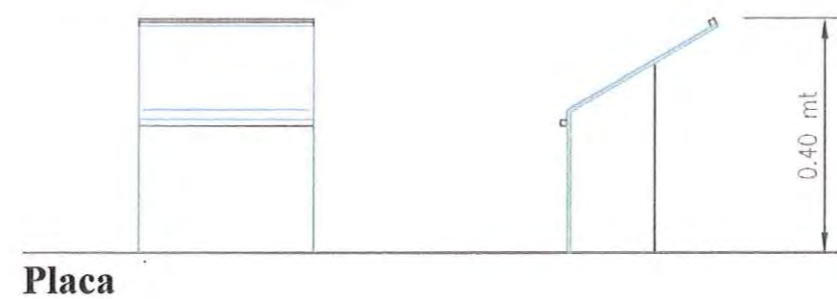
Prisma triangular

**Prisma triangular
metàl·lic serigrafat**

Faristol

Placa

**LES CABANES
FARISTOL
Contenedor 1**

ESPAI A L'EXTERIOR/INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR Nº 2. FARISTOL. LES SITGES.

Objectius

Identificar el lloc i l'estructura de les sitges gratades a la roca durant l'alta edat mitjana.

Aproximació

Sitges dins de les cabanes sense ús de pedres; fetes amb troncs i fang

Missatge

Aquestes construccions eren pròpies del segle X fins el XII. Van ser amortitzades i enrunades en el segle XII.

Mitjans

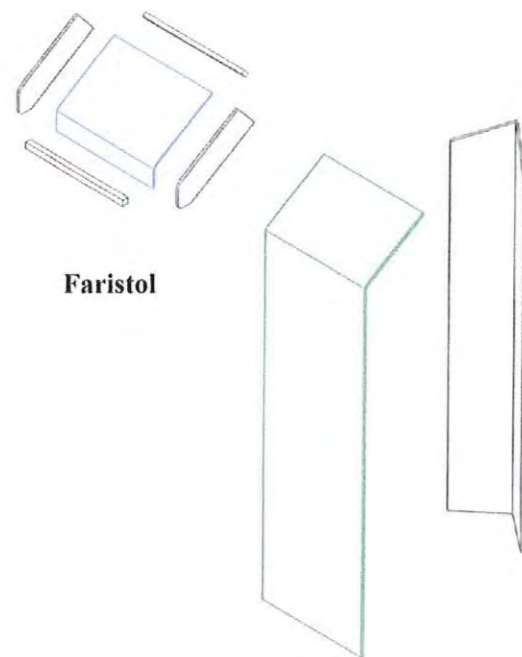
Faristol serigrafiat amb un plànol i amb un dibuix.

Panells

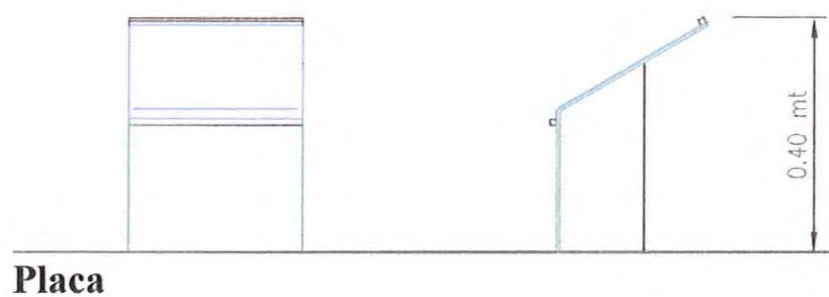
**Text breu.
Prisma trilingüe.**

Interactius

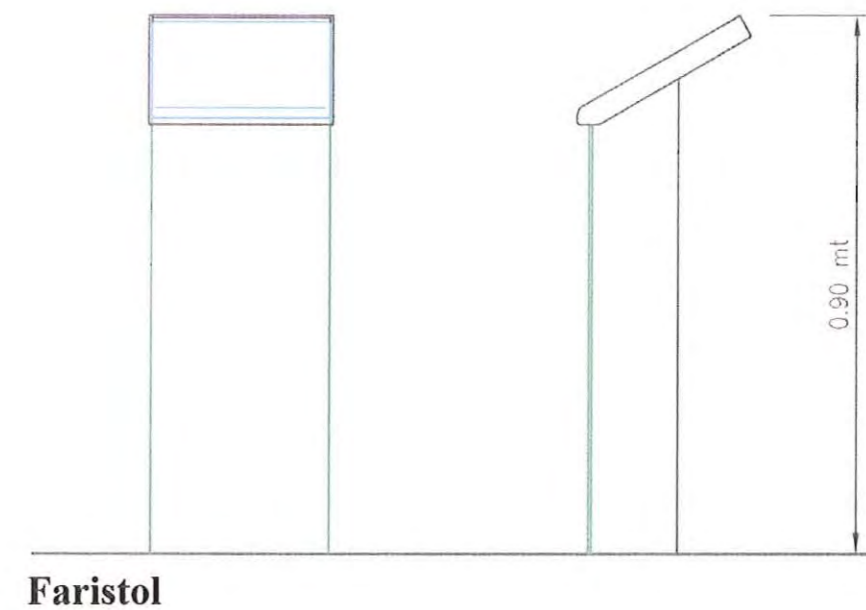
No n'hi ha.

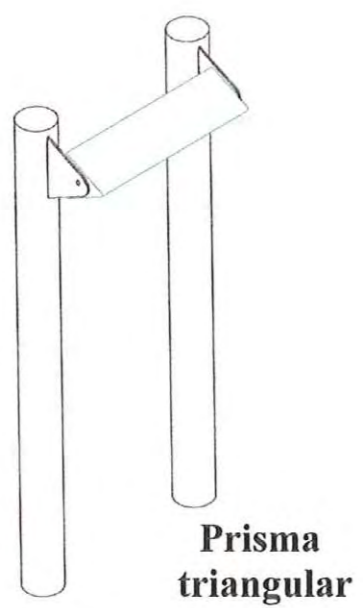
Faristol

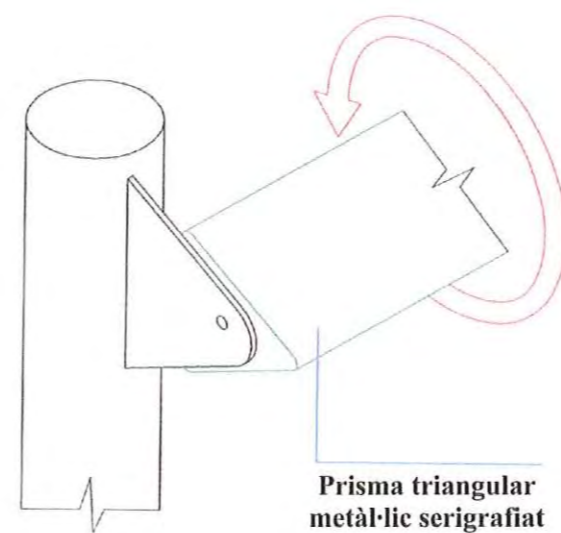
Placa

Faristol

**Prisma
triangular**

**Prisma triangular
metàl·lic serigrafiat**

**LES SITGES
FARISTOL
Contenedor 2**

ESPAI A L'EXTERIOR/INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR N° 3. FARISTOL. EI FOSSAT.

Objectius

Identificació del fossat medieval.

Aproximació

Funcions del fossat en un castell.

Missatge

**El fossat es va construir tot esclafant les cases dels agricultors lliures.
Va servir com a defensa del castell senyorial.**

Mitjans

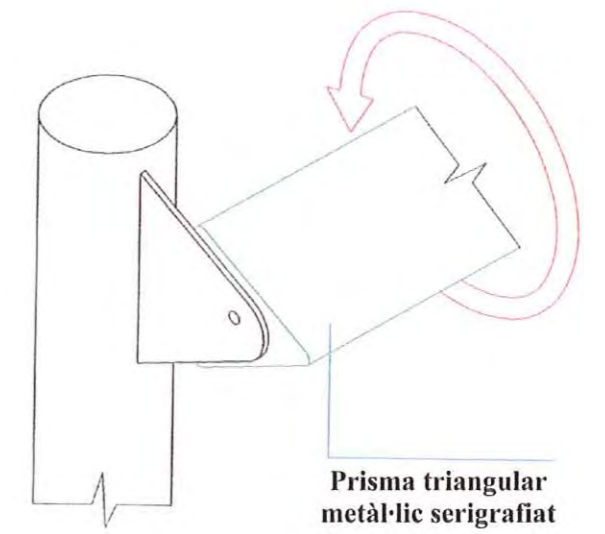
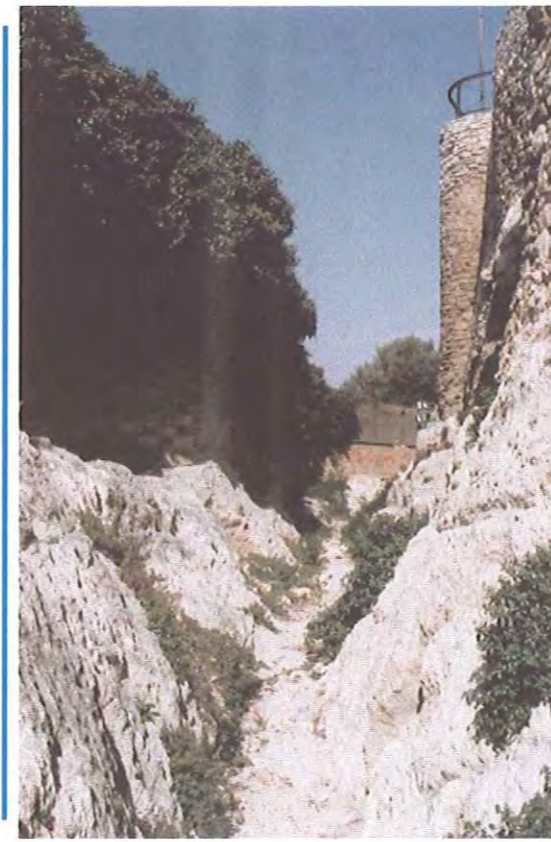
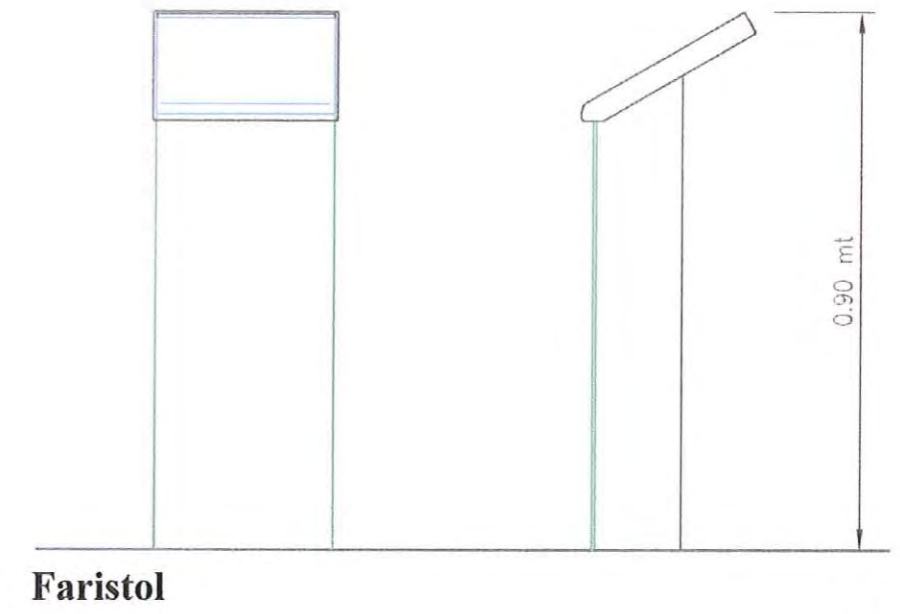
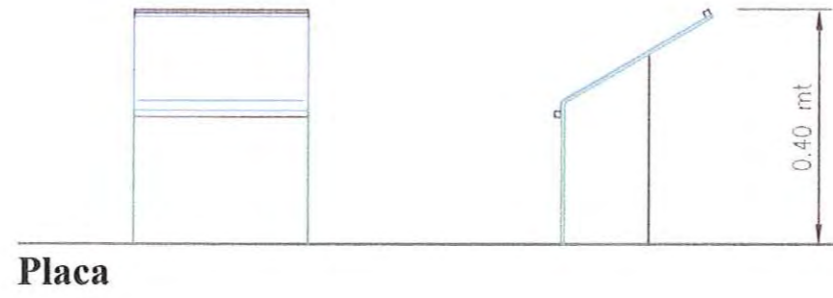
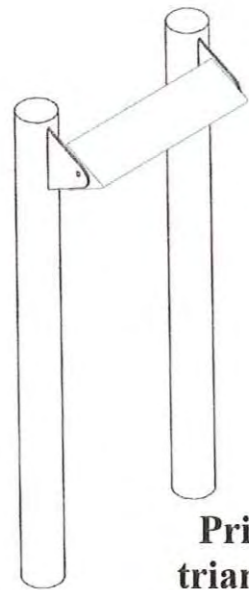
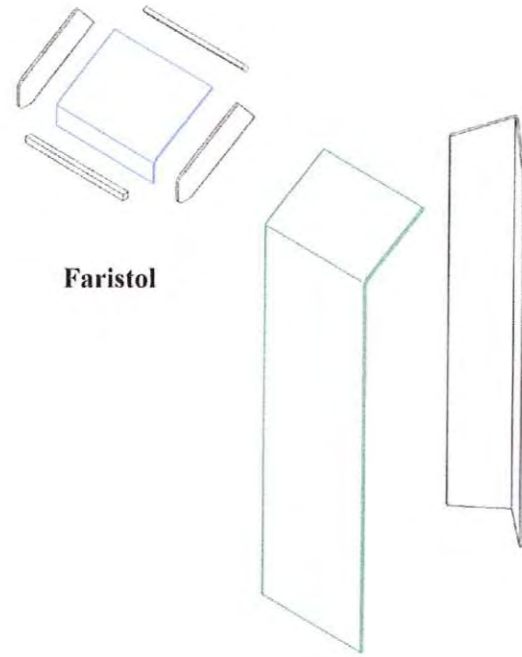
Faristol serigrafiat amb un plànol i amb un dibuix.

Panells

**Text breu.
Prisma trilingüe.**

Interactius

No n'hi ha.

**ESPAI A L'EXTERIOR/INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.
CONTENIDOR N° 4. FARISTOL. LES ESCALES DEL CEMENTIRI.**

Objectius

**Identificació de les
escales d'accés a
la necròpolis de
l'alt medieval.**

Aproximació

**Direcció de les
tombes;
dificultats de
pujar al cementiri
de fa mil anys.**

Missatge

**L'enterrament
i el seu ritual.**

Mitjans

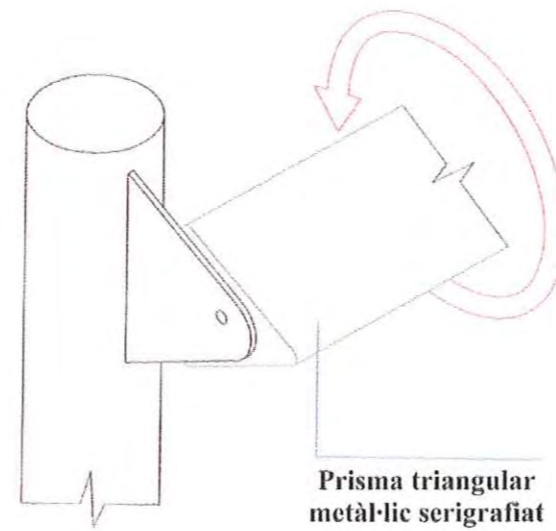
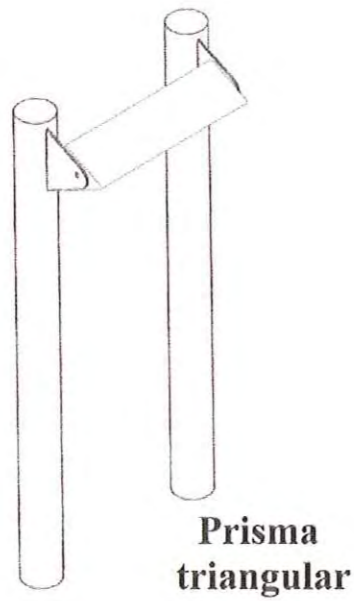
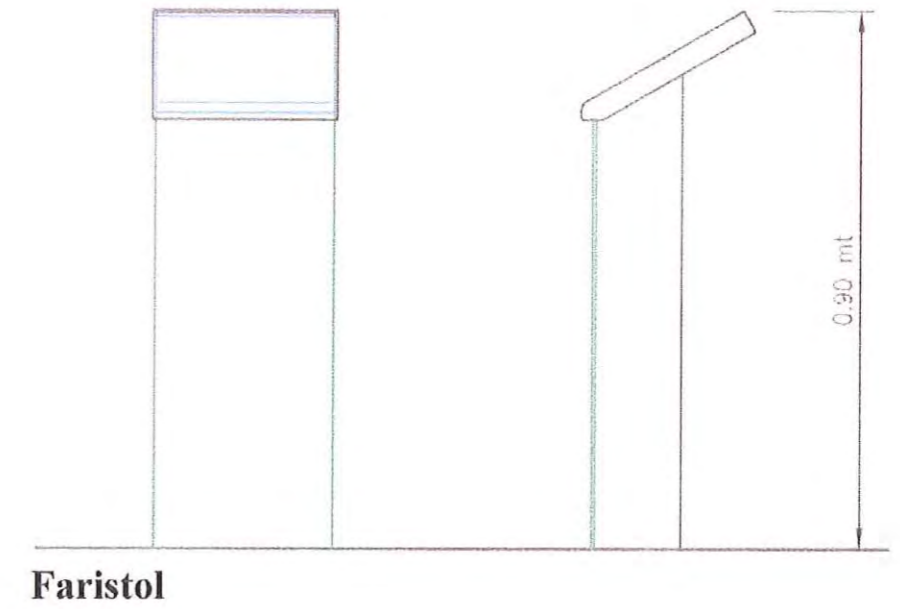
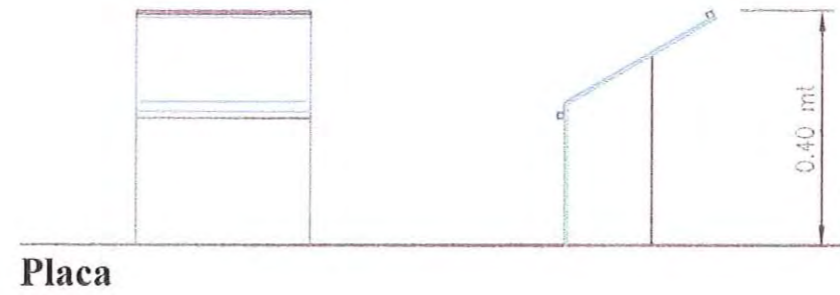
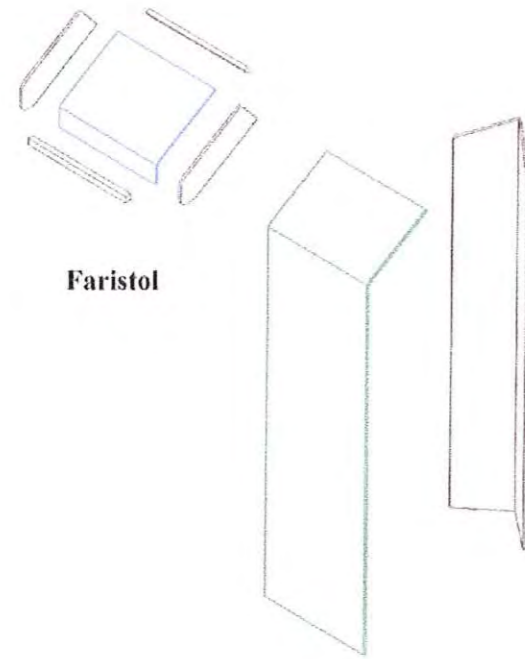
**Faristol
serigrafiat amb
un plànol i amb
un dibuix.**

Panells

**Text breu.
Prisma trilingüe.**

Interactius

No n'hi ha.

LES ESCALES DEL
CEMENTIRI
FARISTOL
Contenedor 4

ESPAI A L'EXTERIOR/INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR N° 5. FARISTOL. LES CASES TROGLODITES.

Objectius

Conèixer una de les formes d'hàbitat més primitives; les cases clavades dins de la roca.

Aproximació

Tipus de cases.

Missatge

Les cases dels segles XII al XV.

Mitjans

Faristol serigrafiat amb un plànol i amb un dibuix.

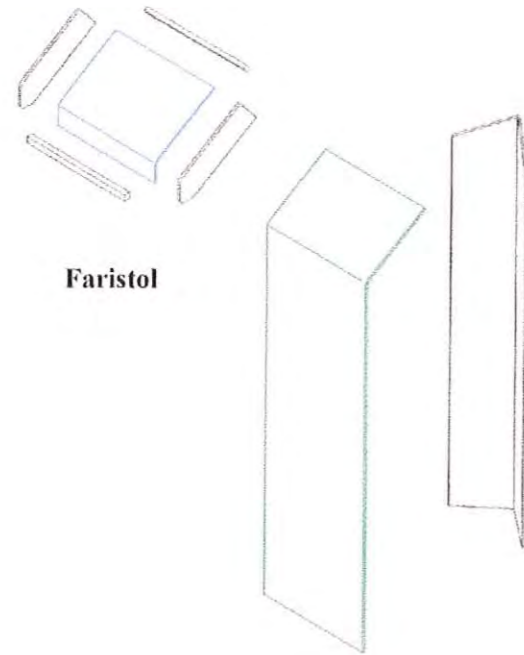
Panells

Text breu i dibuix amb restitució de l'aspecte exterior.

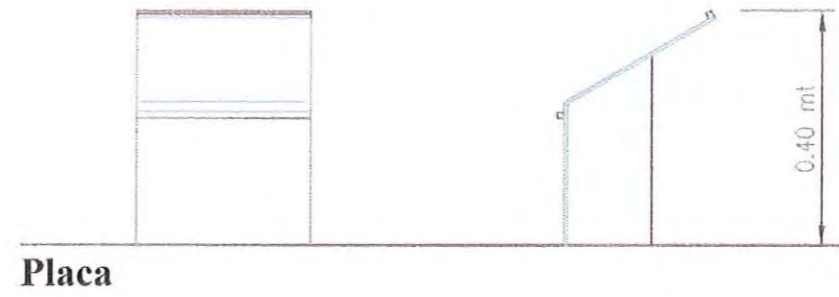
Prisma trilingüe.

Interactius

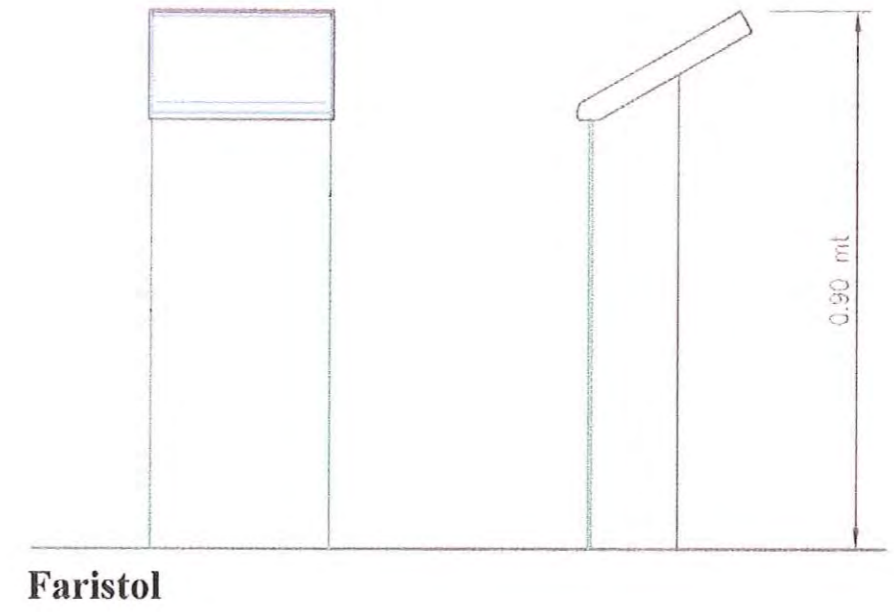
No n'hi ha.

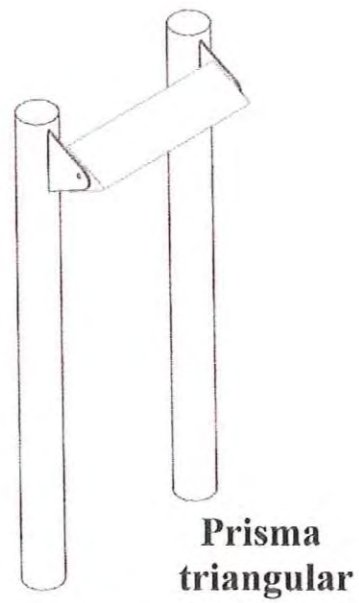
Faristol

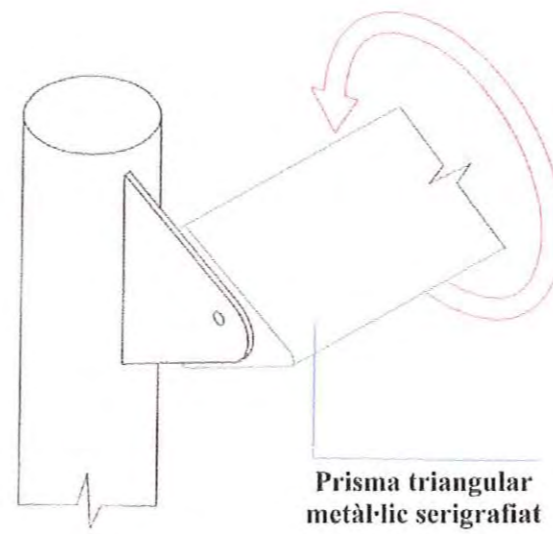
Placa

Faristol

Prisma triangular

**Prisma triangular
metàl·lic serigrafat**

**LES CASES TROGLODITES
FARISTOL
Contenedor 5**

ESPAI A L'EXTERIOR/INTERIOR DEL RECINTE DEL CASTELL.

CONTENIDOR Nº 6. FARISTOL. LA CASA DE LIMOGES.

Objectius

Conèixer una de les formes d'hàbitat més primitives; les cases clavades dins de la roca.

Aproximació

Tipus de cases.

Missatge

Les cases del segle XII al XV.

Mitjans

Faristol serigrafiat amb un plànol i amb un dibuix.

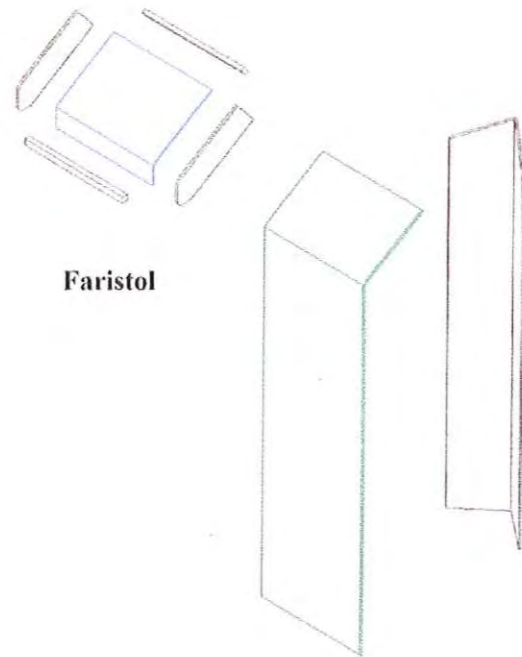
Panells

Text breu i dibuix amb restitució de l'aspecte exterior.

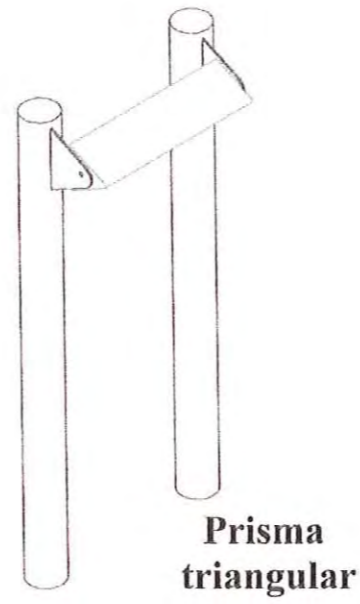
Prisma trilingüe.

Interactius

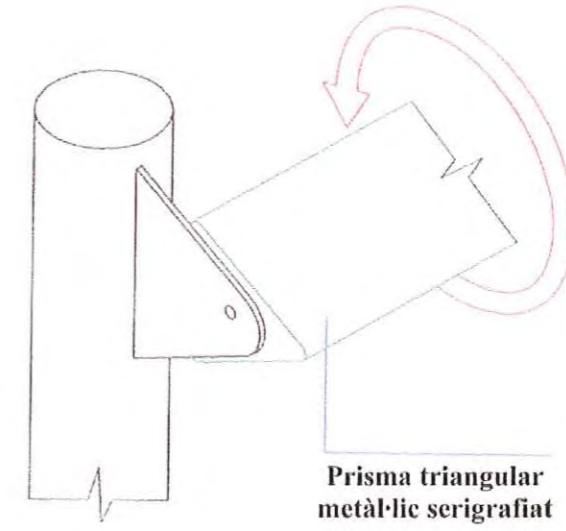
No n'hi ha.

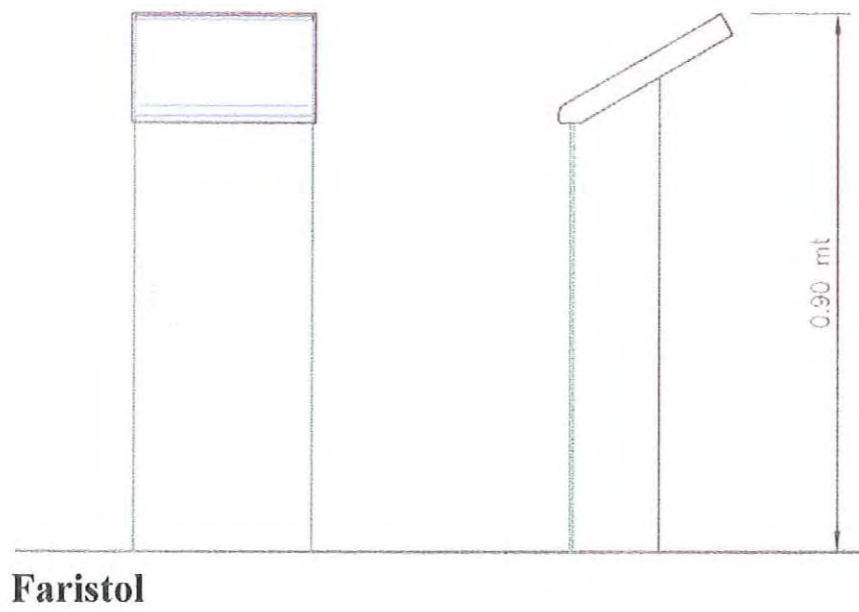
Faristol

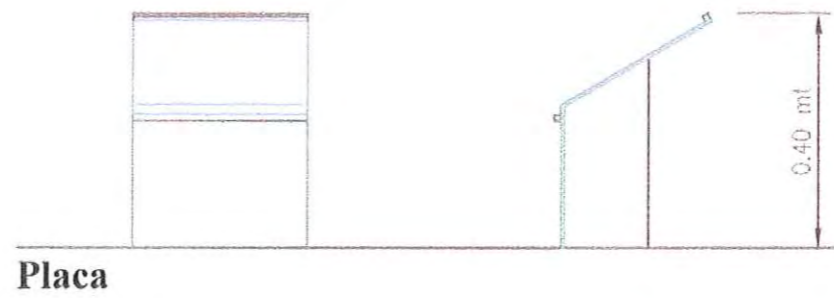
Prisma triangular

**Prisma triangular
metàl·lic serigrafiat**

Faristol

Placa

LA CASA DE LIMOGES
FARISTOL
Contenedor 5

VI.- DEFINICIÓ DE LES INTERVENCIONS. LA CIUTADELLA IBÈRICA COM A EQUIPAMENT CULTURAL.

1.- EL PROJECTE D'INTERVENCIÓ I LA SEVA EVOLUCIÓ: ESTAT ACTUAL.

El Projecte d'Intervenció de la Ciutadella Ibèrica de Calafell, tal com va ser definit l'any 1991, tenia els següents eixos:

- un eix científic-arqueològic
- un eix didàctic
- un eix turístic.

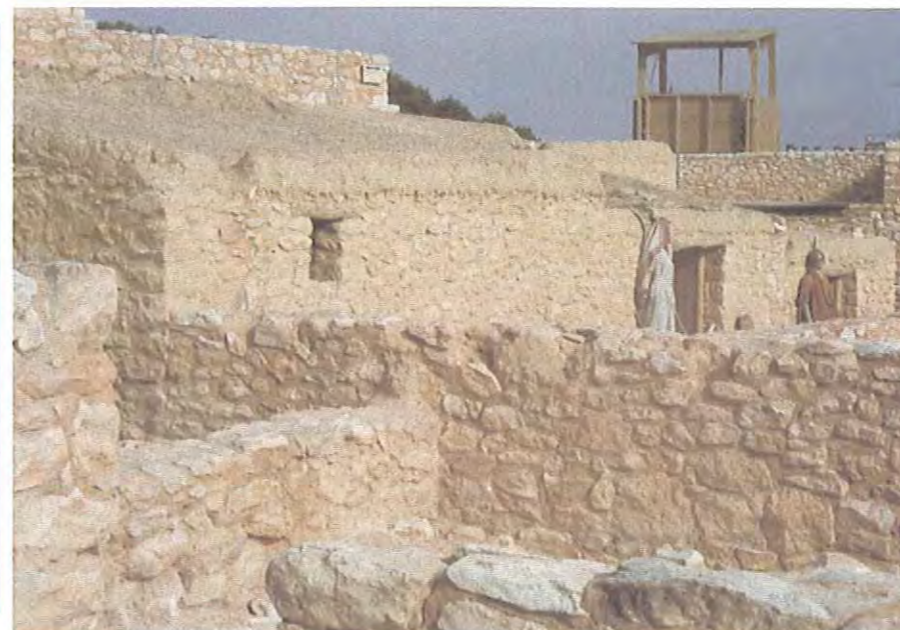
Per desenvolupar el projecte es preveïen tres tipus d'actuacions: **una actuació arqueològica amb restitucions volumètriques parcials**, que en part es va executar; unes **instal·lacions annexes de qualitat**, que no es van arribar més enllà de la fase d'avant-projecte i unes **actuacions de màrqueting** i de posada en marxa del que es deia "**Projecte Calafell**", elaborat amb l'assessorament del Centre d'Estudis Empresarials de la Caixa de Terrassa que, malgrat va ser presentat, no es va implementar en cap dels seus apartats.

El resultat de tot això és que, avui, **l'eix científic no s'ha desenvolupat** ja que incloïa, no només la pràctica de l'excavació de forma esporàdica sinó la musealització de la pròpia pràctica, és a dir, mostrar com s'obté la informació arqueològica mitjançant un equipament d'arqueologia de camp amb certa sofisticació.

L'eix didàctic s'ha desenvolupat i atén a un nombre raonable d'escoles.

L'eix turístic resta sense desenvolupar.

Amb tot, l'obertura de tallers com el dels *Conflictes en el món antic*, ajuda a compensar algunes de les mancances esmentades.

VI.- Definició de les intervencions. La Ciutadella Ibèrica com a equipament cultural.

- 1.- El projecte d'intervenció i la seva evolució: estat actual.
- 2.- La Ciutadella, possibilitats i límits.
- 3.- Línies d'actuació que es proposen.
- 4.- Criteris paisatgístics per al tractament de la vegetació a la Ciutadella.

2.- LA CIUTADELLA, POSSIBILITATS I LÍMITS.

Les possibilitats de la Ciutadella com a equipament cultural de qualitat es mantenen molt altes encara, malgrat que hi ha iniciatives importants a prop que poden incidir sobre la demanda calafellenca (per exemple el jaciment Ibèric del Puig Castellar a Santa Coloma de Gramenet).

Tota intervenció passa prèviament per fer un **estudi de públics**, és a dir, estudiar els públics potencials dels caps de setmana, de l'estiu i sobretot de les tardes.

Una visió empresarial aconsellaria per exemple, no pas reduir els horaris de vista en aquells dies que hi ha menys gent, sinó fer **ofertes especials** justament per aquests dies, com es fa a altres camps de la cultura com el teatre o el cinema.

Per altra banda un estudi acurat dels visitants actuals permetria fer **trameses més eficients d'informació**, ja que segurament hi ha àrees de Catalunya que no són visitants potencials de la Ciutadella.

En tot cas, **el nombre de visitants actualment enregistrats és molt alt** si hom té en compte que la publicitat és molt poca, es fa sense un estudi previ i el material en distribució no penetra en sectors de públic important.

VI.- Definició de les intervencions. La Ciutadella Ibèrica com a equipament cultural.

- 1.- El projecte d'intervenció i la seva evolució: estat actual.
- 2.- La Ciutadella, possibilitats i límits.
- 3.- Línies d'actuació que es proposen.
- 4.- Criteris paisatgístics per al tractament de la vegetació a la Ciutadella.

3.- LÍNIES D'ACTUACIÓ QUE ES PROPOSEN.

Per potenciar el conjunt arqueològic de la Ciutadella caldria actuar en les següents línies:

Fer un estudi de públic i implementar el pla de màrqueting corresponent

Estudiar i resoldre el greu problema d'accés i de senyalització.

Intervenir en el disseny d'un autèntic pavelló de recepció, digne de les instal·lacions patrimonials que hi ha en el jaciment.

Intervenir en la museografia, millorant les escenografies actuals.

Crear, al voltant de la temàtica de l'excavació, un autèntic conjunt de *flips* científics que augmentin les expectatives del visitant culte.

Reestructurar els òrgans de Gestió Patrimonial delimitant molt bé les funcions.

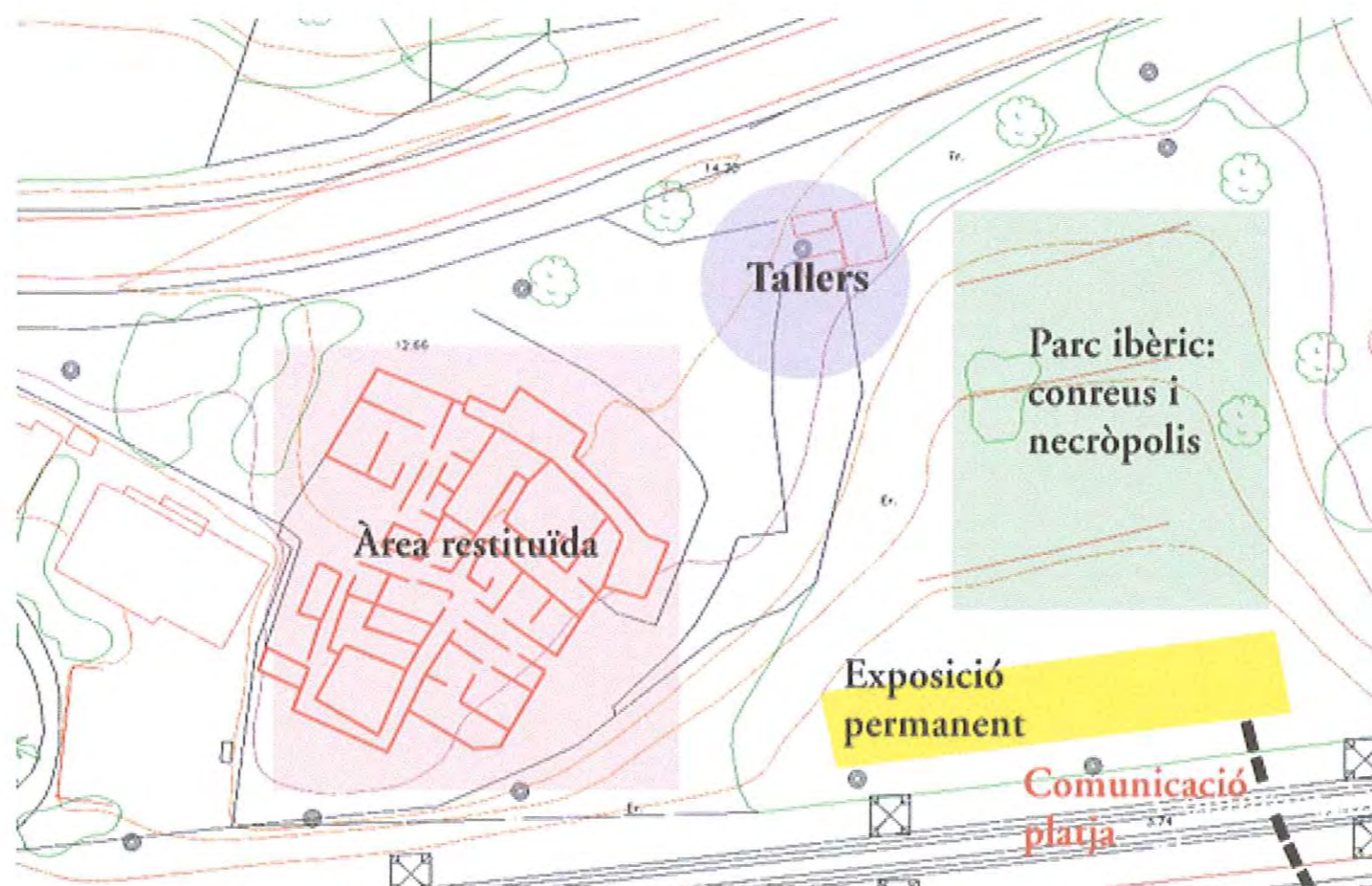
VI.- Definició de les intervencions. La Ciutadella Ibèrica com a equipament cultural.

- 1.- El projecte d'intervenció i la seva evolució: estat actual.
- 2.- La Ciutadella, possibilitats i límits.
- 3.- Línies d'actuació que es proposen.
- 4.- Criteris paisatgístics per al tractament de la vegetació a la Ciutadella.

En aquest aspecte cal tenir present una qüestió important: no és el mateix **conservar i investigar**, o bé **difondre i publicitar** o bé **museatitzar i fer comprensible** el conjunt.

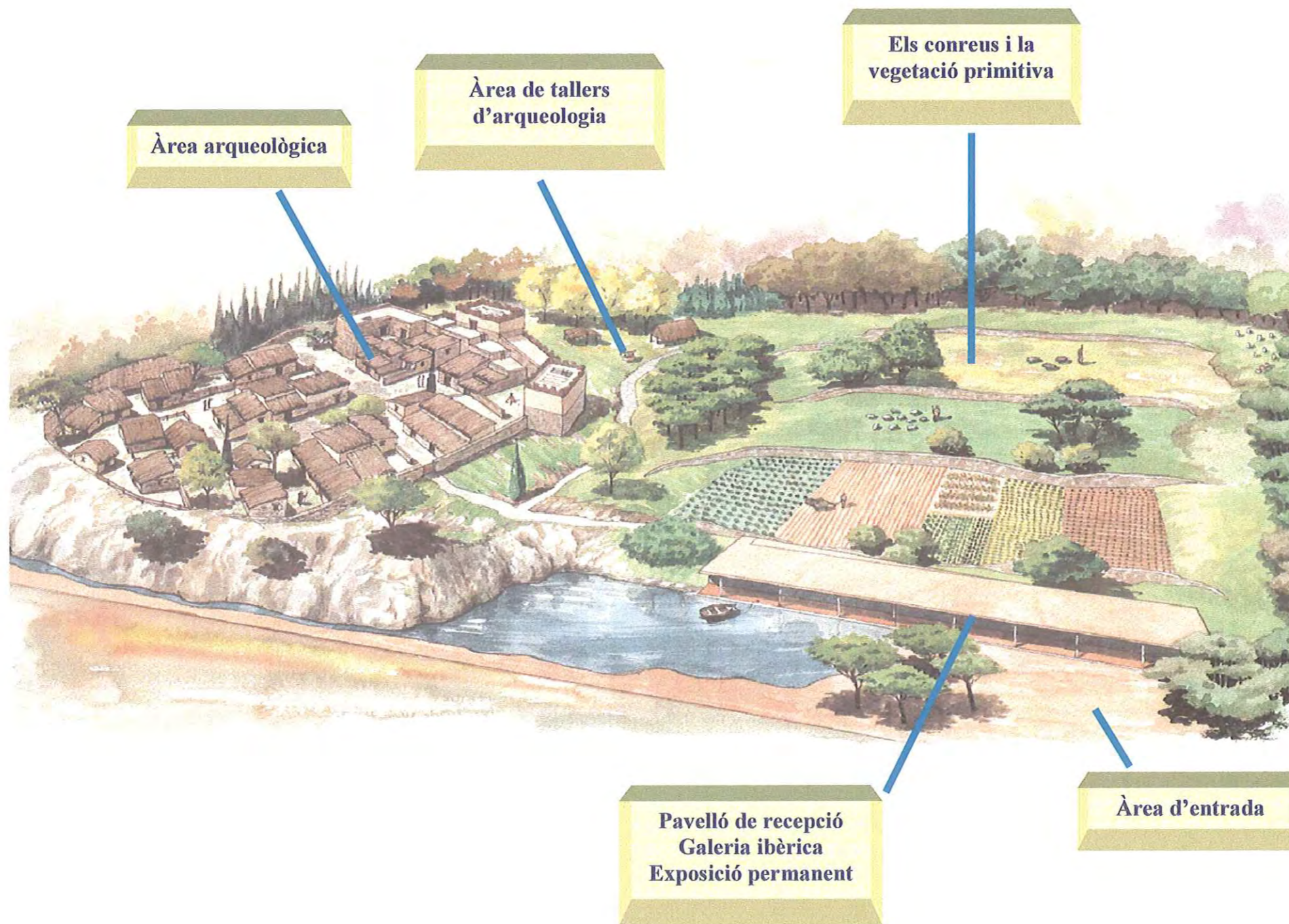
Sembla raonable que la tasca de difondre i publicitar fós una tasca conjunta de l'Ajuntament i el concessionari, ja que els dos es beneficien de la publicitat: el primer n'obté benefici indirecte i el segon benefici directe.

La tasca de conservar i investigar és una irrenunciable tasca que competeix a l'organisme públic i aquest no pot deixar mai la conservació del patrimoni local en mans privades, ja que és un patrimoni de tots els calafellencs. Finalment, **fer comprensible el patrimoni és tasca que clarament l'ha d'assumir el concessionari**.

VI.- Definició de les intervencions. La Ciutadella Ibèrica com a equipament cultural.

- 1.- El projecte d'intervenció i la seva evolució: estat actual.
- 2.- La Ciutadella, possibilitats i límits.
- 3.- Línies d'actuació que es proposen.
- 4.- Criteris paisatgístics per al tractament de la vegetació a la Ciutadella.

VI.- Definició de les intervencions. La Ciutadella Ibèrica com a equipament cultural.

- 1.- El projecte d'intervenció i la seva evolució: estat actual.
- 2.- La Ciutadella, possibilitats i límits.
- 3.- Línies d'actuació que es proposen.
- 4.- Criteris paisatgístics per al tractament de la vegetació a la Ciutadella.

4. CRITERIS PAISATGÍSTICS PER AL TRACTAMENT DE LA VEGETACIÓ A LA CIUTADELLA IBÈRICA.

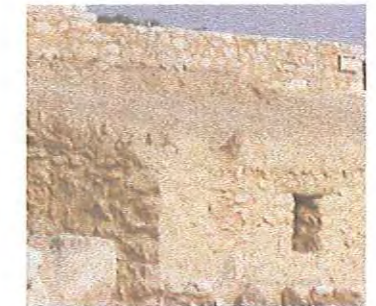
La millora del tractament de la vegetació de l'espai perimetral de la Ciutadella ibèrica **pot contribuir sensiblement a la millora de la imatge del conjunt arqueològic, de la seva percepció visual externa, però també de la seva percepció per part dels visitants des de l'interior del recinte.**

L'estat actual que mostra la vegetació de l'indret és poc apropiada i mostra un estat molt precari. Per una banda, es posa de manifest una manca de criteris en el tractament de la vegetació i, per altra banda, es perceben els efectes d'una tria d'espècies (*Populus sp.*) poc adaptades a les condicions bioclimàtiques del lloc.

Les característiques del paisatge urbà de l'entorn de la ciutadella ibèrica i de la seva situació en un espai urbà intersticial no atorguen gaire qualitat a la imatge del conjunt, ja que nombrosos elements construïts distreuen l'atenció visual de l'observador.

Per tal de contribuir a millorar la imatge del lloc amb la utilització de la vegetació es proposa:

- Potenciar l'aïllament visual del poblat mitjançant la plantació d'una banda de vegetació de caràcter massiu i neutre formada per arbres perennifolis. Aquest aïllament permetrà una millor visió exterior del poblat i interiorment disminuirà l'impacte visual dels elements externs indesitjables: via del tren, carretera, torres, blocs de pisos.

VI.- Definició de les intervencions. La Ciutadella Ibèrica com a equipament cultural.

- 1.- El projecte d'intervenció i la seva evolució: estat actual.
- 2.- La Ciutadella, possibilitats i límits.
- 3.- Línies d'actuació que es proposen.
- 4.- Criteris paisatgístics per al tractament de la vegetació a la Ciutadella.

■ Evitar la presència d'espècies de formes o colors potents, que puguin sostreure l'atenció del visitant i empètir visualment les dimensions del conjunt. Per això és convenient prescindir d'arbres de port alt o de fort cromatisme (caducifolis), així com d'arbusts amb floració llampant (hibiscus, baladres...).

■ La plantació s'ha de portar a terme amb espècies adaptades al lloc (condicions de sequedat i assolellament) i per tant amb garantia de desenvolupament i supervivència. Per això es suggereix la utilització d'espècies pròpies dels ecosistemes de la comarca.

Arbres: Garrofer (*Ceratonia siliqua*), Olivera (*Olea europea*), Alzina (*Quercus Ilex*), Arç blanc (*Crataegus monogyna*), Llaurer (*Laurus nobilis*)

Arbusts: Marfull (*Viburnum tinus*) Arboç (*Arbutus unedo*), Llentiscle (*Pistacea lentiscus*), Aladern (*Rhamnus alaternus*), Murtra (*Myrtus communis*)

■ Es proposa alternar tres o més espècies com a mínim -segons l'amplada dels llocs- per tal de donar un aspecte el més espontani possible a la vegetació (no ha de semblar un jardí). Es plantaran en primer terme els arbusts i en el segon o tercer pla, però mai de forma alineada, els arbres.

■ Una bona plantació i selecció de la vegetació no ha de ser necessàriament costosa, però en tot cas, la garantia de supervivència de les espècies i els costos del manteniment posterior justifiquen una inversió inicial d'un cost una mica més elevat que una plantació feta només amb criteris de baix preu.

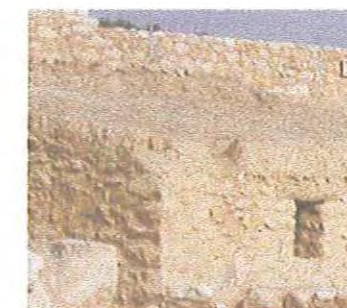
VI.- Definició de les intervencions. La Ciutadella Ibèrica com a equipament cultural.

- 1.- El projecte d'intervenció i la seva evolució: estat actual.
- 2.- La Ciutadella, possibilitats i límits.
- 3.- Línies d'actuació que es proposen.
- 4.- Criteris paisatgístics per al tractament de la vegetació a la Ciutadella.

■ En tot cas, és imprescindible una tasca, prèvia a la plantació: millora del terreny, aportació de terra vegetal, realització de forats de plantació de mida adequada i instal·lació d'un sistema de rec apropiat, això com el fet d'establir una estratègia de manteniment periòdic posterior.

■ Pel que respecte a l'espai interior de la ciutadella es proposa la plantació, en llocs puntuals, d'espècies de cobriment (emparrats) com ara la vinya o la carbassera. Cas de conèixer-les es podrien plantar en alguna parcel·la algunes de les plantes identificades a partir de les troballes de l'època ibèrica (cereals antics, lleguminoses i hortalisses rústiques, etc.).

VI.- Definició de les intervencions. La Ciutadella Ibèrica com a equipament cultural.

- 1.- El projecte d'intervenció i la seva evolució: estat actual.
- 2.- La Ciutadella, possibilitats i límits.
- 3.- Línies d'actuació que es proposen.
- 4.- Criteris paisatgístics per al tractament de la vegetació a la Ciutadella.

VII.- DEFINICIÓ DE LES INTERVENCIONS. EL TRACTAMENT DEL PATRIMONI DISPERS.

L' ABRIC DE LA GRAIERA I ELS JACIMENTS PREHISTÒRICS

Valoració i diagnosi patrimonial.

El jaciment de la Graiera és, de moment, *el més antic trobat al terme municipal de Calafell*. Per tant, des d'aquest punt de vista, mereix ja una atenció particular. Amb tot, està situada en un lloc poc accessible al públic, a 25 metres sobre la carretera (TV-2126).

Cal valorar igualment que al peu de la cova hi ha un petit espai, on hi poden cabre equipaments diversos, des d'un possible punt d'Interpretació fins a un petit aparcament.

Finalment, hi ha un element important a senyalar: **la cova és un model molt clar per fer una mena de passejada pel món de la vida dels caçadors – recol·lectores a la prehistòria.**

Contràriament, el jaciment de Montpeó no té cap possibilitat si no es fa un camí forestal des del carrer que té a sota mateix pertanyent a la urbanització del mas Romeu.

VII.- Definició de les intervencions. El tractament del patrimoni dispers.

- 1.- L'abric de la Graiera, i els jaciments prehistòrics.
- 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
- 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.
- 4.- El Casalot d'en Viola: un fortí del segle XVII.
- 5.- Les Masies del terme municipal i el patrimoni rural.

Generació d'hipòtesis d'intervenció.

Analitzat el jaciment arqueològic de la Graiera i de Montpeó caldrà ara aprofundir sobre les **hipòtesis d'intervenció**. Mentre que el jaciment de Montpeó està protegit per la seva ubicació, el de la Graiera no ho està. La intervenció en el jaciment de la Graiera es fa necessària ja que, en la situació actual, és **objecte de vandalisme**, ja que es troba en un sector prou transitat i, a més a més, està afectat per cordades d'escaladors que el malmeten fortament.

L'objectiu de la intervenció és triple:

- en primer lloc, hi ha un problema de conservació. Per tant, el primer objectiu hauria d'ésser *conservar* el jaciment en el seu estat actual.
- en segon lloc, hi ha d'haver un objectiu didàctic, fer el jaciment comprensible per un públic no especialitzat el més ampli possible, és a dir, des dels infants de l'ensenyament reglat fins al turisme familiar.
- en tercer lloc, hi pot haver, si es vol, un objectiu turístic. Per aconseguir els objectius esmentats proposem intervenir en tres direccions:
  - per una banda, cal recollir l'estudi científic.
  - per altra banda, caldrà fer una adequació de tipus arquitectònic.
  - finalment, caldrà fer una intervenció des de l'òptica museogràfica.

Pel que fa a la **vessant científic-tècnica** és evident que el tema central entorn del qual pot girar el conjunt és el de convidar al visitant a fer una passejada pel món de la cacera i la recol·lecció a la prehistòria. Per tant, des del punt de vista didàctic s'hauria de **recrear en la ment del visitant la forma de vida de la societat paleolítica**.

Caldrà presentar-la en totes les seves dimensions:

**Quanta gent composava la banda?
Perquè en aquest lloc?
Què hi feien i quant temps fa que ho van ocupar?
Quines podien ser les imatges hipotètiques
de l'assentament?**

Naturalment, s'hauria de proporcionar el **marc cultural mínim** necessari per interpretar el jaciment. Al mateix temps s'hauria d'incidir en l'ensenyament reglat, en els seus objectius i necessitats.

VII.- Definició de les intervencions. El tractament del patrimoni dispers.

- 1.- L'abríc de la Graiera, i els jaciments prehistòrics.
- 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
- 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.
- 4.- El Casalot d'en Viola: un fortí del segle XVII.
- 5.- Les Masies del terme municipal i el patrimoni rural.

Línies bàsiques de les hipòtesis pel conjunt de la Graiera.

En base a les dades proporcionades per l'estudi científic-tècnic s'haurà de procedir a la **intervenció**. Pel que fa a la vessant arquitectònica ha de contemplar, en primer lloc, l'**accés al conjunt**; podria fer-se mitjançant **camí forestal ascendent des de la pedrera de la base**. Cal que tingui agafadors, àrea de descans i senyalètica.

Donat el caràcter del conjunt, un abríc en un penya-segat, creiem que s'hauria de fer una intervenció molt discreta a la zona d'entrada. Naturalment no hauria d'ésser accessible a l'interior pel públic no especialitzat. La cova hauria de tenir un mirador que permeti veure la vall.

Pel que fa al mòdul d'interpretació, hi ha dues possibilitats:

Variant A: Estació d'interpretació amb mòduls.

Hi podria haver, a l'exterior, uns petits mòduls d'interpretació que haurien d'anar en una petita estació col·locada a la part interna de la cavitat i uns panells informatius a la carretera on probablement s'hauria de condicionar el petit aparcament.

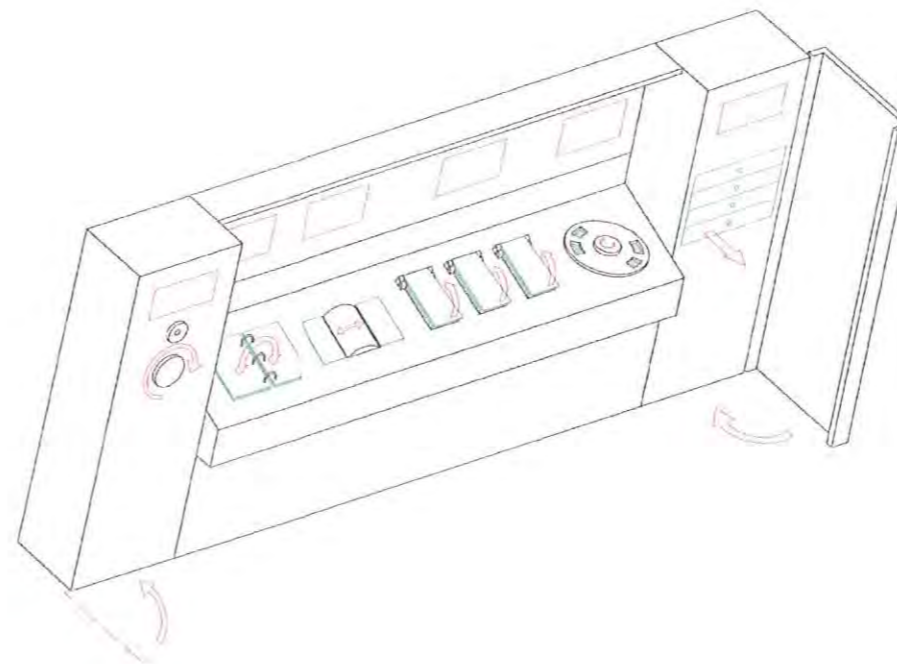
Descripció de l'estació d'interpretació de la Graiera.

El model d'estació que proposem és a base d'un terra sobreposat de fusta tractada i un sostre de metacril·lat transparent que podria contenir alguns mòduls.

Els mòduls proposats són:

Dades bàsiques

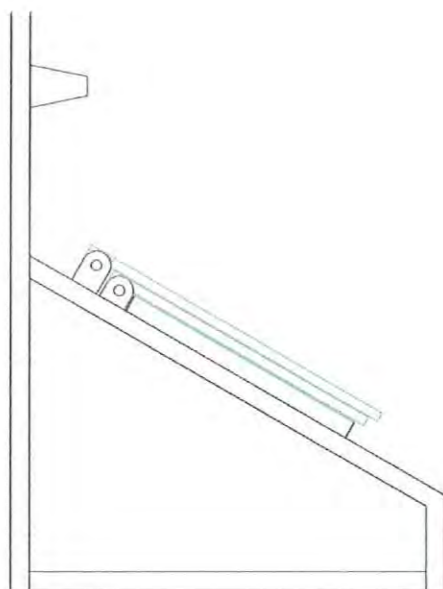
Plànol amb la situació dels objectes trobats dins de la cova. Informació referent al temps i cultura de les restes; dades bàsiques sobre el jaciment.

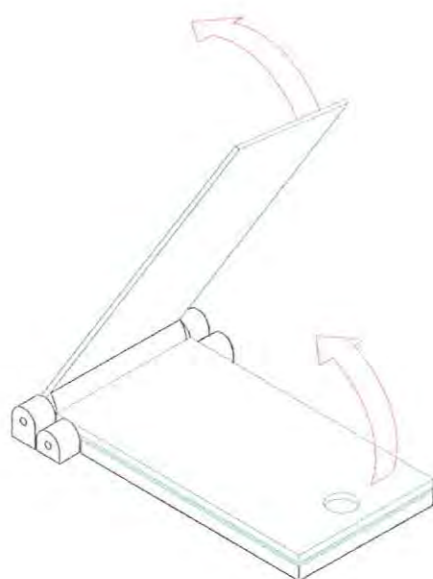
VII.- Definició de les intervencions.

El tractament del patrimoni dispers.

- 1.- L'abríc de la Graiera, i els jaciments prehistòrics.
- 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
- 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.
- 4.- El Casalot d'en Viola: un fortí del segle XVII.
- 5.- Les Masies del terme municipal i el patrimoni rural.

Plaques de plàstic serigrafiat

El diari de camp de l'arqueòleg

Relació històrica del descobriment i estudi de la cova. Museogràficament es contempla com un quadern o llibreta de camp del que el visitant pot anar passant un total de quatre fulls a través d'unes anelles. Amb un grafisme que reproduïx escriptura i il·lustracions a mà alçada, el dietari ens va explicant el "dia a dia": data del descobriment, inici de la campanya d'excavació, croquis de la disposició de les troballes més interessants, petites anècdotes, etc.

Les planes del dietari seran d'alumini serigrafiat, acoblades a un suport inclinat

Cronologia comparada

Prisma triangular giratori amb una base fixa circular. Cada cara del prisma aporta informació sobre el marc cronològic de la Graiera comparat amb altres dos complexos paleolítics de propers.

La vida dels caçadors

Plafó vertical amb recreació virtual de la vida dins de l'assentament, amb les indicacions gràfiques necessàries.

VII.- Definició de les intervencions.

El tractament del patrimoni dispers.

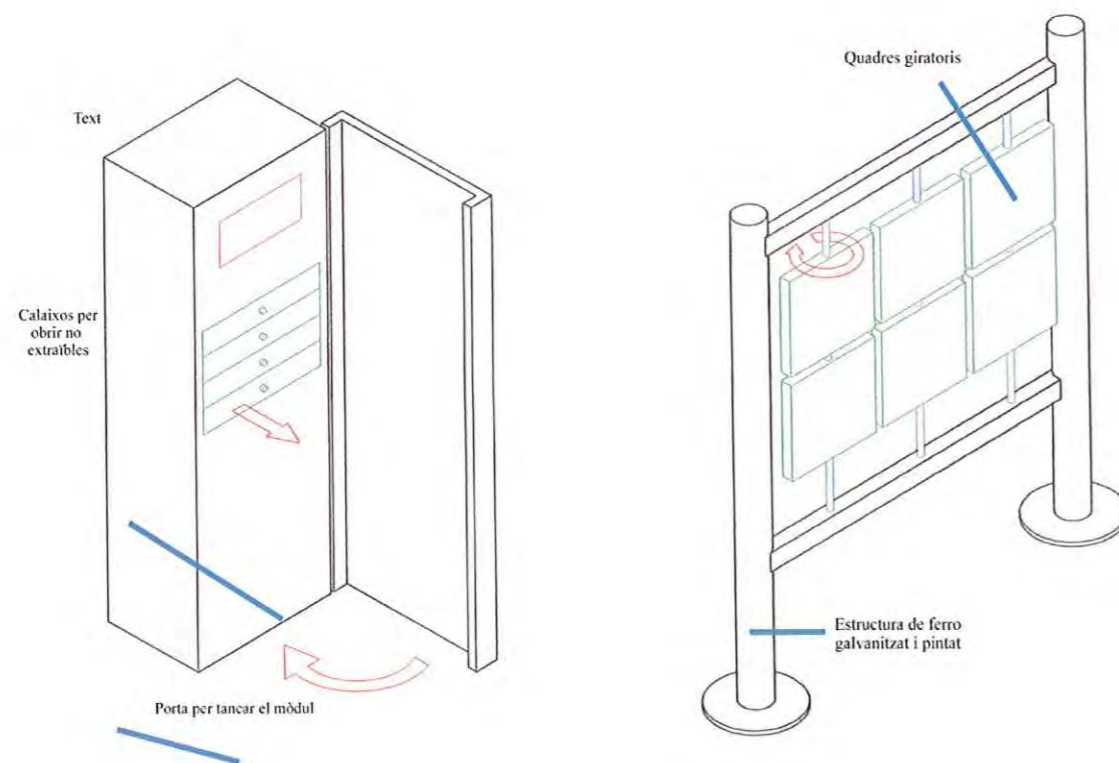
- 1.- L'abric de la Graiera, i els jaciments prehistòrics.
- 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
- 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.
- 4.- El Casalot d'en Viola: un fortí del segle XVII.
- 5.- Les Masies del terme municipal i el patrimoni rural.

L'estratigrafia de la cova

Plafó vertical amb calaixos on es citen les etapes de la vida del jaciment. El visitant obre els calaixos i en el seu interior hi troba reproduccions de les peces arqueològiques trobades i un breu text.

Els instruments

Mòdul amb el funcionament d'algun instrument.

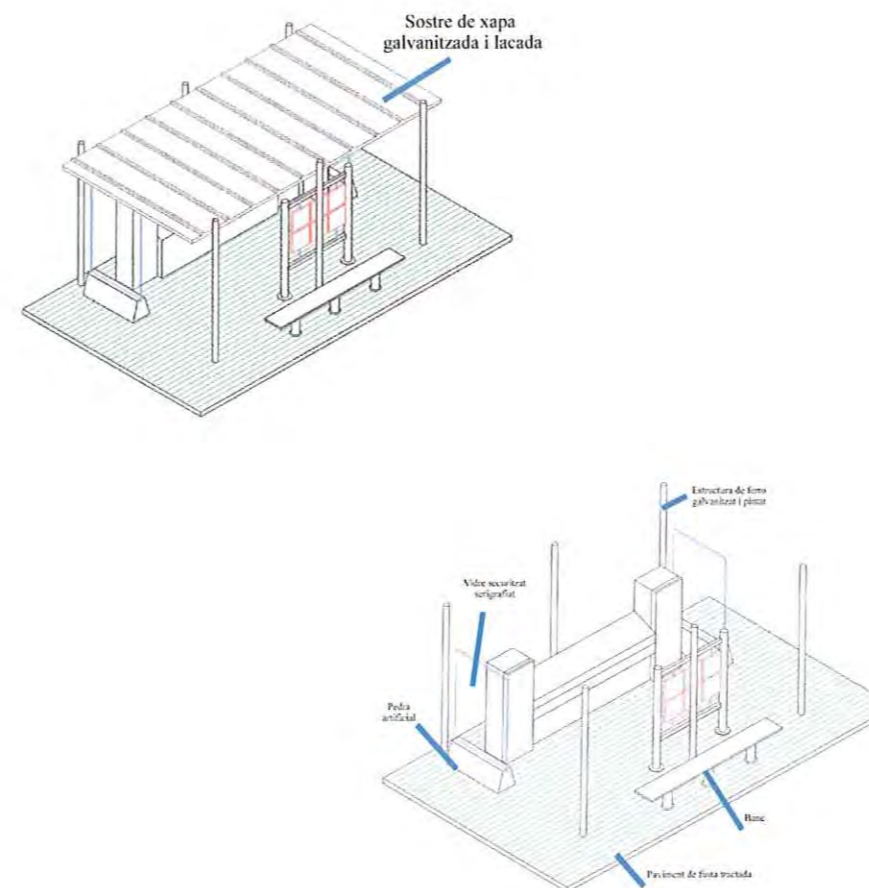

La paleo-vegetació

Imatge virtual sobreposada a una imatge actual de la vall de la Cobertera durant el paleolític.

El mapa

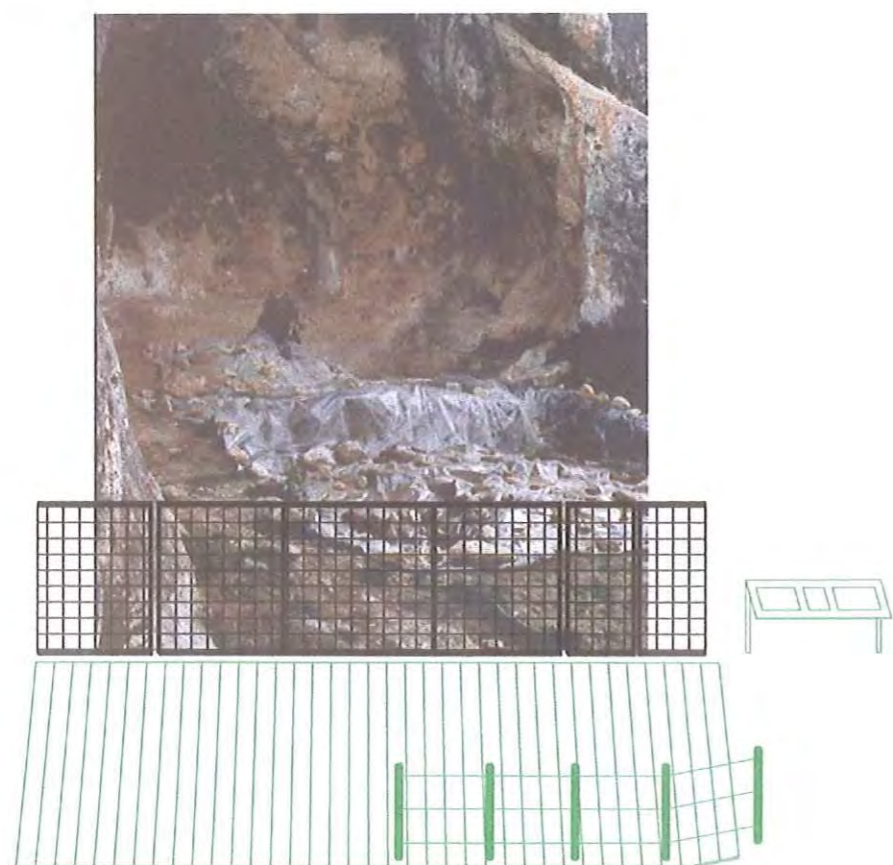
Plafó vertical que suporta el mapa regional amb els principals jaciments paleolítics de la Catalunya Meridional.

VII.- Definició de les intervencions. El tractament del patrimoni dispers.

- 1.- L'abric de la Graiera, i els jaciments prehistòrics.
- 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
- 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.
- 4.- El Casalot d'en Viola: un fortí del segle XVII.
- 5.- Les Masies del terme municipal i el patrimoni rural.

Variante B: Petits plafó damunt faristol, amb informacions bàsiques.

Conclusió

En el cas d'optar-se per la variant A caldria preveure vigilància i hores d'obertura. La **Variante B**, que és la que aconsellem, donat que al castell hi ha un mòdul previst, no requereix vigilància ni horari i es suposa que és de visita lliure.

VII.- Definició de les intervencions.

El tractament del patrimoni dispers.

- 1.- L'abric de la Graiera, i els jaciments prehistòrics.
- 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
- 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.
- 4.- El Casalot d'en Viola: un fortí del segle XVII.
- 5.- Les Masies del terme municipal i el patrimoni rural.

LA VILA ROMANA DE MAS VILARENC I LES RESTES DEL MÓN ANTIC.

Com hom sap, el jaciment del Vilarenc compta amb immenses possibilitats, des del punt de vista del coneixement arqueològic, en no haver existit continuat urbana important en l'indret. El conjunt ha estat excavat parcialment, amb continuades campanyes que continuen fins ara. Estem molt lluny però d'una excavació completa en superfície i òbviament en profunditat, tasca que s'allargarà, probablement durant temps. Les dimensions del jaciment i la limitació dels recursos esmerçats expliquen la lentitud del procés.

Tanmateix la pervivència del jaciment, i del progrés del seu coneixement, depèn en bona part de la consciència social a l'entorn de la seva importància. Consciència que s'ha d'assolir en base a la divulgació social de la seva excepcionalitat.

El moment actual exigeix posar en circulació, en ús, el jaciment, i que això sigui compatible amb la continuïtat, i fins i tot multiplicació de la recerca al seu entorn.

D'altra banda, el jaciment pot i ha de tenir un paper en la diversificació de l'oferta turística.

Les possibilitats d'intervenció són diverses i cadascuna implica avantatges i inconvenients. Existeixen múltiples possibilitats:

Reconstrucció total

Aquesta opció implicaria la **reconstrucció global de la casa**; si bé per raons de prudència aquesta s'hauria de limitar a la **planta baixa**. Podrien utilitzar-se materials de l'època i en alguns casos materials actuals.

Les diferents estances podrien allotjar informació i possibles **reconstruccions ambientals** dels elements que en el seu dia en van formar part. **No s'utilitzarien peces originals sinó rèpliques.**

La visita al conjunt podria explicar al visitant els trets generals de l'habitatge romà, a partir de la pròpia realitat de Calafell, i, per comparació, amb altres habitatges de l'entorn de la Mediterrània romana.

Els **eixos** que podrien compondre el discurs expositiu interior podrien

■ **Tècniques de construcció: elements constructius utilitzats. Formigó romà, tobots, teules, bigues, tàpia, etc. Eines i instruments de construcció: paletes, compàs, cisells, massa, plomada, escaire, etc. Tècniques de construcció de mosaics.**

La presentació d'aquests continguts podria centralitzar-se en una de les estances parcialment accessible que podria mostrar des de l'interior les diverses parts d'un mur, amb i sense revestiment i les fases del procés de construcció. Les eines podrien estar situades en un sector així com la cal i la sorra. Al terra podrien haver-hi calaixos, suficientment segregats del paviment mostrant diferents tipologies de mosaics i les tècniques per construir-los. Si els continguts resultessin feixucs podrien repartir-se en dues estances.

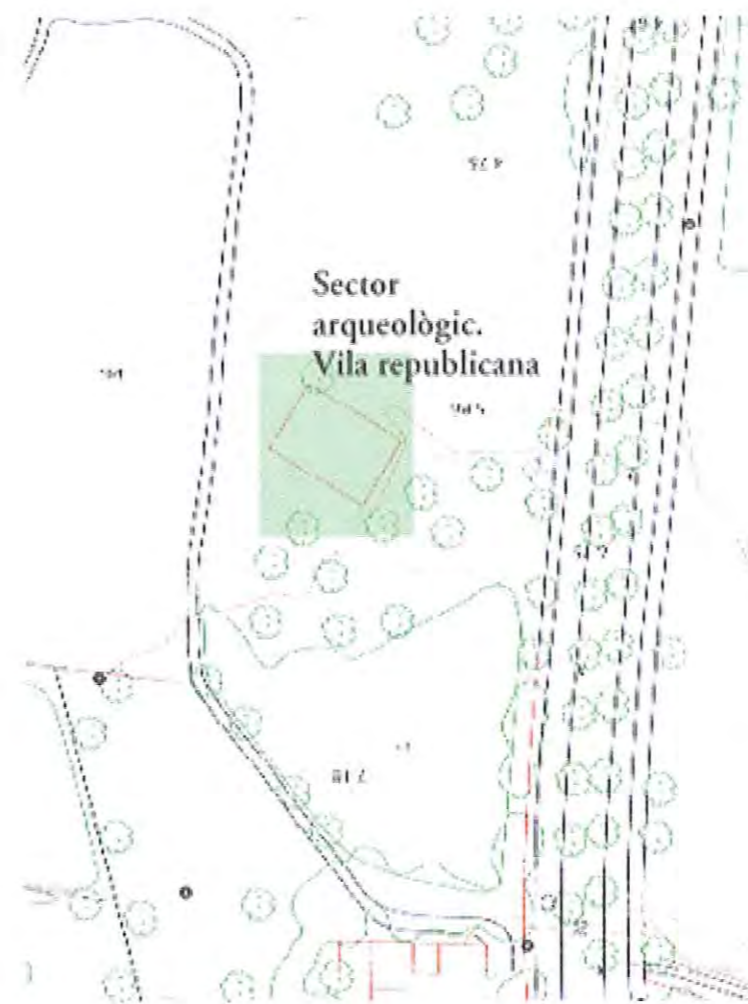
- VII.- Definició de les intervencions. El tractament del patrimoni dispers.
- 1.- L'abric de la Graiera, i els jaciments prehistòrics.
  - 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
  - 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.
  - 4.- El Casalot d'en Viola: un fortí del segle XVII.
  - 5.- Les Masies del terme municipal i el patrimoni rural.

■ Elements de vida quotidiana. Podrien organitzar-se tres àmbits, reconstruïts. La terma, la vaixel·la diversa, dipòsits, etc. Hauria de ser visible a l'ensems des del carrer i des de l'interior de l'habitatge. Tanmateix caldria comptar amb l'atri per acabar d'escenificar la vida quotidiana.

La informació complementària, i el discurs pròpiament explicatiu, podria organitzar-se en la resta d'estances mitjançant contenidors d'informació. Aquests contenidors podrien estar constituïts per una peça de fons, vertical, de 1,80 mts d'çada i una amplada en funció dels espais concrets. A la banda inferior una peça complementària s'estendria cap a endavant, amb un metre de sortida, formant una mena de pupitre baix. El contenidor podria anar protegit per una barana.

El conjunt de materials d'aquests expositors podrien ser de disseny i moderns. Un expositor d'aquesta mena ens permetria col·locar indistintament fotografies, dibuixos, plànols i, fins i tot, rèpliques. Tenint en compte però les dimensions dels espais, que són petits, el tema dels expositors no deixa de ser delicat, la circulació pot ser en aquest cas extremadament complexa.

Aquesta opció de reconstrucció planteja, però, una sèrie de problemes. El recinte és petit i difícil de controlar, això implica la necessitat de vigilància. D'altra banda la informació ha de ser restringida, molta informació implicaria una visita llarga. El total de la visita no hauria de superar, en cap cas, els 15 minuts. Això significa que el recinte tindria una capacitat d'unes 50 persones cada 15 minuts.

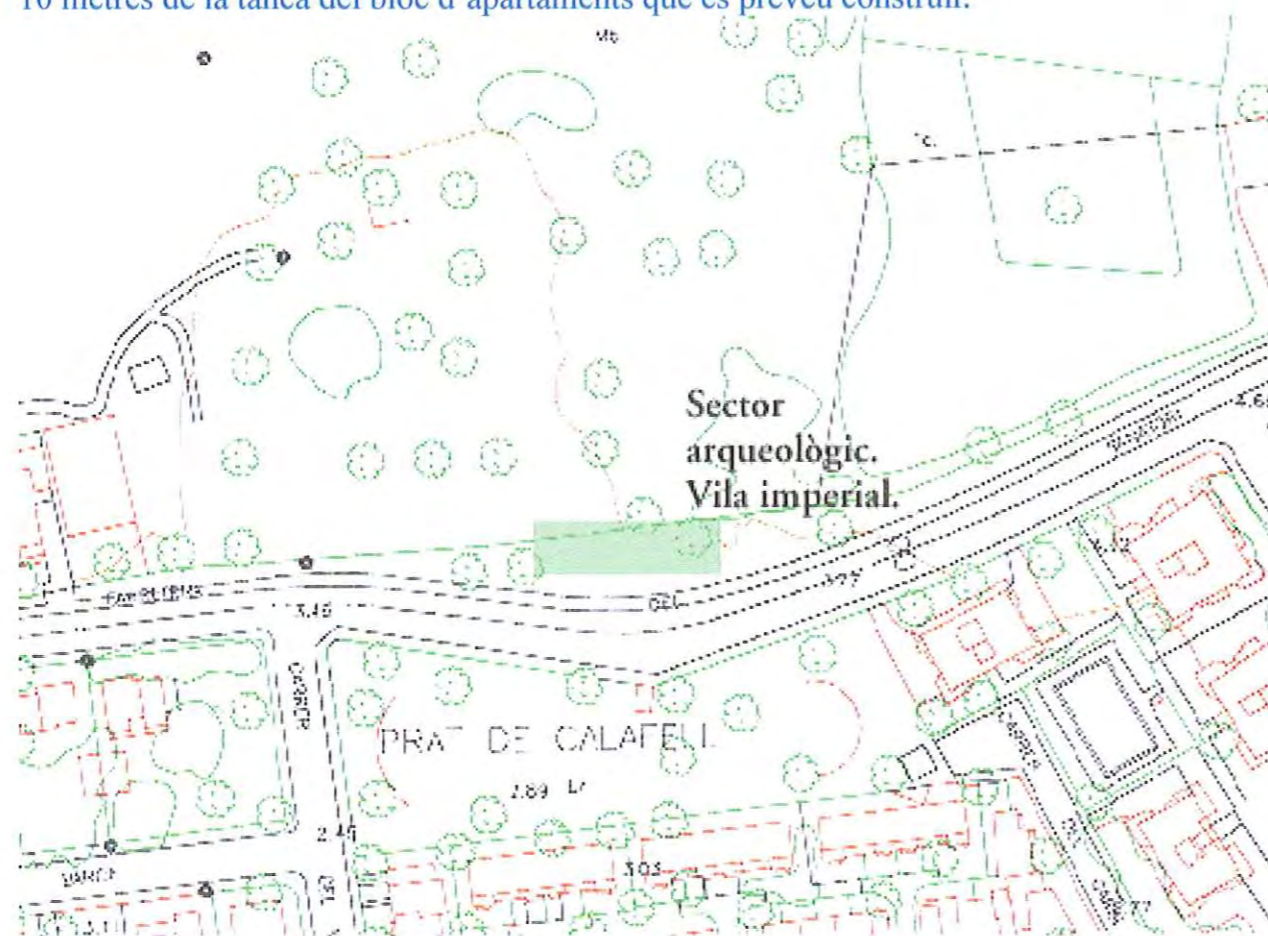

VII.- Definició de les intervencions. El tractament del patrimoni dispers.

- 1.- L'abrí de la Graiera, i els jaciments prehistòrics.
- 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
- 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.
- 4.- El Casalot d'en Viola: un fortí del segle XVII.
- 5.- Les Masies del terme municipal i el patrimoni rural.

De l'observació del Pla Parcial se'n desprèn el següent:

1. Les runes romanes queden envoltades d'edificis relativament alts per tres dels seus quatre costats.
2. L'ordenació dels carrers i dels edificis no ha considerat les runes romanes com a estructurant de cap mena. El sector republicà i el sector imperial queden separats visualment, sense cap mena de vial que els uneixi.
3. L'angle sud-oest de les runes romanes pot arribar a estar a menys de 10 metres de la tanca del bloc d'apartaments que es preveu construir.

De tot això se'n dedueix que el pla esmentat no considera les runes com un actiu a tenir present, sinó com una mena de **passiu**, és a dir, un element que es deixa en un espai sense edificar però que no s'integra a l'espai urbanitzable.

Els autors del Pla parcial han determinat, de fet, el tractament que les runes tindran en el futur: **unes restes marginals dins d'un sector rodejat de blocs d'apartaments**. El tractament volumètric quedaria ofegat ja que la vila residencial romana, amb una alçada de planta i un pis, quedaria engolida per l'arquitectura moderna.

Per altra banda, un indret com aquest, amb blocs de cases a menys de 20 metres en alguns dels seus costats, **no sembla respondre a les exigències d'una presentació del patrimoni de qualitat**.

Per tant, la millor solució és el **tractament convencional i discret**, com un jardí clàssic, amb un petit mòdul d'interpretació.

- VII.- Definició de les intervencions. El tractament del patrimoni dispers.
- 1.- L'abric de la Graiera, i els jaciments prehistòrics.
  - 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
  - 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.
  - 4.- El Casalot d'en Viola: un fortí del segle XVII.
  - 5.- Les Masies del terme municipal i el patrimoni rural.

HIPÒTESI D'INTERVENCIÓ A LA VILA ROMANA DEL VILARENC.

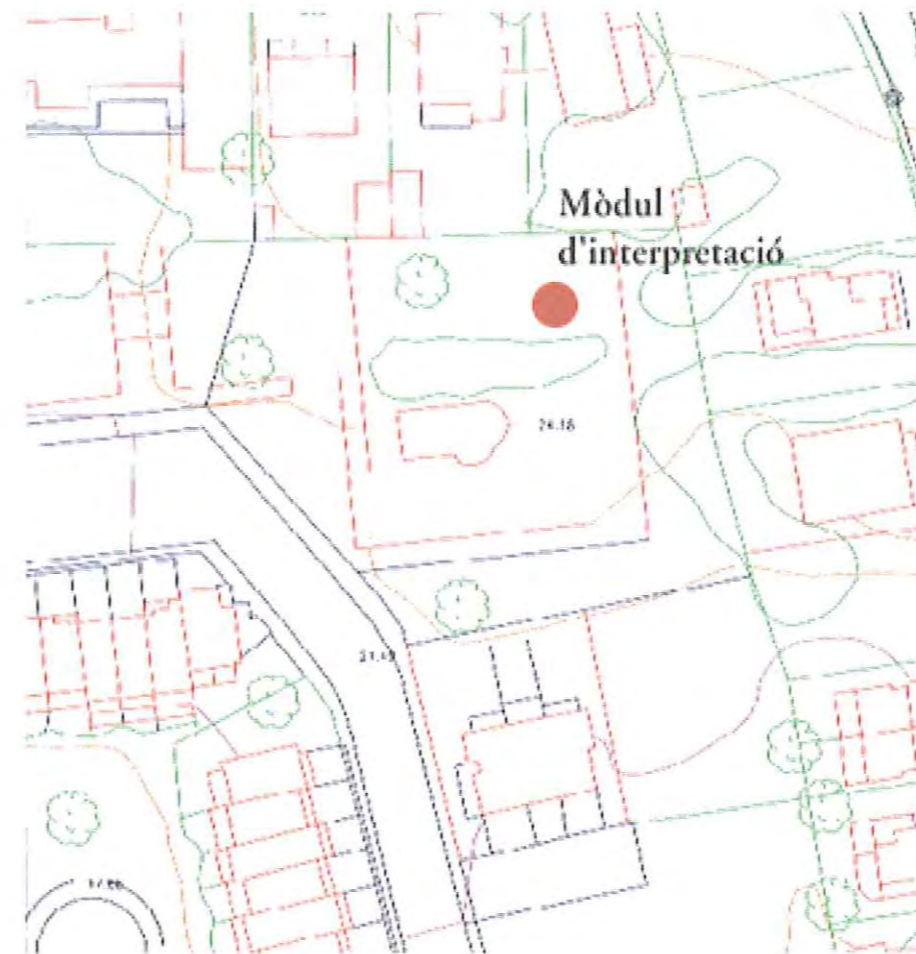
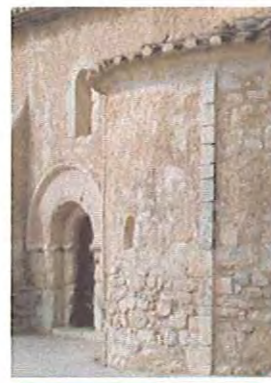
VII.- Definició de les intervencions. El tractament del patrimoni dispers.

- 1.- L'abric de la Graiera, i els jaciments prehistòrics.
- 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
- 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.
- 4.- El Casalot d'en Viola: un fortí del segle XVII.
- 5.- Les Masies del terme municipal i el patrimoni rural.

L'ERMITA DE SANT MIQUEL DE SEGUR.

Aquest monument avui està relativament protegit. Ultra les mesures de protecció necessàries caldria implementar un petit mòdul d'interpretació, situada a l'interior del temple amb els següents elements:

- 1.- Planta i secció de l'església i hipòtesis evolutives.
- 2.- Breu síntesi històrica.
- 3.- Sant Miquel: un patró antic.
- 4.- El tipus de construcció: el segon romànic.
- 5.- El mapa del romànic penedesenc.
- 6.- L' origen del nucli medieval: entre Cunit i Calafell

VII.- Definició de les intervencions. El tractament del patrimoni dispers.

- 1.- L'abric de la Graiera, i els jaciments prehistòrics.
- 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
- 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.
- 4.- El Casalt d'en Viola: un fortí del segle XVII.
- 5.- Les Masies del terme municipal i el patrimoni rural.

EL CASALOT D'EN VIOLA: UN FORTÍ DEL SEGLE XVII.

Aquest edifici, amb probables funcions de fortí al segle XVII i de mas en el segle posteriors, presenta avui un **estat de runa irreversible**.

La història de l'edifici no sembla complicada: damunt d'un antic assentament probablement en el segle XVII es va bastir el fortí amb la torre i la tanca de tàpia; posteriorment, els pagesos l'empraran per tasques agrícoles; això implicava per una banda afegir-hi un cub de raig i adequar la torre com a mas. Per tant, el resultat són dos elements sobreposats.

En aquest cas els criteris d'intervenció principals haurien de passar per:

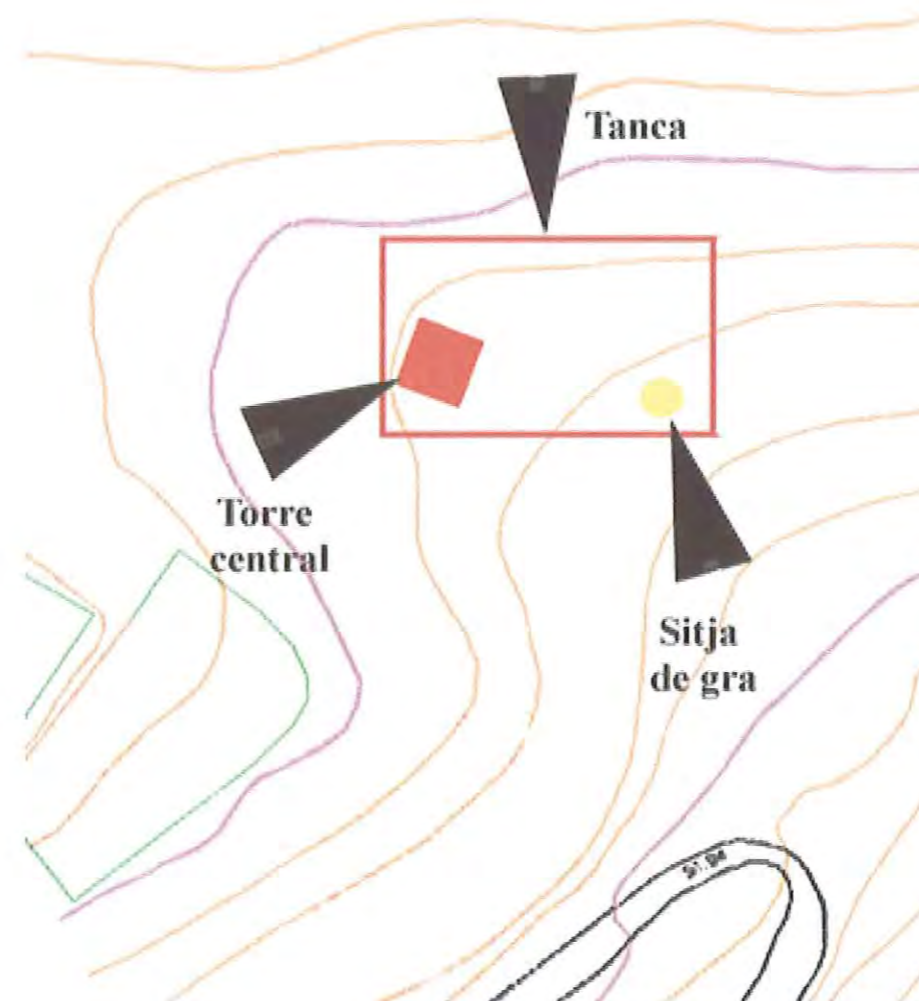
- Consolidació de les estructures arquitectòniques que componen el conjunt.
- Permetre una correcta lectura de la història de l'edifici, redefinint cada element per tal de facilitar la comprensió global i de cada part per separat.

D'acord amb aquests criteris, proposem les intervencions següents:

Una tanca resseguint el recinte original, amb elements "permeables" en les principals visuals.

Un reforç de la torre amb tirants de ferro, refent amb materials moderns una part de la tàpia caiguda i teulat d'estructura metàl·lica per impedir el deteriorament dels murs actualment conservats i estabilitzar d'aquesta manera la construcció.

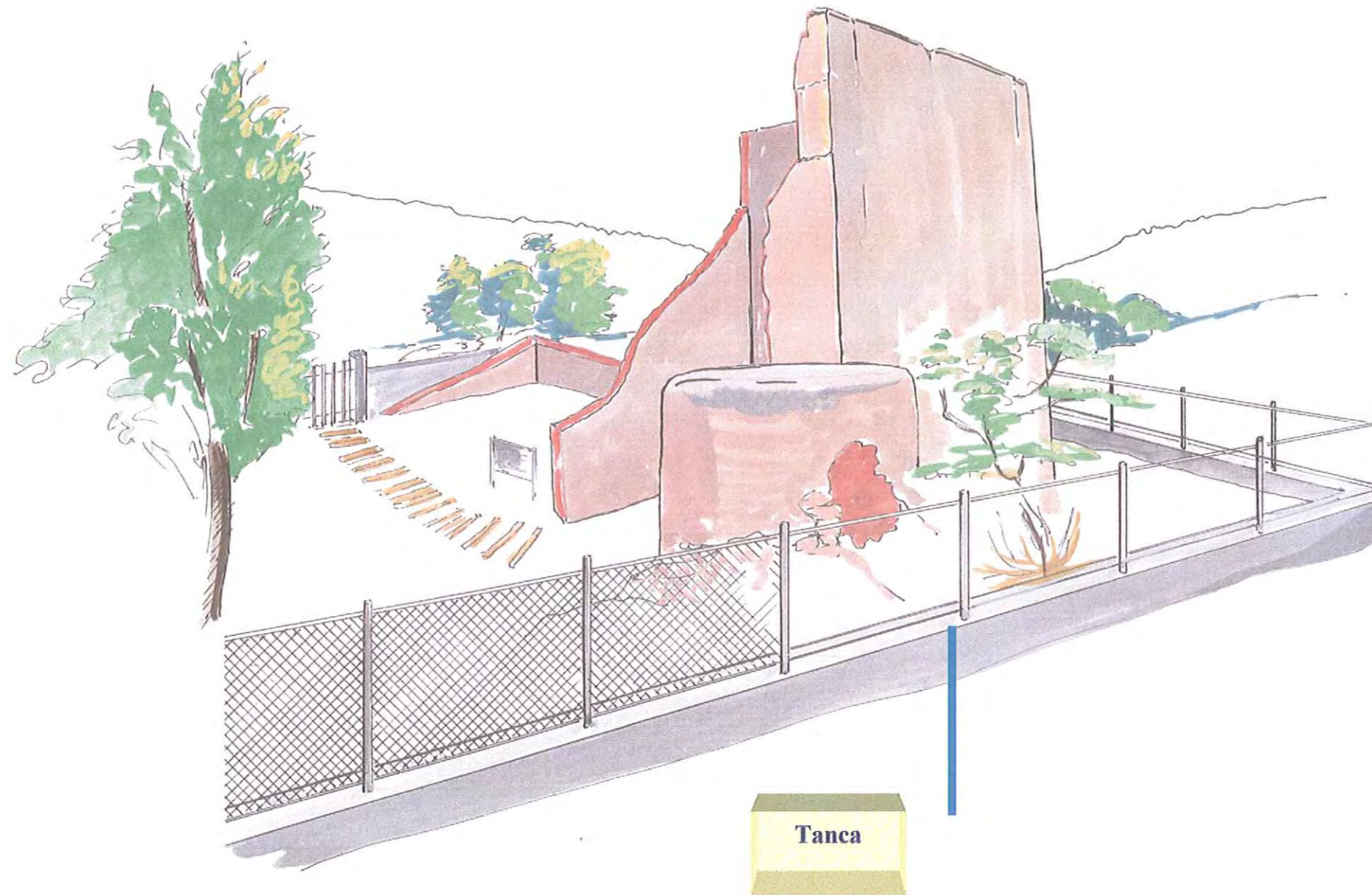
Un petit panell amb descripció del monument.

VII.- Definició de les intervencions. El tractament del patrimoni dispers.

- 1.- L'abrie de la Graiera, i els jaciments prehistòrics.
- 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
- 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.
- 4.- El Casalot d'en Viola: un fortí del segle XVII.
- 5.- Les Masies del terme municipal i el patrimoni rural.

HIPÒTESI D'INTERVENCIÓ A LA VILA ROMANA DEL VILARENC.

VII.- Definició de les intervencions. El tractament del patrimoni dispers.

- 1.- L'abric de la Graiera, i els jaciments prehistòrics.
- 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
- 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.
- 4.- El Casalot d'en Viola: un fortí del segle XVII.
- 5.- Les Masies del terme municipal i el patrimoni rural.

LES MASIES DEL TERME MUNICIPAL I EL PATRIMONI RURAL.

Les masies del terme municipal de Calafell presenten un panorama molt divers; per una banda n'hi ha d'integrades en el casc urbà, com **Cal Bolavà**, **Cal Rió**, la **Masia de la Font** o el **Mas Vilarenc**. D'altres estan disperses pel terme, com **Mas Romeu** i el **Mas de l'Espasa**. D'altres han estat aterrades en els darrers anys, com la **Graiera** o ja fa temps com és el **conjunt de Segur**.

Des del punt de vista de la seva **conservació** també hi ha una gran diversitat: des de les que estan en ús, com Cal Bolavà o Mas Romeu, fins les que resten abandonades a la destrucció més salvatge, com el Mas de l'Espasa.

El patrimoni arquitectònic popular no s'acaba amb les masies; les **barraques de pedra seca**, constitueixen un element valuós que és important protegir ara, en el moment que ja han perdut el seu ús, ja que d'altra forma Calafell perdrà aquest curiós patrimoni, realment emblemàtic dels camps de Catalunya. Sembla que les primeres mesures haurien d'ésser fer la catalogació correcta, amb:

Una breu referència històrica i documental.
Estudi de l'evolució arquitectònica.
Breu descripció dels edificis.
Els criteris d'intervenció i una breu descripció de les accions aconsellades.
Estudi de les mesures de protecció legal, per impedir la seva destrucció.

Per altra banda també seria convenient fer una tasca informativa consistent en:

Fer fulls i plafons senyalant cada un dels elements i marcant un possible circuit de visita.

Col·locar plafons amb descripció i síntesi de les principals característiques i interès cultural de l'element a destacar.

Edició de material informatiu local de caire didàctic i pel públic en general.

VII.- Definició de les intervencions. El tractament del patrimoni dispers.

- 1.- L'abric de la Graiera, i els jaciments prehistòrics.
- 2.- La Vila romana de Mas Vilarenc i les restes del món antic.
- 3.- L'ermita de Sant Miquel de Segur.
- 4.- El Casalot d'en Viola: un fortí del segle XVII.
- 5.- Les Masies del terme municipal i el patrimoni rural.

VIII.-DEFINICIÓ DE LES INTERVENCIIONS: EL PATRIMONI DELS NUCLIS URBANS.

El patrimoni urbà està constituït per aquells edificis singulars o emblemàtics que són dignes d'ésser conservats, i també dels conjunts urbanístics que presentin alguna singularitat, com és el cas de la Urbanització de Segur i les botigues de pescadors de la Platja. Com a nucli urbà abandonat hi ha Montpeó.

LES CASES DEL NUCLI ANTIC I DE MONTPEÓ.

L'arquitectura de Montpeó.

Aquest nucli de clar origen medieval està afectat per dos problemes greus: l'abandonament, des de fa mig segle, dels seus darrers moradors i el veïnatge actual amb urbanitzacions que fan que el lloc sigui freqüentat i maltractat.

Per altra banda, a l'estar separat dels nuclis centrals del municipi **no hi ha realment un interès per la seva conservació.**

Malgrat això, Montpeó encara conserva elements arquitectònics importants, com portalades de mig punt en algunes de les cases del carrer principal o de "Bellvei", arcs apuntats en les naus de tres cases, algunes finestres amb arcs canopials -recentment arrencats- i un seguit d'edificis medievals fets amb les tècniques de l'arquitectura tradicional. Cups, sitges i corrals completen el conjunt.

Consideracions entorn del conjunt.

Les tasques per intervenir a Montpeó haurien de començar per la **documentació del conjunt**, és a dir la recopilació històrica documental, la fotogràfica i la diagnosi arquitectònica.

Les mesures per impedir la degradació actual han de ser de caràcter legal, atès que avui, els esporàdics visitants no només el destrueixen sinó que corren un perill greu, ja que **els edificis presenten patologies d'esfondrament, hi ha pous mal tapats, cisternes on és fàcil caure-hi dins i murs desplomats.**

Rehabilitar el conjunt és una tasca, ara per ara, molt difícil, tant per l'envergadura de les obres com per la manca d'ús. Hauria estat una bona solució que les urbanitzacions veïnes haguessin tingut l'habilitat de rehabilitar el nucli antic i transformar-lo en el centre dels nous barris. Aquesta encara pot ser una de les línies de treball.

Proposta d'intervenció.

El conjunt de Montpeó, degut al seu lamentable estat de conservació requereix una intervenció amb dues finalitats: consolidació del que ara hi ha i prendre mesures per evitar els atacs d'espoliadors i brètols. Per tant, les intervencions urgents que s'haurien d'emprendre són:

- Caldria consolidar forjats i apuntalar arcs i elements nobles.
- Tapiar portes i finestres per evitar la degradació dels espais interiors de les cases.
- Procedir a tancar el conjunt dins d'una tanca de seguretat.
- Elaborar un **Pla Especial de Rehabilitació**, per fer-lo habitable.

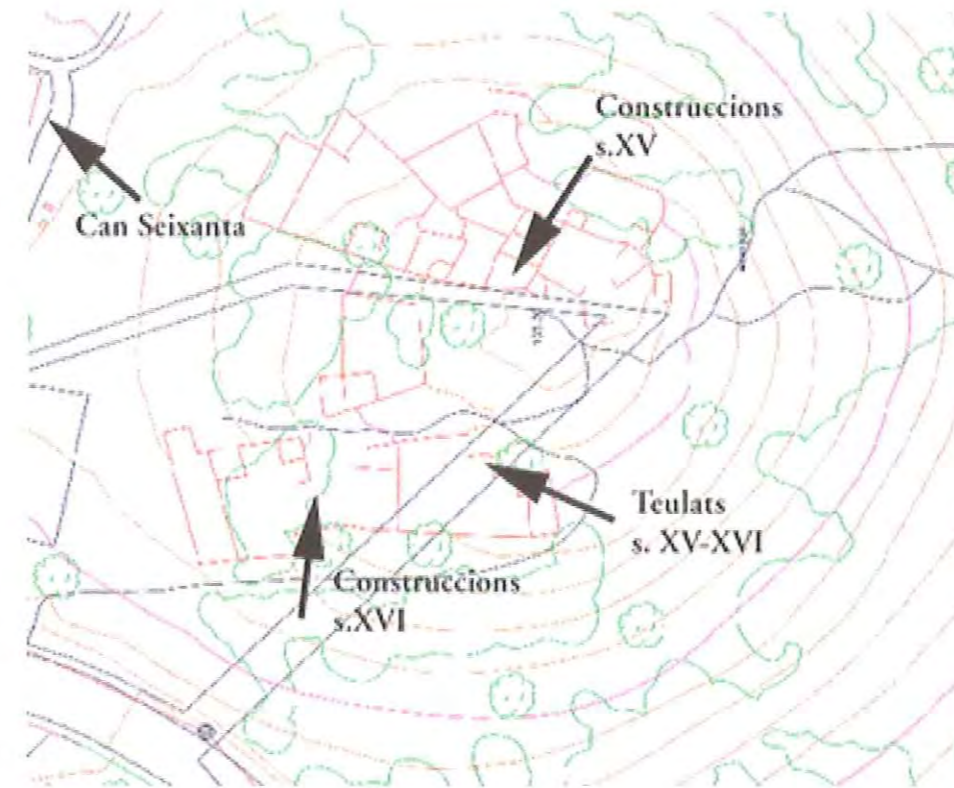

VIII.-Definició de les intervencions: El patrimoni dels nuclis urbans.

- 1.- Les cases del nucli antic i de Montpeó.
- 2.- El barri de la Platja i les botigues de pescadors
- 3.- Segur i el concepte de "ciutat Jardí".

El pla esmentat, suggerim fer-lo d'acord amb les regles¹ següents:

- Cal actuar per al manteniment dels elements urbans en els quals hi resideix la memòria col·lectiva; el carrer central, el cub amb el pi, Can Seixanta i la silueta del conjunt, amb els murs perimetrals de les cases que fan de tanca de tot el poblat de Montpeó.
- Cal fer assequible al conjunt totes les comoditats i millores que es tenen i gaudeixen els altres nuclis de població del municipi.
- Valorar molt seriosa i críticament la relació entre utilitat de les infraestructures creades i destrucció de construccions tradicionals.

Montpeó als anys 50.

Montpeó als anys 80.

Montpeó als anys 90.

VIII.-Definició de les intervencions: El patrimoni dels nuclis urbans.

- 1.- Les cases del nucli antic i de Montpeó.
- 2.- El barri de la Platja i les botigues de pescadors
- 3.- Segur i el concepte de "ciutat Jardí".

MANUEL RIBAS I PIERA, Problemática de la conservación de centros históricos. Rehabilitación de ciudades. Monografía 6.34. Urbanística III Escola Tècnica Superior Arquitectura de Barcelona. Universitat Politècnica. Barcelona.

EL BARRI DE LA PLATJA I LES BOTIGUES DE PESCADORS.

Anàlisi dels recursos.

El sector urbà del nucli central de la Platja de Calafell que no presenta, en principi un interès especial des del punt de vista arquitectònic, artístic monumental o històric; únicament, a la façana marítima hi ha algun edifici que podria tenir la consideració de “singular”, com per exemple la **Casa de l'escriptor i poeta Carles Barral** i els dos edificis que mantenen l'estructura de “les botigues” del sector nomenat “**L'Espineta**”. Hi ha també algun antic xalet dels anys trenta ofegat per construccions modernes.

Per la resta, ens trobem davant d'un segment urbanitzat de platja molt comú. Per altra banda, també han gairebé desaparegut els elements que ens podrien recordar que estem davant d'una població marinera, i no s'ha conservat res que ho pugui evocar.

Per crear un element d'atracció del públic caldria **evocar allò que ja no hi és**, és a dir, el passat de la platja; les botigues de mar del segle XIX, la pesca de principis de segle, els primers estiuejants dels anys vint i l'anada turística dels anys 60.

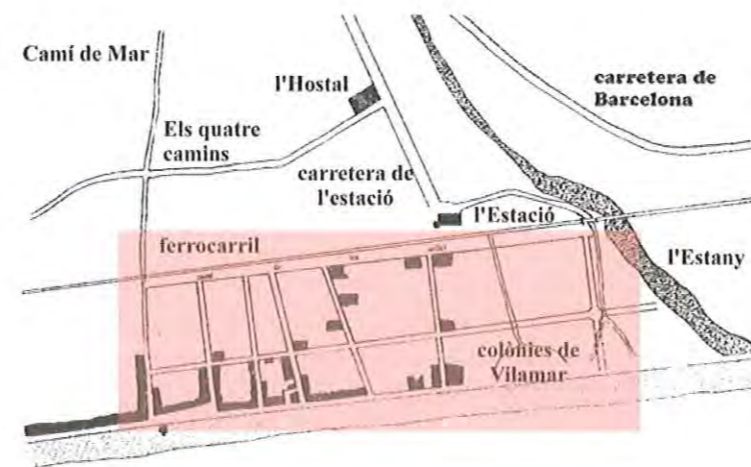
Justament, en aquesta dècada, la platja de Calafell va desenvolupar un model que avui ha adquirit un cert interès. Aquest és el recurs més important que tenim. Naturalment és un recurs potencial, no explotat i de regust nostàlgic, susceptible de ser incorporat en el Centre de Visitants.

El segon element a tenir present de la platja de Calafell i que pot proporcionar una base argumental pel Centre de Visitants és l'evocació de les **Colònies Infantils de Vilamar**.

Qui va fer l'autèntic descobriment de Calafell van ser els del Servei de Colònies de l'Ajuntament de Barcelona que a l'any 1922 van instal·lar el complex de Vilamar.

Era una època en què l'helioteràpia era una potent branca de la medicina; Calafell era una platja ideal i tenia una estació de tren des de feia ja anys. Aquests fets van ser decisius per instal·lar les colònies, com també van determinar la construcció del **Sanatori**. Així, aquesta platja va canviar el seu concepte en els anys vint, quant va ser un lloc de **salut i lleure**.

No és estrany que a l'any 1925 s'aprovi la urbanització dels carrers que avui constitueixen el nucli central de la zona comercial. Davant el goteig dels permisos d'obres, el municipi ha d'engegar un **projecte d'urbanització de la zona**. Per tant, és una barriada que va créixer ja amb plena consciència de ser un nucli de lleure; no és estrany que hom hi edificués xalets de vacances.

Planificació urbanística del barri marítim a la primera meitat del segle XX.

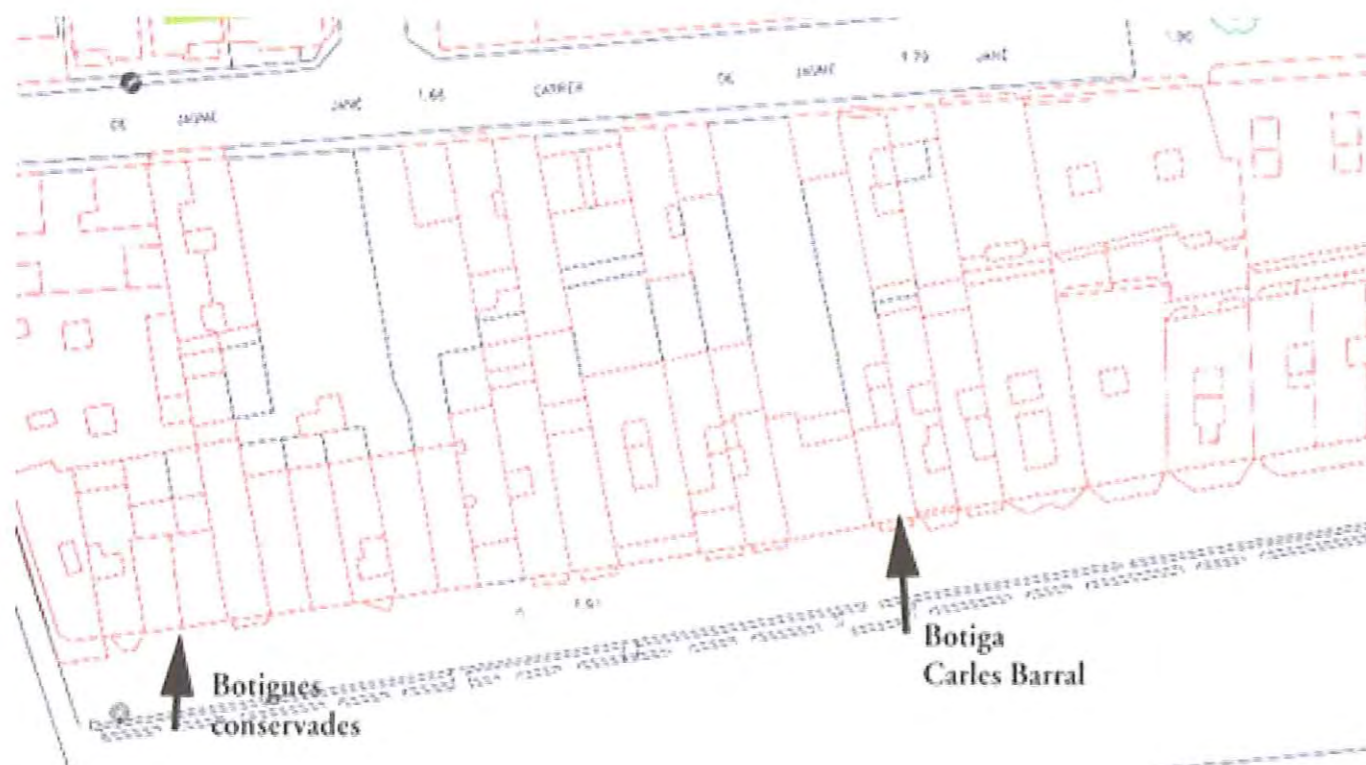

VIII.-Definició de les intervencions: El patrimoni dels nuclis urbans.
 1.- Les cases del nucli antic i de Montpedrós.
 2.- El barri de la Platja i les botigues de pescadors.
 3.- Segur i el concepte de “ciutat Jardí”.

A finals de la dècada dels cinquanta s'inicia la que serà l'etapa més pròspera i la platja es transforma en un **centre d'acolliment turístic important**. Deixa de ser un centre de repòs i salut i comença a ser un nucli bulliciós, cosmopolita durant dos mesos.

Els continguts conceptuals que es podrien emprar pel Centre de Visitants, derivats dels que hem exposat són els següents:

El menjar dels mariners de Calafell
La barca del segle passat.
En Mir, un pintor impressionista.
Carles Barral, l' escriptor.
Les Colònies de Vilamar.
El Sanatori de Sant Joan de Deu.
Un barri de l' any 25.
Això eren els anys 60!
Singularitat del Bot Salvavides.

- VIII.-Definició de les intervencions: El patrimoni dels nuclis urbans.
- 1.- Les cases del nucli antic i de Montpeó.
  - 2.- El barri de la Platja i les botigues de pescadors
  - 3.- Segur i el concepte de "ciutat Jardí".

El patrimoni ocult: El Calafell de Carles Barral.

Si tot tractament patrimonial ha de tenir **un autor, un tema i un lema**, aquest és el cas de la **platja de Calafell i Carles Barral**. El Patrimoni de la Platja si bé és pobre des del punt de vista arquitectònic conté un element important de riquesa gràcies al fet de ser l'element mític de referència en una bona part de les obres literàries d'aquest escriptor-poeta.

El model d'intervenció que proposem per aquest cas és el del poeta i canta-autor francès Georges Brassens i la seva relació amb la població marinera i turística de Sète. En efecte, Georges Brassens va néixer l'any 1921 en aquest poblet de la costa meridional francesa; a partir de 1953, la seva obra poètica de caràcter tendre, satíric i inconformista va constituir un dels fenòmens més originals de la cançó moderna de França. Les seves produccions han assolit una gran popularitat i son àmpliament conegudes i reproduïdes no sols al país veí; és el cas de *Les amoureux des bancs publics*, *La supplique pour être enterré à la plage de Sète*, *Mourir pour des idées*, *Cupidon s'en fout*, *La mauvaise reputation*, *Saturne*, i moltes altres.

A la seva mort, Brassens ha esdevingut un dels emblemes de Sète i tant la seva casa com els seus "paisatges" han estat objecte de musealització. La publicitat turística de Sète, entre altres elements fa servir la figura del cantautor meridional.¹ A l'entorn d'ell giren **festivals, rutes i, fins i tot, la pastisseria local**.

El model de Sète podria servir de pauta per el Calafell de Carles Barral.

En efecte, Barral va néixer a Barcelona l'any 1928 i desde 1950 es va dedicar a les tasques editorials (Editorial Seix Barral des de 1950 fins a 1969, i Barral editores des d'aquesta darrera data).

¹ Vegeu les adreces d'Internet següents: <http://www.le-guide.com/sete.html> i també <http://www.wt1.tr/metropole/1996/6110403/brassens.html>.

Va fundar diverses col·leccions literàries dedicades ja sigui a la difusió de la creació literària i humanística en llengües diverses i altres al descobriment de la literatura castellana contemporània; va fundar importants premis literaris de narrativa "Biblioteca Breve" i també de novel·la (Premis "Barral"). Més tard, juntament amb dotze editorials d'àmbits lingüístics diferents va crear el *Prix Internacional de Literatura* i el *Prix Formentor*. L'obra literària és molt important i no és aquí el lloc per a ressenyar-la (hi ha tesis doctorals sobre aquest tema).

Com a poeta, Barral publica els primers poemes l'any 1954, i tot seguit comença la publicació amb prosa. Una bona part de l'obra de Barral s'inspira a Calafell, s'escriu a Calafell i narra experiències i vivències d'ell a la platja de Calafell. Fins i tot, la segona part de les seves pseudomemòries ("*Años sin excusa*") tenen el pròleg datat a la platja calafellenca.

VIII.-Definició de les intervencions: El patrimoni dels nuclis urbans.
1.- Les cases del nucli antic i de Montpeò.
2.- El barri de la Platja i les botigues de pescadors
3.- Segur i el concepte de "ciutat Jardí".

El memorial Barral: l'eix calafellenc.

A la mort de l'escriptor, Calafell, que havia estat el seu poble d'adopció no va reivindicar suficientment la seva memòria, malgrat que un dels eixos de la seva vida passava per aquesta platja.

A mesura que el temps passa, l'**obra literària de Barral va agafant la solidesa dels clàssics del segle**; és per aquest motiu que caldria reivindicar la seva **memòria** tot lligant-la amb la recuperació de la seva casa, que per altra part és un dels llocs de la platja calafellenca que té un evident encant.

Un memorial com el que proposem no vol dir un "museu" Barral, que no s'adiu a la forma de ser i al neguit de l'autor de "*Años de penitencia*". Aquest memorial hauria d'ésser **una institució viva, lligada a la seva obra i a la literatura que ell va descobrir**, és a dir la gran literatura hispano-americana. Lloc de reunió, de debat i d'encontres literaris, el Memorial conferiria a la platja de Calafell una identitat que la vincularia per sempre amb un dels valors literaris del segle.

- VIII.-Definició de les intervencions: El patrimoni dels nuclis urbans.
- 1.- Les cases del nucli antic i de Montpeó.
  - 2.- El barri de la Platja i les botigues de pescadors
  - 3.- Segur i el concepte de "ciutat Jardí".

SEGUR I EL CONCEPTE DE “CIUTAT JARDÍ”.

A la postguerra, a l'any 1944, Carme i Maria Desvalls, filles del Marquès d'Alfarràs van iniciar els tràmits per un bast pla d'urbanització de la seva finca situada a Segur de Calafell. Les dues germanes estaven casades amb José de Orbaneja i Arturo Iruretagoyena, dos personatges amb una forta influència prop del govern del general Franco.

A l'any 1946, es va elaborar el projecte d'urbanització, realitzat per l'arquitecte Baldric Tubau. En el seu projecte es parlava “*d'un bast pla d'urbanització i construcció, que - segons s'esmenta a l'acta del Ple municipal de 24 d'octubre de 1946- donaria lloc a la creació d'una ciutat-jardí per a estiu i caps de setmana, en tota aquella part compresa entre la carretera de Barcelona a aquesta població (Calafell), al nord, la platja al sud i entre els dos límits actuals de la finca, a l'est i a l'oest.*”.

VIII.-Definició de les intervencions: El patrimoni dels nuclis urbans.

- 1.- Les cases del nucli antic i de Montpeó.
- 2.- El barri de la Platja i les botigues de pescadors
- 3.- Segur i el concepte de “ciutat Jardí”.

El projecte d'urbanització incloïa la construcció d'un baixador de la RENFE. Baixador, terrenys i obres van ser beneïts el dia 1 de novembre de 1947. Paulatinament es van anar creant serveis, com el "colmado", l'oficina de correus i la caserna de la Guàrdia Civil.

Així naixia una realitat urbanística que fins els anys seixanta era una, que segons el geògraf Solé Sabarís, *"ha tingut el bon gust d'evitar la construcció de gratacels atapeïts"*.

A l'any 1960, Segur tenia 77 habitants amb residència permanent; a l'any setanta ja n'eren 727, i el 1990, 2.688. Aquestes xifres, probablement estaven molt per sota de la realitat, ja que la urbanització molt aviat va convertir-se en un lloc de residència permanent.¹

La idea de "**Ciutat Jardí**" no era nova als anys quaranta: havia estat exposada per Howard i es desenvolupava amb força als Estats Units als anys trenta. Es basava amb les idees d' "unitat veïnal", formulada ja l'any 1916 per Clarence Perry. Tot i així, la primera ciutat jardí americana va ser obra de Clarence Stein i Henry Wright: es va fer a Radburn (Nova Jersey) i tenia quatre quilòmetres quadrats.

Amb tot, Segur de Calafell va ser **una iniciativa pionera dins de l'urbanisme espanyol**. Es tractava de la primera urbanització amb finalitats d'estiueig i passar els caps de setmana. Com a proposta urbanística era, en el seu moment, innovadora i eficaç.

La història recent de Segur és un altre element del patrimoni que cadria incorporar en el guió del Centre de Visitants.

¹ E.GONZÁLEZ, M.E. FARRÉ i S. FARRÉ, *Notes històriques sobre Segur de Calafell*. Calafell, sense data.

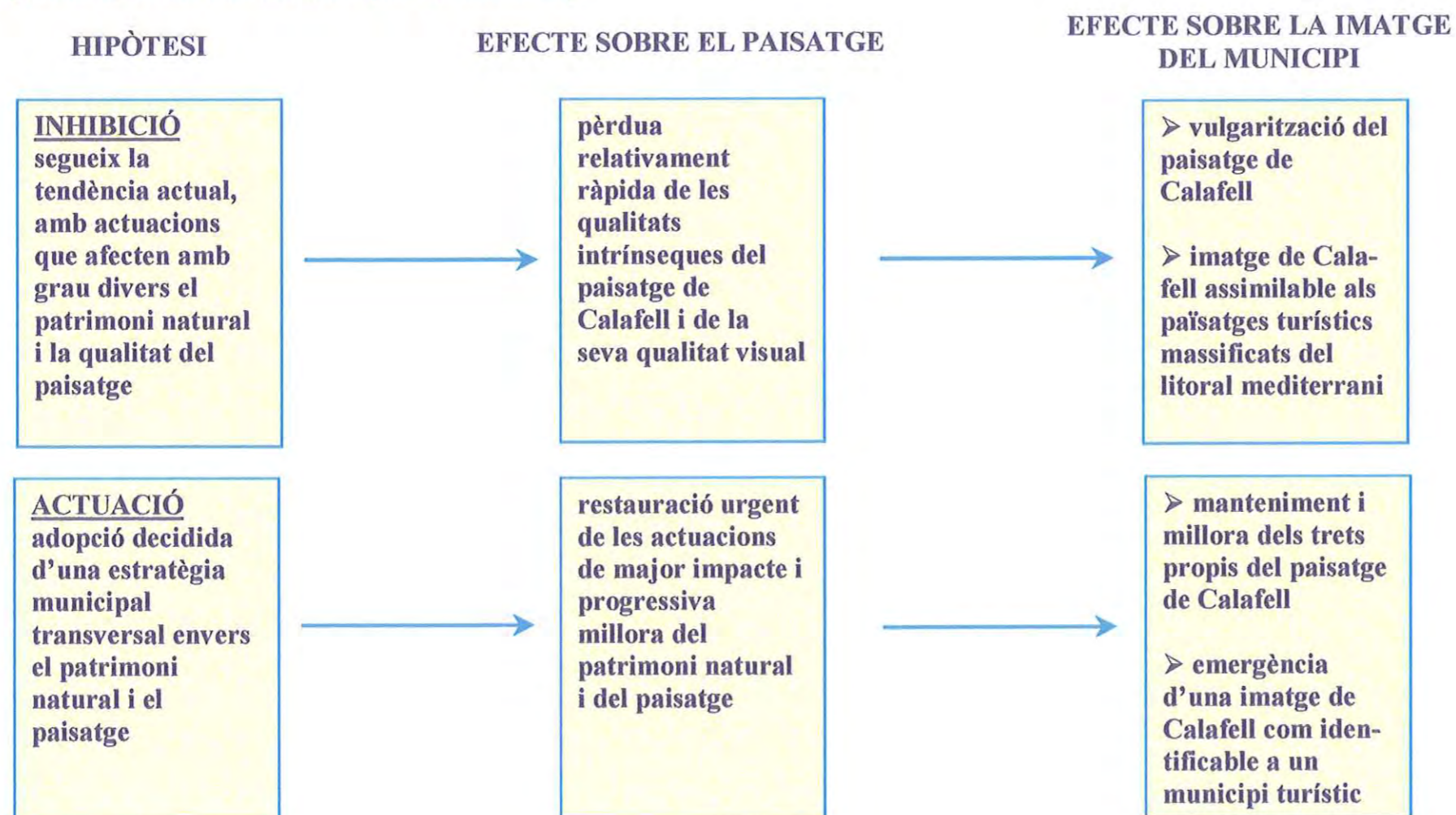
VIII.-Definició de les intervencions: El patrimoni dels nuclis urbans.

- 1.- Les cases del nucli antic i de Montpeó.
- 2.- El barri de la Platja i les botigues de pescadors.
- 3.- Segur i el concepte de "ciutat Jardí".

IX. CRITERIS BÀSICS D'INTERVENCIÓ PER A LA MILLORA DEL PAISATGE DE CALAFELL.

Tal com hem vist a l'epígraf sobre la valoració del patrimoni natural calafellenc (Resum de la qualitat visual del paisatge, pàgina), les dades relatives a l'anàlisi de les qualitats visuals situen el paisatge de Calafell en una posició intermitja -amb un valor 18 sobre un màxim de 33- en el conjunt del paisatge litoral català. Aquesta situació és fruit, com hem tingut ocasió de veure, de la coexistència de característiques positives (entre les que destaca la **possibilitat de percebre un paisatge de contrastos des del castell**) i de factors negatius (**progressiva pèrdua de l'espai rural, actuacions humanes poc harmonioses**).

D'altra banda, però, **l'anàlisi de la fragilitat situa Calafell en la part alta de l'escala de fragilitat del paisatge**, fet que representa que aquest municipi es troba en un punt crític en l'evolució del seu medi natural i paisatge, amb dues hipòtesis i perspectives possibles en funció de les decisions adoptades.

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

A continuació assenyalarem els criteris bàsics que haurien de regir una estratègia encaminada a la millora del paisatge de Calafell:

Criteris generals.

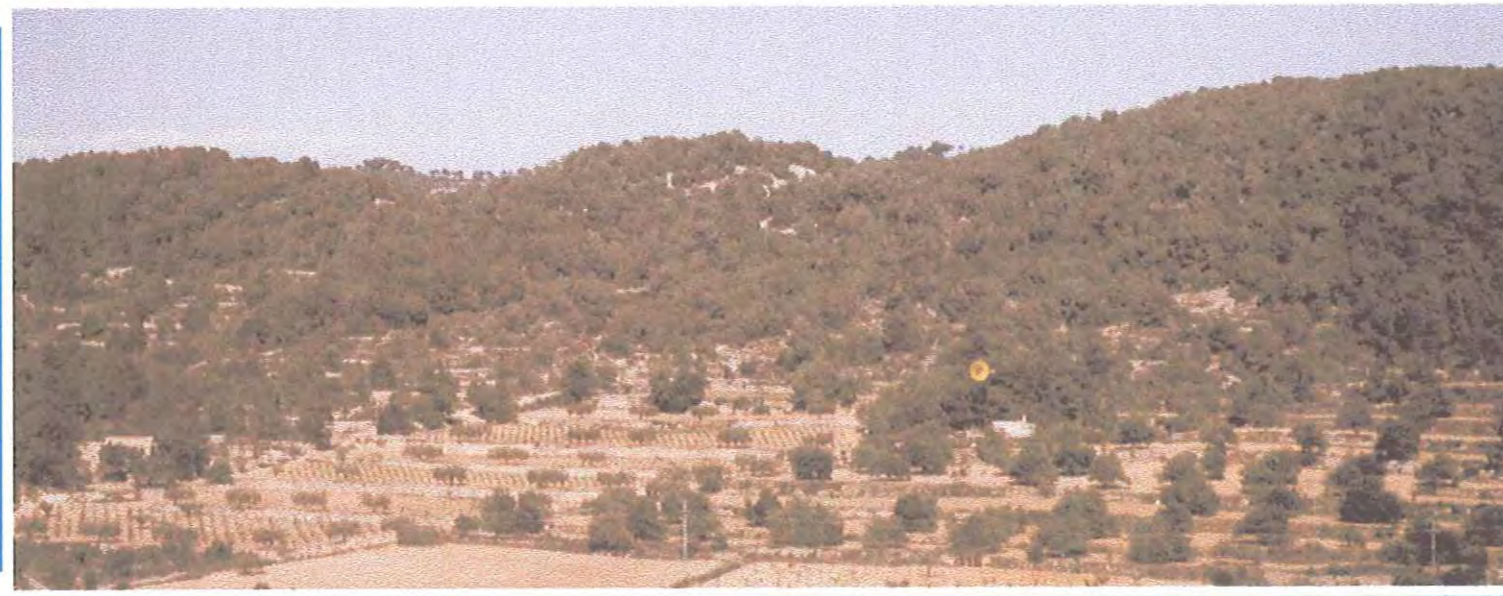
■ El paisatge de Calafell fonamenta els seus valors més positius en els contrastos derivats de l'existència de tres unitats de paisatge diferenciades: el paisatge forestal, el paisatge rural, el paisatge urbà. **Cal planificar la millora del paisatge de Calafell prenent el municipi contemplat en la seva totalitat.**

■ Les barreres físiques existents dificulten la integració entre els diversos sectors del municipi i la percepció ciutadana global del mateix; **convé relligar i potenciar la mobilitat i les relacions entre els diversos sectors urbans.**

■ **Fins ara el patrimoni natural i el paisatge no han estat objectes preferents de la gestió municipal; cal invertir aquesta tendència** d'acord amb les noves necessitats de desenvolupament sostenible dels municipis i amb la conveniència d'atendre a la diversificació de la demanda turística.

■ **La natura i el paisatge han d'esdevenir un senyal d'identitat i de Calafell, al costat dels seus elements més emblemàtics** (la platja, el castell, la ciutadella ibèrica, etc.)

■ **L'elaboració d'un Pla de protecció del patrimoni natural i de millora del paisatge constituiria un bon instrument** per a l'adopció de decisions i per al disseny i execució d'una política municipal eficaç.

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

Críteris d'intervenció en el paisatge urbà de Calafell.

Sector Nucli històric.

■ El conjunt del castell i nucli urbà de Calafell presenta una fesomia de poble rural compacte, amb algunes alteracions (modificació de volums, substitució del tipus edificatori), però en general bastant ben conservada. **Es fa imprescindible mantenir el paisatge urbà del nucli històric per a potenciar la presència del castell i la capacitat d'atracció del lloc.**

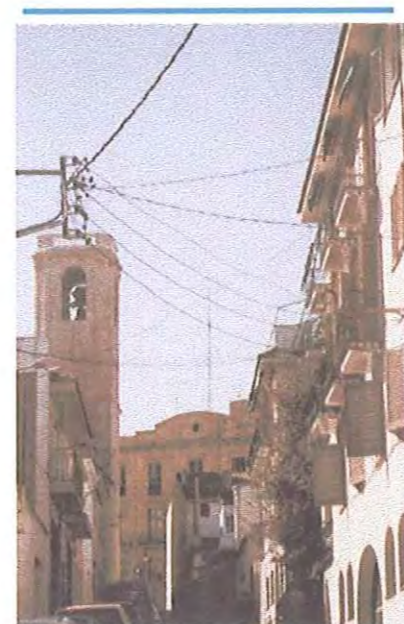
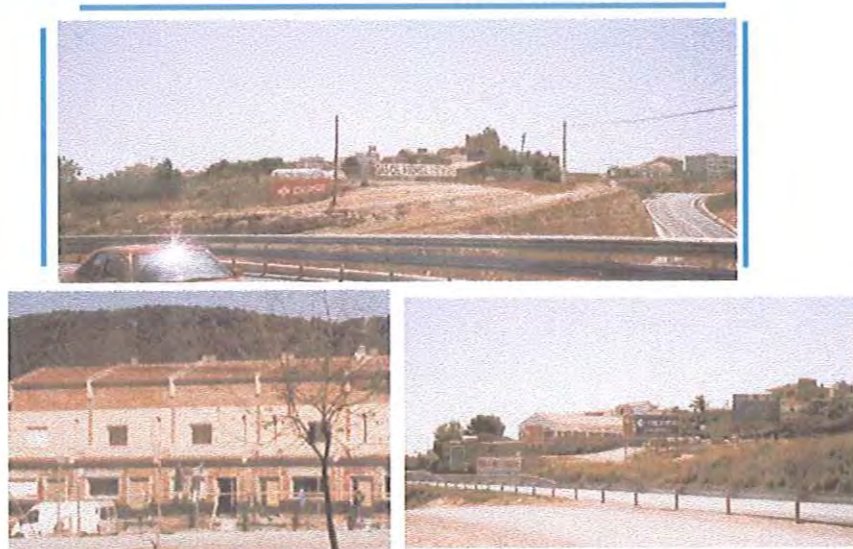
■ Algunes tipologies edificatòries recents, especialment, les cases en filera no són les més adients per a potenciar la imatge i el caràcter del nucli. **Convé replantejar els models edificatoris en base als quals s'està produint el creixement del nucli històric.**

■ S'han detectat en el nucli urbà diversos elements que en conjunt contribueixen a deteriorar la imatge urbana. En aquest sentit **es proposa l'eliminació i substitució progressiva del nucli històric de fils elèctrics, cables telefònics aeris i antenes de televisió.**

■ El nucli històric presenta una notable presència d'edificis representatius de tipologies urbanes modernes i contemporànies característiques de Catalunya, especialment del darrer terç de segle XIX. **Convé agarrar la conservació d'aquests edificis i evitar les alteracions, que puguin alterar la fesomia original de les seves façanes.**

■ **Seria convenient estudiar una retolació i senyalètica alternativa a l'actual**, d'acord amb els valors del Nucli històric i la imatge de qualitat que es pretén.

■ La presència indiscriminada de grans panells publicitaris en la façana del nucli urbà, per tal que siguin visibles des de la carretera, afecta la qualitat escènica i la imatge d'aquell. **És imprescindible la supressió dels panells publicitaris de certes visuals (en particular sobre l'horitzó del conjunt nucli històric-castell) i la regulació de la seva localització en la resta d'indrets del municipi.**

IX.- Críteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

Sector litoral.

■ El litoral urbà de Calafell presenta una fesomia associada al turisme de tipus massiu. Tanmateix alguns aspectes (l'ordenació de les parcel·les, el límit d'extensió que ha imposat la barrera del ferrocarril i, sobretot, la immediatesa de la muntanya i del mar) atenuen parcialment la duresa d'aquesta imatge. **La perllongació del passeig marítim de Calafell Platja (Avda. de Sant Joan de Déu) vers el sector de la platja de Segur constitueix una necessitat peremptòria per a la millora del paisatge urbà del litoral de Calafell.**

■ El pont construït recentment sobre l'Estany (desembocadura de la Cobertera) constitueix un bon exemple d'intervenció funcional i de millora del paisatge urbà. **Convé que el nou passeig mantingui el nivell de qualitat del pont de l'Estany, tant en el disseny del seu perfil arquitectònic com en el mobiliari i elements urbans adoptats.**

■ S'ha detectat l'absència de vegetació -arbrat viari- en els nous carrers del sector, cosa que sembla bastant incomprendible en un indret de les característiques ambientals de Calafell. A part de la plantació de palmeres en la perllongació del passeig marítim **esdevé una necessitat el plantejament d'una política de plantació d'arbrat a les velles i a les noves vies, amb elecció d'espècies formal i ecològicament adaptades a les condicions del lloc.**

■ Tal com hem assenyalat per al nucli històric, **es suggereix l'establiment d'uns criteris per a una retolació i senyalètica alternativa a l'actual, d'acord amb el caràcter del lloc i la imatge de qualitat que es pretén.**

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

■ S'ha constatat una certa precarietat en el manteniment de les vies públiques i espais urbans: voreres inacabades o en molt mal estat, solars amb abocaments de runes i brossa, mobiliari urbà deteriorat. Aquest estat proporciona una imatge suburbial poc desitjable de Calafell. **Convé replantejat la política de manteniment de l'espai urbà i, plantejar la possibilitat d'aplicar-hi més recursos econòmics i humans.**

■ En la línia que s'expressa en el punt anterior creiem que **fóra apropiada la recreació d'un ecosistema humit (a modus de parc urbà) que reproduís a petita escala (1,5 Ha.) l'ambient dels estanys i aiguamolls que antuvi cobrien la plataforma litoral**, avui desapareguts. Un espai d'aquestes característiques, ultra el seu valor educatiu i recreatiu, permetria que no s'extingissin de forma definitiva les comunitat de plantes higròfiles que, encara avui, romanen en alguns solars esparços de la zona litoral de Calafell.

■ La complexitat de l'espai urbà derivada de l'existència de forts condicionants -com ara la via del ferrocarril les vies ràpides, o els torrents- generen dificultats per connectar el teixit urbà i alhora crea una certa profusió d'espais intersticials. Aquest espais poden ser contemplats com un obstacle, però també com a una oportunitat per a la població i la millora del paisatge urbà. **Suggerim aprofitar els espais urbans intersticials com a petites àrees verdes i per a la ubicació d'equipaments de lleure.**

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

Sector rural i forestal.

■ Des del punt de vista de l'equilibri mediambiental i de la imatge del municipi el futur de Calafell depèn de l'evolució que, a curt termini, experimentin ambdues unitats de paisatge. Tanmateix, el paisatge rural de Calafell mostra senyals evidents que és un espai en crisi. **Cas que es vulgui actuar per frenar la involució de l'espai rural, aquesta actuació ha de ser urgent.**

■ És necessari trobar fórmules que garanteixin el manteniment de l'agricultura i la viabilitat de l'espai rural Calafell i, probablement aquestes no es podran fonamentar exclusivament en la rendibilitat econòmica derivada directament de la producció agrària. **Cal prioritzar dues línies de treball: 1) la recerca de fórmules de suport al manteniment de l'activitat agrària, i b) l'anàlisi de la viabilitat i la promoció d'activitats relacionades amb l'educació ambiental i el turisme i el lleure compatible amb la natura.**

■ La progressiva ocupació urbana del territori i en particular l'obstacle que sovint representen les vies rodades comporten una impermeabilització creixent de la transició del nucli històric al camp, en aquest sentit podríem dir que s'està produint una impermeabilització dels dos mons. **Convé establir una estratègia per relligar a través de camins per a vianants els diversos sectors del territori.**

■ Sense dubte, la forma en què s'han executat les infraestructures constructives associades al pas de l'autopista A-16 per Calafell constitueix una ocasió perduda i un exemple de menysteniment per l'impacte que les obres públiques poden generar en el medi i el paisatge dels municipis afectats. Particularment negatives són l'aparició de les superfícies denudades associades al passos en trinxera de l'autopista i l'efecte *barriera* que produeix el terraplè de sosteniment en la vall de la Cobertera, trencant bruscament la visual i el curs de la mateixa. Aquest fet és lamentable perquè una construcció sobre pilars (comú d'altra banda en diversos sectors d'autopista) hagués evitat l'esmentat efecte i els possibles problemes associats a la canalització del torrent. **La plantació amb espècies arbustives perennifòlies dels talusos pot pal·liar només parcialment l'impacte visual d'aquests però constitueix una actuació necessària.**

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

■ Seguint la tònica general que es manifesta en el camp català al sector rural de Calafell s'hi ubiquen edificacions i infraestructures agràries o industrials (granjes, magatzems, dipòsits, etc.) de baixa qualitat arquitectònica i fort impacte visual en el paisatge. Com a norma general és imprescindible analitzar en cada cas la ubicació d'aquest tipus d'infraestructures. D'altra banda, **per tal de minimitzar l'impacte visual de les edificacions o infraestructures ja existents, es proposa la implantació de pantalles vegetals o d'altres ressorts correctors de l'impacte visual.**

■ Les activitats extractives o pedreres i la seva empremta en forma de grans esvorancs en el paisatge són un dels trets que Calafell comparteix amb la resta del paisatge de la comarca. **Convindria analitzar els costos i la possibilitat de restaurar les pedreres de major impacte.** Altrament, alguna d'aquestes pedreres, en funció de les seves condicions, es podria habilitar com àrea d'estada.

■ A partir dels camins històrics preexistents en els àmbits rural i forestal, **cal definir una xarxa d'itineraris naturalístics que permetin als ciutadans i als visitants conèixer els indrets de major interès ecològic i paisatgístic del municipi.**

■ En relació amb l'apartat anterior, **convé analitzar les possibilitats d'habilitar espais de serveis en el sector rural i forestal del municipi destinats a l'estada i el lleure** (campings, circuits hípics, centres d'educació ambiental, etc.)

■ Tot i la baixa densitat de la massa forestal dels boscos de Calafell, aquests es presenten especialment vulnerables al foc. En aquest sentit **resulta imprescindible que el municipi disposi d'un pla municipal operatiu de prevenció i de lluita contra els incendis forestals que pugui prevenir i establir les mesures per fer front amb èxit al perill d'una situació adversa límit.**

■ Una de les característiques del municipi de Calafell és la gran superfície d'aquest que està ocupada per urbanitzacions constituïdes per habitatges de caràcter unifamiliar. L'anàlisi visual dels perímetres d'aquestes urbanitzacions, ubicades en la zona muntanyosa i en un context forestal, ha posat de manifest alguns impactes sobre el seu entorn: problemes d'erosió per eliminació de la cobertura vegetal, freqüents abocaments de runa, brossa i restes d'esporga, escorrentia d'aigües residuals. **És urgent la confecció d'un pla de neteja del perímetre de les urbanitzacions i de detecció i correcció dels problemes puntuals que s'hi manifesten.**

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

Medi ambient, paisatge i sensibilitat ciutadana.

Els criteris bàsics d'intervenció que hem establert en aquest estudi per a la millora del paisatge de Calafell concorden amb algunes de les conclusions del Dictamen ciutadà elaborat pels **Nuclis d'intervenció Participativa**:

La necessitat d'un desenvolupament sostenible per al municipi.

La necessitat de diversificar la base econòmica del municipi.

La conveniència de disposar d'ofertes d'oci alternatives al sol i platja i el foment del turisme de qualitat.

La promoció del turisme a través del patrimoni històric.

La necessitat de creació de parcs i zones verdes.

La creació de camins i senders per a ús públic.

La protecció dels espais que no estan urbanitzats per a convertir-los en zones verdes.

Aquestes conclusions constitueixen una expressió de la percepció ciutadana de les **actuals necessitats de Calafell** alhora que manifesten els nous valors emergents de la ciutadania, que situa la **protecció del medi ambient i el desenvolupament sostenible com una de les prioritats actuals del municipi**.

Avui la societat exigeix un desenvolupament urbà basat en criteris qualitius i respectuosos amb l'entorn natural que és el revers del creixement massificat i agressiu que, els anys seixanta i setanta principalment, va malmetre el paisatge del nostre litoral.

La reorientació de la política urbana i l'adopció d'estratègies de protecció del patrimoni natural i de millora del paisatge han esdevingut una necessitat inajornable en municipis com Calafell, que precisen adaptar-se a les noves demandes socials i obrir-se a les possibilitats associades a la diversificació econòmica.

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

Paisatge litoral en condicions de visibilitat òptima.

Paisatge litoral en condicions desfavorables de visibilitat.

Perfil del paisatge interior de Calafell.

Paisatge interior en condicions de visibilitat òptimes.

Paisatge interior en condicions desfavorables de visibilitat.

Perfil del paisatge litoral de Calafell.

Paisatge rural de Calafell. Fondo de Montpeó.

Alguns elements del paisatge calafellenc.

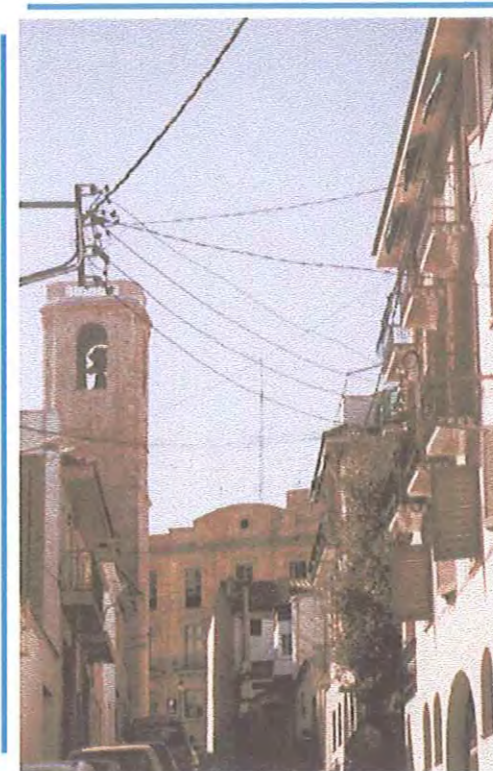

Alteració del perfil del nucli històric a causa d'una ubicació poc encertada dels panells publicitaris. Una bona manera de vendre combustible, però una manera pèssima de vendre patrimoni.

Profusió de panells publicitaris al peu mateix del nucli urbà.

Un bosc d'antenes de televisió als teulats del nucli històric. Una imatge poc adient per a un paisatge urbà de qualitat.

Maranya de cables aeris en ple nucli històric de Calafell.

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

Edificacions sense cap tipus mesura correctora del seu impacte visual en el paisatge.

Cases en filera. Una tipologia edificatòria poc coherent amb l'estructura urbana del nucli històric de Calafell.

Abocament de runes a la llera del torrent de la Cobertera. Una imatge massa freqüent al paisatge de Calafell.

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

Parets mitgeres, un dels elements que amb més freqüència degraden el paisatge urbà.

Dipòsits de combustible. El seu impacte visual es pot evitar fàcilment amb una pantalla visual de vegetació.

Abocament de runes i brossa en un solar. Una altra imatge massa freqüent als sectors urbans de Calafell.

Les instal·lacions de caràcter precari enlletgeixen el camp català. El paisatge rural de Calafell no és cap excepció en aquest sentit.

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

Passeig marítim de Calafell Platja. Una imatge que cal estendre fins a la platja de Segur.

Imatge dura, dominada per l'aparença massiva dels edificis i per l'asfalt, a la platja de Calafell.

Carrers inacabats i mancats d'arbrat viari. Una imatge suburbial i dura de Calafell que cal evitar.

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

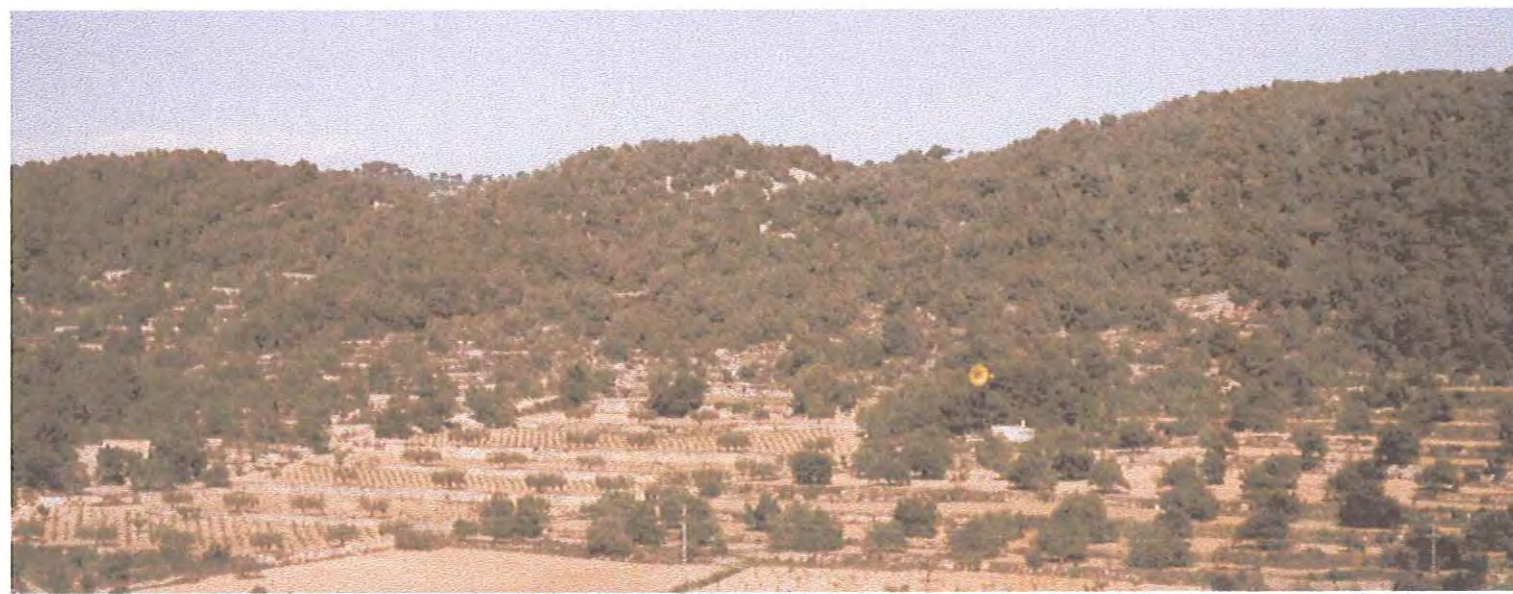
El terraplè de sosteniment de l'autopista A-16 provoca un indesitjable efecte barrera sobre el curs i la visual de la vall de la Cobertera.

Màquia de llentiscle i margalló, juntament amb la pineda de pi blanc, la comunitat vegetal característica del paisatge vegetal de Calafell.

Pas en trinxera de l'autopista A-16, grans talusos encara no revegetats i accesos que alteren la morfologia original del territori.

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

Conreus als vessants planers de la muntanya i bosc; gradació de textures; contrast de colors i de formes. Un paisatge característic de Calafell que cal conservar.

Enrunament de les parets de pedra seca. Un procés associat a l'abandonament de l'agricultura que degrada el paisatge rural de Calafell.

Camp abandonat, testimoni del retrocés de l'activitat agrícola a Calafell.

Vinya i garrofers, dos elements que defineixen el paisatge rural de Calafell.

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

Superfície erosionada, un pas més cap a la desertització. El paisatge natural de Calafell és extraordinàriament fràgil als impactes ambientals.

Petits espais intersticials urbans, àrees de gran interès per al manteniment de la biodiversitat a escala municipal.

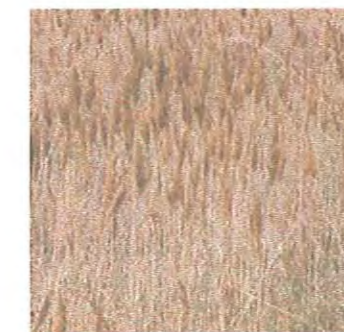
Parcel·la amb canyís i jonca en plena àrea urbana. Testimonis residuals de la vegetació característica dels antics estanyols i aiguamolls de Calafell.

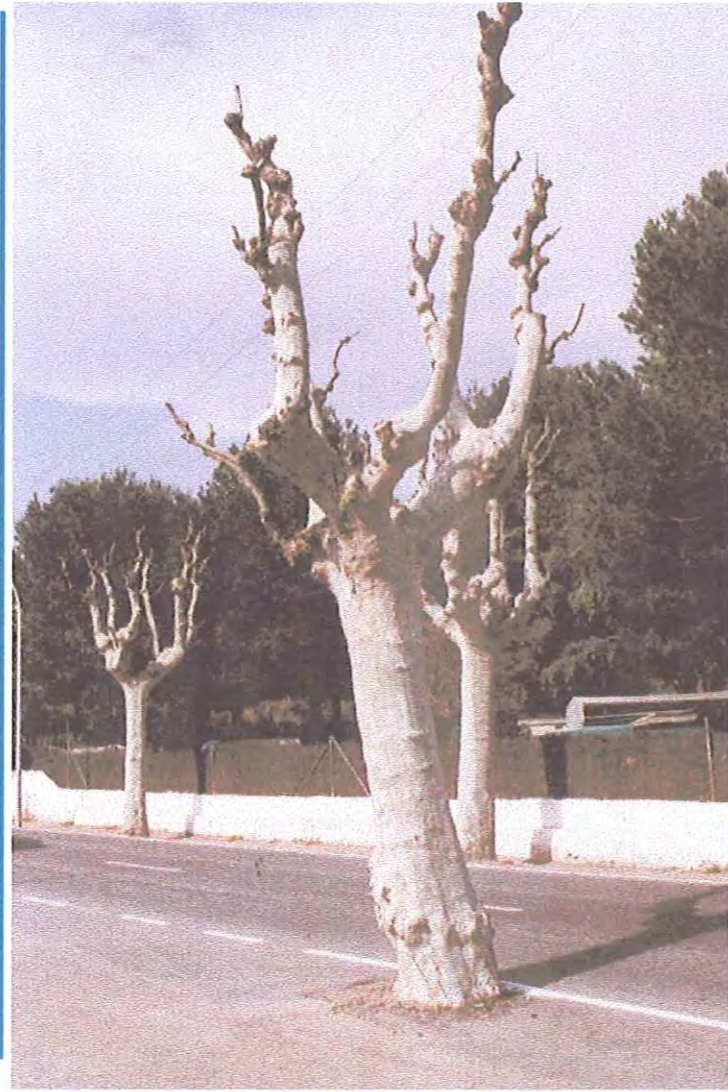
Pont sobre la Cobertera. La revegetació i la restauració de la llera i el seu manteniment com a espai natural, una alternativa a la canalització del torrent.

El pont de l'Estany. Un exemple d'actuació de millora de la qualitat de l'espai i el paisatge urbà.

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

Escorsells insuficients que posen en perill la supervivència dels arbres. L'estat de l'arbrat viari és un senyal de la qualitat del paisatge urbà.

Un exemple de correcció de l'impacte visual de les parets mitjaneres, al passeig de Sant Joan de Déu, a Calafell Platja.

IX.- Criteris bàsics d'intervenció per a la millora del paisatge de Calafell.

X.- EL CENTRE DE VISITANTS DE CALAFELL.

Al llarg de tota la Proposta d'Ordenació Patrimonial de Calafell s'ha anat posant de manifest que degut a les característiques de patrimoni dispers i ocult, el municipi hauria de pensar en un **Centre de Visitants**.

Recollint aquesta necessitat, els redactors de la proposta creiem que aquest equipament podria oferir les següents funcions:

El lloc de recepció del visitant i del turisme cultural

No ha de ser una botiga però ha de mostrar la varietat del comerç local

Un lloc de serveis educatius patrimonials i medi-ambientals

No ha de ser un parc recreatiu però ha de ser divertit

Ha de ser un lloc on és possible divertir-se o simplement visitar-lo

No ha de ser un aparador però ha de poder exposar propostes culturals i recreatives.

No ha de ser un museu però ha de donar referències sobre el patrimoni

No ha de ser una oficina de Turisme però ha d'incitar a activitats turístiques locals

Principis generals del Centre de Visitants.

Anar al Centre de Visitants no és com anar a llegir un llibre o una guia.

El Centre de Visitants ha de contenir elements actius.

El Centre de Visitants ha de ser comprensible per a tothom.

El Centre de Visitants és un servei de qualitat i ha de donar un tracte exquisit al visitant.

La visita a aquest Centre ha de constituir una experiència única que no es podria aconseguir en cap oficina de turisme o semblant.

El Centre de Visitants cal emmarcar-lo en un context lúdic-recreatiu.

El Centre de Visitants ha de disposar d'informació bàsica de tot.

Un Centre de Visitants difícil de comprendre és una vacuna pels visitants que impedeix que tornin o el recomanin.

Els eixos temàtics del Centre de Visitants de Calafell.

**Calafell i el seu passat:
els conjunts patrimonials del municipi.**

**Calafell i el patrimoni etnogràfic:
festes o tradicions.**

**Calafell i el medi:
una proposta de respecte mediambiental.**

**Calafell i la vida associativa:
el marc de les entitats cíviques.**

**Calafell i els seus equipaments:
què es pot fer a Calafell a l'estiu i a l'hivern.**

**Calafell, marc d'educació.
De les colònies a l'Institut.**

**Calafell i
les tradicions gastronòmiques.**

**Segur de Calafell:
la primera ciutat jardí d'Espanya.**

**Calafell
centre vitícola del Penedès.**

**El Calafell de Carles Barral:
el pont de la literatura hispanoamericana.**

**Calafell
una platja sanitàosa.**

**Calafell informa:
El ciutadà calafellenc opina: la bústia electrònica.**

Del Centre de Visitants haurien de sortir **rutes de turisme cultural** per tot el municipi.

Caldria intervenir a dos nivells:

En la senyalització del recorregut

Pensem que cal un tipus de “**guia**” que faci **inevitable el recorregut pel municipi** sense necessitat de portar res a les mans, només seguint les indicacions establertes de forma continuada i freqüent.

Per això, el traçat del recorregut ha de ser:

- Molt clar.
- Molt visible.
- Simple, sense bifurcacions excessives.
- Coherent, d'un sol període històric.
- Alta freqüència de senyalètica.
- Diferenciat de tota la resta.
- No ha de tenir requisits previs.
- Ha de tenir un Centre de Visitants o origen.
- Ha de constituir un veritable fil conductor, una línia.

Els punts d'informació

Els llocs més importants i cabdals del recorregut haurien de tenir uns **Punts d'Informació mínims** encara que suficients per comprendre que aquell element forma part de la ruta senyalada.

Cada un d'aquests punts cal que informi de :

- Aquest és un element singular del municipi.
- Cronologia.
- La funció que tenia.

XI. CONCLUSIONS GENERALS.

La següent *Proposta d'Ordenació Patrimonial de Calafell* parteix de la base que la localitat poseeix un notable patrimoni arqueològic i històric que ha anat creixent en els darrers vint anys. Les peces emblemàtiques d'aquest patrimoni són el Castell de la Santa Creu i la Ciutadella Ibèrica; a més hi ha un nombre abundant d'elements patrimonials que van des de les masies a la pròpia planificació urbana d'algun nucli, com per exemple el de Segur. Amb tot, aquests elements cal integrar-los en una proposta patrimonial coherent.

Per fer-ho cal cercar quins són els eixos vertebradors del patrimoni actual i quins podrien ser els del futur.

■ Entenem que el Castell de la Santa Creu, junt amb el Parc Arqueològic que l'envolta ha de ser un dels eixos vertebradors. El recinte del Castell i la roca del voltant han de poder integrar la vessant històrica. Des del Castell ha de ser possible "contemplar" l'evolució històrica d'un indret fronterer de la Marca Hispànica i seguir el creixent d'un nucli camperol medieval.

Posar en valor el castell com a centre patrimonial de primer ordre implica revaloritzar el barri gòtic. Les propostes que fem apunten, bàsicament, a crear un Centre d'Interpretació del Medi històric i del Medi natural. Per això la Proposta va més enllà d'un simple marc d'idees, i detalla fins i tot els espais museològics i museogràfics d'aquest conjunt. Ara bé, explicar aquests dos medis que configuren el paisatge urbà i natural calafellenc vol dir plantejar seriosament la seva recuperació.

La mesures per a la recuperació del casc medieval passen per millorar les condicions d'habitabilitat del barri, amb la finalitat que la seva funció torni a ser residencial. Aquesta recuperació, no ha de fer perdre de vista que en aquests entorns del castell, cada pedra pot ser un món. Proposem defugir el pessebrisme en el tractament de l'entorn, i fer interpretacions que permetin llegir l'evolució arquitectònica i urbanística.

■ Pel que fa a la Ciutadella Ibèrica, la Proposta recull i contempla la necessitat de continuar el projecte inicial; això vol dir, fonamentalment, pensar en desenvolupar el mòdul d'acollida dels visitants, destinat a explicar seriosament la cultura dels ibers.

La Ciutadella ha demostrat, malgrat no tenir desenvolupada tota la seva proposta museogràfica, ser un element notable del patrimoni arqueològic català. El nombre de visitants que rep i els reconeixements científic, turístics i didàctics ho avalen.

Per tant, com sigui que hi ha un avant-projecte del que sols s'ha desenvolupat una part, la proposta no s'estén en aquest important conjunt.

■ L'adequació dels diversos elements patrimonials dispersos presenta problemàtiques específiques que en la Proposta han estat prioritzades i discutides. Fonamentalment existeixen dos models exemplificats a la Griera o al mas Vilarenc. El primer consisteix en col·locar la estació d'interpretació *in situ*; el segon model contempla un tractament conservacionista, traslladant tots els elements interpretatius a un Centre de Visitants.

XI. Conclusions generals.

■ El Centre de Visitants és una necessitat per poder explicar el país, la seva història, el medi natural, per promoure els serveis, l'associacionisme i en general l'activitat relacionada amb la cultura i l'oci.

Calafell ha de superar el concepte anacrònic de les velles “oficines municipals de turisme” i també ha d'anar més enllà en la concepció d'un espai museístic. El disseny d'un modern Centre de Visitants capaç d'interpretar no sols Calafell sinó l'àmbit costaner i comarcal veí, tindria com a resultat centralitzar a Calafell la informació, i probablement seria un dinamitzador del turisme cultural.

■ Un darrer punt ha estat examinat pels autors del document: el medi natural. La Proposta posa de manifest el gran dèficit que el municipi pateix en aquest important camp. Cal pensar que conservar el Patrimoni es millorar la qualitat de vida, però el patrimoni té dues vessants: la cultural i la natural. Les propostes en el camp del patrimoni natural són realment de mínims, ja que mereixerien un tractament més extens.

Per acabar, cal dir que un document com aquest és sols una proposta d'idees, i com tota proposta d'aquesta mena hauria de ser suggeridora. Les idees sols adquireixen força quant degudament sospesades, molts ciutadans i ciutadanes acaben fent-les seves.

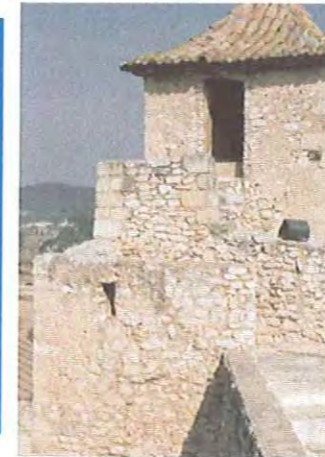
XI. Conclusions generals.

Per concloure caldria tenir present que tota intervenció en aquest camp és sempre delicada; és el fruit d'una sèrie de factors que són :

En primer lloc, de l'existència d'idees i projectes fèrtils amb capacitat de transformar els elements passius en elements actius. Calen projectes realitzables, innovadors i motivadors, prou atractius i engrescadors pels ciutadans i els visitants.

Finalment, tota intervenció en aquest camp és el resultat de mobilitzar tots els recursos possibles, públics i privats, sumant iniciatives.

En segon lloc, és el resultat d'una voluntat política decidida, lliure de prejudicis, que vulgui impulsar un projecte patrimonial global, al servei de tots els ciutadans.

XI. Conclusions generals.

